

ex libris
J. P. Ritterhoff

Q. CURTII RUFII
HISTORIA
ALEXANDRI MAGNI.

Q U I N T *740*
C U R T I I R U F I
D E R E B U S G E S T I S
A L E X A N D R I M A G N I

L I B R I
C U M S U P P L E M E N T I S I. F R E I N S H E M I I
P R A E M I T T I T U R N O T I T I A L I T E R A R I A
A C C E D I T I N D E X
S T U D I I S S O C I E T A T I S B I P O N T I N A E

EDITIO ACCURATA

B I P O N T I
E X T Y P O G R A P H I A S O C I E T A T I S
C I D I O C C L X X I I

4801

92.710

11

NOTITIA LITERARIA

D E

Q. CURTIO RUFO

Ex Io. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina a Io. Aug. Ernesti auctius edita Tom. II, cap. 17.

CURTII aetas, & sententia eorum, qui Historiam eius recentis scriptoris commentum esse opinantur explosa.

Q. ¹ CURTIUS RUFUS quis fuerit et quando vixerit, incertum est. Nam locus lib. 10, cap. 9, unde aetatem eius colligere conati sunt viri eruditi, ita ambiguus est, ut ibi per *novum fidus* P. Pithoeus et Iac. Bongarsius *Augustum*, Popma, Matthaeus Raderus, Carolus Sponius et Iacobus Perizonius *Tiberium*, Iustus Lipsius, Barnabas Briffonius, Valens Acidalius, et Mich. Tellerius *Claudium*, Ianus Rutgersius, Gerh. Io. Vossius, Io. Henr. Boeclerus, Io. Tristanus tom. 1 p. 279, Io. Lœccenius, Philippus Caroli, et Io. Clericus *Vespasianum*, Io. Isaacus Pontanus *Traianum*, Caspar denique Barthius, p. 1165 ad Claudian. *Theodosium* intellexerit. Et fuit sane Theodosii aevo *Curtius* quidam, sive *Turcius Rufus Apronianus*, qui Virgilium emendavit; sed longe is a nostro haud dubie diversus, cuius aetatem innuit et alter locus IV, 4 *Tyrus nunc tandem, longa pace cuncta referente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit*. Iam si idem est Curtius, de quo Tacitus

¹ Mentio etiam Q. Curtii apud Ciceronem lib. 3 Epist. ² ad Q. Fratrem. Alius Curtius Montanus Iuvenali Sat. 4

Curtius Vol. I.

& 11, & Tacito lib. 4 hist. memoratus; Curtius denique Salassus apud Euseb.

libro XI, cap. 21 Annalium, et Plinius Iun. ¹ lib. VII, epist. 27, vel uti I. Casaubono, Vossio, Perizonio, aliisque, atque, si hoc addere operae pretium est, mihi quoque verisimillimum videtur, cuius inter claros Rhetores meminit Suetonius, mirum fuerit, historiam eius elegantissime scriptam a veteribus non memorari. Unde reperti denique sunt, qui observatis quibusdam in Curtio locis, quae cum Geographia difficulter conciliari possent, qualia tamen in Herodoto etiam et aliis gravissimis ² auctoribus occurrere constat, non dubitarent affirmare, libros qui sub Curtii nomine feruntur, confectos esse ab erudito quodam Italo ante annos trecentos. Vide Bodinum ³ c. 10, Methodi Hist. ubi Curtium Platinæ

¹ Nescio cuius Rufi opus omnibus numeris absolutum laudat idem Plinius lib. IX, Epist. 38. an illius, quem *Ciceronem Allobroga* dictum propter eloquentiam testis Iuvenalis VII, 214. Etiam Tacitum quaedam e Curtio in Annales suos transfuisse notat Lipsius ad VI annal. p. 242. Vide eundem ad XI, p. 274. Arriano antiquiorem Curtium (non ex Arriano pleraque sua, ut volebant Isaacus Pontanus, & Angelus Decembrius, mutatum) fatetur etiam Iac. Gronovius notis ad Arriani Alexandrum, p. 260, in quibus Freinshemii supplementa & notae ad Curtium subinde castigat. Curtio Arrianum praefert, pluraque in Curtio reprehendit praeter *Rollinum* Hist. veteris Gallice editae Tom. VI. (Biblioth. raisonnée T. 13. pag.

90.) Anglicus Arriani interpres *Roockius*, qui etiam Io. Clerici censuram recudi curavit, additis quibusdam Iac. Perizonii pro Curtio vindiciis & observationibus. Lond. 1729, 8. Curtium non adeo idoneum, qui adolescentibus ad imitandum proponatur, disputat Iac. Bruckerus, Augusta Vindelicus in Miscellaneis Lipsiensibus T. IX, p. 12 seqq.

² Confer Clerici artem criticam parte 1, p. 33, Benedicti Averani diss. 3 in Thucydidem T. 1, Opp. p. 232.

³ Bodinum impugnavit Ioannes Ramoldus praelectione centesima in libros Apocryphos T. 1, p. 1239. Morellum *Magnus Daniel Omeisus*, sive *Hermannus Breverus* Rigenfis diss. de Curtii aetate Altdorf. 1683, 4.

aequalem fecit, Guid. Patini Epistolam 27, a. 1650 scriptam, p. 96 editionis primae, et ad Carolum Spornium T. 1, pag. 232 seq. et Dan. Guil. Mollerum diff. de Curtio, Altdorf. 1683, 4. add. Rapini observatt. de Historia et Historicis (*Réflex. sur l'Histoire*) p. 233, et Vignolium Marvillium T. 1, Misc. Hist. et literar. p. 57. Non paucos alios naevos in hoc scriptore visus est sibi animadvertisse Ioannes Clericus, in *iudicio de Q. Curtio*, quod pro exemplo Criticae in libris exercendae exstat parte posteriore Artis Criticae sect. 3, nec eo indigno lectu iis, qui iudicandi hoc munus appetunt, ut excutere omnia consueverant, sed et retinere iudicium discant. Acerbius quandoque Curtium reprehendi hic, arguerat Iac. Perizonius in eruditissimis notis ad Aeliani Var. p. 728. Respondit statim Perizonio Clericus, sub Theodori Goralli nomine in praefat. ad Pedonem Albinovanum. Tum vero scripsit Perizonius Q. Curtium Rufum, restitutum in integrum et vindicatum Lugd. Bat. 1703, 8, librum exquisitae doctrinae et rectissimi iudicii, cuius lectione optime discere studiosi possunt, quomodo in talibus rebus modeste et accurate iudicari debeat, et quomodo species errorum, repugnantiae et similium vitiorum, dispelli possit. Clericus tamen ne tum quidem tacuit, et aliquid defensionis causa dixit librum hunc recensens in Bibliotheca selecta T. 3, p. 171 seq. Idem Clericus cum temporum quoque notationem Curtio neglectam obiecisset, observatum tamen est, Clericum ipsum c. 7 iudicii de Curtio, ex solo illo scriptore omnem rerum gestarum seriem a proelio ad Issum usque ad Porum ab Alexandro victum chronologico ordine digessisse. v. *Mémoires de Trévoux* a. 1705, p. 811. Sed totum hoc de Curtii libris recentiori aetate scriptis facillime et brevissime refellitur iis, quae Wagenfei-

lius in Pera librorum Iuvenilium T. 4, p. 178 differuit in haec verba : *Etſi quacunq̄ue de cauſa non occurrit apud Antiquiores, qui exſtant, Curtii mentio, tamen ii, quorum aetas tria ſecula longe excedit, eius meminere, ut ſic ſaltem longe ante illa tempora vixiſſe illum neceſſe ſit. Iohannes nimirum Sarisberienſis, Carnotenſis Episcopuſ, quem anno 1182 vita exceſſiſſe conſtat, Curtium allegat in Policratico lib. 8, cap. 18. (Vincentis Bellovacenſis, lib. IV, ſpeciali doctrinalis cap. 125, Iacob. de Vitriaco, in Geſtis Dei per Fr. p. 1132.) Philippuſ vero Gualteruſ, Episcopuſ Inſulanuſ, quem nonnulli Sarisberienſis aequalem temporum autumant, alii, ut Voſſiuſ de Poetis latinis, a. 1250 claruiſſe ferunt, in Alexandreide, ſive carmine, quo libris X cecinit reſ geſtas Alexandri, Curtium ad verbum, ¹ quantum poterat, imitatuſ eſt. De Alphonſo quoque decimo Hiſpaniaë rege, qui ſapientis cognomen meruit, & anno 1252 imperare coepit, Antoniuſ Panormitanuſ in vita eiſ prodiit, eum, cum gravi morbo laboraret, remedia Medicis fruſtra praefcribentibus, coepiſſe legere Q. Curtii hitoriam de Alexandro M. adeoque illiuſ dulcedine captum fuiſſe, ut ex ſola lectione ſanitatem recuperarit, haec ſaepe deinde repetiit verba erumpens : Valeant Avicenna, Hippocrates, Medici ceteri, vivat Curtiuſ ſoſpitor meuſ. Quamquam*

¹ Idem notatum Barthio LII, 6. Alexander quoque Benedictuſ in libris de bello Venet. integras deſcriptiones e Curtio eſt mutuatuſ. Neque dicere licet Pſeudo-Curtium e Gualtero ſua expreſſiſſe, cum Curtiuſ a Sarisberienſi ante Gualterum lectuſ fuerit. Laudatur etiam Curtiuſ a Ioanne Tortelio lib. de Orthographia edito

a. 1485. & liber Curtii primuſ a Iacobo de Creſollis Lombardo, qui ante annos ampliuſ 400 ſcripſit obſervante Barthio pag. 1165 ad Claudian. Saltem incredibile videtur temporibus illiſ poſt Gualterum quemquam fuiſſe idoneum ad Hitoriam ſcribendam tam eleganter, & tam nativo colore antiquitatis.

quid verbis opus est? monstravit mihi olim solidum reipublicae literariae columen, omnique laude dignus vir, Antonius Magliabechus in Bibliotheca Medicea¹ codicem Curtii antiquissimum, forma minore quarta, atque Lucae Holstenii, quod simul literis consignatum exhibebat, verissimo, quo in talibus pollebat, iudicio, haud minus annis septingentis gravem. Quod superest, hic scriptor ab iis, qui grandem & pudicum Latinitatis sermonem amant, assidue in manu sinuque gestari debet. Sunt enim illi verba electissima, acutae crebraeque sententiae, expositiones mirificae, conciones multa facundia instructae, ita, ut oratio eius, utique servet Maiestatis suae pondus. Io. Isaaci Pontani de Curtio sententia, qui illum e Tacito quaedam mutuatum et ex Arriano pleraque transfulisse existimavit, videnda Sylloge Epistolarum editarum ab Antonio Matthaeo, Pontani nepote, Lugd. Bat. 1708, 8. p. 108, 166, 229, 258 seq. Petrus Blaefensis Epist. 101 inter libros in scholis celebres, praedicat profuisse sibi frequenter inspicere historias Q. Curtii. Scholas frequentavit Petrus circa a. C. 1150. Ms. Codicem Historiarum Curtii annorum octingentorum, qui exstat Parisiis in Bibliotheca Colbertina, laudat Bernardus Montfaucon praefat. ad Palaeographiam Graecam, et Dan. Maichelius de Bibliothecis Parisiensibus p. 56. *Journal littéraire* T. XII, p. 95, 96. Alium Schonhovii, exaratum ante aliquot secula, Brugis evolvit Hadrianus Iunius. Alius Codex antiquus Curtii membranaceus fuit in Bibliotheca Menarsiana p. 64. Alius e seculo decimo, qui fuit Bongarsii, est in Biblioth. Bernensi. De Alphonso, Hispaniae rege, qui per Curtii lectionem morbo levare se sensit, traditur etiam apud Aeneam Sylvium, p. 476. Opp.

¹ Hic est fortasse codex ille, brius Polit. liter. p. 487. quem commemorat Decem-

SUPPLEMENTA Libri primi & secundi.

Ex libris decem de rebus Alexandri Regis Macedonum duo ¹ *primores intercederunt, qui in antiquioribus editionibus, ab anno 1545 supplementis Christophori Brunonis, Monachii in Bavaria bonarum literarum in schola poetica Professoris, utcunque refarciuntur. His in editione Lugdunenſi a 1615, 12. adiunguntur alia quaedam, deſcripta e Bibliotheca S. Victoris* ² *a Ioanne Maſſono Baiocenſi in Neuftria Archidiacono, Papyrii fratre. Horum auctorem eſſe Franc. Petrarcham* ³ *notavit Iosephus Scaliger. Etenim Quintianum Stoam* ⁴ *libros illos ſuppleviſſe, ex Antonio Poſſevino et Iac. Gortonio narrat Ioannes*

¹ Ita quidem editiones & plerique libri MSS. etſi Codex manu exaratus Petri Danielis, librum primum dumtaxat, alii ne illum quidem integrum deeſſe innuunt. Vide Raderum c. 8 proluſionum ad Curtium, & Freinſhemium in limine notarum. Porro fallitur Morerius, qui in Lexico Hiſtorico affirmat, Raderum ſupplementa in Curtium compoſuiſſe.

² Vide Colomeſii Bibl. ſelectam p. 185 & Catalogum MSS. Iſaaci Voſſii Cod. latin. IV.

³ Scaliger in Scaligerianis ſecundis pag. 61. *Omnia Q. Curtii, quae habemus, deſcripta ſunt ex unico exemplari, reliqua recentia ſunt ad unum omnia. In Bibliotheca S. Victoris primus liber Q. Curtii erat, ſed deprehendi, compoſitum eſſe a Petrarcha. Addu-*

bitant tamen auctores Diarii Veneti eruditorum Italiae T. IX, p. 144.

⁴ Reſpici videtur libellus ſedecim vix paginarum nullius pretii editus Venet. 1555, 8, hoc titulo: *Q. Curtii Ruſi Hiſtoriarum Alexandri Magni Macedonis duo priores libri haſtenus deſiderati*. Sed Stoam ſupplementa Curtii feciſſe, negat Mottanus Vayerius in iudicio de Hiſtoricis T. 1, pag. 376. Idem de Henrico Glareano: *Henry Glarean n'eſt ſuivi par perſonne dans ſa diſtribution de l'Hiſtoire de Quinte Curce en douze livres, reſta-bliffant les deux premiers, & diſviſant le reſte en dix autres, au lieu des huit ordinaires*. Integrum Curtii opus exiſtiſſe MS. Viennae Auſtriae in Bibl. Wolfgangi Lazii, falſa, ut videtur, fama fuit.

Freinshemius, qui longe luculentius, doctius et plenius defectum librorum illorum supplevit, ut Mich. Tellerius dixerit, iacturam fere optabilem fuisse, quam tam feliciter et opportune restituerit Freinshemius. Idem Freinshemius et alias in Curtio lacunas explevit, quae occurrunt lib. 5, cap. 13, et libri sexti principio, et lib. 10, c. 1 et 4. Ab eo tempore vir doctissimus *Christophorus Cellarius*, cum Brunonem sterilitate, Freinshemium copia et prolixitate quodam modo peccare animadverteret, novis, succinctis et elegantibus supplementis Curtium auxit. Nova denique supplementa Curtii adornare tentavit *Christianus Junkerus*. In Actis Eruditorum Lipsiensibus a 1726, pag. 438 scripsit vir doctus: *Incidebat nuper in manus nostras liber decimus Quinti Curtii, in membrana scriptus, integer sane & nullis lacunis deformatus, sed ab edito Curtio valde diversus. Servabant hae membranae integrum caput V huius libri, maximam partem, prout editur, & reliqua cum hoc capite una & perpetua serie erant connexa. Sed si quis propterea, quod eae membranae unum caput Curtii repraesentant, affirmare auderet, reliqua etiam Curtii esse, is morem compilatorum vetustiorum ignorare se fateretur. Sed ubi illae membranae sint, et cuius fuerint, reperire non potuimus. In antiquis editionibus, ut prima Vindelini, ordo turbatus est, ita ut quintus et sextus liber in unum contrahantur, adeoque novem tantum libri numerentur, pro septimo nimirum sextus, pro octavo septimus, atque ita deinceps usque ad ultimum, in quo multae lacunae. In nonnullis etiam, ut in versione Italica Pub. Candidi, quae sequuntur a capite duodecimo, post verba: *intuentibus lacrimae abortae*, petita feruntur e libro Curtii non decimo, sed duodecimo. *Seguita il resto del duodecimo libro del Quinto Curtio Ruffo.* Alexander Decembrius libro VI de po-*

litia literaria cap. 67, ubi nonnulla in Curtio reprehendit, librum unum tantum ab initio desiderari existimabat. Glareanus in libros duodecim Curtium divisit.

VERSIONES Q. Curtii.

Versiones Curtii quamplurimae exstant. De *Germanica* quidem Ioannis Friderici von Leisten sive Lehsten, *Von den Thaten Alexander des Grossen*, Francof. & Lips. 1653, 8. et 1696, 4 recusa, sinistram fert sententiam I. H. Boeclerus in brevi isagoge ad Auctores classicos recte tractandos p. 20. (Prodiit etiam versio germanica 1705, 8, Rost.) Longe hanc versionem post se relinquit nova, Leonh. Christophoro Ruhlio, ut suspicio est, concinnata auctore, quae a. 1720 Halae Saxonum lucem vidit, 8. Alter interpres Chr. Guilielm. *Kritzinger* versionem edidit c. obss. germ. ac notis grammat. Budiss. 1748. 2 Voll. 8. Novissimae sunt versiones germ. Io. Franc. *Wagner*, Prof. & Rect. Osnabr. Lemgov. 1768. 8. & P. A. *Desing*, Aug. Vind. 1775, 8. *Suevica* interprete Io. Sylvio, Holmiae 1695, 8. prodiit. *Danice* supplementa Freinshemii & liber Curtii tertius per *Wingardum*, Hafniae 1704. *Bohemicam* versionem Kaczerii Archigrammatei Posonienfis, nescio an editam, memorat Dan. Guilelmus Mollerus diff. de Curtio §. 21. *Italice* per Nic. Castellum Lips. 1698, 8. At vetus Italica interpretatio elaborata a *Publio Candido* vidit lucem Florentiae 1519 et 1530, 8, ex officina Philippi Iunctae, et Venet. 1535, 8. subiecta comparatione Alexandri et Caesaris, eodem Candido auctore. Aliam versionem Italicam Curtii, a *Thomasio Porcacchio* adornatam, memorat Hieronymus Ghilini in theatro virorum doctorum T. 1, p. 217. Vidit illa lucem Venet. 1558, 4. *Gallica N. Seguierii* prodiit Paris. 1613, 8. Genev. 1614,

8. *Vogelafii* vero Paris. 1647, 4. et iam quinta editione 1659, 4. recusa etiam Amst. 1673, 8. 1699, 8.

Notum est, *Claudium Fabrum Vogelafii Dominum Gallicae Curtii* versioni integros triginta annos infudasse. Balzaco dicta *l'Alexandre inimitable*. Freinsheimii supplementa non Vogelafius vertit, sed *Petrus Rye-rus*. Quod non animadversum D. Christiano Thomasio¹, qui miratur Vogelafium in primo statim libro, capite primo gravem errorem commisisse. In Annae Daceriae elogio² notatur, eam a parente suo Tanaquillo Fabro seorsim sensisse in hoc, quod Faber, perinde ut alii multi, Vogelafianum Curtium, velut specimen eloquentiae Gallicae insigne, fuerit admiratus, ipsa vero multa in illo, ut affectata, et parum Gallica, reprehenderit. Antiquior Curtii versio Gallica in membrana cum iconibus eleganter depictis ex Bibliotheca Reginae Suecorum Christinae pervenit in Menarsianam p. 67. Etiam in Catalogo Bibliothecae Marckianae p. 100 memoratur Curtius Gallice ante aliquot secula versus, scriptusque in pergamena,

¹ Vide Christiani Thomasio *muthige Gedanken* a. 88, part. 2, pag. 354 seq. Ceterum Adamus Ebertus in relationibus e Parnasso p. 192 ait Vogelafium expertum esse fatum, quod tonsor aliquis Lutetiae haberit, qui tonsuram secundum morem novissimum incipiendo, illius mutationem intellexisset antequam ad alteram pervenit partem: sic illum quoque secunda vice recensita versione, & opere ferme finito, animadvertisse, praesentem linguae Gallicae genium non respondere ei, qui

viguisset, cum versionem ordiretur, ideoque triplicandum fuisse tentamen. Martial. VII, 82. *Eutrapelus tonsor dum circumcivit ora Luperi Expungitque fetas, altera barba subit*. Similis interpretis cunctatoris mentio in T. 2. Menagianorum p. 18. *M. Patru a été quatre ans à traduire la premiere période de l'Oraison de Cicéron pour le Poëte Archias, encore n'a-t-il pas rendu ces mots*: quod sentio, quam sit exiguum.

² Journal des Savans 1721, Jan.

et imaginibus pulcherrimis ornatus, folio magno. MStum etiam tale Gallicum in membrana servat Bibl. publica Ienensis, teste nobiliss. Struvio introduct. in notitiam rei literariae pag. 182. *Belgica* Glasemakeri versio Amst. 1663, 8, ut accurati interpretis, laudatur in Catalogo Bibliothecae illustris viri Gerhardi van Mastricht, pag. 717. Prodiit iterum Belgice Curtius Amst. 1728, 8, tabulis etiam in aes incisus exornatus. *Anglice* prodiit Curtius Lond. 1694. Recentior versio *Anglica* interprete Ioanne Digbaeo armigero, Lond. 1715, 12, duobus voll. nitido charactere typorum et 1726. Hanc Gallicae Vogelassii nihil cedere elegantia iudicant Memoriarum Trivoltinarum auctores a. 1716, p. 179. *Polonice*, Cracov. 1624 fol. *Russice*, ab *Elia Kopvewitz*, Moscuæ 1710, 4. *Mémoires de Trévoux* a. 1710, p. 1098 et 1711, p. 1658. *Hispanice* a Gabriele de Castaneda a. 1534, fol. et novissime a *Matthæo Ybannes de Segovia*, Madrit. 1699 fol.

DE Epistolis Curtio suppositis.

De *Epistolis* Curtio suppositis ita Io. Frid. Gronovius in elencho antidiatribes Mercurii Frondatoris pag. 99. *Quis aestimabit scriptum nihili, cui docti viri nomen adscribitur? Quis Epistolas Q. Curtii, Pauli & Senecæ amoebæas, otiosorum & putidissimorum hominum fragmenta, miratur, quia illustria nomina praeferunt?* Eas prodiisse adiunctas editioni historiarum Curtii Venetae 1502 fol. discimus e Bibl. Barberina. In Bibl. Kielmanniana Epistolas illas Curtii nomine editas primum Regii Lepidi 1500, 4. ab Ugone Rugerio sive de Rogeriis, Regiense, dominante Bononiae Ioanne II, Bentivolo traditur. Paucis foliis constant, divisæque sunt in *libros quinque*; venditantur autem scriptæ non a Q. Curtio Histori-

co, sed a Curtio longe vetustiore Duce Romano, variisque aliis Romanorum et Carthaginiensium Ducibus, et Senatus Rom. nomine ad Curtium, et nomine Fabii, Lucii, Papyrii Cos. et Decemviri, Hannibalis, Perfici, Hasdrubalis, Ariolorum, Faustini, Iambuli, Postumii Decemviri, Quintiani Procos. Valgarii, Eulibii, Portii, Portiae, Sertorii, Alethis Regis Corinthi, Cincinnati, Histilii, Numae Pompilii, Sertorii, Viridiani, Ennii Montani, Masinissae, Manlii Torquati, Alexandri, Bruti Consulis primi, Livii, Sextii, Antoniani, Appii Claudii, Pampiniani (Pompeii) magni, Iulii, Catonis Uticensis, Parthici maioris, Fabii max. M. Curii, Fabricii, M. Attilii Reguli, Fulvii, Metelli, M. Marcelli, Samnitium, Scipionis Africani, Sulpicii auguris, Cambii adolescentis, Corneliae, Lupii Liribii. Libro quarto praefigitur oratio brevis contra assentatores et detractores. In MS. Bongarsiano apud Bernenses e Sec. XV reperiuntur harum Epp. L. tres, quarti autem tantum prima et secunda, deinde tres aliae varii argumenti. v. Sinneri Catal. Bibl. Bern. p. 361.

I N D E X
E D I T I O N U M
Q. C U R T I I R U F I
A U C T I O R F A B R I C I A N O
E T I N T R E S A E T A T E S D I G E S T U S.

A E T A S I N A T A L I S.

Auctores : Vindelinus de Spira, Pomponius Laetus, Ant. Zarotus & Barth. Merula.

- 1471 *Editio princeps.* Q. Curtius de rebus gestis Alexandri M. cui subiiciuntur Plutarchi apophthegmata laconica, Latine. Venet. per Vindel. de Spira, fol. In fine legitur :

*Impressum formis iustoque nitore coruscans,
Hoc Vindelinus condidit artis opus.*

eadem edit. ib. per eundem f. a. in calce legitur : *Loquitur lector ad Vindelinum Spirenses Artificem, qui Q. C. reddit in lucem,*

*Vindeline, meae (meus) prius hic rediturus in auras
Spiritu, & corpus linquet inane meum :
Quam tua nobilitas, virtus atque inclyta fama
Pectore labatur, candide amice, meo.*

[Romana] f. a. & l. per Ge. Laver, fol. min. Finis habet : *Finis gestorum Alexandri M. quae Q. Curtius Rufus vir Romanus literis mandavit. & Pomponius nostro tempore correxit. Ac Georgius Lauer impressit.*

- 1474 quae fuit apud Casp. Barthium, & adhibita Freinsheimio.
- 1475 Mediol. 8. typis Christoph. Valdarferi haec editio Hamburgero videtur curata esse.
- 1480 Mediol. impressit Zarotus, cura & imp. Io. Legnani.
- 1481 In fine legitur : Hos novem Quinti Curtii libros de rebus gestis Alexandri Magni regis Macedonum, quam accuratissime recognitos impressit Mediolani Antonius

Zarotus, opera, & impendio Iohannis *Legnani*, Anno Domini 1481, die 26 Martii, fol.

- 1490 Q. Curtius cum castigatt. Bart. Merulae. Venet. per Ioh. de Tridino. fol. (cf. S. Engel. Bibl. Select. vid. Philostratus).
- 1491 Veron. fol. per Ant. Zarotum, impendio Io. *Legnani*. Eius lectiones a vulgata diversas excerptit Maittarius in ed. Curtii a se curata.
- 1494 Venet. fol. cur. Bartholom. *Merula*, quem Barthius scripsit *primum optimo auctori corrupendo audaciae signum sustulisse*. Nos ad an. 1490 priorem Merulae editionem adnotavimus.
- Historia Alexandri Magni regis Macedoniae. Impress. Argentinae. finita altera die Urbani. fol. memoratur in Bibl. Uffenbach. univ. T. II, app. p. 59 n. CLIX.
- 1497 de rebus gestis Alex. M. libri novem, quam accuratissime castigati a Barthol. *Merula*. Venet. per Ioh. de *Tridino*, alias *Tacuinum*, fol.
- 1502 eadem fol. accesserunt Epistolae Curtio suppositae, quae separatim interim viderant lucera Regii Lepidi 1500, 4.
- 1507 Florent. ap. Iuntas. 8.

AETAS II ERASMO-ALDINA.

- Auctores: *Erasmus*, *Glareanus*, *Aldus*, Hadr. *Iunius*, Franc. *Modius*, Val. *Acidalius*, Matth. *Raderus*, & Tit. *Popma*. Supplementorum auctor Christoph. *Bruno*, inde ab an. 1545.
- 1508 fol. cum annot. *Erasmi*, Argentor.
- 1513 fol. *Tubingae*, apud Thomam *Anshelmum* Badensem; ex Veneta a. 1494 expressa, cum praefat. Barth. Merulae.
- 1517 Florent. 8. ap. Phil. Giuntam ex recognitione Lucae *Robiae*, cuius ad Alex. Acciaiolum praefatio post Petri Bargetani ad Robiam Hendecasyllabos praemittitur.
- fol. Basil. per Beat. *Rhenanum*, cum notis *Erasmi*, *Hutteni*, *Glareani*, *Hoeningeri*, adiecta Alexandri Epistola ad Aristotelem de Indiae situ & mirabilibus.
- 1518 Argentorati ex aedibus Schurerianis fol. cum *Erasmi* annot. & Epistola ad Ernestum Bavariae Ducem.
- 1520 cum nonnullis lectionibus variantibus ex MStis exemplaribus ad calcem adiectis. Venet. in aed. *Aldi* & *An-*

- dreae* foceri, mense Iulio, 8. Plures libri etiam scripti in hac editione adhibiti sunt.
- 1524 Compluti, cur. Laurent. *Balbi Liliensis*, 4, quam editionem se nec vidisse, neque a quoquam descriptam reperisse testatur Fabricius.
- 1531 Anverp. 8.
- 1533 cum notis & ind. *Erasmi*, apud Sim. *Colinaeum*, Paris. 8.
- 1534 Basil. Thom. *Wolf.* c. notis *Erasmi* & Ulr. Hutteni floribus sive indice elegantiarum.
- 1535 Venet.
- 1538 Coloniae, ap. Io. Gymnicum, cum *Erasmi* notis, floribusque Hutteni.
- 1541 Lugd. Bat. ap. Gryphium, 8.
- 1542 Colon. 8. acc. praeter D. *Erasmi* Roterod. operam Huld. Hutteni flores.
- 1543 Paris. 8. repet. edit. 1533.
- 1545 Lugd. 8.
- *Basil.* fol. apud H. *Petri*, dicata Alberto Comiti Palatino Rheni, utriusque Bavariae Duci, cum supplemento primorum librorum ex Arriano, Plutarcho, Iustino & Diodoro, per Christoph. *Brunonem*, nec non finis in quinto libro, & fragmentorum in decimo restitutione, Vita Alexandri a Ioanne Monacho scripta, & Epistola Alex. de Indiae situ, notisque *Erasmi* & Hutteni floribus.
- 1546 Antverp. ex offic. Io. *Loet*, curante Hadriano *Iunio*, qui antiquissimi codicis Schonhoviani lectiones diligenter adnotavit, & ex eo Curtium bene castigavit.
- Lugd. cum Alexandri Epistola.
- 1547 Lugd. ap. Seb. Gryphium. 12.
- 1551 Lugd. ap. Gryphium, 12.
- ibid.
- 1553 Paris. 8. repet. edit. Sim. Colin.
- 1555 Lugd. 12.
- 1568 Antverp. 12. cum vita Alexandri a Io. Monacho scripta & ab Angelo Cospo latine reddita.
- 1569 Lugd. parum accurata, ut Modio & Acidalio notatum.
- 1575 Henrici Glareani, cum eius notis, Basil. 8. nova partitione in libros XII inducta, & supplemento libri I ex Arriano, libri II e Diodoro addito, argumento etiam singulis libris. Eius opera parum probata fuit Acidalio, Modio & aliis.

- 1579 Curtius a Franc. *Modio* ad MSS. Codd. recognitus, cum eius notis, prodiit Colon. 8.
- 1584 Lugd. 12. apud Anton. Gryphium cum Christoph. *Brunonis* praefat. & supplementis, emendationibusque Franc. *Modii*, & variis lectionibus ex vetusto Codice Benedicti Theocreni, subiuncta etiam vita Alex. M. auctore Io. Monacho. Editio praestans & rarior. cf. Chr. Aug. Heumann. in sched. de libris anon. & pseud. p. 127.
- 1591 Colon. 8. repet. ed. 1579. optima, teste Fabricio, e Modianis.
- Lugduni, 8. ex Antonii Candidi typographia, una cum Plutarcho de vita & fortuna Alexandri, & Gnomologia Curtiana.
- 1594 Val. *Acidalii* notae in Q. Curtium Francof. 8.
- 1597 Lugd. form. min. cum praef. S. G. S. repet. ed. 1591.
- de rebus gestis Al. M. Macedonum regis historia, aucta nunc & locupletata, Lugd. ap. Paulum Frellon, & Abrah. Cloquemini. 12.
- Francof. cum Valentis *Acidalii* animadversionibus, 1594. Francof. excusis.
- 1601 Antv. 8.
- 1602 ap. Iac. Stoer. 12. Genev.
- 1614 repet. ed. 1602.
- 1615 cum synopsis, & argumentis *Matthaei Raderi*, Monachii, 12.
- Lugd. 12. apud Paul. Frellonium. habet praeter Brunonis supplementa Curtii etiam alia e Biblioth. S. Victoris; cf. *Colomes*. Bibl. select. p. 487.
- 1621 Amst. ap. Guil. Ianssonum 16.
- 1622 Lugd. Bat. c. notis Titi *Popmae*, 12. (*Popmae* I) ed. laudata.
- 1623 Colon. e recensione *Raderi*, 8.
- 1624 ap. Ant. Candidum Lugd. 12. repet. ed. 1597.
- 1625 Lugd. Bat. cum notis T. *Popmae* & Io. *Loccenii*, ac Rutgerfii Emendd. 12.
- 1628 cum Matth. *Raderi* S. I. Comment. Colon. Agr. fol. ed. praestans eruditione.
- Amst. ap. Io. Ianssonum. 16. cura Io. If. *Pontani*, quam ego, inquit Freinshemius, habeo pro emendatissima earum, quae hactenus prodierunt. Subiuncta est diss. de aetate, qua floruit Curtius s. excerpta potius ex dua-

- bus epp. I. II. Pontani ad Ger. Voffium. Vult autem illum floruisse tempore Traiani.
- 1630 Colon. 8. repet. ed. 1623. cum *Raderi* notis, quae ante prodierant ibid. 1628 hoc titulo: Matthaei *Raderi* ad Q. *Curtii Rufi* de Alexandro Magno historiam prolationes, librorum synopsis, capitum argumenta, commentarii. Cum indice duplici. Coloniae Agrippae, ap. Io. Kinck. fol.
- 1633 Lugd. 12. cum notis T. *Popmae*, repet. ed. 1622. (*Popmae* II.)
- Lugd. B. Elzeviriana 12. perquam nitida & emendata.
- 1644 Amst. Iansson. 16.
- 1645 Genev. 16.

AETAS III *FREINSHEMIANA*.

- Auctores: Io. *Freinshemius* idemque supplementorum scriptor, Ios. *Scaliger*, Christoph. *Cellarius*, qui nova supplementa scripsit succinctius, Henr. *Snakenburgius*.
- 1648 e recens. *Freinshemii*, Argentor. 8, 2 voll. *Prae ceteris*, inquit Fabricius, *laudandus est Freinshemius, qui Curtium accurate recensitum, minutisque sectionibus distinctum, cum variis lect. commentariis doctis & copiosis, novis supplementis, locupletissimo indice vulgavit.*—
In capite quarto prolegomenon, in quibus de Curtii aetate, dictione, editoribus differit, alii etiam scriptores Graeci & Latini, qui res Al. M. literis consignarunt, recensentur, quibus non pauca addi possunt ex Reinesii Epistolis ad Hoffmannum, p. 311 seq.
- Amst. 12 cum Loccenii indice philologico.
- 1649 Lugd. Bat. ex accurata recensione Nic. *Blancardi*, c. ei. comm. 8.
- Amstelod. c. n. Varr. editio Corn. *Schrevelii* I, 8.
- 1650 Amst. 12.
- 1656 Amst. 12 cum notis Loccenii.
- 1658 c. notis Varr. Francof. 8.
- Gothae 8, ex Andr. *Reyheri* editione.
- 1663 Q. *Curtii Rufi* de rebus gestis Alex. M. Historiarum quotquot supersunt libri, Iohannis Loccenii indice philol. nott. polit. illustrati. Amst. ap. Io. Iansson.
- 1664 Amst. cum notis varr. (*Schrevelii* II).
- *Monachii*. 12 sine notis.
- 1668 Francof. 8. c. n. Varr. (*Schrevelii* III.) *Freinshemii* commentarii, sed non integri, sunt adiecti.

- cura Andr. *Reyheri*, 8. Gothae.
- * 1670 Q. Curtius Rufus de rebus Alexandri Regis Macedo-
num; cum supplementis, commentariis & indice locu-
pletissimo Io. Freinshemii. Editio nova & accurata,
ab ipso auctore paulo ante beatum suum obitum ador-
nata, & in commentariis ac indice dimidia amplius parte
aucta. Subnexa est indicis in dictos comment. appendix.
Opera et Studio Ioannis Henrici Rapp. Argentorati. sumptibus G. A. Dolhoffii, & I. E. Zetzneri, 4. Haec editio
praestat omnibus; multa vero habet ex Raderi Comm.
desumpta. Nos quoque eam prae aliis secuti sumus.
- cum emendationibus quibusdam Iani *Rutgerfii*, & Ios.
Scaligeri palmaria correctione loci lib. III Amst. 12.
- Amst. Elzevir. sine notis 24.
- * 1673 (*Schrevelii IV*) c, notis sel. Varr. Raderi, Freinsh.
Loccen. Blancardi &c. accurante C. S. (*Schrevelio*)
M. D. Amstel. ex offic. Elzevir. 8.
- 1674 cum notis politicis Io. *Loccenii*, praemissa Ioach. Gesenii
praef. Lipsiae.
- 1675 ex Freinshemii editione cum indice necessario, cura Io.
Gezelii, Aboae 12.
- 1678 Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni cum
supplementis Freinshemii. Interpretatione & notis illu-
stravit Mich. *le Tellier*. Iussu Christianissimi regis in usum
Ser. Delphini. Paris. F. Leonard, 4. In hac editione, in-
quit Fabricius, *perquam incommodum est, quod capita
aliter distincta sunt, quam in aliis editionibus*. Ceterum
Tellerius in edendo Curtio Huetium adiutorem habuisse
dicitur.
- 1681 c. notis polit. Io. *Loccenii* Lips. 12.
- * 1684 V. c. n. Varr. Q. Curtii Rufi Historia Alexandri Mag-
ni, cum notis selectiss. Variorum, Raderi, Freinshemii,
Loccenii, Blancardi, &c. Editio novissima, cui accessit
locorum difficiliorum interpretatio. Amst. ex typogra-
phia Blaviana, sumptibus societatis. 16.
- 1685 cum notis *Loccenii*. Lipsiae. repet. edit. 1674.
- de rebus Alexandri Magni cum commentario perpe-
tuo, & indice absolutissimo Sam. *Pitisci*. Quibus ac-
cedunt Motteveyeri de Curtio dissertatio; Io. Freinshemii
supplementa; Figurae ex veterum monumentis ad
historiam Alexandri illustrandam depromptae, & illarum
•xegefsis; Alexandri genealogia & synopsis chronologi-

- ca. Ultraï. ap. Franc. Halma, 8. (Pitisci I).
- * 1687 Amst. cum supplementis Freinshemii & ind. rerum copiosissimo. ap. Henr. Wetstenium. c. figg. 8.
- 1688 *Cellarii* I. cum supplementis notisque Christophori *Cellarii*, Lips. 12. Tabulis geograph. & dissertatione de moribus Alexandri ornavit. Supplementa ipse scripsit Cellarius succincte & eleganter, quod vidisset, illa Brunonis sterilitate, & Freinshemium prolixitate laborare.
- 1690 Amst. Elzevir. 24.
- 1691 *Cellarii* II. rep. edit. 1688. 12.
- 1693 Pitisci II. cum eiusd. Comm. supplem. Freinsh. & figg. aen. Trai. ad Rhen. 8. De mendis typogr. & integris versibus in hac ed. omissis queritur Chr. Iunckerus.
- 1696 Curtius cum pluribus iconibus in aes incisis & variorum notis, Raderi, Bongarfii, Popmae, Salmafiii, Gronovii, Loccenii & Freinshemii nitide excusus, Amst. 8. ap. Petr. van der Aa.
- *Cellarii* III. Lips. 12.
- 1698 c. n. Rutgerfii & Loccenii. Hamb. 12.
- 1700 I, c. n. Chr. *Iunckeri*. Dresdae 12.
- 1701 c. n. perpetuis M. Andr. *Stubelii* I. Lips. 12.
- 1702 Eadem, (II) sed omissis auctoris nomine, Amstel. 12.
- 1704 Coloniae, 12. sine notis.
- c. supplem. & ind. tripl. Acced. Plutarchi de vita & fort. Alex. LL. IV. Colon. Munat. (Basil.) 12.
- 1705 Lond. 8. repet. edit. Paris. in us. Delph. 1678. 4.
- 1708 cura Chr. Iunckeri II. Lips. & Coburgi, 8.
- Ultraï. 8. Pitisci II. Edit. 1693 cum nova tituli pagina.
- c. commentario *Pitisci*, c. figg. 8. Hagae Com.
- 1710 Paris. 12.
- 1711 Lips. 12. repet. edit. *Cellarii* 1688, (IV) cui editioni suas in tironum usus notas adiunxit Christ. *Schoetgenius*.
- 1712 Rothomagi, 8.
- Hildesii 12.
- 1714 c. nott. ad modum Minellii Lips. 12.
- 1715 cum notis Chr. *Iunckeri* III. Coburg. 8.
- * 1716 Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni Libri. Lond. ex officina Iacobi Thonson & Iohannis Watts. Editor est Mich. *Maittaire*, qui variantes lectt. ex Veronenfî Codice anno 1491 impresso praemisit.
- 1718 c. nott. germ. Em. *Sinceri*, Aug. Vind. 8.
- 1720 eadem ibid, 8.

- Germ. versus c. n. latin. Halae 8.
- 1721 *Cellarii* V. Lips. 12.
- 1722 c. n. Titi Popmae. Lugd. Bat. 8.
- c. n. ad modum I. Minellii. Lips. 12.
- 1724 de rebus gestis Alexandri M. regis Macedonum, libri superstites. Cum omnibus supplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis Fr. Modii, V. Acidalii, T. Popmae, Ioh. Freinshemii, Ioh. Schefperi, Christoph. Cellarii, Nic. Heinssii selectis & excerptis Ph. Rubenii, I. Rutgerffii, C. Barthii, Ioh. Loccenii, M. Raderi, Cl. Salmassii, I. Fr. Gronovii, M. Tellerii, Christoph. Aug. Heumannii, itemque Iac. Perizonii vindiciis, & aliorum observationibus, auctorioribusque indicibus Curavit & digessit Henricus *Snakenburg*. Delphis. Adr. Beman, & Lugd. B. Sam. Luchtman, 4. De qua editione ita Fabricius iudicat: In ea basis textus facta est recensio Freinshemiana secundum primam editionem, a qua sine gravi & iusta causa non discederetur, quod & paucis locis factum est. Libris scriptis usus est tribus, uno vetere & bono, duobus recentioribus Vossianis, excerptis e MS. altero, forte Florentino, lectionibus ab Heinssio in exemplo Veneto scriptis. Ab exemplis editis parum instructus fuit, nec habuit ullam Aldinam priorem. Nempe vir doctus, ut saepe fit, ad edendum Curtium accessit, non, quia libros Curtii, & eius exempla antiqua, diu tractasset, & observasset multa, quibus ei prodesse vel corrigendo, vel illustrando posset; sed quia a librariis opportunitas edendi oblata esset. Neque tamen haec editio contemnenda est, in qua quidquid boni ab superioribus vel editoribus, *Modio* in primis, *Freinshemio*, *Acidalio*, in Curtii libros scriptum est, aut ab aliis viris doctis per occasiones alias bene, vel ad emendandum vel ad explicandum, dictum reperitur, cum *Vindiciis* etiam *Perizonii*, item supplementa omnia edita, denique in capite, quae Freinshemius de aetate, vita, edd. Curtii scripsit, adspersis etiam suis notis. Inter textum & notas interiecta est Lect. Varr. collectio.
- 1726• cura Maittairii, Basil. 12. repet. edit. Lond. 1716.
- 1727 cum Freinshem. suppl. & c. n. Cellarii, Hagae Com. 8, 2 tomi.
- 1730 c. n. ad modum Io. Minellii, Lips. 12.
- 1734 c. n. Germ. Sinceri, Aug. Vind. 8.

XXII NOTITIA LITERARIA DE Q. CURTIO.

- 1737 c. notis *Cellarii*, Regiom. 12.
 ——— c. comm. *Cellarii* & notulis Chr. Schoettgenii. Lipsf. 12.
- 1738 c. notis *Defingii*, Pedep. 8.
- 1740 c. notis ad mod. Minelli, Lipsf. 12.
 ——— eadem ed. Amft. 12.
- 1743 c. notis *Loccenii*, Brunsv. 12.
- 1745 c. commentariis Christoph. *Cellarii*, & notulis Chr. *Schoetgenii*, Lipsf. 12.
 ——— c. n. Germ. Em. *Sinceri*. Aug. Vind. 8.
 ——— Halae, 12. sine notis.
- 1746 Berolini ap. Ambr. Haude, cura I. P. Milleri, cum
 verf. Gallica Vaugelafii. 8.
- 1747 cura Defing. Pedepondi 8.
 ——— c. notis Germ. Em. *Sinceri*, Aug. Vind. 8.
- 1750 Eadem ibid.
- 1757 Parif. typis *Barbou*, 12. sine notis.
 ——— c. n. Germ. Em. *Sinceri*, Aug. Vind. 8.
- 1764 ex recens. *Valart*, Parif. 12. in usum Delph. cum no-
 tulis, ap. *Barbou*.
- 1768 lat. & germ. Lemgoviae, 8.
- 1777 cum suppl. Norimb. 12.
- 1778 ad optimas editiones recusa, Herbipoli & Fuldae. 8.
 Editionem Curtii parasse vel curasse Io. Bapt. *Nicolosium*, Si-
 culum, in quo eum Geographicis inprimis notis illu-
 straret, tradit Ant. Mongitor in Biblioth. Sicula T. I,
 p. 333. Moliebatur & editionem novam *Heumannus*,
 cui prolūfit specimine emendationum edito in Act. Erud.
 Tom. VII, suppl. p. 54, & in Parergis Criticis, qua-
 rum & ratio ab Snakenburgio habita est.
-

I. FREINSHEMII
SUPPLEMENTA
IN
Q. CURTIUM.

L F R E I N S H E M I I
S U P P L E M E N T O R U M
I N
Q. C U R T I U M
L I B E R I.

ALEXANDRI, qui ademptum Persis imperium I
in Graeciam intulit, vitam atque res gestas plurimi
Graecorum memoraverunt. Ex quibus plerosque ope-
rum suorum spectatores, quosdam etiam socios at-
que ministros habuit: nonnullos, ut erat avidus man-
surae post mortem gloriae, ad hoc ipsum evocavit,
ut res suas traderent posteritati. Ceterum praeter ip-
sam rerum magnitudinem, innata genti fabularum
cupido effecit, ut eorum complures monstris quam
vero similia proderent. fide autem dignissimi vi-
dentur Ptolemaeus, qui postea regnavit, et Aristob-
ulus. Etenim extincto iam Alexandro sua edentibus
metus et assentationis causae decesserant, quibus fere
narrandarum rerum veritas corrumpi solet: nam
Ptolemaeum etiam regii nominis dignitatem mendaci
historia polluere voluisse, quis crederet? Uterque
autem cum multis ad res Alexandri pertinentibus ne-
gotiis non interfuerint modo, verum etiam praefue-
rint; verissima prae aliis tradere potuisse liquet. Quo-
ties igitur consentiunt, ceteris antehabimus: ubi in
diversum abeunt, ex copia rerum ea potissimum se-
crevimus, quae diligenter inter se composita prox-
ime ad rerum gestarum fidem videbantur accedere.

Quod etiam post aetatem Alexandri alios Graecorum secutos video, quibus aliqua veri cura fuit; et nuper ex Sicilia Diodorum. Nam qui ex Romanis animum ad historiam applicuerunt, ii patriis rebus contenti, externa neglectui habuere: quia victoris populi gesta componentibus neque maiestas rerum deerat; et plus utilitatis allatura videbantur in eadem republica degentibus. Quorum studium ut laude dignissimum arbitror; sic extra reprehensionem fore confido, si nostris etiam hominibus ostendam eum regem, qui unus omnium mortalium, intra brevissimum aevi spatium, plurimum terrarum occupavit. quo appareat, non forte neque temere res humanas ferri; sed plerumque fortunam pro moribus; neque diuturnam esse felicitatem, quae virtute destituatur. Igitur Alexandrum omnibus ingenii fortunaeque dotibus abunde auctum ornatumque fuisse comperio, quibus fatalem tantae potentiae virum oportebat instrui. Genus ab Hercule repetebant Macedonum reges; Olympias Alexandri mater initia suae gentis ad Achillem referebat. Puero neque incitamenta exemplaue gloriae, neque virtutis magister aut exercitatio deerant. quippe Philippus pater continuis bellis contemptam ante Macedonum gentem extulit, et coacta in ordinem Graecia, cunctis formidabilem fecit. Denique non solum operum post se gestorum fundamenta posuit; verum etiam cum decederet, Persico bello intentus, delectus habuerat, commeatus, pecuniam, exercitum paraverat; et Parmenionis opera iam Asiam aperuerat. Sed in eo rerum momento subductus est, ut et maxima gerendi belli subsidia filio, et plenam gesti gloriam

relinqueret : quadam fortunae industria , quam unus hic perpetuo obsequentem sibi habuit. Cuius admiratione non postea modo , sed statim ab initio dubitatum est , rectiusne foret , non per Aeacidam aut Herculem , sed ab ipso protinus Iove , tanto homini divinae stirpis originem asserere. Ipse quidem , cum Hammonem Lybicum adiret , eius filium se appellari voluit , ut postea trademus. Ceterum *draconem in cubili matris eius visum , quem Iupiter induerit , eoque genitum fuisse Alexandrum , multi crediderunt : insomniis etiam , vatumque responsis fidem generis factam : & cum Philippus Delphos sciscitatum misisset , oraculo monitum , ut Hammonem inprimis revereretur. Nec desunt qui fabulosum id quidem , non tamen adulterium matris falso iactatum asserant. Quippe pulsum Aegypti regno Nectanebum , non , ut vulgo arbitrantur , in Aethiopas concessisse ; sed cum adversus vim Persicam in Philippo maxime praesidium speraret , in Macedoniam vectum , magicis praestigiiis illusisse Olympiadi , torumque hospitis temeravisse. Suspectam quidem exinde Philippo , neque aliam tam intimam divortii , quod inter eos secutum est , causam , pro comperto postea fuisse. Etiam quo die Philippus Cleopatram domum deduxerat , Attalum sponsae avunculum , Alexandro natalium dedecus exprobrare ausum , ipso quoque rege ex sese genitum negante : denique de Olympiadis adulterio non in nostro solum orbe , sed apud devictas quoque nationes , pertinacem rumore obtinuisse. Verum velandae ignominiae repetitum ex antiquis fabulis de dracone commentum : idem enim olim de Aristomene Messenios , de Aristodama Sicyonios iactavisse. Sane apud maiores nostros de*

Scipione, qui Carthaginem prior afflixit, eadem ferme fama fuit: similisque divinitatis opinionem Romani modo principis ortus habuit. nam de conditore Urbis Romulo quid attinet dicere; cum nulla gens tam vilis reperiatur, quae sui generis auctorem non faciat deum, aut deo editum? Ceterum Nectanebi fuga temporibus hisce non congruit: sexennis enim iam erat Alexander, cum ille ab Ocho victus, avitis opibus excideret. Nec ideo minus vanum est, quod de Iove fertur. Ipsa quidem Olympias, dempto post mariti necem metu, asseverationem filii Iove se genitum credi volentis irrisisse dicitur, missaque epistola petivisse, *ne se, nihil tale commeritam, odiis Iunonis obiectare pergeret*. Antea enim ipsa maxime fabulam confirmasse creditur; proficiscentemque in Asiam Alexandrum monuisse, *ut memor originis digna tanto genitore capefferet*. Verum tamen ostentis deum variisque praefigiis inter conceptum editumque partum significatum fuisse, quantus homo nasceretur, consensu traditur. Obsignatam Olympiadis alvum annulo, cuius sculptura leonem praeferreret, per quietem Philippus vidit. Cuius rei memoriam servavit Alexandria, quam in Aegypto conditam, aliquamdiu Leontopolim appellavere. Nam de Alexandri magnanimitate et robore somnium illud interpretatus erat Aristander peritissimus vatum, qui postea comes ei haesit, sacrisque eius praefuit. Qua autem nocte Olympias peperit, maximi per Asiam nominis templum Ephesiae Dianae ignis hausit. Intulerat eum cuiusdam hominis perditum furor; qui comprehensus tortusque, non alia mente id commisisse fassus est, quam

ut magno aliquo facinore memoriã sui diũturnam efficeret. Ergo tam foedi exempli cladem non istius tantum aedis damno aestimavere Magi, qui tum Ephesi degebant; verum pro maioris ruinae praefatio habentes, totam urbem moestis implevere clamoribus: *exortam alicubi facem, cuius incendio, similem ob causam, totus olim Oriens conflagraturus esset.* Forte per idem tempus Potidaeam Atheniensium coloniam Philippus subegerat, cum et Olympia quadrigis se vicisse cognovit: et a Parmenione, quem in Illyrios miserat, maioris momenti nuntius venit, *fusis ingenti proelio barbaris, Macedonas prospere pugnavisse.* Exultanti tam laeto ubique votorum exitu etiam de Olympiadis partu renuntiatum est: nec dubitavere vates, *invictum fore, qui inter tot victoriarum palmas nasceretur.* Ferunt tot simul prosperarum rerum cumulo attonitum regem, et invidiam Deum veritum, oravisse Nemesin, *ut hoc fortunae obsequium, modica aliqua calamitate ulcisci contenta foret.* Proditum etiam est memoriae, *in oppido Pella, duas aquilas in culmine domus, ubi puerum enixa erat regina, tota die persequisse. gemini per Europam Asiamque imperii augurium id fuisse,* post eventum facile interpretati sunt. *Terram quoque tum movisse, magnamque tonitruorum fulminumque vim erupisse coelo,* auctores habeo. Natus est autem, ut accuratiores tradunt, incipiente Olympiade sexta supra centesimam, praetore Athenis Elpine, A. D. XII. Kalend. Sextil. quem tum mensẽ Macedones *Loum* vocabant: quo tempore pop. Rom. quadringentesimum fere annum agens, vicinorum bellis exercebatur, et subiugando terrarum orbi quotidianis in-

2 crementis praeludebat. At Philippus auctus filio, de quo propter oblata tot omina spem amplissimam conceperat, in educationem curamque eius omnes cogitationes convertit. Quippe vir prudens et amans patriae, nihil molitionibus suis profectum facile sentiebat, si rebus undique motis, hominem imperitum aut fegnem Macedoniae post se relinqueret. suam quoque gloriam haud durabilem futuram, si maximarum rerum instrumenta, quae tanta industria parabat, successoris inertia corrupisset. Leguntur inter epistolas eius, venustatis et prudentiae plenas, literae, quas tum ad Aristotelem, qui cum Platone exercebatur, Athenas misit, in hunc fere modum scriptae. *Philippus Aristoteli salutem dicit. Certiorem te facio, filium mihi genitum esse. Nec perinde diis gratiam habeo, quod omnino natus est, quam quod te florente nasci illum contigit. a quo educatum institutumque neque nobis indignum spero evasurum, neque successioni tantarum rerum imparem. Satius enim existimo carere liberis, quam opprobria maiorum suorum tollentem, in poenam genuisse.* Neque fefellit eum opinio. Quippe puer Aristotele doctore diu usus, ad res in ea aetate gerendas insigne praesidium sibi comparavit. Sed haec postea acciderunt. interim constituti sunt infanti, nutritores atque paedagogi, Leonidas Olympiadis propinquus, et Lyfimachus Acarnan. Philippus nationis eiusdem adiectus, qui valetudinem pueri regeret: Hellanae (Dropidis erat filia, ex illustrioribus Macedonum feminis) corporis et morum recta temperie probatae nutricis munus demandatum est. Hac cura paucos intra annos effectum est, ut iam tum polliceri videretur eum re-

gem, quem postmodum exhibuit. nam et in puerilibus membris indomitus eminebat vigor; et eximiae indolis argumenta aetatem longè praevenerant. Excellens nativa et genuina venustate corporis, cultum aspersionibus; *anxiam formae curam feminis convenire dictitans, quae nulla alia dote aequè commenderentur: si virtutis potiri contigisset, satis se speciosum fore.* Fuit autem, cum adolevisset, iusta membrorum proportione conspicuus, artibus robustis, probeque compactis: vi tamen, quam specie validior; quippe corporis eius habitus intra proceritatem stetit. Cutem habuit candidam, nisi quod in malis, itemque pectore, grato rubore suffundebatur: capillum flavum, leniter intortum: nasum aquilinum: oculos varios, nam laevus glaucus fuisse traditur, altero nigerrimo. Inerat autem ipsis occulta quaedam vis, ut sine veneratione atque horrore quodam intuentium non adspiceretur. Pernicitate pedum admirabili fuit; quam ut magnae in expeditionibus utilitatis, etiam rex non omisit exercere, saepeque cum velocissimis suorum cursu certare visus est: patientia laboris supra fidem eximia; qua saepe una, difficillimis temporibus, sibi exercitibusque suis salutem peperit. Exercitationibus crebris, et calidissima corporis temperie, adeo quid vitiosi humoris sub cute colligi solet, expugnavit; ut suavem ex ore membrisque exhalaret odorem, eoque etiam tunicas, quibus uteretur, impleret: ob easdem causas, ut quidam putant, ad vinum iramque proclivior. Visuntur adhuc imagines eius statuaeque, summorum artificum opera. ne enim vulgarium sculptorum pictorumve temeritate oris sui honor ob-

folesceret, studiose cavit; *poenam* comminatus, *si quis iniussu suo conaretur*. Ergo abundante tum artificum copia, volentem unus Apelles pinxit, sculpsit Pyrgoteles, Lyfippus et Polycletus aere duxerunt. *Citaiorem gressum Leonidae vitium fuisse*, ferunt; *ex ipsius consuetudine id haesisse Alexandro: quod postea, cum enixe vellet, corrigere non potuerit*. Equidem educationi plurimum tribui debere non infiteor; ceterum hoc quidem naturae potius adolescentis, quam assuetudini deputo. etenim in homine velocissimae mentis, necessum erat, ut ardorem animi, corporis etiam motus sequeretur. Quem adeo non in vitio posuere successores ipsius, ut etiam studiose aemularentur; simul depresso in laevum collo, obtutum eius vibrantem, et elatiorem vocem imitati; cum animum non exprimerent. quippe plurimorum ex illis longa vita vix quidquam habuit dignum, quod cum huius pueritia compararetur. Neque enim quidquam aut loquebatur, aut agebat humile; sed dictis factisque par fortunae suae, vel etiam supra erat. Nam cum esset laudis avidissimus, non undecunque eam affectabat, sed optimis quibusque comparari gaudebat: ingloriam ex vilibus palmam intelligens, tantoque illustriorem victoriam, quanto quos vicisset pluris haberentur. Ergo dicentibus, *quoniam cursu plurimum valeret, debere profiteri nomen suum inter eos, qui Olympicis ludis certaturi essent, cognominis sibi regis exemplo; magnam ea re per Graeciam sibi famam comparaturum: Facerem, inquit, si reges haberem adversarios*. Quoties aut praeclara aliqua pugna Philippus vicerat, aut oppidum opulentum in potestatem redegerat; laetantibus

aliis, ipse haud obscure indolefcebatur. exceptaque vox est querentis inter aequales, *nihil reliqui facturum patrem sibi ipsisque, cum adolevissent.* quippe deperiturum gloriae verebatur, quidquid accessisset opibus: nec tam harum possessione, quam istius cupidine movebatur. Somni natura parcissimus, etiam arte vigilantiam adiuvbatur. si quid occurrisset, quod feria meditatione dignum videretur; comprehensa pila argentea, brachium extra lectum porrigebatur, ut in subiectam pelvim illapsa, excitato sonitu, torporem in fomnum deficientis discuteret. Deos ab ineunte aetate magnifice coluit. Sacro quodam ita liberaliter thura flammis intulit, ut Leonidas, vir severus et parcus, profusionem istam non ferens, exclamaret, *sic adolebis, cum regiones subegeris, ubi haec nascuntur.* Cuius vocis memor, cum postea thuriferam Arabiam pacaret, multa odorum talenta misit Leonidae, cum mandatis, *ne posthac in deorum honoribus adstrictior esse vellet, quos intelligeret dona hilariter oblata tam larga manu rependere.* Animi sublimis et magna conaturi documenta mature dedit. Persis ea tempestate Artaxerxes, cognomento Ochus, praeerat. Eum Artabazus et Menapis satrapae, Memnonque Rhodius, egregius dux, bello laceffiverant; sed potentia regis oppressi, deserta Asia ad Philippum profugerant. His tum Alexander septenni minor mire delectabatur; crebroque de rebus Persicis interrogabat, nihil quidem puerile et sordidum, sed *quibus maxime firmamentis opes regiae niterentur? quis armorum usus, quae audacia viris, quanta equis pernecitas esset? quot dierum itinere Macedonia distaret Susis? quae regi morum via, quaeque*

Curcius. Vol. I. c

exercitatio corporis, atque opinio virtutis foret? Postea, cum deprecante fratre Memnonis Mentore, cuius so-
 rorem in matrimonio Artabazus habebat, cum exfu-
 libus in gratiam rediisset Ochus, eosque a Philippo
 repeteret; Alexander legatos eximiae in tantilla aetate
 indolis admiratione ita perculit, ut unus eorum in
 haec verba prorumperet: *Hic quidem puer Magnus est
 Rex; noster vero, dives.* Haec autem cum merito qui-
 dem naturae suae debere videretur, haud minus insti-
 tutioni debuit. Nam pater satis gnarus, quantum Epa-
 minondae commercium sibi profuisset, quantoque
 plura eloquentia, quam vi confecerat, summa cura
 incubuerat, ut a tenera statim aetate liberalium artium
 studiis probe imbueretur. Igitur Aristotelem, magni
 nominis philosophum, ingentibus praemiis evocatum
 perpulit, ut etiam prima literarum elementa puero
 traderet. Nec abnuvit vir doctissimus, cum intellige-
 ret, quantum esset a principio recte instrui multis im-
 peraturum; frustra que contemni pro parvis sine qui-
 bus ad maiora profectus non esset. Variis deinde ma-
 gistris, ut alius alia arte excellebat, usus, non modo
 mentem egregiis implevit disciplinis; verum etiam
 corpus omnis generis exercitationibus, ad usum bello-
 rum, et patientiam laboris edomuit: ne tum quidem
 vacuus, cum otiosi videretur; quippe pila, vel salta-
 tione virili, non tam laxabat animum, quam seriis
 3 obsequiis membra praeparabat. Postquam deinde aet-
 tas et ingenium paulisper adolevit, iamque severio-
 ribus studiis idoneus visus est, revocatum, qui tum
 apud Mitylenaeos agebat, Aristotelem continuo se-
 cum habuit, donec post mortem patris rerum potitus,

in Asiam transiiceret. Quo temporis spatio quidquid a tanto praeceptore tradi potuit, perdidicit. Cognoscendae rerum naturae tanto avidius incubuit, quanto pertinaciore spe imperium universi orbis praeceperat. Cuius indagationem postea quoque adiuvit, plane regio et animo, et sumtu. Aristoteli, quo naturas animalium certius atque perspectius commentari posset, tota Asia Graeciaque parere iussit, quotquot venatu, aucupio, piscatuve vitam tolerabant, aut aliquam in eiusmodi negotiis peritiam assecuti fuerant. Constat in eius operis impensas octingenta talenta philosophum accepisse. Adeo autem cognitionem illam dilexit, ut in eam sumtum faceret, curamque impenderet, cuius fructum visurus non erat. Post centum annos capti sunt cervi cum torquibus aureis, quos addiderat, ut vel posteri cognoscerent, quanta fides habenda foret iis, quae de istorum animalium longaevitae ferebantur. Sublimioribus quoque disciplinis, quas *acroamaticas* appellant, eruditum fuisse, ipsius testatur epistola: qua queritur Aristotelem *dignitatem earum evulgatis praeceptis profanasse*. Et ille excusavit; rescribens, ita libros illos esse editos, ut haberi possint pro ineditis. nec enim quemquam sententiam ipsorum magnopere percepturum esse, nisi quae iis continerentur, iam antea didicisset. Idem, cum Rhetorica ab eo exigeret, solícite vetuit, ne aliorum etiam in manus pervenire pateretur. Neque enim minus honestis artibus, quam potentia ceteros praestare cupiebat: indignabaturque communicari laudem illam cum humillimis. Medicinae quoque studio imbutum ab Aristotele filio medici, ex gente Af-

clepiadarum, fidem ipsius epistolae faciunt. Eam autem philosophiae partem, quae sibi aliisque probe imperare docet, ita coluit, ut magnanimitate, prudentia, temperantia, fortitudine, quam armis et opibus instructior, tantam imperii Perfici molem subruere aggressus censeatur. Ipse quidem praedicavit, *non minus se debere Aristoteli, quam Philippo: huius enim munus fuisse, quod viveret; illius, quod honeste viveret.* Ingenium tamen ardens ambitione, nimia honoris gloriaeque praedicatione, quam inter genera bonorum referendam esse Aristoteles sciverat, elatum fuisse, ut non modo imperii prorogandi gratia bella ex bellis fereret, verum etiam deus haberi vellet, quidam non immerito credidere. Ceterum non solum imperante Alexandro eximio honore, maximisque muneribus affectus est Aristoteles; sed et vivo adhuc Philippo ingens institutionis suae pretium tulerat: impetrato, ut in ipsius gratiam patria instauraretur. Olynthios Philippus acerrimos hostes expertus fuerat; nam vicini Macædoniae, et potentia hactenus haud impares, aegerrime tulerant, sub rege bellicoso vasroque regni opes crescere, accolis perniciem, aut servitium allaturas. Ergo quo infensioribus animis certatum est, eo asperior victoria fuit. urbem captam direptamque solo aequavit Philippus; cives veniere. in reliqua etiam ditionis eorum oppida saevitum est. Inter quae Stagiram, unde Aristoteles genus ducebat, par calamitas obruerat. Eam tum regis permisso atque opibus ex integro condidit; restitutaque leges tulit, quibus postmodum usa est. Ita quam stantem florentemque tot fortium virorum manus ab excidio pro-

hibere non potuerant; eam incensam atque dirutam unius civis excitavit ingenium. Quanti autem Aristotelem fecerit Philippus, hinc etiam aestimari potest, quod saepe filium monuit, ut sub tam idoneo magistro sapientiae gnavam operam daret; ne mox multa committeret, qualium causa ipse pudore et poenitentia angeretur. Igitur postea quoque maximis rebus intentus Alexander, non omisit magistrum venerari; crebroque per literas compellavit hominem, nec disciplinarum modo arcana, sed et morum remedia petiit. Atque ille rescripsit, quibus ipsius atque subditorum felicitati consultum opinabatur, *meminisset, tantam ipsi concessam esse potentiam, ut prodesset hominibus, non ut eos laederet. irae quoque, in quam maxime praecipitem noverat, modum poneret; neque enim irascendum inferioribus: parem autem ipsi esse neminem.* Ad postremum tamen animo iam elatior spernere eum coepit: praesertim cum ob Callisthenis exitum infestum sibi, et praeter sapientiae praecepta, etiam vindictae causa, ambitionem humanum fastigium despicientis, disputationibus exagitare crederet. Certe paulo ante mortem, Cassandro obiecta patri suo crimina purgante, exclamasse fertur, *Aristotelicae versutiae machinationibus instructum venisse, ut iustas aliorum querelas fallacibus argutiis eluderet.* deinde utrique, *si vera quae deferrentur comperisset, malum minatum esse: tam vehementi vultu, ut diu post eius interitum, cum forte Cassander, tum rerum in Graecia potens, imaginem Alexandri Delphis positam intueretur, revocatus in periculi sui memoriam, toto corpore cohorrerit. Quae res Aristoteli etiam magnae*

infamiae occasio fuit: quippe venenum, quo Alexander periisse creditus est, non alterius ingenio equinae ungulae inditum, et Babylonem deportatum, rumor suspicatus est. Adamavit et musicam, eique seriam initio operam dedit: donec contumeliosa interrogatione patris, *ecquid puderet tam scite canere?* velut artem suae maiestati indecoram, negligentius tractare coepit. Quo quidem tempore magistro chordam quandam ex artis praescripto pulsare iubenti, *quid autem referat*, inquit, *si hanc pulsavero!* in aliam intendens digitum. At ille, *nihil referre futuri regis, futuri autem citharoedi referre*, respondit. Delectatus deinceps est masculo cantu, cum molles fractasque modulationes ut perniciem morum averfaretur. Quo nomine maxime amplexus est Timotheum, artis eius professione celebrem. Ille enim accommodata ad ingenium illius scientia, modo, quem *Phrygium* appellant, ita aliquando eum rapuit, ut tanquam divino instinctu exardesceret animo, et, velut propinquo iam hoste, ad arma capienda profiliret. Eloquentiae etiam sub Anaximene Lampfaceno studuit. quae res postmodum incolumitatem urbi attulit, cum Persarum opibus studentem Alexander diruere constitueret. Conspicatus enim Anaximenem extra moenia prodeuntem, nec dubitans, quin pro patria deprecatum venisset, *Graecorum deos testatus est, non facturum se quod petisset.* Quo audito callidus ille rogavit, *ut Lampfacum dirueret.* Ille et iurisiurandi religione adstrictus, et magis etiam praeceptoris olim sui sagacitate delictorum Lampfacenis fecit. Comoedos ut instituto suo parum congruentia

tractantes, corrumpendisque moribus natos, contemnit. Neglexit et pugiles, quamquam maximi tum in Graecia fierent. forte quod otiosos et saginae addictos, valida membra spectaculorum potius ludibriis, quam patriae necessitatibus commodare, non probabat. Reliquas artes, etiam quas ipse non attigerat, impense fovit. Unde ex toto fere orbe passim ad ipsum confluebant, quicumque insigni aliqua peritia praecellere sibi videbantur: eique vel ingenii sui monumenta dedicabant; vel exhibitio artis suae specimine, a munificentissimo regum, et cuius animo fortuna responderet, immensas plerumque divitias consequebantur. Etiam quos procul positos praeclara eruditio aut virtus commendabat, iis ingentia munera ultro largiri consueverat. Igitur tantus ea tempestate doctorum atque solertium hominum provenus fuit, ut vix ulla aetas bonis artibus copiosior existerit. Solent enim ingenia moresque componi ad principum mentem; omnisque fere temporum inclinatio regnantium infamia, vel decus est. Ex veterum monumentis nihil antehabuit Homero; quem unum omnem sapientiam, qua imperia constant, optime complexum esse autumabat. adeoque eum cordi habuit, ut Graeco cognomento *amator Homeri* diceretur. Libros eius semper secum ferre solitus, etiam cum quiesceret, una cum pugione sub cervicali reponerat; *militiae suae viaticum*, et *institutionem bellicae virtutis* appellans. *Achillem* praedicabat *felicem*, quod tantum virtutis suae praeconem invenisset. Reperto inter Damascenam praedam materiae curaeque exquisitissimae scrinio, et disquirentibus amicis, cui-

nam usui convenientissime destinaretur? ipse, *Homerō*, inquit, dedicabimus, *ut pretiosissimum humani ingenii monumentum, elegantissimo etiam opere servetur.* Inde obtinuit, ut emendatissima poetae editio, quam magna cura comparaverat Alexander, *e narthecio* vocaretur. quippe scrinium illud, cum adhuc Persarum esset, unguentis et odoribus asservandis serviverat. Quidam prospere gestae rei nuntius, cum citato cursu ad eum ferretur, dextramque porrigeret, vultu maximae laetitiae notas praeferente, *Quid mihi nuntiaturus es tanto gaudio dignum*, inquit, *nisi forsan Homerus revixit!* Sed tum eo iam felicitatis pervenerat, ut propemodum exfatiatae gloriae nihil deesse putaret, praeter idoneum buccinatorem. Crebra autem lectione totum fere edidicit, ut nemo neque promptius eo familiariusque uteretur; neque exactius de eo iudicaret. Ex omnibus autem eius carminibus maxime probabat *versum*, quo boni simul imperatoris, robustique militis laudes Agamemnoni tribuuntur; eumque praecipuum virtutis incitamentum, et veluti morum suorum magistrum habuit. His itaque disciplinis imbutus, summae fortunae vim atque dignitatem egregie tutatus est; superbia et licentia, qua quidam sola principes agunt, abstinuit. Cultu curaque corporis haud multum supra privati modum eminens, virtute potius quam vestium ornatu anteire suos, imperatorium censebat: hilaris, humanus, affabilis; ut tamen contemptum excluderet: vino deditus, sed citra ebrietatem. nam si otium nactus esset, sermonibus magis quam computatione tempus extraherat. Voluptates ita contempsit, ut matri curam in-

iiceret, ne plane ad generandum inhabilis esset. Illud inprimis religiose tenuit, ne cuius thorum violaret. Quibus vitae morumque institutis diu inhaesit; magnumque et memorabilem regem egit: donec impetu quodam, et velut torrente fortunae convulsus et mutatus, pristinam animi moderationem paulatim exueret. Animi robur cum insigni dexteritate, magna patris et aliorum admiratione ostendit in equo bucephala; nam id nomen bubuli capitis figura insignitus acceperat. Plurimum tum equestri laude pollebat Thessalia; nobiliumque equorum greges multis locis alebantur. Eminebat tamen inter omnes viribus et specie bucephalas, quem Philonicus ex Pharsalia oriundus, maximo in illis regionibus principe dignum existimans, ad Philippum adduxerat, sedecim talentis venalem. Cum autem velocitatem equi obsequiumque experturi in campum descendissent; nemo amicorum satellitumque regis tractare eum potuit. quin insurgebat in omnes, et conscendere conatos ferocia exterrebat. Iamque pro indomito, et ob feritatem inutili, relinquebatur; cum suspirans Alexander, *Qualem isti equum perdunt, per mollitiem animi, & tractandi imperitiam!* Quo saepius repetito a patre increpitus, *quod ob negotium, quod emendare non posset, maiores peritioresque conviciis incesseret; Ego vero, inquit, emendabo, pater, si permiseris.* Atque illo subiiciente, *frustratus autem quam poenam pendes? Equi, inquit, pretium luam; exortoque omnium risu, convenit, ut victor equum patre emente haberet, victus amitteret pecuniam.* Tum Alexander comprehensis equi habenis, eum ita statuit, ut in adversos solis radios conversus,

umbram suam conspiciere non posset : ea enim antea exterritum acrius ferocisse observaverat. cumque nihilominus aestuaret, iubam demulcens, dimissaque sensim chlamyde, in saevientem adhuc insilit. Ille parendi insolens cervicem et calces iactare, multaque pervicacia contra frenum niti ; denique proripere se conari, et ingenti violentia cursum moliri. Spatiofa et equitabilis planities suberat ; ergo ferocientem exsultantemque effusis in collum habenis, adactisque calcaneis cum ingenti clamore in cursum permittit. Ingens deinde campi spatium euectus, iam lassatum et consistere volentem impellere non antea desistit, quam exhaustum cursu, et labore domitum, mansuetiorem iam mitioremque reduxisset. Descendentem manantibus gaudio lacrimis complexus est pater ; osculoque capiti impresso, *maius imperium sibi circumspicere iussit, nec Macedoniae regnum tantam indolem capere*. Posthaec bucephalas cum in ceteros ferociam suam retineret, uni Alexandro mira submissione paruit ; multorumque mox laborum atque discriminum socius, in proelio adversus Porum periit. Dignum id argumentum visum est, quo illustrarent opera sua nobilissimi artifices. duas ex marmore statuas equum domantis ostentant ; Praxitelis et Phidiae certamen. Alexandri eas imagines esse, quamvis ambigi possit, auctores haud obscuri crediderunt. His atque talibus ingenii animique experimentis eam apud Philippum existimationem nactus est, ut cum ipse Byzantinos obsidione urgeret, idoneum iam crederet filium, cui libera cum potestate Macedoniae curam committeret, annos omnino sedecim habentem.

Quo comperto Medarorum quidam, Thracia natio, Macedoniae subiecta, opportunum defectioni, quam dudum agitabant, tempus advenisse rati, consilia nudavere. Sed adolescens ostentandae virtutis occasione laetus, cum ducibus a patre relictis propere in eos movit: victisque et eiectis rebellibus, urbem eorum varii generis convenis habitandam dedit: illi Alexandropolim ex nomine auctoris sui appellavere. Philippus eventu rei gaudens, ceterum sollicitus, ne suo arbitrio permixtus adolescentis animus, maiora viribus cum exitio capefferet; evocavit eum, ut se magistro, ardorem prudentia temperare disceret: et in subigendis Chersonesi oppidis, strenua promtaque opera eius usus est. Ceterum cum ad Byzantium, validam urbem, haereret obsidio, civibus egregie pro libertate pugnantibus; *iisque Graeci barbarique, quibus incrementa Philippi suspecta erant, certatim auxilio venturi nuntiarentur*; desperata victoria, id unum agitabat, quam ratione quam minimo copiarum atque famae damno ab obsidione discederet. Imperabat eo tempore Getis, Scythico populo, Atheas: qui armis Istriarum preffus, auxilium a Philippo petiverat, spe adoptionis facta, si fessis Getarum rebus succurreret. Idem cum hostium imperator decessisset, belli metu liberatus, Macedonas vacuos remiserat, negans *vel ipsorum auxilio, vel adoptione Philippi eguisse*; cui *adversus hostes satis propriarum virium, & in successionem regni filius esset*, Eam barbari contumeliam ulturum ferens Philippus, omisso Byzantio in Scythiam convertit agmen. Ubi conferto proelio, cum numero superiores Scythae essent, nec virtutis poeniteret, arte

Philippi Macedonibus victoria cessit. Cuius omne pretium pecorum equorumque maximi greges, et infirmioris aetatis sexusque captivi fuere: ceterae praedae nihil exceptum est. quippe opibus minime studebant Getae; sed quotidiano victu contenti, paupertatem inter vitae commoda numerabant. Ceterum cum ex Scythia regrediens, longo impedimentorum agmine, per Triballos iter faceret; illi opportunis locis occupatis transitum negabant, nisi praedae partem accepturi. Erant in exercitu Philippi mercenarii Graecorum milites, qui et ipsi, cum in discriminis partem venissent, commodorum exsortes haberi moleste ferebant. Inde orta seditione ad manus ventum est: tam acri certamine, ut multis utrimque cadentibus etiam rex faucicaretur; transosso femore, eodemque vulnere interfecto equo: tanta vis adacti teli, tantaque virtus inferentis ictum fuit. Ibi tum ante omnes prosiluit Alexander, iacentemque clypeo protegens, irruentium in eum alios occidit, alios avertit in fugam. Ita filii pietate servatus est, abscedentibus qui oppressuri fuerant; eo promptius, quod interfectum crediderant: sic ipsi vulneris atrocitati vitam debuisse visus, mortis opinione mortem effugit. praeda inter consternationem amissa est. Ceterum ex vulnere claudicare coactus, cum initio eam corporis deformationem aegro animo ferret, memorabili ad posteritatem adolescentis voce monitus est, *non irasci vulneri, cuius opera ad singulos gressus suae virtutis admoneretur.* Satis iam gloriae potentiaeque Philippo quaesitum erat; fatis etiam periculorum atque vulnerum pertulerat, si quietem pati posset ani-

mus ambitione vecors. Tributarios Illyriorum Macedonas, omnium non vicinorum modo, sed etiam longe ditiffitorum dominos effecerat. Triballos subegerat: Thraciam habebat in potestate: multis Graecorum populis imperabat; alios metu, aut largitionibus tenebat obnoxios. Theffalos Daochus, Cineas, Thrafydaeus, cum Eudico et Simo Lariffaëis; Arcades Cercidas, Hieronymus, Eucalpidas; Argivos Myrtis, Teledamus Mnaseas; Eleos Euxitheus, Cleotimus, Aristaechmus, regiò iugo subdiderant: Messenios Philiadae liberi, Neon et Thrafylochus; Sicyonios Ariftratus et Demaratus; Megarenfes Proeodorus, Helixus, Perilaus; Euboenfes Hipparchus, Clitarchus, et Sofiftratus, suae quique civitatis principes, conciliabant: Olynthum Euthyocrates et Lafthenes prodiderant. Una Spartanorum civitas veteris disciplinae egregie tenax, et proditiõnis immunis fuit. Sed cum imperio totius Graeciae immineret, Athenienfium maxime opes morari deftinata cernebat. nec deerant in civitate, qui res ad ipfum traherent: fed populus, qui omnia poterat, impellente Demofthene contra Macedonum opes nitebatur: crebrisque ut inter potentes vicinos contentionibus, ingenium Philippi callidum, audax, et ob dominationem fidei faeque negligens cognoverat. Maxime urebat regem recens dolor, quod ad Byzantium, Athenienfium opera, fpe fua excidiffet: qui non modo centum et viginti navium claffem obteffis auxilio miserant; fed et Chiis Rhodiisque eadem audendi auetores fuerant. Igitur dum percuratur vulnus in Triballis acceptum, omnia occulte praeparabat, quo Athenienfes impro-

vifus opprimeret. Exercitum retinenti obtentui erant Illyriorum nationes, quae ingenio feroces, et fervitutis infuetae, impositum nuper iugum excutere tentabant. In eos Alexander missus, barbaris fufis fugatisque, eam de fortuna atque virtute sua spem, et reliquis fecit, et ipse concepit, ut iam sine patre rebus gerendis se parem existimaret. Haec per biennium gesta. Philippus autem praeparatis omnibus, quae olim destinaverat exsequi maturum ratus, exoptatissima occasione oblata, ante initium veris cum exercitu in Graeciam venit: convocatis etiam ex Peloponneso copiis sociorum. Quippe Amphictyonum decreto creatus erat imperator Graecorum, ut insolentiam Locrorum, qui Amphissam incolunt, castigaret: namque Cyrhaeum agrum Apollini dicatum, Amphictyonum auctoritate contemta, colere perseverabant, ducemque ab his creatum, interemtis quibusdam, vulneraverant. Erat tum Philippo foedus cum Atheniensibus, sed parum in eo praesidii futurum arbitrabantur, si regi violandae fidei merces affulisset. Igitur legatos ad ipsum mittunt, petitu-*ros, ut pactis stare; aut certe ante ver adultum nihil hostile moliretur. deliberaturum interea populum Atheniensem, qua ratione controversiae, quae inciderant, componi possent.* Thebas quoque legationem decernunt, quae exposito *communi periculo*, hortaretur, *ut simul cum ipsis tutelam Graeciae susciperent.* Sed Philippus per hospites et amicos, quorum Timolaus, Theogitonque et Anemoetas plurimum apud cives suos poterant, Thebanos in amicitia Macedonum continuit. Ratusque si cum solis Atheniensibus futura res esset,

facile se superiorem fore, victis ad Amphiffam Locris eorumque focis; in Procidem raptim ducto agmine, Elateam finibus Thebanorum simul Atheniensiumque imminentem occupat, impositoque praesidio, velut in belli sedem, operibus munit. Eius rei nuntius noctu Athenas perlatus tanta trepidatione urbem implevit, ut cum primo diluculo populus in concionem venisset, invitante ex more praecone, *qui salutare patriae consilium haberet, uti diceret, nemo surrexerit. Donec Demosthenes congruentia tempori differens, persuasit, ut e vestigio classis & exercitus educerentur; & legati tum ad ceteros Graecos, tum imprimis ad Thebanos mitterentur.* in hanc sententiam decreto facto, Chares et Lyicles copiarum imperatores constituti, Demosthenes legationis ad Thebanos princeps ire iussus est. Non sefellerat ea res Macedonis solertiam, fatisque prospiciebat, quanta belli moles oritura esset, si inter istos populos foedus convenisset. Quippe Atheniensium civitas tunc etiam opibus et auctoritate satis pollebat: nec Thebanorum aut potentia contemnenda erat, aut opinio. necdum exoleverat memoria Leuctricae pugnae, qua principatum Graeciae Lacedaemoniis extorserant. Igitur ut et fociorum confirmaret animos, et diversae factionis machinationes praeverteret, Amyntam et Clearchum Macedonas eo misit; addito, cuius eloquentiae plurimum fidebat, Pythone Byzantio: quem in concilio Boeotorum ita locutum accepimus. *Si Philippo in Macedonia desidente, Elateam Atheniensis exercitus haberet; neque vobis ullum cum rege foederis aut amicitiae ius esset: tamen dubitare non debeo, quin illius societatem essetis* 6

optaturi. quis enim illum tanta potentia, tantisque rebus gestis, civitati fama quam viribus validiori non praeponeret? Nunc autem cum illo, qui victricibus copiis velut vestibulum urbis vestrae obtinet, socio. atque amico utamini; ab Atheniensibus multis veteribus atque novis iniuriis affecti sitis; horum amicitiam, neglecto rege, vobis suadere, profecto contumelia est, Thebani. Sed superbissimi mortalium sibi solis ingenium consiliumque superesse autumant; reliquos, & inprimis Boeotos (vobis enim prae ceteris insultant) ineptos & rudes esse, nec quae utilia honestaque factu sint, dignoscere. Itaque quo nihil est dementius, id se vobis persuasuros putant, ut ex ipsorum potius arbitrio, quam utilitate vestra hostes atque amicos habeatis; verbis confisi, in quibus omnis ipsorum vis est. Sed verba nemo sanus ante facta habuit; praesertim in bello. ubi res manu geritur, linguae promittitudo supervacanea est. Ut sibi diserti videantur, virtus & fortuna Philippi, tantis suis sociorumque viribus subnixae, plus poterit. Nec enim facile dixerim, stolidior an impudentior sit eorum postulatio. Intentatum Atticae fulmen excipite, Thebani: socio atque amico regi bellum cum exitio vestro facite, ut nos in tuto simus: vestros agros, vestra corpora obiciite, ne iniuriarum suarum vindictam ab Atheniensibus Philippus exigat. Haecine sunt postulata hominum, qui aut ipsi sano iudicio utantur, aut alios uti credant! Qui modo nullam premendi vos occasionem praetermiserunt; qui vos contumeliis, iniuriis, armis quantum potuerunt persecuti, vestras clades atque pericula felicitatem suam rati sunt: ii nunc a vobis petere audent, ut cum ipsis malitiis, quam cum Philippo vincere. At iste hospes

& *alumnus vester, educatus in contubernio Epaminon-
 dae, clarissimi imperatoris, sanctissimique viri, cum ip-
 sius moribus a tenera aetate caritatem urbis vestrae im-
 bibit: vestras & Apollinis iniurias Phocensi bello ultus
 est, cum Athenienses odio vestri sacrilegis auxilia mit-
 terent: iterum communi Amphictyon^{is} decreto exora-
 tus, eiusdem numinis contumeliam in Locros vindica-
 vit: huc quoque profectus est, ut vestris commodis con-
 suleret, non abscessurus, donec vos metu aemulae inimi-
 caeque civitatis solverit. Id sive communibus consiliis vi-
 ribusque lubet exsequi; non vetat, quo minus in praedae
 verius quam belli societatem veniatis; sive quiescitis,
 transitum concedite: ipse communium iniuriarum ido-
 neus ultor erit. neque minus ad vos redibit emolumentum
 victoriae: greges, armenta, mancipia, quae ex hostibus
 capientur, maxima ex parte penes vos, ut vicinos,
 erunt: inde Phocensis belli damna sarcietis. Id magis
 ex usu vestro sit, an vestros agros uri, vestra oppida ex-
 pugnari, incendi, diripi, vestras denique res agi ferri-
 que, quod Athenienses optant, expendite. Nam iracunda
 res est suspectus immerito candor, quoque pronior bene-
 volentia fuerit, acrioribus stimulis in vindictam agitur.
 Ceterum haec ita refero, non quo vobis ingratitude ex-
 probrem, de qua nihil vereor; nec ut formidinem incutiam,
 qua nihil opus futurum existimo: sed ut Philippi in vos
 beneficia, & vicissim in illum vestra cogitantes, admo-
 neamini, ea demum firma atque perpetua esse foedera,
 quae servari utriusque intersit. Quod si maiora sunt il-
 lius merita, vobis curae erit, ut mutuo in illum animo
 sitis: ille maximum laborum praemium putat, subve-
 nisse Graeciae, pro cuius salute atque dignitate perpetua*

*cum barbaris bella gerit. Atque utinam illum Athenien-
sum furor ingenio suo uti passus esset, iam in Asia du-
diretis arma ipsius esse, quae nunc coercendis improbo-
rum motibus, invitus per Graeciam circumferre cogitur.
Poterat quidem amicis Atheniensibus uti, nisi huic De-
mostheni, atque eius quibusdam, qui imperitam multi-
tudinem, ut expositum ventis mare, orationum suarum
aura, quo volunt, impellunt, vectigalem se facere in-
dignum, usuque & exemplo foedum existimasset. Quippe
si apud illos honestati pretium esset, gratuito boni forent.
Quibus honesta vendere mos est, si eadem flagitii merces
detur, utilia a noxiis, recta ab inhonestis non distin-
guunt: lucro, non affectu virtutis aut patriae, neque
deorum hominumve reverentia ducuntur. Nolite honesti
aliquid aut egregii exspectare ab his hominibus: vestris
utilitatibus non moventur, qui patriae tam male consu-
lunt. Implicare vos volunt iisdem calamitatibus, ex qui-
bus modo Macedonum virtute atque fide liberati estis:
tantoque maioribus, quanto formidabilior hostis futurus
esset Philippus, quam Philomelus, aut Onomarchus
fuere. Nam in precario imperio etiam boni ducis conatus
haud minus cives quam hostes praepediunt: regum iussis
nemo intercedit, nemo refragatur: unius arbitrio cuncti
reguntur. In quo, quantum in rebus bellicis momentum
sit, non ignoratis. Nec iam in uno corpore Macedonibus
id praesidium est. Philippum etsi fatum auferret, Ale-
xander regenerat, qui iam in adolescenti hac aetate, ea
animi ingeniique documenta edidit, ut prope constet,
summis imperatoribus parem esse futurum. Contra apud
Athenienses pacis bellique arbitrium, quia penes omnes
est, vetu in medio positum audacissimus quisque ad se*

trahit: impetu magis quam consilio cuncta aguntur: homines maligni suadent, imperiti discernunt: bellum sumitur animosius, quam geritur: foedera haud minori facilitate quam iunxere violant. Nam & cum Philippo foedus ipsis est. quod quam sancte servant, re ipsa declarant. nec enim pro se fidem violasse satis habent; nisi per ipsos latius serpat ista contagio. Vestra autem constantia, Thebani, qua non minus quam rebus fortiter feliciterque gestis magni clarique habemini, non sinit ambigere, quin multis experimentis cognitam regis amicitiam, semper infestae aemulaeque civitati praelaturi sitis. Neque vero averruncator malorum Hercules siverit, ut quem indigenam civemque deum praecipua religione colitis, eius sanguinem impio iniustoque bello persequamini. Nam ceteros quidem socios, quam amicitiae regiae non poeniteat, ex ipsis vos malo cognoscere. Haec Python. Auditi dein sociorum legati, prolixè commendato regis animo, petiverunt, ut ipsum potius Graeciae vindicem, quam perturbatores eius Athenienses sequerentur. At 7 Demosthenes facta dicendi potestate, Non ignorabam, inquit, istos Philippi mercenarios neque laudibus in ipsum, neque in nos conviciis esse temperaturos. nam qui pudorem consumserunt, quid loquantur aut faciant parum pensi habent, dum cupitis potiantur. Sed illi quidem, si bene vos novi, Thebani, spe sua egregie falsi, dignum virtute vestra, Graecorumque moribus responsum ad Macedonem referent: vos autem ad ea, quae nunc agenda sunt, animum diligenter advertite. nam vestrorum quoque negotiorum summam nunc agi ipsis rerum argumentis ostendemus, non verborum praestigiis, quibus isti vereri se dicunt ne capiamini. Sed quando sic pro

vobis sunt solliciti, ponant metum, nihil faciemus quo eloquentiores videamur. malam quandoque causam adiuvit facundia: ubi nudam veritatem spectari dicentis interest, verba nemo prudens appendit. Nec de Philippo laboramus; sit sane per nos qualem isti fingunt: sit etiam vulcher, eloquens, atque adeo in conviviiis etiam hilaris. nam & hinc eum commendavere quidam; adeo inanem verae gloriae fatebantur. Ceterum legatos eius miror ea civitati nostrae coram vobis obiecisse, quae si crimina sunt, non magis Atheniensibus, quam Thebanis, defendenda esse, in confesso est. popularis enim status incommoda exagitant: quae licet non ignoremus utrique, tamen regio dominatui merito praeferimus. Atqui illi sic locuti sunt, tanquam in circulis & conviviiis Macedonum adulatione gratiam quaererent; non apud liberam civitatem officio legatorum fungerentur. Scimus quidem regum regionumque mancipiorum adversus gentes urbesque liberas pertinacia odia; & simpliciter fecerunt isti, qui detegunt: sed eo magis adnitendum nobis est, Thebani, ut iura legesque nostras tueamur. Et optandum imprimis esset, ut qui rempublicam attigerunt, iis unum idemque pulcherrimum certamen foret, quinam rectius civitati suae consulerent, aut consulta exsequerentur: nemo communia commoda posthaberet privatis; nemo acciperet munera; nemo istorum exemplo patriam Philippo proderet. Verum, Thebani, nulli unquam non civitati modo, sed etiam homini, integra perfectaue felicitas obtigit: beatissimus habetur, cuius fortuna minimum ex adverso trahit. Malos autem nobis cives esse neminem fugit: ne vos quidem caruistis, aut caretis, Thebani: nam sine

eo esset, non iam Elateae Philippus libertati nostrae plagas tenderet; sed de regno Macedoniae nobiscum decertaret. Habemus tamen & bonos; eosque plures malis, & potiores. Argumentum poscis? liberi sumus: non servimus Philippo, sicut tu, Python, Byzantios tuos servire voluisti; tu autem, Daoche, & tu, Thrasidace, Thessalos regi vendidisti. Thessaliam enim servitute Philippi premi, videtis, Thebani, & nisi fallor, iuxta nobiscum ingemiscitis: Byzantium, quantum in Pythone fuit, idem manebat exitium, quod Olynthus perpeffa est: nos liberavimus. Quippe Graeciae civitatem; cum maxime sociam atque foederatam, ille religiosus atque venerabilis assertor Graeciae nec opinantem opprimere aggressus fuerat. Haec est nimirum praeclara ipsius prudentia. calliditatem pro ingenio habet: perjurium artem putat: perfidia tanquam virtute utitur. Aut dicat denique, quo alio pacto formidabilem illam potentiam nactus est: si Graecos fraudibus, insidiis, proditione non cepit; si barbaros etiam non auro magis quam ferro vicit; si denique cuiquam mortalium aut fidem dare gravatus est, aut datam fallere non sustinuit. Istis tamen ille Graeciae vindex, nos perturbatores sumus! Sed quid istos pudeat, qui sua crimina nobis obiectare malunt, quam non admonere vos eorum, quorum ipsi manifesti sunt? Si quis captorum munerum aut proditionis reus esset, illum tuendo, propugnando, legibus & poenis eripiendo, vestrum negotium ageretis: nunc alios accusando, in vos sententiam dicitis. Quod si ignari, quorsum ea res pertineret, id admisistis; prudentiam in vobis requiro: si scientes prudentesque; verecundiam. Pro mea, quique

in eadem mecum causa sunt, innocentia suffecerit, quod nos a Philippo nihil accepisse ipsi fatemini. nec enim si quid petivissemus, vacuos abire passus esset liberalissimus rex, ut a vobis quidem praedicatur. An qui vos corrupisse operae pretium putavit, nobis, etiam penitentibus, non largiretur? At Thebanos modo monuistis, ne consilium eorum sequerentur, qui patriae male consuluerunt. Ego vero desino adversari illis, Thebani, si ita sentiunt: in ipsorum opinionem transeo; vosque quanto maximo potest opere hortor, oro, obsecro, perque vestram & communem Graeciae salutem obtestor, ut hoc ipsorum decretum amplectamini. Id si feceritis, neque pecorum atque armentorum gratia vos ipsos venire patiemini; neque ut ergastulis ager vester frequentetur, inter cetera Philippi mancipia Paeonibus & Triballis servietis. Nam isti greges & mancipia intueri vos iubent, egregia servitutis praemia; uxores, liberos, parentes, libertatem, famam, fidem denique & fas Graecorum vilia habere. Haec enim profecto perdidistis, Thebani, nisi fraudi violentiaeque Philippi una nobiscum resistitis. Quod si alienis laboribus tutos vos fore persuasum habetis, vereor ne magnopere decipiamini. Etenim (quod abominor) Philippo victore, cui dubium est, quin neque vos, neque quisquam Graecorum libertatem tueri possitis, (nam in fide Philippi multum reponere, eorum est qui perire velint;) ac si nos Victoria respexerit, quid ab hominibus, quos in extremo salutis atque dignitatis discrimine deserueritis, expectandum vobis putetis, considerate. Nam quaecunque vobis sententia sederit, Atheniensibus certe omnia experiri, neque libertatem prius quam vitam.

amittere decretum est. Quamquam etiam viribus non
 diffidimus : quibus si vestras sociatis, coniuncti utique
 superiores erimus hosti, cui singuli pares esse possumus.
 Non ignoramus potentiam eius Athenienses, quam
 olim nascentem augecentemque praevidimus ; & , si
 ceteris Graecorum eadem mens fuisset, praecaveramus.
 Diu enim bellum cum eo gessimus, non de Amphipoli,
 aut Haloneso, ut plerisque credebatur ; sed pro
 salute & libertate Graeciae : donec destituti ab omni-
 bus, a nonnullis etiam oppugnati, pacem necessariam
 magis quam honestam fecimus. Sed nunc, opinor, prae-
 ses arcis nostrae Minerva, & Apollo Pythius patrum
 nobis numen, ceterique Graecorum dii aperuerunt oculos,
 & in vindictam vitae libertatis populorum suorum
 animos excitant. Certe Herculem non sine indignatione
 verba legatorum audivisse arbitror, Philippo stirpem ab illo deo
 repetentium. Ille enim agnoscat deus, omnium religionum
 contemptorem ; Graecus, Macedonem ; tyrannum, osor, punitor,
 exstirpator tyrannidis ! Nullo enim alio argumento clariora
 sunt Herculis opera. at ille Graeciam dominatu premit ;
 quibusdam etiam civitatibus domesticos tyrannos imposuit,
 Philistidem Oreo, Hipparchum Eretriae, Chalcidi Taurosthenem.
 Ergo iam Euboei, Achai, Corinthii, Megarenses, Leucadii,
 Corcyraei nobis favent : alii fortunam spectant, quae
 haecenus unicum Macedoniae potentiae vinculum fuit,
 quo leviter abrupto, ultro dilabatur. Quippe Thessali,
 unde Philippo robur equitatus est, neminem unquam diu
 fovere : Illyrii ceterique Macedoniam accolentes
 barbari, quorum & natura ferox est animus, & indignatione
 recentis servi-

tii irritatus, si principia belli Philippo sequius evenierint, reliqua pro nobis conficiant. Vos modo nobiscum acriter in hanc curam incumbite: sepositis interim contentionibus, quas inter vicinas urbes saepe levis occasio conceitat. odia privata, post rem bene gestam, communis laetitia in benevolentiam vertet; aut cum porro insanire vacabit, cum dedecore forte damnoque utrorumque, sed tamen citra exitium resumentur. Neque dolos Philippi timueritis: modo promissis eius aures occludite; manus continete a muneribus. Si nihil ante libertatem habueritis, calliditas & largitiones frustra erunt, potentiam ut discordiae Graecorum extulerunt, ita consensus obruet. Quin & ipse, ut est temerarius, excipi potest: quod si accidat, nihil a ceteris est periculi. nam ipse gloriam atque dominationem; qui sub eo sunt, quietem expetunt. Nisi forte Alexandrum veremini: quoniam isti quidem ita vos contemnunt, ut idoneos putent, quibus etiam pueri nomen formidinem possit

8 *incutere. Crederes alios repente factos Thebanos, qui modo regios legatos attente, atque etiam cum assensu audiverant, adeo in contrarium mutati sunt, ut Philippum hostem iudicaret, ni quamprimum suis fociorumque finibus decederet: Macedonicae factionis homines urbe pellerent: et Atheniensium copias eo reciperent. At Philippus inopinata Thebanorum defectione turbatus magis quam territus, insistere destinatis non omisit. Duobus levibus proeliis commissis, cum Athenienses successus non poeniteret; tandem utrique ad Chaeroneam Boeotiae oppidum totis viribus confedere. Graecos decora maiorum, et cura libertatis accendebant: Philippus egre-*

giis copiis, totque bellorum victoribus fidebat. in se quoque non parum momenti collocabat, quod imperatoriis artibus ipse praecelleret; Graecorum celebratissimi duces iam decesserant. Theagenes Thebanis praeerat, modico militiae usu, neque fatis firmus adversus pecuniam: Atheniensium quoque imperatorum virtutem atque peritiam ipse animo usuque rerum longe anteibat. Sed duorum potentium populorum in unum converfae vires, quorum auctoritatem Corinthii quoque aliique sequebantur, iniecerant curam, minima unius diei parte, de capite fortunisque omnibus dimicaturus. Ne Thebanorum quidem principes a pacis consiliis abhorrebant; sed Atheniensium ardor evicit, ut omnes Graeciae spes opesque unius proelii fortunae permitterentur. Alexander etiam immodicus animi testabatur patrem, ne tantam gloriae occasionem e manibus elabi sine-
ret: eoque tandem impulsus, primus in hostem impetum fecit. Pugnatum est acriter ambigua diu victoria, donec adolescens, quem cum delectis alteri cornuum praefecerat pater, summa animi viriumque contentione connixus, sacra Thebanorum cohorte, quae ex optimis constabat, loco mota, victoriae viam aperuit. Nam et Athenienses sociorum calamitate fracti, aestuque et vulneribus fatigati, non amplius sustinere Macedonum impetum. quippe Philippus aemulatione, et pudore si filio adolescente deterior videretur, gravis intolerandusque incuberat. Ita de libertate Graeciae ista pugna decretum est. Ceciderunt ex Atheniensibus amplius mille, supra duo millia capti fuere. sociorum quoque multi

aut pugnando mortem occubuerunt, aut vivi venerunt in potestatem victoris. Missus posthaec Athenas Alexander *veniam delictorum pacemque Atheniensibus Philippum dare pronuntiavit; captivos etiam gratis reddere; nec vetare, quin occisi tumularentur.* quippe rex intentus in Persicum bellum, Graecorum fidem atque studia, clementia et moderatione provocabat. Imperio tamen maris et insularum Athenienses exiit: in Thebanos immitior. quorum subita defectione in summum rerum omnium discrimen se adductum fuisse meminerat; nec iudicabat veteribus fociis, post beneficia sua causam fuisse contra ipsum cum Atheniensibus sentiendi. Ergo cum urbem dedidissent; praesidio Macedonum imposito, interfectisque quos maxime invisos suspectosque habuerat, aliis solum vertere iussis, reductis suae factionis exsulibus magistratus et iudicia tradidit. Reliquos deinde populos, qui adversus ipsum arma ceperant, eodem victoriae impetu perdomuit. Nec quisquam tota Graecia praeter Spartanos et Arcades dominationis eius expers mansit: alios armis, alios impari societate imperiis suis obnoxios habebat. Igitur conventu totius Graeciae Corinthum indicto, *de bello Persis inferendo differuit. obviam eundum esse barbaris; imperium orbis immani superbia sibi destinantibus, aut parendum semper, aut mature resistendum esse. Nec enim hoc agi, bellum an pacem habeant Graeci; sed utrum in hostiles agros id transferre malint, an domi accipere. Non veteres tantum iniurias vindicandas esse; sed praesens dedecus amoliendum, creptis ex Persarum servitute Graecis civitatibus, quae A-*

siam incoherent. Commodissime id fieri posse, dum compositis in Graecia rebus, universas vires in transmarinum bellum convertere liberum esset. Domesticae etiam quieti ea ratione prospectum iri, amotis occupatisque longinqua militia, qui otiose discordiis & audacia res turbare consuevissent. Constituerent igitur quo imperatore, quibusque copiis bellum istud administrandum videretur. Non fallebat plerisque quantum e republica peteretur: sed armis amissam libertatem intempestivum videbatur verbis repetere. Nihil ergo dubitatum est, quin faustis acclamationibus Philippus imperator Graeciae ad liberandum orbem terrarum in Asiam proficisci iuberetur. Descriptae deinde singulorum opes; et quantum quisque militum, frumentique et pecuniae mitteret, in tabulas relatum est. Ducenta peditum, quindecim equitum millia promissa fuisse reperio; cum in eo numero neque Macedones, neque parentes Macedonibus barbari censerentur. Ceterum, ut sine mixtura calamitatis nulla in rebus humanis felicitas est, res foris prosperas domesticae turbae exceperunt. Animum coniugis olim, ut diximus, alieniorem Olympias morositate et arrogantia in dies magis magisque avertibat. Inde repudiatam nonnulli tradunt: ego in eodem matrimonio manenti Cleopatram superinductam comperio. Nec enim in tanto dedecore dulcissimae matris, cuius pudor ad ipsum quoque pertineret (nam ob stupri suspicionem expulsam addunt) interfuisset nuptiarum. interfuit autem, et demum post contentionem, quae in eo convivio exarserat, matrem abduxit. Quippe cum avunculus sponsae Attalus, post

longam computationem spem male tegens, *orandos Macedonibus deos diceret, ut ex nova nupta legitimum regni successorem Philippus tolleret*: Alexander in iram alioqui praeceps, et tunc iniuria irritator, *nos ergo, sceleste, spurii tibi videmur?* inquit: simul calicem, quem forte dextra tenebat, in os illius impexit; ille quoque invicem coniecit poculum. Exorto tumultu, Philippus, qui in alio lecto accubuerat, eius diei laetitiam turbari moleste ferens, ense stricto Alexandrum petit: occideratque filium, nisi claudicantem ex vulnere pridem accepto gressum, ira vinumque praepedivissent. Prolapsus amicis subita re exterritis spatium dedit, ut precibus, et utrisque medios interponendo, Alexandrum eriperent. Nec minoris operae fuit illum exorare, ut salvus esse vellet. multiplici iniuria affectus sibi videbatur; et quamquam *patris regisque nomina, naturaeque & gentium decreta* ingererentur, non abstinuit, quin insultans Philippo iuberet *intueri Macedonas egregium transmittendi in Asiam belli auctorem, qui ex lecto in lectum transfiliens procidisset*. Inde sibi matrique iuxta timens, in Epiro, cui frater Olympiadis praeerat, eam reliquit; ipse ad Illyriorum regem profectus est. Postea quoque cum reconciliatore Demarato Corinthio in Macedoniam reversi essent; pervicacis ingenii mulier filium, suopte ingenio potentiae anxium, incitare non destitit, *ut quos posset, humanitate aut pecunia in amicitiam illiceret; & adversus iracundiam patris, etiam affinitate potentium hominum se muniret*. Sane olim monuerat Philippus, ut affabilitate sibi conciliaret hominum studia; lar-

gitiones autem non usquequaque probaverat : etiam per literas increpito instituto eius, *quod benevolentiam auderet sperare ab hominibus, quos muneribus corrupisset. Falli qui regium id putaret : ministri & distributoris officium esse.* Verum cum ipse pecuniae omnia penetrabilia iactaret, eaque haud minus saepe quam armis uteretur, non tam recta praecipienda studio ita scripsisse visus est, quam metu, ne ab adolescente filio suis artibus oppugnaretur. Idem obiurgavit Alexandrum, quod Pexodori filiam, quam Aridaeo destinaverat pater, ambivisset, *degenerem, & fortuna, in cuius spem educaretur, indignum appellando, qui Carem barbarum, barbaroque regi subiectum, socerum optaret.* Sed ipse ut potentiam suam firmaret, nullam conditionem aspernatus erat, quin ex asperrima barbarie Illyrias Geticasque mulieres matrimonio iungeret. quamquam ex aliis etiam uxoribus pellicibusque complures liberos suscepisset. Quod cum Alexandro molestum accideret, urbane adolescentem corripuit; hortatus, *ut multos imperii aemulos habiturus, operam daret, quo omnibus melior praestantiorque, non ob Philippum patrem, sed ex suo merito rerum potiri videretur.* Cum autem ob has similesque causas crebra inciderent iurgia, nec abrupta semel benevolentia fido affectu coalesceret; ad extrema prolapsi sunt. praecipua Olympiadis violentia, in qua contumaciam fexus ingenium vastum et vehemens virili scelere in vindictam armabat. Stimulaverat ea fratrem Alexandrum, ut Philippo bellum faceret. Id ne alieno tempore excipere cogeretur, callidus rex, quamquam viribus plus poterat,

firmata per novam affinitatem gratia praevenire studebat, desponsa Epirotae Alexandri germana, Cleopatra. Ad istas nuptias celebrandas finitimarum gentium reguli, Graecarumque civitatum legati frequentes Aegas convenerant. id oppidum elegerat Philippus, non sine quodam omine eorum quae postea accidere: nam ibi Macedonum reges sepeliri mos erat. Ferunt etiam Apollinem Delphicum de bello Persico consulenti maturum interitum cecinisse. Sed ambiguum, ut mos oraculis, responsum Philippus ad barbarorum exitium blanda interpretatione traxerat. Alia quoque praefagia, quae tum nemo animadvertenter, eventus monstravit. Erat inter custodes regii corporis Pausanias quidam, quem in solatium acceptae ab Attalo iniuriae, rex in eum dignitatis gradum provexerat. quippe Pausaniam Attalus mero onustum nefariis convivarum ludibriis exposuerat. Huius ultionem cum a rege peteret, honorem accepit. Etenim Philippus virum spectatae in bello fortitudinis, ad hoc nuper propinqua affinitate coniunctum punire adeo non sustinuit, ut insuper copiarum parti praefectum cum Parmenione et Amynta in Asiam praemitteret, opera eius ufurus in expeditione Persica. Pausaniam autem rogatum, ut ipsi temporibusque reipublicae dolorem suum condonaret, comitate alloqui et honestiore stipendio placare conatus est. Sed adolescens maiorem contumeliae, quam beneficii rationem habuit: odiumque ab auctore iniuriae, in negligentem eius vindicem convertit. Cum iis etiam, quos infensos Attali domui, nec Philippo concordem esse noverat, consilia communicasse

non praeter rationem creditum est; postquam ab Olympiade parricidae in cruce pendenti coronam auream impositam nemo dubitavit, aliaque facinora perpetrata sunt, ex quibus totius sceleris ordo causaeque haud obscure perspicerentur. Dubia adhuc luce theatrum ingens hominum multitudo impleverat, spectatura ludos, qui superiorum dierum spectacula luxu et magnificentia longe superaturi dicebantur. Inter alia, quibus divitiis illudere solent opulenti reges, et fortunae suae magnitudinem non capientes, duodecim deorum effigies eminebant, in quibus artificum industria cum materiae dignitate certaverat. Tertiadecima Philippi thesa accesserat; nulla in re ceteris vilior. Id mortalitatis fastidium matura ultio consecuta est: et successu rerum insolentem, seque diis immortalibus aequantem, priusquam indebito honore frueretur, fatum occupavit. Pausanias theatrum intrare volentem observaverat: utque praemissis amicis, qui eum deduxerant, relictisque a tergo satellitibus (nam in tanta omnium benevolentia nihil iis opus esse volebat ostendere) solus ingrediebatur; percussor improvisus adfilit, gladioque barbarico, quem sub veste habuerat, latus nihil tale exspectantis haurit. Hic fuit exitus maximi aetatis suae regum. Macedoniae regnum magnum ex inopi reddiderat: circumiectam barbariem domuerat: Graeciae imposuerat iugum: tum etiam Persico imperio imminebat. iam auxilia Graecorum coibant: iam in Asiam transiecerant praemissi ab eo duces; cum in ipso rerum gerendarum articulo, prolixum victoriae fructum sibi pollicentem vita desti-

tuit. Ita maxima quaeque in lubrico sunt; et audacissimas spes hominum quilibet ex improvise casus eludit. Olympias comperta morte regis Cleopatram Attali sorore genitam ad suspendium adegit; natum ex ea paucis ante patris necem diebus puerum in aenea pelvi torruit: in clientes etiam propinquosque eius atrocibus suppliciis faevit, et occasione vindictae per muliebrem impotentiam crudelissime
 10 ufa est. Sed Alexander, per cuius absentiam mater ista perpetraverat, tanquam salutare fidus, componendis tantis fluctibus tempestivus affulsit. Quippe erectis in spem libertatis Graecorum animis, quos Philippus opprefferat, et tumultuantibus in vicinia barbaris, ne Macedoniae quidem tranquillae res erant. Attalus haud spernendi exercitus praetor, ambitioso imperio mirum sibi favorem apud militum vulgus conciliaverat: principibus Macedonum propinquitate innexus, etiam Philotae sororem sibi desponderat: neque post tantas utrimque offensas inviso infestoque fides haberi poterat. Amyntas, quem fratre Perdicca genitum, data in matrimonium Cyna Philippus generum legerat, ad paterni regni successionem per Alexandri caedem adspirabat. Populi magna pars Olympiadis tyrannidem exorsa, alii rerum novarum cupidine, varie in hunc aut illum inclinabant studiis: nec deerant, qui *Alexandro Aeropi filio restituendum dicerent fastigium, quod excluso legitimo regni herede, Amyntas prius, deinde Philippus, vi ac fraude invassissent*. Exercitus quoque variis ex nationibus compositus, ut cuique animus aut spes erat, discordibus consiliis et sermoni-

bus agitabatur. Contra Alexandro novum imperium, ac subito Philippi casu nihil adversus ingruentes motus provisum erat: et quamquam indolis haud poeniteret, aetas spernebatur. Viginti annorum adolescentem tantae rerum moli humeros subiecturum, aut si recepisset, parem futurum non arbitrabantur. Etiam nervus gerendarum rerum pecunia defecerat; qua abundantes Persae in omnem fere Graeciam corruptores miserant: et ne quid malis deesset, Macedoniae maritima Tusci piratae depraedabantur. Convocatis amicis, cum de praesenti rerum statu deliberatio instituta esset, non defuerunt qui censerent, *omissa Graeciae cura, quanta posset lenitate deficientes barbaros in officio continendos esse: postquam intestini motus consedissent, longinqua facilius compositurum.* Verum adolescens insigni animi magnitudine, cauta consilia pro ignavis fastidiebat. *Perpetuo omnium contemptui obnoxium fore, si in principio regni impune se sperni pateretur. ad omnem deinceps vitam pertinere; qualem de se opinionem in animis hominum incipiens imperator excitet. Philippi necem haud magis sibi, quam rebellibus inexpectatam accidisse: trepidantes adhuc, & consilii incertos nullo negotio opprimi posse: per Macedonum cunctationem erigi seditionis auctores; & qui nunc etiam nutarent animis, tumultuantibus accessuros. Ita contra paratos confirmatosque anceps discrimen subeundum: nunc celeritatis magis, quam virium certamen esse. Quod si adversus singulos audacia non esset; quid deinde futurum, si metum confesso omnes uno impetu superfunderentur?* His deinde congruentia ad populum locu-

Curtius. Vol. I.

tus, adiecit, *effecturum se, ut cives hostesque fateri cogerentur, erepto patre corpus nomenque regis mutatum esse; consilium animumque non desiderari. Eam rerum conversionem nonnullos occasionem tumultuandi putavisse; sed brevi poenas duros. Modo Macedones eosdem animos, eosdem lacertos sibi commodarent, quos tanta cum ipsorum gloria, tantoque victoriae fructu, patri suo per tot annos praestitissent. Id quo promptius alacriusque facerent, omnium praeter militiae vacationem ipsis concedere.* Consilium regis fortuna comprobavit. Non segnius, quam locutus fuerat, singula aggressum felicissimus omnium exitus secutus est. Et Amyntam quidem, patrefactis quas ille struxerat insidiis, occupavit: Attalum per Hecataeum et Parmenionem sustulit. Ex iis, quos in Philippi necem consensisse rumor arguebat, unum Alexandrum Lyncestem exemit supplicio, quod imperium suscipienti adfuisset, primusque *regem salutasset: ceteros occidit. Ea severitate suam salutem in vindicta Philippi muniri credebat; simul aboleri famam, qua ut conscius paternae caedis notabatur. Crebrae inter eos discordiae fidem suspitioni fecerant; et questum iniurias Pausaniam ad facinus confirmasse ferebatur: prolato ex Tragoedia carmine, quo Medea pariter pellici suae, quique eam in matrimonium Iasoni tradidisset, & cuius in manum convenisset, idem exitium minabatur. Verum ipse cum aliquando Darii epistolae responderet, invidiam in Persas transferre conatus est; illorum auro percussores Philippo comparatos fuisse. Quoque magis omnem culpaе suspitionem extergeret, postremo vitae tempore magnificum Phi-*

lippo templum exstruere cogitaverat : id , inter alia
 in commentariis eius reperta , successores neglexerunt .
 Cum autem ad perficienda quae animo agitabat , ma- 15
 ximum in eo momentum positum arbitraretur , ut
 Graeciae principatum , quem Philippus comparave-
 rat , retineret ; raptim exercitu ducto Thessaliam im-
 provisus irrupit . Sustulerant animos Thessalorum
 quidam , et inessis ad Tempe angustiis iter ex Ma-
 cedonia venienti occludebant . Quippe eas regio-
 nes Olympus atque Ossa celebrati montes dirimunt :
 per quorum convalles Peneus amnis labitur , mira
 amoenitate solennia gentis sacrificia meritis . Laetis
 utrimque nemoribus obumbratus incedit ; multoque
 cum fremitu ruenti , ex vicinis arboribus avicularum
 garritus obstrepit . Angusta femita per quinque
 fere millia passuum protenditur , vix onusto iumen-
 to sufficiens iter praebens : quod adversus quem-
 cunque numerum hominum vel decem armati se-
 piant . Sed ille qua minime perviae rupes existi-
 mabantur , scalarum in modum exciso montis Ossae
 latere , circumitu penetravit ; adeoque celeritate sua
 cunctos exterruit , ut *omnia ei vectigalia reditusque ,*
simul universae gentis imperium , quibus id legibus Phi-
lippus habuisset , nullo iam repugnante decernerentur .
 Phthiam , quae generis sui auctorem Achillem *protu-*
lisset , immunem esse iussit : eumque heroem *expeditio-*
nis adversus Persas socium atque commilitonem elige-
re se dixit . Ex Thessalia Thermopylas petiit , publi-
 cum Graeciae concilium , *Pylaicum* appellant . ibi cum
 frequens per eos dies conventus esset , in locum pa-
 tris Amphictyonum decreto summus Graecorum im-

perator creatus, *Ambraciotis ratam esse libertatem iussit*, quam nuper expulso Macedonum praesidio receperant: *ultra redditurum fuisse dictitans, ni paucis diebus ipsum antevertissent*. Exinde Thebis admoto exercitu, fractaque Boeotorum et Atheniensium contumacia, qui populi maxime suis consiliis obstiterant, *apud Corinthum Graecorum legatos occurrere sibi iussit*. Ibi confirmato Amphictyonum decreto, communi omnium sententia, in Philippi patris locum imperator Graeciae suffectus est: et in bellum Persicum auxilia decreta. Forte in eadem urbe Diogenes degebat, qui Cynico instituto spontaneam paupertatem amplexus, liberum et sui iuris animum opibus curisque praetulerat. Apricabatur ille in Craneo, Corinthi suburbio, ubi cupressorum lucus est. eo cum Alexander videndi eius desiderio venisset, optionemque faceret *quae vellet ab ipso petendi; parumper discedere iussit regem, ne solem interciperet*. Inopinatum responsum, hominemque, in quem in tanta sua fortuna ne beneficii quidem ius haberet, admiratus Macedo dixisse fertur, *Diogenem esse voluisse, ni Alexander esset*. Scilicet magnitudo animi, qui ex alto despiceret omnia, quorum causa reliqui mortales semetipsos cupide perdunt, non plane fallebat mentem acerrimi iuvenis; sed obcaecata cupiditatibus pervidere non poterat, quanto melius esset carere supervacuis opibus, quam habere necessarias. Ex Peloponneso Delphos invisit; Apollinem de eventu belli, quod moliebatur, consulturus. Sed virgo fatidica negabat *per eos dies adiri deum fas esse*: donec ipse eo profectus, vi corripuit virginem, et ad

templum traxit. Sed cum inter eundem illa patrium morem pertinacia regis victum reputans, exclamasset, *invictus es, fili; accipere omen dixit, nec alio oraculo sibi opus esse.* His rebus celeriter confectis in regnum regressus, summo studio in vindictam spretae Macedonum maiestatis incubuit. Iamque praeparatis omnibus, vere novo ex Amphipoli movens, adversus liberas Thraciae gentes, decimis castris ad montem Aemum pervenit. Magna Thracum manus iugum occupaverat, transitu prohibitura regem. castra plaustris in modum valli circumdederant; propulsuri in hostem, si vis inferretur. Alexander barbarorum astu cognito edixit militibus, *ut plaustris irruentibus, diducta phalange innoxia dilabi paterentur; aut, si deprehensi essent, humi strati, clypeis arte commissis, testudine se protegerent.* Ita hostium dolus irritus fuit. magna plaustrorum pars per intervalla ordinum devoluta est; quae armatis incidere, clypeis impacta, suoque impetu subsilientia nihil ponderis ad obterendum habuere: omnisque illa tempestas citra noxam detonuit. Quo metu liberati Macedones, alacri clamore edito, impressionem faciunt. Procurrentes barbaros praegressi a dextro cornu sagittarii frequentibus telis incessabant. ita sine periculo phalanx in verticem enisa, ut primum aequo loco consistere potuit, haud ambigua victoria hostem nudum aut leviter armatum disiecit. Sed eadem res, quae barbaros in proelio prodiderat, in fuga adiuvit. armis haud sane onerati per nota loca facile dilapsi sunt. ita desideratis ex omni numero mille quingentis, ceteros fuga abstulit: mulierum

puerorumque ingenti multitudine, praedaque pro locorum conditione satis ampla, victor potitus est. Sic aperto montis Aemi transitu, in interiora Thraciae penetratum est. Lucus est in iis gentibus, quem Libero Patri dicatum prisca religione colunt. ibi cum Alexander barbaro ritu sacrificans, vinum aris infunderet, tanta flammae vis erupit, ut superato aedis culmine, in coelum emicare videretur. *eosdem gloriae fines regi ostendi*, omnes credidere. Alia subinde res nuntiata prioris prodigii fidem affirmavit. In Thracibus, qui *Odrysaë* appellantur, Libethrus mons et civitas est, Orphei natalibus incluta: *eius sacram effigiem ex cupresso fabricatam multo sudore mansisse*, qui viderant, ad regem retulere. De interpretatione sollicitis Aristander exemit metum, *ad res Alexandri pertinere asseverans, quibus decantandis alumni filiique Musarum multum desudaturi essent.* Triballi valida natio trans montem Aemum colunt. in eos cum descenderet Alexander, rex gentis Syrmus in Peucen Istri insulam confugerat, expeditione Macedonis multo ante comperta; seque et quidquid aetate vel sexu invalidum erat, obiecto amnis munimento tuebatur. Quippe Alexandro paucae naves erant; et in aspera praeruptaque ripa difficilis exscensio, ab hoste intento validoque haud aegre impediabatur. Ita Macedones re infecta discefferunt, contenti illata paucis ante diebus clade. nam priusquam eo processissent, alium Triballorum exercitum adorti, vix quinquaginta suorum amissis, 12 tria hominum millia occiderant. Syrmo rege nequidquam oppugnato, in Getas convertit impetum,

qui in ulteriore ripa quatuor equitum, decem perditum millia instruxerant. Id periculum non tam ex usu belli fuit, quam cupidine famae; ut *maximum Europae flumen, defendentibus ferocissimis gentibus, transivisse* gloriari posset. Igitur equitibus, quotquot capere navigia poterant, impositis, pedestrium copiarum partem lintribus, quorum ibi magna erat copia, alios utribus transduxit. Improvisa Macedonum impressione (quippe transmittentes nox, et in ripa quam petebant, densa frumenti seges texerat) territi Getae vix primum emissi equitatus impetum tulere. Ut deinde cum phalange Nicanor successit, effuso cursu urbem quatuor ferme passuum millibus a flumine distantem petiverunt: mox, instante Alexandro, avectis coniugibus liberisque, quot eorum equis eripere potuerant, ceteros relinquere victori. Eos rex Meleagro et Philippo abducendos dedit: excisaque urbe, et in ripa fluminis Iovi Herculi que et ipsi Istro, qui transeunti propitius fuisset, aris consecratis, eodem die reduxit exercitum, incruenta victoria potitus. Venerunt deinde finitimarum gentium, Syrmique regis oratores cum donis, quae apud ipsos in pretio habentur. Germani quoque, qui usque a fontibus Istri terras ad sinum Adriaticum spectantes habitant, legatos miserant. Nam Ister in Germania oritur: ipsi patrio vocabulo *Danubium* appellant. Magnitudinem corporum animorumque alacritatem admiratus Alexander interrogavit, *quidnam omnium maxime vererentur?* putans suam potentiam formidabilem ipsis esse, eamque se confessionem expressurum. illi *nihil*

se magnopere vereri responderunt, nisi forte, ne coelum in ipsos rueret. ceterum virorum fortium amicitiam plurimi facere. Percussus improvise responso paulum reticuit; deinde hoc unum effatus, *Germanos arrogantes esse*, foedus, ut petiere, iunxit; Syrmoque et reliquis pacem dedit: fatis gloriae ea expeditione partum existimans, et in Persicum bellum animo conversus, unde cum leviori discrimine longe maius operae pretium expectabatur. Taxasse id avunculum eius Alexandrum constat, cum paulo post bello in Italia gerendo fatigaretur: nam *inaequalem utriusque sortem questus, sibi cum viris pugnam evenisse dixit, Macedoni cum mulieribus.* Ceterum regulos Thracum, quique alii ad res novandas opibus aut animis idonei videbantur, specie honoris, tanquam commilitones adversus Persas adscisceret, abduxit; capitaque ademit factionibus, sine principibus nihil ausurus. Per Agrianos et Paeonas Macedoniam repetenti Illyriorum motus nuntiatur. Bardylis ex carbonario multarum in eo tractu nationum rex, etiam Macedoniae gravis incuberat, donec magno proelio a Philippo victus, atque instaurato deinde bello fractis omnino viribus, in ditionem victoris concederet. Atque ille iam obierat, vita ad nonagesimum aetatis annum producta: ceterum filius eius Clitus *opportunum recuperandae libertatis tempus advenisse dictitans, dum asperrimarum gentium armis Alexander trans Istrum attineretur*, populares ad arma capienda impulit: inita societate cum Glaucia rege Illyriorum, qui Taulantii vocantur. Autariatae alia natio iter facientes Macedo-

nas aggressuri fuerant : sed Langarus Agrianorum rex Alexandro fidus, petiit *ut sibi curam eam permitteret : sese domi eorum tantum negotii ipsis comparaturum, ut animum a vexandis Macedonibus ad sua tuenda conversuri essent.* Collaudatum donisque magnifice cultum iuvenem dimisit rex; etiam sororis Cynaë nuptias pollicitus, quam ex Illyria muliere susceptam Amyntae in matrimonium dederat pater. Et Agrianus quidem promissam operam praestitit; sed morbo correptum, ne pacta mercede frueretur, brevi consecuta mors praevenit. Ita cohibitis Autariatis sine certamine Pelium perventum est, Dessaretiae oppidum, Eordaico flumini imminens. Speciem pugnam expetentium praebabant hostes, et velut manus conferturi extra praesidia sua ferociter procurerant. sed priusquam proelium committi posset, refugerunt; licet opportuna loca, silvisque et collibus impedita praecepissent. Foedum ibi spectaculum Macedonum oculis obiectum est. tres pueri, totidemque puellae cum tribus nigris arietibus confusa strage iacebant; quos barbari sacrilegio sacro diis suis immolaverant, quo pugnaturis audaciam inspirarent. Sed vindex numen scelestis mentibus pro virtute vecordiam iniecit. Rex intra moenia compulsos ducto exteriori muro intercludere statuerat; cum postridie cum magnis Taulantiorum copiis Glaucias advenit. ita spe capiendae urbis abiecta, quomodo tuto discederet, cogitabat. Interim Philota cum iumentis castrensibus, et praesidio equitum frumentatum misso, comperit *suos in discrimine versari*; quippe Glaucias colles campo circumdatos

occupaverat, in occasionem gerendae rei intentus. Igitur adversus oppidanorum eruptionem parte exercitus in castris relicta, cum ceteris copiis impigre profectus est; territisque Illyriis, suos recepit incolumes. Ceterum iter facturo maximum periculum imminebat. hinc flumen, inde praecepti arduisque colles viam coarctabant, relicto itinere, quod multis locis vix quaternos armatos caperet: montium iugis Clitus atque Glaucias sagittariorum et funditorum cohortes magnamque gravis armaturae manum imposuerant. Alexander ducentis equitibus ante utrumque phalangis cornu collocatis, imperat *ut erigerent hastas; mox signo dato versus hostes tanquam impetum facturi, infestas protenderent, modo in dextrum, modo in sinistrum latus invicem converfi.* Suspensio eo commento hostibus, phalangem raptim progressam nunc in plures acies diducit, nunc divisam colligit; ad extremum cuneo facto, in laeva Illyriorum praesidia strenue infert. Illi celeritate et peritia Macedonum in stuporem versi, desertis quos tenuerant montibus, versus urbem refugerunt. Pauci restiterant in edito colle, qua iam transierat Macedonum agmen: iis deiectis, Alexander duobus fere millibus Agrianorum sagittariorumque locum capit; phalangi, quam flumen transmittere iusserat, praesidio futurus. Ea re conspecta universa hostium multitudo iter ad montes arripuit; eo consilio, ut transiecta gravi armatura, extremum agmen, in quo ipse rex transiturus erat, adorirentur. Ille nihil territus, venientes fortiter excipit: simul phalanx sublato clamore, quasi iterum transmissio amne subsidio suis

itura, metum incussit hosti. nam rex quae evenerunt futura ratus, praeceperat, ut in adversam ripam delati statim aciem instruerent, laevum cornu, quod a flumine hostibusque propius aberat, in speciem multitudinis quantum possent explicantes. Itaque cum universum exercitum incumbere sibi putarent Taulantii, paulisper retrocesserunt. Id spatium nactus Alexander, suos raptim ad flumen ducit: quo ubi ventum est, ipse inter primos transgreditur; et cum eos qui agmen claudebant reversus hostis urgeret, machinis dispositis, quae trans amnem missilia spargerent, eum submovit: simul qui iam ingressi flumen erant, e mediis aquis tela coniecere. ita nemine desiderato ceterum iter quietum habuit. Triduum intercesserat; cum *hostes tanquam fugato Macedone metu vacuos, passim nullo ordine tendere, neque more militari vallum fossamve pro castris habere, neque vigiliis & stationes obire nuntiatur.* Igitur assumtis fagittariis Agrianisque, et ea Macedonum militum manu, quam Perdicas et Coenos ducebant, noctu superato flumine, celeriter ad eos contendit; reliquo exercitu sequi iussit. nec exspectato eo, ne occasione mora consumeret, levis armaturae militem praemittit: mox ipse cum ceteris impetu facto semisomnios et inermes magna strage afficiunt; multos vivos capiunt; reliquos coniiciunt in fugam, et ad Taulantiorum usque montes persequuntur. Clitus in ea consternatione in oppidum Pelium se recepit; deinde sive munimentis urbis, sive suorum animis diffusus, incensa urbe, in Taulantios exsulatum abiit. Interea per universam Graeciam diffusus rumor, *Ale-* 13

xandrum in Triballis cecidisse, omnes Macedonicis opibus adversos in spem rerum novandarum erexit. Ea quoque in rebus humanis haud postrema calamitas est, quod utcunque levi auctori, quae facta optamus, tam enixe creduntur, quasi veritati vim afferre possit pertinax et impatiens rationis opinio. Repertus est qui *se inspiciente circumventum regem*, et, quo minus ambigeretur, *se in ea pugna vulneratum esse* affirmaret: id pronis auribus acceptum vulgatumque, civitati Thebanorum extremae calamitatis initium exstitit. Quippe eo nuntio exciti quidam exfulum, quos a Philippo eiectos diximus, ducibus Phoenice et Prothyte, praefectos Macedonum qui Cadmeam obtinebant, cum nulla doli suspicione extra arcem progressi essent, obruncant: civibus ad speciosum liberandae patriae titulum strenue concurrentibus, praesidium obsident; et duplici vallo fossaque, ne *commeatus aut auxilia submitti possent*, circumdant. Legatis deinde supplicum habitu circum civitates Graeciae missis orabant, *ne desse vellent indigne ereptam libertatem repetentibus*. Et Demosthenes quidem veteri in Macedonas odio Athenienses permovit, ut auxilia promte decernerent. missa tamen non sunt, quia subito Alexandri adventu percussis exspectanda fortunae inclinatio videbatur. Demosthenes privatis copiis Thebanos adjuvit, magnumque armorum numerum gratis subministravit. quibus perarmati qui Philippo adimente sua amiferant, Cadmeae praesidiariis acriter insisterunt. Peloponnesiorum haud invalida manus ad Isthmum convenerat. ad quos cum Antipater, quem interim, dum

abesset, Macedoniae praefecerat rex, misisset peti-
tum, *ne contra commune Graeciae decretum cum pro-*
fessis Alexandri hostibus consilia miscerent; nihilomi-
nus Thebanorum oratores admiserunt. Cumque vul-
gus militum misericordia permoveretur, dux eorum
Astylus, Arcas genere, moras necebat; non tam
incepti difficultate territus, quam per avaritiam, ut
a festinantibus et necessitate anxii maius stipendium
acciperet. Decem talenta poscebantur: ea cum The-
bani non conficerent, a Macedoniae factionis homi-
nibus oblata sunt, ut quiesceret. Ita de Arcadum
auxiliis Thebanorum spes in nihilum recidit. Alias
tamen ex Peloponneso copias, ne adversus Thebas
militarent, pecunia Demosthenes avertit. Namque
trecenta talenta a Persis accepisse dicebatur, quis ad
faceffendum Alexandro negotium uteretur. His ita
nuntiatis, Alexander praeter Eordaeam et Elymiotin
rupesque Stymphaeas et Paryaeas rapit exercitum;
septimoque post die quam a Pelio movisset, Pellenen
Thessaliae oppidum pervenit. Post sextum deinde
diem in Boeotiam venit; mox Onchestum, sex cir-
citer passuum millibus a Thebis distantem proces-
sit. Inter haec Thebani maiore animo quam consi-
lio administratis rebus, omnium ignari agebant; nec
dum intra Pylas esse credebant Macedonum copias:
ipsum vero regem adventare adeo fidem superabat,
ut *potius alium Alexandrum Aeropi filium exercitui*
praeesse contenderent. Rex ad fanum Iolai positus ca-
stris, quod ante Proetidem portam est, poenitentiae-
eorum locum dare constituerat; cum illi eruptione
facta, in stationes Macedonum investit, quosdam in-

terficiunt, alios loco pellunt, donec ad ipsa iam castra suggestos emissa regis iussu levis armatura reiecit. Postero die ad portas, quibus in Atticam euntibus iter est, promoti exercitu, ut suis in arce conclusis praesto esset, adhuc cunctabatur, et si poeniteret, erroris veniam ostentabat. Sed quibus pax placebat, potentia exfulum, eorumque per quos revocati fuerant, opprimebantur: qui, nulla spe salutis reliqua si Macedones urbe potirentur, patriae ruinis obrui malebant, quam illius incolunitatem suo interitu emere; et ex Boeotarchis nonnullos in consilium traxerant. Quantaque hominum vecordia fuerit, vel hinc cognosci potest, quod Alexandro postulante, *ut defectionis auctores dederent, duobus capitibus omnem civitatis noxam expiaturi*, ipsi vicissim Philotam et Antipatrum principes amicorum regis deponere sint ausi, et per praeconem pronuntiare, *si qui cum magno rege & Thebanis Graecorum libertatem adversus tyrannum adserere vellent, eos apud Thebas per-fugium habituros*. Nec tamen Alexandri imperio oppugnata urbs est; sed, ut Ptolemaeus tradidit (nam quidam aliter narrant) Perdicas, qui in ea castrorum parte curabat, quae vallo hostium, quo Cadmeam incluserant, obversa erat, non exspectato signo impetum in eos fecit: superatoque munimento manus cum hoste conferere coepit, et Amyntam, qui cum sua cohorte iuxta ipsam tendebat, ut idem auderet, exemplo permovit. Mox Alexander suis timens, cum tota copiarum mole adfuit, et *leviter armatis perrumpere, suisque auxilio ire iussis*, ipse cum reliquis pro vallo substitit. Acriter conferto proelio Per-

diccas, dum interius vallum molitur, graviter faucibus pugna effertur; et Cretensium sagittariorum multi, cum Eurybota duce suo cadunt. Thebani perculsis instant, et ad Alexandrum refugientes insequuntur. Ibi cum rex instructa phalange dispersos et turbatos hostium ordines invaderet; statim versa pugnae fortuna, tanta Thebanorum trepidatio fuit, ut ne ad portas quidem, per quas in urbem se receperant, occludendas mente competerent: simul qui Cadmeam tenebant, in subiectos arci vicos excurrerunt. Ita nobilissima Graeciae urbs intra eundem diem oppugnata et capta est. Nullum in ea crudelitatis exemplum praetermissum constat: viros feminasque promiscua strages hausit; nec ab impuberum caede temperatum est. Phocensium Plataeensiumque et Orchomeniorum et Thespiensium ea infamia fuit; quibus olim, dum Thebana res valebat, vicinae civitatis opulentia exitiosa fuerat: Macedones ultra fas belli non faeviere. Tandem, *ut caedibus abstineretur*, proclamatum est, cum iam sex hominum millia periissent: ceteris captis, ad triginta millia liberorum capitum venierunt. *Ex omni praeda quadringenta & quadraginta talenta reducta fuisse* Clitarchus tradidit. alii, *ex pretio captivorum id pecuniae effectum*. Centum talenta quae Thebanis Thessali debebant, Alexander fociis accepto tulit. Pauci quos bellum dissuasisse constabat, servitutem effugerunt: item sacerdotes, et quorum hospitio rex paterve eius usus esset. Ex reliquis Timoclea nobilis facinoris mercedem, cum praesenti libertate, famam apud posteros tulit. Inter Thracas, qui Alexandro militabant, quidam equitum ductor

post vim mulieri illatam, *ubi pretiosissima quaeque occulisset*, minitabundus interrogabat. Illa non tam opum quam pudoris damno moesta, avaritiam barbari in occasionem vindictae convertit: ostenso puteo, in quem mundum suum coniecisse simulabat, hominem cupide eo despicientem subductis pedibus impulit; coniectisque desuper saxi, cum ex angusto profundoque loco adscensum frustra moliretur, obruit. Comprehensa a turmalibus occisi, ad Alexandrum trahitur, ut interfecti ducis poenas daret. Ibi interrogante rege, *quaenam esset, & ob quod delictum adduceretur?* intrepido vultu et voce, *Theagenis*, inquit, *soror sum: eius, qui pro libertate Graeciae Thebanorum imperator occubuit. Iniuriam meam ultra castitatis meae praedonem interemi. cui si meo supplicio parentari iubeas, scies honestae mulieri post extortam pudicitiam spiritu nihil vilius esse. quem utcumque expellere festinaveris, sero moriar, pudori patriaeque superstes.* Alexander cognita causa, *Thracem iure caesum* pronuntiavit; *neque sibi placere ingenuis mulieribus vim fieri: collaudatamque feminam, cum omnibus qui cognatione ipsam attingerent, liberam esse* iussit; & quo quisque vellet discedendi potestatem fecit. Pepercit et Pindari posteris, in honorem vatis, qui proavum regis Alexandrum carminibus suis inseruerat: ipsiusque domum cremari vetuit. Non enim praesentem tantum virtutem adamavit; verum etiam memoriam magnorum virorum reverentia, et progeniem illorum beneficiis profecutus est. Nam et postea cum postremo proelio Darius vicisset, Crotoniatis praedae partem misit, quod Xerxis bello,

ceteris Graecorum coloniis de Graecia desperantibus, Phayllo duce triremem unam ad Salaminem misissent : et Plataeenses honore donisque affecit , quia maiores eorum Graecis adversus Mardonium proeliantibus agrum suum dono dederant. Hanc Thebanorum cladem multa ostenta praecesserunt. Tribus ante mensibus quam Alexander advenisset, in fano Cereris, quae *Theismophoros* appellatur, conspecta est aranae tela nigra, cum circa tempus Leuctricae pugnae, qua res Thebana ad summum felicitatis evecta fuit, candida comparuisset. Adhaec sub adventum Macedonum sudantes in foro statuae, eque lacu apud Onchestum tristis mugitus, et prodigioso sanguine fluens Dirce, terrere obstinatos poterant, nisi destinatos forti suae superbia perdidisset. Quippe maiorum gloriam intuentes, a quorum moribus longe recesserant, et in disparibus artibus eandem sibi fortunam polliciti, patriae ruinam acceleraverunt; cum adversus triginta peditum, tria equitum millia, eumque veteranum et toties victorem exercitum, paulo plus decem armatorum millibus opponere non essent veriti. Ceterum Alexander urbe capta ad consilium sociorum retulit, *quomodo ea utendum videretur*. Erant inter eos Phocenses, multique ex Boeotis, quibus antiquissimae cum Thebanis discordiae gravibus saepe damnis constiterant : neque dum Thebae starent, aut odiis suis satisfactum, aut securitati prospectum rebantur. Horum auctoritas valuit, ut muri atque aedificia diruerentur; ager arbitrio regis inter victores divideretur. Ita nobilissimam urbem, non hominum modo clarissimorum, verum

etiam deorum natales afferentem sibi, e media Graecia una dies eripuit, postquam octingentos fere annos post oraculum de corvis, eosdem incolas habuisset. Olim enim pulsus a gente Thracum atque Pelasgorum Boeotis edita fors fuerat, *post quartam demum aetatem patrias sedes recepturi, considerent interim, quo loco corvos albos conspicati forent.* Ita cum ad Arnen Thessaliae oppidum venissent, corvis conspectis, quos pueri gypso illeverant, ibi substiterunt. Diruta urbs est ad tibiae cantum; quomodo sexagesimum ante annum Athenas Lyfander deleverat. Templis tamen aliisque sacris aedificiis abstinere iussit Alexander; etiam ne quod per incuriam damnum iis daretur, sollicitus. Praeter insitam in deos venerationem recens religio permoverat: quia militum quosdam Cabirorum fanum, quod ante urbem est, spoliare aggressos, subita tempesta fulminibus et flamma coelesti consumserat. Relictae sunt etiam effigies statuaeque, diis, vel hominibus virtute praecllentibus, per loca publica positae. proditumque est memoriae, fuisse qui inter consternationem captae direptaeque urbis aurum in sinus aut amicula statuarum abdiderint; idque salvum repererint, cum vigesimo post anno Cassander Antipatri filius Thebas instauraret. Quod quidem non tam misericordia in profugos fecisse creditur; quam ut Alexandri, quem oderat, gloriam detrectaret. Quamquam autem veterem murorum ambitum urbi restituisset; neque mores antiquos, neque fortunam reddere potuit. nunquam postea surrexit, ut convalesceret: sed multis subinde calamitatibus vexata, vix tenuis oppidi spe-

ciem ad memoriam nostram retinuit. Poenituisse postea ferunt Alexandrum, quod excisis Thebis velut alterum Graeciae oculum eruisset. utique postquam Cliti caedem, et Macedonum ignaviam, expeditionem in penitiores Indos pertinaciter recusantium, *iram Liberi patris interpretatus est, ob afflictam patriam eiusmodi poenas repetentis.* et reperti sunt, qui ipsam regis mortem, non sine vindicta Bacchi, ab ebrietate et vino profectam crederent. His ita perpetratis, Athenas misit, nuntiatum *ut oratores qui populum adversus Macedonas concitare non desinerent, traderentur; aut si illos amittere gravarentur, eadem contumaciae praemia exspectarent, quorum exemplum in Thebanorum calamitate conspicerent.* Ibi cum Phocion, cuius ob integritatem vitae maxima ad populum auctoritas erat, *non irritandum adolescentis victorisque animum diceret, hortareturque eos, ad quos periculum maxime pertinebat, ut Lei & Erechtei filias imitati, spiritum pro patriae salute profundere ne dubitarent;* Demosthenes, qui nominatim petebatur, surrexit, docuitque *falli Athenienses, si paucorum deditioe periculo defungi posse crederent: callidos Macedonas eos exposcere, quorum vigilantiam atque virtutem maxime invisam suspectamque haberent. amotis publicae libertatis custodibus, in orbam indefensamque civitatem, tanquam lupos in oves canibus destitutas, impetum facturos esse.* Multa commiserat in Macedonas Demosthenes, ob quae haud iniuria nullum apud eos veniae locum relictum arbitrabatur. Philippo occiso auctor extiterat, ut Pausaniae facellum exstrueretur; apud pulvinaria Deum supplicationes habe-

rentur ; aliaque ob insignem laetitiam decerni solita curarentur. Alexandrum alias *puerum*, alias prodigiosae vecordiae vocabulo *Margiten* appellaverat : Perfico auro corruptus, omnium fere bellorum, quae contra Alexandrum patremque eius Philippum Graeci depugnaverunt, fax atque concitor fuerat. Attalum, quo graviolem adversarium non habuerat Alexander, Atheniensium societatem pollicitus, ad bellum regi palam inferendum exstimulaverat. Neque civitas Atheniensium mediocriter deliquerat, detractis Philippi statuis, earumque materia in foedos usus conversa: aliisque admiffis, quae vulgus imperitum et mobile, nulla futuri cura, ex arbitrio suafuque paucorum animose perpetrat. Sed nihil ex iis quae praefracae et contumaciter fecerant aeque commovit regem, quam in Thebanos humanitas; quos inter patriae ruinam elapsos, contra ipsius edictum receperant, tantum ob eorum vicem doloris prae se ferentes, ut etiam mysteriorum solennia, quae in honorem Liberi Patris praecipua religione quotannis celebrant, ob publicam moestitiam intermitterent. Verum cupidine belli Perfici, condonare Graecis iniurias suas, quam exsequi malebat. Igitur cum Demades, qui Philippo quoque gratus acceptusque fuerat, preces civitatis ad eum detulisset, Atheniensibus indulfit, ut *Demosthene, Lycurgoque, & aliis quos depoposcerat retentis, unum Charidemum in exsilium mitterent*. Ille ad Persas se contulit; magnoque ipsis usui fuit, donec ob libertatem linguae Darii iussu interfectus est. Alii quoque non postremi nominis viri, odio regis urbe deserta, ad hostes illius profecti,

multum negotii Macedonibus exhibuerunt. Post eum rerum impetum cursumque, nemo supererat in Graecia, qui aut viribus suis post Thebanos (quorum gravis armatura celebris olim fuerat) aut occupata Leucadia, munimentis confideret. Namque Leucadios situ oppidi, et proviso in longam obsidionem comineatu feroces, fame domuit; cum expugnatis quae circa erant castellis, homines Leucadiam abire passus, adaucta per singulos dies multitudine, omnem eorum penum exhausisset. Igitur ex Peloponneso quoque legationes venerunt, gratulatum quod confectis ex animi sententia barbaricis bellis, etiam Graecorum quorundam insolentiam et temeritatem castigasset. Arcades, qui Thebanis auxilio futuri se commoverant, *duces, quorum instinctu ad eum furorem prolapsi essent, capitis se condemnasse* exponebant. Elei *exsulibus suis reditum concessisse, non ob aliud, nisi quod Alexandro caros accepissent.* Et Aetoli excusaverunt, *quod in tantis Graeciae turbis, ipsorum quoque gens novorum consiliorum expers non fuisset.* Megarenses novi generis honore risum regi, quique circa eum erant, commoverant, referentes *ob studium & beneficia Alexandri in Graecos, Megarensis populi scito civitatem illi decretam esse: donec intellecto, nemini ad eum diem, excepto Hercule, id honoris habitum, laetus accepit.* Ceteris respondit, *nihil sibi quiete & incolumitate Graeciae antiquius esse; modo in posterum novis rebus abstinere: praeteritorum veniam facile concedere.* Verum Spartanis maxime diffusus, Philadae liberos Messenem, unde pulsi fuerant, restituit: Pellenen Achaeorum Chaeroni tradidit:

Sicyonem, aliaque Peloponnesi oppida per clientes suos habuit, qui consilia Lacedaemoniorum ex propinquo specularentur. Tot tantisque rebus perficiendis pauci menses suffecerunt. intra quos tam grave atque multiplex bellum levio negotio confecit, quam alius paravisset. Ipse quidem eam victoriam celeritati se debere confessus, interroganti, *quonam maxime modo Graeciam subegisset?* Nihil cunctando, respondit.

I. FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 IN
 Q. CURTIUM
 LIBER II.

Perfarum ea tempestate Darius rex erat, paulo ante Philippi necem euectus in id fastigium a Bagoa spadone; qui Ocho rege, et deinde filio eius Arse, cum tota eorum domo extinctis, imperium quod sibi vindicare non poterat, sui beneficii fecit; perennem sibi gratiam pollicitus apud eum quem tanto munere devinxisset. Nec tamen indignus ea fortuna Darius apud populares habebatur; nam etiam a gente regia non alienus erat. quippe Ostanes Ochi patruus Arfanen genuerat, Arfanen Codmannum. Sic enim vocabatur, dum privatus esset; sed in Cyri solium collocatus, more quodam Perfarum, eiurato veteri nomine, Darius appellari voluit. Bello quoque spectatus, caeso ex provocatione hoste, cum adversus Cadusios bellum gereret Ochus, magnam virtutis opinionem pepererat. Hic a conditore regni Cyro decimus imperio Perfarum praefuit. Nam Ochus Artaxerxem patrem; ille Darium exceperat. Huic Artaxerxes regnum reliquit, Xerxis filius. Xerxes Dario patri successit; qui Hytaspes genitus, post extinctum in Cambyse Cyri sanguinem, illustri septem Perfarum conspiratione, imperium Magis extorsit. Sub his regibus per

ducentos et triginta ferme annos res Persarum mira felicitate floruit : acribus initiis, dum rudis ad voluptates natio pro libertate, gloriaque, et opibus animose dimicabat. procedente tempore, postquam praemia virtutis adepti videbantur, ipsam posthabuere; non tam suis viribus tuti, quam fama potentiae a maioribus partae, usuque divitiarum, quibus haud paulo felicius contra Graecos, quam armis decertavere. Ad postremum itaque, cum adversus Alexandri vim auro parum proficeretur, omnique externa ope abscedente, sibimet ipsis innitendum esset, animi deliciis et mollitiae fracti effeminatique fortunae ruentis impetum non sustinuerunt. Quippe industriam egestas acuit; affluentiam rerum luxur et inertia sequitur. Igitur audito sine Philippi, cuius fortuna et apparatus exterriti fuerant, metu soluti, Alexandri adolescentiam despiciebant; contentum fore arbitrati, si securo Pellae obambulare liceret. Verum cum de bellis ipsius victoriisque alia super alia nuntiarentur; contemptum haecenus iuvenem impensius formidantes, summa cura, ut in bellum atrox atque diuturnum, auxilia comparabant. Et quoniam superiorum proeliorum experimentis impari Asiaticum militem Europaeo didicerant, missis in Graeciam conquistatoribus, ad quinquaginta millia egregiae iuventutis mercede conduxerunt. His copiis Memnon Rhodius praetor datus est; qui multis ante bellis fidem virtutemque suam Persis abunde probaverat. Is ad occupandam Cyzicum missus, citatis itineribus, per Phrygiam, qua Troadi committitur, ad Idam montem pervenit, ipso nomine

naturam fetus sui praeferentem. nam condensa arboribus loca *Idas* antiqui dixerunt. Exsurgit iste celsiore cacumine, quam ceteri ad Hellespontum montes. In medio specum habet religioso horrore famam in fabulis nactum, ut *ibi dearum formas arbiter Troianus spectasse* praedicetur, cum imperio patris expositus, in *Ida* monte adolevisset. Eadem *Idaeorum Dactylorum* patria esse fertur, qui primi, Magna Matre docente, ambiguum ferri usum, neque minus utile necessitatis laborisque solatium, acerrimum furoris instrumentum, invexerint vitae. Illud etiam admiratione dignum proditur, quod circa canis exortum, ventis depressiora turbantibus in summo *Idaei* iugi cacumine quietus aër est: quodque *multa adhuc nocte terris incubante, solem aiunt conspici, non globi figura: sed in amplissimam latitudinem sparsum, & velut diversis ignium agminibus utrumque montis latus amplexum, coire paulatim, & propinquante iam luce iugero paulo maius spatium implere; pauloque post in solitum orbem collectum destinatum iter percurrere.* Credo per aërem nocturno gelu adstrictum, nullisque ventorum flatibus disiectum, solis orientis, adhuc imperfecta imagine late sparsa, fallax oculis miraculum apparere; donec eo paulatim vi caloris absumto dissipatoque, liber ad ipsum sideris orbem adspectus permittatur. nam sereno liquidoque coelo radii transmittuntur: ubi coactus aër est, sistit exceptos, et tanquam in speculum incidentes cum incremento splendoris diffundit. Sub *Idae* radicibus *Cyzicenus* ager in *Propontidem* excurrit: ipsum *Opidum* in mediocri insula situm gemino ponte con-

tinenti annectitur. Sed id opus paulo post Alexander inolitus est: sub Memnonis expeditionem navibus commeabatur. Qui cum Cyzicenos improvise impetu nequidquam terrisset, muros graviter tuentibus oppidanis; eorum regionem hostiliter populatus, magnam inde praedam coëgit. Nec a Macedonum ducibus cessabatur: Parmenio Grynium Aeolidis oppidum expugnat, incolas servituti addicit. Deinde Caicum amnem transgressus, Piranen adortur, urbem opulentam, et duplici portu accipiendis ab Europa copiis opportunam. sed proprio adventu Memnonis statim soluta obsidio est. Calas deinde, qui cum modicis Macedonum atque mercenariorum copiis in Troade res gerebat, cum Persis proelio certavit: et impar hostium multitudini in Rhoeteum se recepit. Interea Alexander, constitutis in Graecia rebus, in Macedoniam reversus, *quae tantam belli molem aggressuro cavenda vel administranda essent*, cum amicis deliberabat. Antipater ac Parmenio aetate et dignitate praecipui obtestabantur, *Ne in uno corpore totius imperii salutem fortunae insidiis exponeret: quin prius operam daret liberis; & incolumitate patriae firmata, ita demum de incremento eius cogitaret.* Quippe praeter Alexandrum nemo ex Philippi sanguine dignus imperio supererat, Cleopatrae sobole per Olympiadem intercepta: Aridaeus fordibus materni generis, et turbata mente Macedoniam dedecere putabatur. Verum ille quietis impatiens, nihil nisi bellum; et ex victoria gloriam assidua cogitationeolvebat. Igitur, *Vos quidem, inquit, ut probos & amantes patriae viros decet, de*

commodis adversisque illius haud sine causa solliciti estis. Arduum enim, quis neget? opus ordimur, quod semel temere coeptum, si eventus arguat, sera poenitentia nequaquam emendaverit. Nam antequam vela solvamus, navigare velimus, an quiescere, nostra consultatio est: cum ventis fluctibusque nos crediderimus, in ipsorum arbitrio omnis noster cursus erit. Itaque non moleste ferro vestram opinionem a sententia mea diffidere; quin potius simplicitatem laudo, vosque precor, ut in iis etiam de quibus porro referetur, eodem instituto utamini. Amici regum, si qui eo nomine digni sunt, non tam gratiam eorum, quam utilitatem atque decus in consilio habent. Qui aliter fieri censet, quam ipse facturus erat, non instruit consultorem, sed decipit. Ceterum ut & vobis consilii mei ratio pateat; certum habeo, nihil minus convenire rebus meis, quam dilationem. Omni quae circa Macedoniam colit barbarie pacata, extinctisque Graecorum motibus, fortissimum florentissimumque exercitum otio & desidia dilabi patimur: an potius in opulentissimas Asiae regiones inducimus, olim possessionem eius spe complexum, & praemia laborum, quos diu sub patre meo, deinde nobis imperantibus tertium iam annum exhaustit, ex Persarum spoliis expetentem? Novum adhuc imperium Darii est, & interfecto Bagoa, cuius beneficio regnat, crudelitatis & ingratitude suspicionem apud suos incurrit: quae res optimos eorum qui parent, odio adversus imperantes implent, & ad obsequia segniores, aut etiam praefractos reddunt. Numquid sedebimus, dum auctoritas eius confirmetur; & rebus domi per otium compositis, ultro bellum in Macedoniam transferat? Multa celeritatis

praemia sunt, quae nobis cessantibus ad hostem pertinebunt. Magnum in eiusmodi negotiis momentum post se trahit prima animorum inclinatio : at illa semper occupanti parata est. Quippe nemo cunctanter appetit fortioris gratiam : porro fortior habetur, qui infert bellum, quam qui excipit. Quanto autem existimationis nostrae periculo fallemus spem eorum, qui adolescentibus nobis eum honorem deferendum iudicaverunt, quem maximus imperator, pater meus, post tot virtutis experimenta paulo ante obitum obtinuit ? Non enim ideo Graecorum concilium imperium nobis decrevit, ut in Macedonia desides & ignavis voluptatibus addicti, iniurias olim & nuper Graeco nomini illatas negligere-mus ; sed ut eorum, quae per summam superbiam improbe & petulanter in nos commiserunt, poenas penderent. Quid dicam de iis Graecorum nationibus, quas late per Asiam diffusas impotentium barbarorum intoleranda servitus premit ? Equidem quibus nuper precibus, quibusque argumentis causam eorum Delius Ephesus egerit, cum ipsi meminertis, non repetam. Id sane constat, eos omnes, ut primum signa nostra conspexerint, protinus ad nos esse transituros, & pro liberatoribus assertoribusque suis adversus graves iniquosque dominos quodlibet periculum impigre suscepturos. Quamquam quid nostri pariter hostiumque obliti auxilia circumspicimus adversus gentes, quas etiam paulo lentius vicisse a pudore quam gloria propius abfuerit ? Patrum aevo in Asiam profectis Lacedaemoniorum paucis ingentes hostium exercitus frustra restiterunt : Phrygiam, Lydiam, Paphlagoniam, agi ferri-que passi ; aut quoties vetare voluerunt, ad hostium sa-

*tietatem caesi sunt : donec a suis revocatus Agesilaus ,
 ob exortos in Graecia tumultus , trepidantibus & con-
 filii incertis animi ex tanto terrore recipiendi spatium
 concederet. Paucis ante istum annis vix decem Graeco-
 rum millia , sine ducibus , sine comiteatu , ex intimis
 Persici imperii partibus , per tot infestas nationes iter
 in patriam ferro aperuerunt. cum eos persequeretur uni-
 versus regis exercitus , quo modo cum Cyro fratre de
 regno dimicaverat , victorque exstiterat : quem illi qui-
 dem ubicunque congressum fuderunt fugaveruntque.
 Nos igitur , quibus universa Graecia tot victoriis edo-
 mita paret , qui eorum fortissimos aut in acie cecidimus ,
 aut habemus in castris ; timebimus scilicet Asiam ,
 quam eorum , quos vicimus , pauci pudendis cladibus af-
 fecerunt ? Aliis deinde in eandem sententiam adiec-
 tis , adeo permovit animos , ut omnibus assentien-
 tibus etiam Parmenio , qui maxime bellum differri
 voluerat , maxime accelerandum censeret , ultroque
 iam Alexandrum hortaretur. Itaque omni cura ad
 maturandam profectioem conversa , ad Dium Ma-
 cedoniae urbem Iovi Olympio sacrum fecit , insti-
 tutum ab Archelao , qui post Perdiccam Alexandri
 filium regnavit. Musis quoque ludos scenicos fecit ,
 per novem dies , pro numero dearum. Post haec con-
 vivium summa magnificentia celebratum est ; taber-
 naculo , quod centum lectos caperet , adornato. ibi
 cum amicis ducibusque , et civitatum legatis accu-
 buit. per exercitum quoque victimas dividi iussit ,
 aliaque praeberi , quibus destinatus hilaritati dies fe-
 stivis epulis , et faustis instantis belli ominibus tran-
 sigeretur. Vere novo contractis undique copiis in 3*

Asiam tranfiecit; exercitum robore quam numero validiorem ducens. Triginta peditum millia Parmenio ducebat: quorum Macedones tredecim expleverant; quinque erant mercede militantium; ceteram multitudinem focii foederatique miferant. Has copias Illyrii Thraecesque et Triballi, ad quinque hominum millia fequebantur; additis mille Agrianorum sagittariis. Equitatum Macedonum mille octingentorum Philotas ducebat; et totidem ex Theffalia Calas: a reliqua Graecia sexcenti omnino equites venerunt, quibus Erigyium praepofuit: agmen ducebat Cafander cum nongentis Thracum atque Paeonum antecurforibus. Hunc exercitum, non ultra quam in triginta dies provifo commeatu, infinitis barbarorum copiis opponere non dubitavit; virtute fuorum fretus, qui vincendo fenef facti, robore animorum armorumque ufu cuilibet multitudini hoftium infuperabiles erant. Antipatro, quem cum duodecim milibus peditum, et mille quingentis equitibus Macedoniae Graeciaeque rebus praefecerat, iniunctum, ut continuos in Europa delectus ageret, quibus adverfus proeliorum fatique detrimenta exercitus fubinde novaretur. Hoc unum fibi exceperat, cum cetera amicis largiretur. Quidquid enim falva maiestate regni abefse poterat, priufquam naves confcenderet, inter fuos diftribuit. Perdicas praedium quod dabatur non accepit, interrogato rege, *quid tandem fibi ipfi reliqui faceret?* atque illo fubiiciente, *fpes: Earundem ergo*, inquit, *& nos participes erimus, qui tuis auspiciis militamus.* Pauci hunc fecuti funt: per ceteros non fletit; quin interrogatus, *ubi thefauri ip-*

fius essent? vere responderet, *apud amicos*. Sane de summa rerum alea iacta, non absurde collocasse videtur opes quas habebat: quippe aut victor multo maiores adepturus erat; aut si victus esset, istas quoque amissurus. atque interim alacrioribus ministris utebatur. neque multum abscedebat praesentibus necessitatibus, cum agros et praedia, et redditus, quorum dies multo post venturi erant, donaret: pecunia in belli usum seposita, cuius quanto minor copia erat, diligentius administrabatur. Quippe Philippo interfecto, minus sexaginta talentis pecuniae signatae, paucaque ex auro et argento pocula in thesauris eius reperta sunt: cum aeris alieni quingenta ferme talenta relinqueret. Quamquam enim iste rem Macedonicam insignibus incrementis auxisset, auri quoque metallis apud Crenidas, (ipse Philippos appellavit) ita excultis, ut inde mille talenta annui proventus cogerentur; continuis bellis, neque minus largitionibus, aerarium exhauserat. Macedoniae etiam instaurandae ornandaeque magnos sumtus fecerat, cum pauperrimam accepisset. Ipsum inter initia regni tenuem fuisse, et cum ex quinquaginta drachmis auri poculum haberet, id cubitum euntem capiti subiecisse plerique meminerant. Huius ergo filius bello laceffivit regem Persarum, cui fomnum capienti quinque talentorum auri millia pro cervicali, tria argenti pro scabello, sub capite pedibusque lectuli, peculiaribus cubiculis servabantur: quamquam ad paternum aes alienum octingenta insuper talenta, quae ipse mutuo sumserat, adiecisset. ex quibus vix decima portio supererat. Solvisse au-

tem dicitur Timotheo tibiis concinente, summaque militum alacritate, opes barbarorum quos oppugnatum irent, certa fiducia sibi destinantium. Hoc modo per lacum, quem a vicini montis nomine *Cercinitem* vocant, ubi classem habebat, in Strymonem inuestus, Amphipolin, et deinde ad ostia Strymonis processit: quo traiecto, praeter montem Pangaeum, viam ingressus est, quae Abderam et Maroneam ducit. Nam in litore iter facere instituerat, ut navibus suis, quae iuxta ducebantur, praesidio esset, si Persae forte occurrissent; quippe isti tum etiam maris imperium obtinebant. Ipsi enim modica classis; at apud hostes Cypriae Phoeniciaeque naves, assuetique maritimis rebus classarii, et exercitatissimi remiges erant. Nam Macedonia, nuper tentato maris imperio, nondum abundabat navibus; et a sociis maligne praebentur. Etiam Athenienses, cum ab ipsis triremes peterentur, tantum XX miserunt: suggerentibus eorum oratoribus, *periculum esse, ne classe accepta, contra eos, qui misissent, uteretur.* Ex iis locis ad Hebrum fluvium contendit: quo haud difficulter transmissio, in Paeticam Thraciae regionem pervenit: inde superato amne, quem *Melanem* appellant, vigesimo postquam a domo profectus fuerat die, Seston attingit in extremis continentis finibus Hellesponto imminentem, qua angustis fluctibus insinuatum mare Asiam ab Europa dirimit. Quippe Macedonia Thraciam coniunctam habet; quae procurrens in ortum duobus capitibus Asiam tangeret, nisi intercedente pelago submoveretur: dextra Hellepontus arcet; ulterius Bosphorus, quem Thracium appel-

lant, Byzantium a Chalcedone separat. Inter has angustias intercepta Propontis iam laxiore spatio iuxta Bithyniam et Ponticas regiones diffunditur. Infra Bithyniam Mysia est; deinde Phrygia, Phrygiamque contingens Lydia, longius a mari remotae. Interius spatiosas regiones celebratae fecunditatis et opulentiae gentes habitant. Litora quae Thraciae Graeciaeque obversa sunt, Hellepontii; deinde Troës colunt, calamitatibus inclyti. Infra hos Aeolis et Ionia per longa litorum spatia Lydiae praetenduntur. Caria deinde cum annexa Doride, magna ex parte mari circumfusa, non minus amplo tractu introrsum recedit. His terris nobilissimae insulae adiacent: Lesbos Aeolica, Chios et Samos Ioniae, et Dorica Rhodus, aliaeque multae, quarum nomina Graecorum monumentis inclaruerunt. Nam antiquis temporibus omnem hanc oram Graecia frequentibus coloniis infederat: quae tum quoque manebant; sed Persarum regi satrapisque subiectae, priscam gentis libertatem barbarica servitute mutaverant. Alexander ubi Seston pervenit, maximam copiarum partem Parmenione duce, Abydum in adverso litore sitam petere iubet, attributis ad hoc centum sexaginta triremibus, multisque onerariis: ipse cum reliquis Eleuntem profiscitur, Protesilao sacrum, cuius ibi sepulchrum adgesto tumulo regitur. Circa tumulum crebrae ulmi sunt, quarum mira natura est. quippe ramis qui illum spectant matutino diei tempore enata folia statim defluunt; cum ceteris stabilis viriditas sit: ita acerbum herois fatum exprimere creduntur, qui in ipso aetatis flore cum Graecis in Asiam profectus,

prima Troiani belli victima fuit. Huic tum Alexander inferias dedit; precatus, *ut melioribus auspiciis hostile litus tangeret*. Inde cum quinquaginta longis navibus Sigeum petiit, portumque nomen ab Achivis nactum, quorum classem Troianis temporibus exceperat. Cum iam in mediis Helleponti fluctibus navigaret (namque suae navis ipse gubernator erat) taurum Neptuno ac Nereidibus immolat, aureamque phialam, ex qua libaverat, diis marinis donum in pelagus abiicit. Iam in portu erat classis, cum rex coniecta in litus hasta, primus e navi librato corpore terram saltu contigit; testatus, *se possessionem Asiae diis bene iuvantibus iusto pioque bello sibi asserere*. Arae deinde constitutae sunt, ubi exscensionem fecerat, Iovi descensori, Minervaeque et Herculi: *eo quoque loco, unde ex Europa solverat, aras exstrui iussit*. Inde processit in campos, ubi veteris Ilii sedes monstrabatur. Ibi dum heroicorum operum monumenta avide perlustrat, quidam ex incolis, Paridis ei lyram pollicitus est. At ille, *nihil, inquit, moror imbellium diliciarum vile instrumentum: at Achillis lyram cedo, fortium virorum laudes eadem personantis manu, qua facta superabat*. Nam Achillem, cuius origine gloriabatur, inprimis mirari solitus, etiam circum cippum eius cum amicis nudus decucurrit, unctoque coronam imposuit. Hephaestion Patrocli tumulum coronavit; eundem amicitiae locum apud Alexandrum sibi esse significans, quem is apud Achillem habuisset. Inter multos de Achille sermones *duplici nomine beatum sibi videri dixit rex, quod vivus fidum amicum nactus esset; ex-*

stinētus magnum praeconem. Ceteris etiam heroibus, quorum iis in terris sepulcra ostenduntur, parentavit. Sacrificavit et Priamo ad Hercii aram, sive ut placaret manes ab Aeacida interemti; sive ob cognationem, quam sibi cum Iliensibus intercedere arbitrabatur, quia viduam Hectoris Andromachen Neoptolemus in matrimonio habuerat. Minervae, quam praecipua religione venerabatur, studiose sacrum fecit: suspensisque in templo armis suis, alia detraxit, quae a Troiani belli temporibus duravisse dicebantur. Haec ab armigeris praeferri iubebat, tanquam a propitio numine ad subigendam Asiam commodata: iisque indutum ferunt ad Granicum cum satrapis decertasse. Alioquin elegantibus armis gaudebat; nullius munditiei studiosior. Cetra usum reperio splendida, galea eleganter cristata, utrimque dependentibus pinnis candore et magnitudine insignibus, thorace lineo duplici. galeam habebat ferream quidem, sed in purissimi argenti speciem splendoremque politam, Theophili opus. collare ferreum internitentes gemmae distinguebant. gladio cingebatur acumine et duritie in paucis notabili; augebatque pretium eius, quod in tanto ferri robore, levis et tractanti habilis erat. Huic armaturae interdum amiculum militare iniiciebat, quod genus tum *Siculum* appellabatur. Ceterum quibusdam horum post id tempus potitus est: nam thorax, quem diximus, inter spolia pugnati ad Issum proelii fuit; gladium Citieorum rex Cyprius dono dedit; Rhodii balteum, quem incomparabili industria conspicuum Helicon fecerat, egregius inter priscos artifices. Neque poenitet talia memorare, quae

veteribus scriptoribus digna relatu videbantur ; et alioqui magnorum regum dicta factaque, etiam quae leviora haberi solent, non sine fructu aut voluptate recoluntur. Certe arma Alexandri sequens aetas diu venerata est : quibus adeo pepercit vetustas, ut ex Romanis imperatoribus alius post subacta Pontica regna chlamyde illius triumphum suum ornaret ; alius thoracem Alexandri indutus percurreret pontem, quem aemulatione Darii Xerxisque in pelago struxerat. Post haec Alexander a Minervae fano digressus Arisben processit, ubi castra habebant Macedones qui cum Parmenione transferant. Postero die praeter Percoten et Lampsacon ad Praetium flumen contendit ; quod ex Idaeis montibus ortum, Lampsaecenum Abydenumque agrum interfluit, deinde paulisper ad Septemtrionem flexum, in Propontidem exit. Inde Hermotum praetergressus rex, ad Colonas duxit, in mediterraneis Lampsaecenorum situm oppidum. Omnibus istis in deditionem acceptis (nam et Lampsaecenis ignoverat) Panegorum misit, qui Priapenorum urbem, quam incolae dedebant, reciperet : Amyntas Arrabaei filius cum quatuor antecursorum turmis, una Apolloniatum, quam Socrates ducebat, speculatum ire iussus ; quippe hostes in propinquo versabantur, summa sollicitudine curaque bellum instruentes. Inter eos rei militaris peritia longe eminebat Memnon. is magnopere suadebat, *ut retrocedentes, omne quod usui hostibus esse posset, longe lateque corrumperent ; quidquid in campo herbidum esset, equitatu conculcarent ; vicos urbesque incenderent, nihil praeter nudum solum relicturi. Vix unius mensis*

*commeatu instructum venisse Macedonem, deinceps rap-
 to victurum. ea copia si eripiatur, brevi recessurum esse.
 ita parvo impendio toti Asiae salutem quaeri. Triste id
 quidem: sed in omni negotio, ubi periculum immi-
 neat, id spectare prudentes, ut quam minimo damno
 defungantur. ita medicos, si correpta parte corporis mor-
 bum in ceteras transfici videant, unius membri iactu-
 ra pro reliqui corporis incolumitate pacisci. Neque id se-
 ne exemplo facturos Persas. Sic olim Darium regem
 ipsas illas regiones urbesque vastavisse, ne Scythis ista
 hac transituris receptus esset. At si proelio contende-
 rent, de summa rerum aleam iaci. pulsus semel Persis,
 omnem eam oram Alexandri fore: victores nihil am-
 plius habituros. Neque hercule parvum discrimen im-
 pendere ob vim Macedonicae phalangis, cui suum pe-
 ditatum, quamquam numero superiorem, frustra oppo-
 situri essent. Ipsius deinde regis praesentiam haud pa-
 rum valere ad victoriam; stimulari milites spe, pudore,
 gloria, in conspectu imperatoris dimicantes: quae om-
 nia haberent Macedones; ipsis abesse Darium. Nemi-
 nem ambigere, quin bellum in aliena terra gerere prae-
 stet, quam in sua: id commodum adepturos, si consi-
 lium suum secuti de invadenda Macedonia cogitarent.
 Nulli ceterorum ducum grata oratio fuit. Id fortas-
 se Memnoni Rhodio probari posse, cui expediat bel-
 lum trahi, quo diutius honoribus, stipendiisque regiis
 perfrueretur; Persis commissos fidei suae populos pro-
 dere pudendum videri: neque apud regem excusari posse,
 qui longe aliam belli gerendi rationem praescripisset.
 Quippe Darius, audito Alexandrum ex Macedonia
 movisse, literas ad praefectos suos miserat, impe-*

rans, ut insanientem Philippi adolescentulum puerili verberare aetatis & conditionis admonitum, deinde purpurea veste indutum, quamprimum sibi vincitum adducerent: naves ipsius una cum navitis mari demergerent: milites omnes ad ultima maris Erythraei loca deportarent. adeo prae superbia futuri securus, et ignarus fortis suae, omnem humanae imbecillitatis sensum exuerat, consanguineum deum se ferens, magis quod potentia non dispar ipsis videretur, quam ob veterem fabulam, qua Persarum reges a Perseo Iovis filio nomen atque genus traxisse ferebatur. Eodem fastu plenam epistolam ad Athenienses paulo ante scribi iusserat, addideratque, quando Macedonis amicitiam praetulissent, a se deinceps aurum ne peterent; non enim missurum esse, etiam rogantibus. At Alexander cum inter progrediendum agrum a rege Persarum Memnoni dono datum attigisset, maleficio abstinere iubet, colonisque & fructibus parci: callido commento suspectum facturus hominem industrium, et quem ex omnibus hostium ducibus unum non contemneret, si in suas partes transducere nequivisset. Cumque lenitatem regis admirati quidam, acerrimum callidissimumque Macedonum hostem, quamprimum in potestatem redactus esset, interficiendum; atque interim quibus posset claudibus vexandum esse dicerent: quin, inquit, potius beneficiis supplantamus hominem, & amicum ex inimico facimus, eadem virtute & solertia pro nobis statuerum. Ventum erat in campos Adrasteae, per quae Granicus amnis praecipiti cursu volvitur. Ibi quidam ex speculatoribus, quos cum Hegelochi praemiserat, reversi nuntiant, Persas instructis ad pro-

lium ordinibus in ulteriore ripa consistere. Paulisper commoratus, dum de transitu consilium caperet, duces convocari iubet. Plerisque praecipitis & irriti conatus videbatur, fluvium profundum perumpere, ripam sua natura arduam atque impeditam obtinentibus tot equitum peditumque millibus. nec deerant qui ingererent, *Daesium mensem* (is enim agebatur Iunio respondens) *infaustum res gerentibus apud Macedonas haberi*. De periculo non anxius, superstitionem haud contempsit: gnarus quantum in rudibus animis valeret etiam vanae religionis opinio. Igitur edixit, ut repetito prioris mensis nomine, pro Daesio alter Artemisius haberetur. Et quo efficacius confirmarentur attonitae mentes, Aristandrum (nam is forte pro transitu sacrificabat) secreto moneri iubet, *ut excepturam exta manum inscriberet medicamento, literis inversis, quas impositum iecur recenti adhuc calore attraheret, rectasque exprimeret*. iis significabatur, *Alexandro victoriam concedere deos*. Vulgatum id miraculum tanta futuri spe omnes implevit, ut *post haec tam certa coelestis favoris pignora nihil dubitandum conclamarent*. ita in maximam bene gerendae rei fiduciam astu inducti, victoriam quia suam esse arbitrabantur, rapuerunt. Rex impetu animorum utendum ratus, quamquam monente Parmenione, *ut saltem proximam lucem operiretur* (iam enim maior diei pars effluerat,) statim transduxit copias, Parmenionis sollicitudinem ioco profecutus, *erubescendum Hellepontico fore, si illo superato rivum hunc transire cunctarentur*. Tredecim equitum turmae cum ipso rege per oblustantes undas vix enisae, priusquam stabile cer-

tumque solum attigissent, aut ordines inter trans-
eundum luxatos instaurassent, circumfuso Persarum
equitatu urgebantur. Quippe cum repudiato Mem-
nonis consilio pugnare placuisset (nam Arsites Phry-
giae satrapa *ne unum quidem tugurium eorum, qui sibi
subessent, incendi se passurum* affirmaverat; inque
eius sententiam a ceteris itum erat) ad Granicum am-
nem cum centum peditum millibus, viginti equi-
tum confederant, flumine pro munimento usuri, et
vicissim eam velut Asiae portam venienti Alexandro
obseraturi. Cuius adventu cognito, equitatum, in quo
robur erat virium, ita collocant, ut contra dextrum
Macedonum cornu, quod ipse rex ducebat (nam fi-
nistrum Parmenioni commiserat) Memnon cum fi-
liis et Arsane Persa consisterent: in eadem parte Ar-
sites curabat cum Paphlagonum equitum auxiliis: in
subsidiis Spithridates erat gener regis. Libyae Ioni-
aeque satrapa Rhoeface fratre, et Hyrcanis equiti-
bus comitatus. In dextra acie Rheomithrem duo Me-
dorum millia, totidemque Bactriani sequebantur:
Medium agmen Pharnaces reginae frater, Arbupa-
lesque Artaxerxis ex Dario nepos, et Mithrobarza-
nes Cappadociae praetor regebant: iis Niphates Pe-
tanisque, cum Arface et Atizye variarum gentium
turmas applicuerant. Si tum multitudine et loco po-
tiores graviter premebant hostem, acrisque pugna
conferebatur; maximo omnium regis periculo, quem
armis manuque et imperiis conspicuum plures pe-
tebant. Sed tragula quidem, quae in promiscuo pug-
nae ardore desinentis loricae plicis inciderat, vul-
nus haud intulit: ceterum a Rhoeface et Spithrida-

te fortissimis ducum simul impetitus, extremum discrimen adiit. Dum enim lancea in thorace Spithridatis contraeta, conatumque destitente, gladium stringit; frater illius a latere adequitans acinacem incauto impingit, tanto nisu, ut cristam galeae et pinarum alteram decuteret, aciesque gladii summos regis capillos perstringeret. Iamque repetito ictu, qua discussa cassis nudum caput ostendebat, descendere parabat; cum illum Clitus occupat, qui animadverso regis periculo amenti similis advolaverat, interceptumque barbari brachium cum ipso gladiq̄ deiecit. simul Alexandri ense Spithridates occubuit. Nihil tamen segnus repugnabant Persae: donec interitu ducum, quorum plerique iam ceciderant, consternati, et quia iam etiam phalanx Macedonum transierat ansem, equos in fugam averterunt. Neque pedestris acies diu restitit. equitatum suum ad obtinendum hostem satis superque validum arbitrati, potius de praeda quam de discrimine cogitabant. ita subito eventu deprehensorum caedes magis quam proelium fuit. Mercenarii tamen, quibus Omars praerat, occupato quodam tumulo strenue se tuebantur: quia conditionibus in fidem venturos ille non receperat. Ergo Macedonum plures in eo conflictu desiderati sunt, quam equestri proelio ceciderant: ipse quoque rex, dum inter primos impetum in eos facit, tam propinquus discrimini fuit, ut equum, cui tum insidebat, ictu gladii per latus adacto confossum amiserit. Quibus rebus vehementer irritatus, equitatu simul et phalange circumdatos occisione occidit; exceptis duobus fere millibus, qui

in deditionem venerunt. In univcrsum caesa sunt ex hostibus viginti peditum millia, duo equitum : captorum par ferme numerus fuit. Ex ducibus Memnon effugit, cum Arface, Rheomithre et Atizye; ceteri honestis vulneribus occubuerunt. Arsites, cum in Phrygiam se recepisset, pudore et poenitentia, quod huius cladis causa non immerito haberetur, sibi manus intulit. Alexander paucos quidem, sed promptissimos eo proelio perdidit. triginta admodum pedites, septuaginta quinque equites ceciderant. Igitur ut ostenderet, omnibus in utraque fortuna apud se virtuti praemium fore, superstites Persarum spoliis ditat: occisorum corpora cum armis ceteroque cultu magnifice sepelit: parentibus eorum liberisque vacationem munerum concedit. vulneratorum etiam cura ambitiose acta est; cum ipse rex obeundo tentoria et inspiciendo singulos sollicitudinem suam pro gregariis etiam militibus ostentaret, ac gravem cuiusque casum munificentia laudibusque aut promissis solaretur. Quae comitas in omnia deinceps pericula fidissimos ei praestitit: nec quisquam recusavit spiritum pro eo rege profundere, qui neque vitam suorum inopem, neque mortem inhonoratam pateretur. Insignis prae ceteris honor fuit viginti quinque equitum ex turma amicorum; quos primo statim congressu ex iniquo loco pugnantes multitudo Persarum oppresserat. Nam Lysippo, a quo uno, propter hominis peritiam, in aere fingi voluerat, imperavit, ut equestres ipsis statuas faceret: quas apud Dion Macedoniae oppidum collocatas post longam aetatem abolito Macedonum regno, Q. Metellus Ro-

mam transfudit. Primum huius victoriae decus pe-
 nes ipsum regem fuit. aciem optime instruxerat,
 observataque loci natura, obliquos per flumen or-
 dines duxerat, ne statim cum ex aqua evasissent,
 a Persis invaderentur. Turbatos deinde, territofque
 excitavit, hortatus, *ut saltem semel adhuc strenue ado-
 rarentur hostes*. Neque minus manu fortiter usus erat;
 multos lancea, alios ense confecerat: primique ex
 hostibus fugam arripuerunt, qui contra ipsum consti-
 terant. Consilium quoque ipsius audaci specie, plus
 tamen rationis quam temeritatis habuit. pugnatu-
 ros adversus hostem novum, numeroque longe supe-
 riorem, etiam desperatione armare voluerat, ut prae-
 cisam obiectu fluminis fugam conspicati, omnem
 salutis spem in victoria collocarent. Theffalorum
 etiam, nam id robur equitatus erat, insignis eo die
 opera exstitit. neque ceteri officio suo defuerunt:
 praesertim equites, nam equestri potissimum proe-
 lio transacta res est; pedites e vestigio cesserunt.
 Ceterum Alexander Persarum etiam nobilissimos se-
 pulturae tradidit; et quotquot ex Graecis mercena-
 riis hostibus merentes ceciderant: qui autem eorum
 vivi in potestatem redacti fuerant, *eos per Macedoniam
 in ergastula distribui iussit, quod contra commune Grae-
 corum decretum, pro barbarorum dominatione adversus
 patriam pugnavissent*. Thebanos tamen dimisit, qui
 excisa urbe, ademptis agris necessitate magis quam
 sponte peccassent. iam enim tot illorum calamitati-
 bus expleta odia misericordiae locum fecerant. Post-
 haec de manubiis trecentos clypeos selegit, qui Mi-
 nervae Atheniensi dedicarentur, superbo cum titu-

Io : *Alexandrum Philippi F. Graecosque, exceptis Lacedaemoniis, de barbaris Asiam incolentibus suspendisse.* Id eo fecerat, ut communicata victoriae laude Graecis ad ceteras belli necessitates obsequentioribus uteretur : simul Lacedaemoniorum contumaciam traducebat, qui seorsum initis consiliis a cetero Graeciae corpore abrupti, tantique decoris expertes mansissent. Neque matris, quam eximia pietate semper coluit, obliquis, pocula, purpuram, aliaque id genus pretiosa spolia, paucis demtis, ad illam transmisit.

6 Post hoc proelium denuo ad Ilium profectus Alexander, deae gratias egit, quae gravissimi belli discrimen aditurum, armis et ominibus iuvisset. Quippe superiori tempore cum statim post transmissum Hellepontum eo contendisset, uti supra retulimus, ante fanum Minervae statuam equestrem humi prostratam vidit, Ariobarzanis ora referentem, qui Phrygiae quondam satrapa fuerat. Idque omen interpretatus Aristander *illustrem ex equestri pugna victoriam promiserat Alexandro, maxime, si haud procul Phrygia dimicaretur; ipsius etiam dextra nobilem hostium ducem casurum.* Neque fefellit spem vatis eventus proelii, stratusque regis ense Spithridates praedictionis fidem implevit. Igitur et templum donariis exquisite coluit; et Ilio, quod tum haud multum supra modici pagi speciem eminebat, nomen urbis addidit : utque id cum dignitate tueretur, reliquit qui instaurandae eius ampliandaeque curam agerent : liberamque et immunem esse iussit. Cumque delubrum Deae pro religione loci nimis angustum neglectumque videret; eximium illi templum exstruere postea statuit. sed hoc aliaque

magnifica meditantem, fatum occupavit; neque successores exsecuti sunt. Ceterum illa victoria totam Asiam cis Taurum et Euphraten aperuit regi. Attoniti insperata clade, non copiis modo, sed et ducibus amissis, nullam praeterquam in clementia victoris spem habebant; eamque festinata deditioe certatim promereri satagebant. Phrygiam Arsites voluntario exitu vacuam fecerat; ei Calas Theffalorum ductor praeponitur. Ex montanis quoque locis plerique descenderunt, seque et sua dedentes Alexandro, eos in fidem acceptos domum remisit: Zelitisque ignovit, quos a Persis coactos adversus ipsum militasse cognoverat. Tributum omnibus impositum est, quod Dario pendere consuevissent: idque postea constanter servavit, cum ceteras Asiae regiones subigeret. Omne peregrinum imperium invidiae subiectum esse novebat, etiam cum domestico mitius est; at si vetera subditorum onera novis cumulentur, intolerandum haberi. Igitur monenti cuidam, *longe plus tributorum vectigaliumque ex tanto imperio redigi posse*; respondit, *etiam olitorem se odisse, qui radicibus exscinderet olera, quae carpere debuisset*. Dascyleum praesidio Persarum teneri audiverat. eo Parmenionem misit, quem oppidani statim receperunt; cum audito Macedonum adventu, Persae excessissent. ipse Sardes processit, caput omnium quae praefectis orae maritimae Persarum reges parere iusserant. Iamque haud amplius septuaginta stadiis ab urbe aberat; cum ad eum Mithrenes venit, cui tutelam arcis Sardianae Darius crederat, cum principibus Sardianorum, urbem arcemque, et pecuniam, quae in ea custodiebatur, tradituri.

Quibus benigne exceptis ad Hermum fluvium progreditur, viginti fere stadiis ab urbe distantem. ibi castris positus, Amyntam Andromenis filium ad recipiendam arcem praemittit. Ea praecelso loco sita, difficili undiquaque aditu, adversus quamcunque vim teneri potuerat, etiamsi murus, qui triplici munimento illam circumibat, abfuisset. Ergo felicitati suae gratulatus, quod amplissimas res animo volentem, arx munitissima longa obsidione non implicasset, Iovi Olympico templum ibi ponere decrevit. Cumque solicite circumspiceret, quinam locus accipiendae aedi maxime opportunus foret, confestim exorta vehemens tempestas multo imbri partem arcis perfudit, ubi vetus Lydorum regia fuerat. Eam itaque sedem nutu deorum destinari credens, *templum ibi constitui* iussit. Arci deinde Pausaniam ex amicorum cohorte praeponit; attributis Argivorum auxiliis; ceteras sociorum copias cum Cala et Alexandro Aeropi filio in Memnonis praefecturam immittit. vectigalibus tributisque colligendis Niciam quendam praeficit; Afandrum Philotae filium Lydiae, quibus finibus Spithridates tenuisset. dati ad id equites cum expeditis cohortibus, quot in praesentia suffecturi putabantur. Lydos omnes suis legibus libere uti permisit; et quia Sardonios Dianae, quam *Coloenem* vocant, cultui deditos cognoverat, illius templo ius asyli gratificatus est. Mithrenen honorifice secum habuit, ut eius exemplo et alios ad proditionem illiceret: procedente tempore et Armeniam homini regendam commisit. Ceterum repertis in arce libellis, in quibus inter cetera perscriptae erant largitiones, ob

bellum Macedonibus in Graecia conflandum a satrapis factae, cognovit Demosthenem eam ob causam magnum auri pondus accepisse; cuius etiam epistolae ibi servabantur. Sed quia pace cum Atheniensibus inita transacta res erat, nihil ea de re palam conquestus est; ceterum intentiore cura agendum censuit, quomodo adversus efficacem viri eloquentiam Athenae in officio continerentur, sua defectione universam Graeciam in partes tracturae. nemo occurrebat Phocione dignior, cuius mira innocentia, et ob constantiam virtutis honorata paupertas erat. Eum ergo, primum ob usum, deinde ut hominis magnanimitatem multis experimentis cognovit, admiratione virtutis ita coluit, ut cum post eversum Darii imperium animo elatus, neminem iam salute dignaretur, ad quem scribebat; eximium eum honorem duobus tantum, Antipatro et Phocioni habuerit. Constat huic aliquando centum talenta dono misisse regem: deinde optionem fecisse inter quatuor haud ignobiles Asiae urbes unam eligendi. Cuius, E-laea, Mylassaque et Gergetho fuere: quidam ultimo loco Patara nominant. At ille nihil horum accepit: sed ne tanti regis amicitiam fastidiose sprevisse videretur, petiit, ut *Echecratides sophista, & Athenodorus Imbrius, cum Demarato & Spartone Rhodiis*, qui in arce Sardoniana captivi tenebantur, *custodia liberarentur*. Sed haec in sequens tempus excurre. tum ad Ephesum itum est, quam accepto cladis Persicae nuntio praesidiarii deseruerant, duabus Ephesiorum triremibus avecti. Erat inter eos Amyntas Antiochi filius, qui ex Macedonia profugerat, nulla

quidem iniuria affectus, sed quod periculum a rege metueret: quem quia invisum exosumque habebat, illius animum ex suo metiebatur. Quarto postquam Sardibus movisset die, Ephesum introiit Alexander: restitutisque exsulibus, qui paucorum dominatione pulsi fuerant, rempublicam populo tradidit. Ille libertatis diu desideratae compos, eos qui Memnonem advocavissent, quique templum Dianae spoliassent, inque eo Philippi statuam deiecissent, aut Heropythi monumentum effodissent, quod liberatori civitatis in foro positum fuerat, ad supplicium poscit. Ex quibus Pelagon cum fratre Syrphace et patruelibus, ex ipsa aede in quam confugerant, rapti sunt, statimque lapidibus obruti. Iamque in caedes et iniurias ibatur; cum Alexander inhibita vulgi licentia, ulterius eo de negotio inquire, aut cuique molestiam exhiberi vetuit. id optimis quibusque saluti fuit; quos per causam veri fictive criminis, ipsorum dignitas aut opulentia, furibundae plebis odiis avaritiaeque obiecisset. Inter haec Magnetes et Tralliani legatos mittunt, imperium accepturi. eo *Parmenione cum quinque peditum millibus, equitibusque ducentis ire iussu*: Alcimalum cum paribus fere copiis circum Aeolicas Ionicasque Persici iuris urbes mittit. utrique iniunctum, *ut abolito paucorum dominatu, popularem ubique statum introducerent*. quippe multitudinem suis rebus studere compererat: obque eam rem tyrannos a barbaris impositos, per quos coërceretur. Per eos dies, dum Ephesi commoratur Alexander, ut ex instantibus curis recrearet animum, frequenter in officinam Apellis ventitavit, a

quo uno effigiem suam penicillo exprimi volebat : tanto favore complexus , ut dilectissimam pellicum , amore eius deperire sentiens artificem , dono dederit. Pancaſta vocabatur , ex Lariffa nobili Theſſaliae urbe genus ducens : amabatque eam rex ardenti affectu , ob formae pulchritudinem ; et quoniam adoleſcenti prima mulierum ad libidinem placuerat. Hoc ut magnanimitatem Alexandri non dedecet ; ita non crediderim , *in officina imperite multa differentem ab Apelle mordaci dictorio repressum fuiſſe*. nam id neque maiestati tanti regis , neque modestiae pictoris , hominis non stupidi nec indocti , convenisset : et Alexander liberalibus studiis ab extrema aetate imbutus , etiam de artibus quas non calleret , haud inepte iudicare didicerat. Illud propius vero est , quod alii tradiderunt , *quendam ex Ephesiae Dianae sacerdotibus , quos Megabyzos appellari mos erat , reprehensum* : cum quidem ei diceret Apelles , *quoad tacuisti , aurum hoc atque purpura venerabilem te faciebant imperitiis ; at nunc de rebus quas non intelligis incipientem loqui , etiam pueri rident qui colores terunt*. In ea urbe longe celeberrimam aedem , ut supra relatum est , Herostratus incenderat. Ea tum summa Ephesiorum cura maximisque impensis instaurabatur. Quorum studiis iuvandis Alexander tributâ quae Persis dare consueverant , Dianae pendit iussit : confirmavitque ius asyli , quod antiquitus etiam Liberum patrem Herculemque servavisse cognoverat ; addito etiam spatio , ut quaquaversum in unius stadii amplitudinem extenderetur. postea quoque , cum Asiam perpacasset , scripsit Ephesiis , *se omnes sum-*

*tus, qui in id aedificium facti essent, restitutum; qui-
que porro requirentur, praebiturum de suo: ita tamen
ut ipsius nomen instaurato operi inscriberetur.* idque de-
precati sunt Ephesii. quo tempore, quia Alexandro
petenti aliquid denegare arduum erat, legatus eo-
rum ad adulationem confugit, qua maxime expug-
nabilem norat, dixitque *dedecere culmen ipsius, si diis
aliquid consecraret, cum ipse deus esset. nam eum ho-
norem ab hominibus haberi potiori naturae.* Ea gloriae
contentio inter maximum regem, et unam civita-
tem fuit. obtinuerunt Ephesii; et maluerunt ingenti
pecunia carere, quam instaurati templi titulo regi ce-
dere. Nam quantos in id opus sumtus contulerint,
vel ex una tabula aestimare licet, quam ibi dedica-
verunt, viginti talentis auri redemptam. Alexander
erat, fulmen tenens, quem inimitabili dexteritate
Apelles expresserat; quatuor tantum coloribus usus,
7 quo maius peritis miraculum effet. Sub idem tem-
pus antiqui splendoris sedem Smyrnaei receperunt,
postquam Lydorum armis excisa vetere Smyrna,
quadringentos per annos vicatim habitavissent. Re-
stituit eam rex viginti ferme stadiis a solo antiquae
urbis, somnio monitus. Solebat Alexander, cum
a maioribus negotiis vacaret, otium venando exi-
mere. forte exercito corpore fessus in Pago monte
obdormiverat: ibi per quietem visus est audire Ne-
meses (quarum in proximo sanum erat) imperan-
tes, *ut eo ipso loco urbem conderet, inque eam Smyr-
naeos deduceret.* Id infomnium mox Clarii Apollinis
oraculum confirmavit, Smyrnaeis consulentibus *pro-
spere cessuram migrationem promittens.* Ita fundamen-

ta novae urbis imperio regis iacta sunt; absolutae gloriam Antigonus tulit, cum ipsum paulo post Alexander Lydiae Phrygiaeque, et vicinis regionibus praeposuiſſet. In Smyrnaeo ſinu Clazomenii habitant, qua anguſtiſſimum eſt ſolum; quod procurrentes in mare terras per ſexaginta ferme ſtadia continenti adnectens, peninſulae ſpeciem efficit. Alterum iſthmi latus ex adverſo Clazomeniorum Teos occupat. in extremo peninſulae cornu Erythrae ſunt, tum quoque fatidicis mulieribus inclytæ: iuxta quas mons altiſſimus Mimas, inſulae Chiorum oppoſitus mare proſpectat; deinde paulatim depreſſior, haud procul anguſtiis Clazomeniorum in aequales campos definit. Eam loci naturam contemplatus Alexander, faucibus intercifiſis auferre continenti decrevit, ut Erythris et Mimanti mare circumfunderet, ac ſuperiorem inferioremque ſinum coniungeret. Id unum regi ex ſententia ſucceſſiſſe negant, cum ceteros eius conatus fortuna enixe iuvaret. abiitque res in religionem, *nec fas eſſe mortalibus exiſtimatum eſt; mutare faciem, quam natura locis indiderit*: utique poſtquam alios ſimilia molitos ubique ſucceſſus deſtituit. Clazomenas tamen, mole duorum ſtadiorum adgeſta continenti iunxit, quas olim metu Perſarum Clazomenii in inſulam tranſtulerant. Sed haec quidem opera regiis praefectis commiſſa ſunt. Ipſe ſacrificiis Ephēſi magnifice celebratis, in honorem deae cum univerſo exercitu qui aderat, in armis decurrit; poſtero deinde die cum peditatu quem ſecum habebat, aſſumtis Thracum equitibus, et quatuor amicorum turmis, inter quas et regia erat,

Miletum contendit. Quippe Hegesistratus praesidiū praefectus literis ad eum missis, spem deditiois fecerat : sed postquam Persarum classē in propinquo versari cognoverat, mutata sententia oppidum Dario conservare nitebatur. nam et commeatum telorumque, et si qua alia ad tolerandam obsidionem requiruntur, magnam habebat copiam; et propugnatorum multitudine abundabat : quia Memnon, cum ex proelio Miletum perfugisset, multis ibi suorum relictis praesidium firmaverat. Igitur infesto agmine saggrefsus, exteriorem urbem, ut ipsi vocabant, ex itinere cepit. nam oppidani militesque, ne vires spargerent, in interiorem urbem concesserant, auxilium suorum, quod haud procul abesse rebantur, opperituri. Verum vanam expectationem fecit Macedonicae classis adventus, quae Nicanore ducē Laden insulam supra Miletum sitam occupavit : deinde cum iam hostium classis ad Mycalen montem haereret, ipsum Milesiorum portum ingressa Perfici auxilii spem oppidanis ademit. Neque prohibebant barbari, quamquam numero navium longe praestarent : quippe paulo minus quadringentis habebant, cum Nicanor tantum sexaginta supra centum adduxisset. Interea Glaucippus princeps civitatis ad Alexandrum missus, petito, *ut urbem & portus Macedonibus Persisque communes esse pateretur*, triste responsum retulerat, *Non se venisse in Asiam, ut acciperet, quod alii concederent; sed ut quisque haberet, quod ipse reliquisset. itaque scirent omnium fortunarum arbitrium meliori permittendum; aut in proximam lucem de eo certandum esse.* Sed qui in civitate erant, primum inva-

dentium impetum fortiter retuderunt, caesis inter alios duobus Hellanae filiiis, quae nutrix Alexandri fuerat, et Clitum, qui rege servato eximium decus meruit, fratrem habebat. Sed cum dolore iraque incensi hostes machinis admotis magnam murorum partem deiēcissent, iamque in oppidum irrupturi viderentur, conspectisque in portu Macedoniae triremibus, novus terror ingrueret; pars scutis incubantes in parvam insulam urbi obiacentem enataverunt, alii scaphis conscensis, cum idem molirentur, in ipso portus aditu ab hostium navigiis intercepti sunt. Alexander oppido in potestatem redacto, contra eos qui insulam tenebant, naves expediri iussit, quibus impositae prorae scalae ferebantur, ut in abruptam insulae oram, velut in muros hostilis oppidi, transcenderet miles. At cum mercenarios Graecos, qui eo confugerant, quamvis haud plures trecentis essent, ultima pati paratos conspiceret, misertus virorum fortium, et qui pro fide in eos, a quibus conducti erant, haud procul exitio abessent, iis pepercit, et *secum militare* iussit. Barbaros in urbe deprehensos in servitutem redegit; Milesiis qui superfuerant, libertatem restituit, ob veterem urbis gloriam. Tantum enim aliquando opibus gloriaque Miletus floruerat, ut per vicina maria supra septuaginta colonias deduxerit. multis quoque civibus nobilis, qui in sacris certaminibus palmam adepti, patriae celebritatem auxerant: nam eiusmodi victoriae, more quodam Graecorum, inter prima virtutis decora censentur. In quem iocatus Alexander magna multitudine statuarum conspecta, *ubi erant isto-*

rum lacerti, inquit, *cum Persarum iugum recepistis?* quippe vir strenuus, et ad bellandi usum cuncta referens, ignominiosum ducebat, debitum feriis certaminibus robur, ad voluptatem inertis vulgi, inani ostentatione consumere. Interea milites, quia vi introitum erat, obvia quaeque diripientes, ad fanum Cereris pervenerant: quod cum exspoliaturi quidam irrupissent, ignis ex penetralibus aedis repente emicans, sacrilegorum oculos extinxit. Hic etiam progenitorum suorum monumenta Alexander reperit, inspecto fonte, cuius aqua ex ipso scaturiginis labro hausta salsum saporem habet, eadem dulcissima, cum profluxit in rivulos. *Achilleum* Milesii nominant, inque eo lustratum heroem rumor tenuit, cum Strambelum Telamonis filium Lesbiis auxilium ferentem oppressisset. Apud Milesios Didymeis Apollinis oraculum erat, divitiis famaue celebre. Id tunc Seleucus, cuius maximae post Alexandrum opes fuisse, de reditu in Macedoniam consuluisse dicitur, et responsum accepisse, *ut Europa valere iussa, Asiam complecteretur*. Aliud subinde miraculum attentum habuit regem, cuius curiosum ingenium et cognoscendi avidum, novitate rerum mire afficiebatur. *Amatum a delphine puerum ex Iasso*, quod haud procul Mileto in insula situm oppidum est, acceperat; eiusque vocem agnovisse piscem, & quoties evocaretur, *vehi cupientem excepisse dorso*. Igitur gratum acceptumque Neptuno hominem interpretatus rex, sacerdotio eius dei illum praefecit. Occupata hunc in modum Mileto, cum adhuc barbarorum numerosa classis in mari vagaretur, et fiducia multitudinis suae,

quodque peritia rei nauticae Macedonas anteiret, hostem ad navale proelium provocaret, obque ipsum urbis portum, in quem naves suas abduxerat rex, frequenter obverfaretur; Alexander Philotam cum equitatu et tribus peditum cohortibus ad Mycalen montem mittit, ubi Perficarum navium statio erat, ut exscendere volentes submoveret, neque aquari lignarive, aut cetera necessaria e terra petere permetteret. Ea res barbaros in maximas angustias coniecit: obsessis similes haerebant in portu, neque terram ubi volebant capere, aut necessariis rebus refici poterant. itaque consilio habito, Samum averterunt cursum, petitoque inde com meatu, Miletum revedi ante ostium portus instructa acie constituerunt. Inter haec, quinque Perficarum naves in portu quodam, qui inter parvam illam insulam, de qua supra dictum est, et stationem Macedonicae classis medius erat, multa hostium navigia conspicati, plenis velis eo ferebantur: nam maximam sociorum navalium partem ob varios usus abesse coniecerant; vacuarumque navium haud difficilem occupationem fore arbitrabantur. At rex iis qui aderant celeriter in decem triremes impositis, *obviam ire hostibus* iubet. illi tum numero navium, tum inopinata re perterriti, cum ultro se peti conspicerent ab iis, quos imparatos oppressuri venerant, terga vertunt: una tamen navis, quae lassios vehebat, deprehensa est; ceterae velociores ad suam classem effugerunt. ita nullo eorum quae intenderant effectu, Mileto discessum est. Alexander, cum suam classem neque hostili parem, et ad alios usus supervacuum sibi cer-

neret, multique et graves ad eam sumtus require-
rentur, dimittere eam statuit; paucis navium reten-
tis, quibus ad obsidiones urbium machinae tormen-
taque portarentur. Dissuaserat illud Parmenio, mo-
nueratque ut navali proelio contenderetur. *Macedo-
nibus enim victoribus magnum ad cetera emolumentum
accessurum esse: at victos nihil sane amissuros, nam
imperium maris iam tum esse penes Persas; & lito-
ra facile tutaturos, qui pedestribus copiis plus possent.*
quoque expeditius quod videbatur obtineret, idem
qui consilium dederat, *exsequi illud paratum osten-
debat, conscensisque navibus quam rex iussisset discrimi-
nis partem capeffere.* Confirmabatur etiam augurio,
quod superioribus diebus a tergo regiae classis aquila
in litore consistens apparuisset. Contra Alexander
*falli Parmenionem asseverabat, qui paucas suorum na-
ves tantae hostium multitudini, imperitosque remiges
& rudes classarios, exercitatissimis hominibus, rei que
nauticae peritissimis obiiciendos duceret. se quidem vir-
tuti suorum non diffidere, ceterum scire illam in na-
valibus pugnis minimum conferre ad victoriam. mul-
to enim plura ventorum fluctuumque ludibriis permitti,
quae gubernatorum atque remigum peritia vitaret, aut
suis partibus opportuna redigeret. nec in ipsarum na-
vium constructione nihil aut parum situm: ita Macedo-
num conatus vanos fore, cum eos barbari impune
aut eludere; aut etiam, si casus daretur, opprimere
possent. Neque vero exiguum id detrimentum futurum.
totam Asiam arrecturam animos, si inter initia belli
clades accepta foret. Plerosque mortalium ita compa-
ratos esse, ut eum rerum eventum expectandum putent,*

quem ex principio successuum spe aut formidine praecerunt. Et ne de Asia dubitemus, inquit, quis mihi praestabit Graecos in fide mansuros, si felicitatem illam exspiravisse credant, quam, si verum amamus, unam in nobis reverentur? Planè ad fortunam meam pertinere arbitror, quod aquila pone classem conspecta est, idque boni successus omen accipio. sed hoc manifesto promittit augurium, nos hostium naves e continenti expugnaturus esse. nam praesaga victoriae ales, non in navibus, sed in litore constitit; nec magis eventum, quam locum ostendit belli. Nam si, ut coepimus, maritimas urbes nostri iuris efficimus, Persarum classis ultro dilabetur. neque enim supplementum, aut comectus, aut securae etiam stationes in promptu erunt; & si haec adimas, quo plus in mari habent virium, eo celerius consumentur. Atque sic implebimus fidem vaticinii, quod aerae tabulae inscriptum nuper ex quodam in Lycia fonte ebullivisse comperimus, instare terminum Persici imperii. Ita dissoluta classe, Pontum adiacentesque Ponto regiones praetoribus suis subiugandas reliquit; ipse institutum iter profectus, in Cariam movit: nam eo magnam vim hostium confluisse cognoverat. Quippe Halicarnassus natura loci munitissima, duplicique arce tuta, spem praebebat Macedonem, torrentis more ruentem, ea urbe tanquam crepidine opposita coërceri posse. Maxima in Memnone spes erat, qui omnia ad ferendam obfidionem opportuna summa cura praeparabat. Nuper enim a Dario maritimae orae totiusque classis praetor creatus erat. Nam homo callidus temporumque prudens, cum se omnes Persicos duces bel-

licis artibus superantem, unam ob causam infra meritum honorari intelligeret, quod Graecus genere, et olim Macedonicae regiae hospes de prodicione suspectus haberi poterat; uxorem suam liberisque ad Darium misit, quasi de securitate illorum sollicitus, revera ut his velut obfidibus fiduciam regis obligaret. Ceterum Alexander Cariam introgressus, omnia inter Miletum et Halicarnassum oppida brevi in potestatem redegit. Pleraque enim Graecis incolis habitabantur, quibus immunitatem suasque leges restituere consueverat, *ob liberandos eos in Asiam venisse* professus. Neque minorem mox a barbaris iniiit gratiam, comiter excepta Ada, regii generis muliere, quae iter per ea loca facientem convenerat, illiusque fidem implorans *in regnum restitui* oraverat. Nam Hecatomnus Cariae rex tres filios habuit, duas filias: ex quis maximus natu Mausolus Artemisiam duxerat. minor ex fororibus Ada fratri Hidrieo nupsit. Sed Mausolo quidem soror eademque coniux successit, more gentis, quo in matrimonium regnumque sociari fas est iisdem parentibus genitos. at postquam Artemisia desiderio defuncti extabuit; Hidrieus regno potitus, et sine sobole mortuus, Adae reliquit imperium. Hanc Pexodarus expulit, qui unus de Hecatomni filiis supererat: et quamquam is decessisset, exclusa manebat; quia Orotobaten nobilem Persam Pexodarus generum adsciverat, ut in novo et vi parto imperio illius opibus et gratia protegeretur. atque ille extincto socero, velut dotale regnum retinebat. Eam iniuriam deplorans mulier, simul Alindis deditis (munitissimum id ca-

stellum erat) impetravit, ut nomen filii quod dese-
 rebat, lubens acciperet; strenuamque ei operam
 ad antiquae dignitatis decus mature recipiendum pol-
 liceretur. Neque promisso fides defuit; expugna-
 raque deinde Halicarnasso, totam illi Cariam pare-
 re iussit. Interim fama benigne exceptae reginae per
 omnem illum tractum diffusa, multas civitates Ale-
 xandro conciliavit; nam pleraeque a necessariis aut
 familiaribus Adae tenebantur: ii per legatos obtu-
 lerunt aureas coronas, *futurosque in fide ac potesta-
 te regis, & imperata facturos* promiserunt. Dum haec
 ita geruntur, exquisitae artis saporisque cibos atque
 bellaria solícite confici curabat Ada, eaque cum ip-
 sis coquis et cupediariis regi dono mittebat; tanquam
 benemerenti gratiam relatura, si muniis armorum
 fessum fatigatumque Asiatici luxus deliciis exciperet.
 At ille prudens intemperantiam gulae seria tractanti
 intempestivam esse, benevolentiae quidem muliebri
 comiter gratias egit; ceterum *non attinuisse*, respon-
 dit, *ut pro ipso solícita esset, meliores habente coquos,*
quibus ipsum olim paedagogus suus Leonidas instru-
xisset; ad prandium iter antelucanum, ad coenam fru-
gale prandium. Iam tota ferme Caria in ditionem Ale- 9
 xandri concesserat; sed caput regni Halicarnassus fir-
 mo praesidio tenebatur. Itaque diuturnam obsidio-
 nem fore coniectans, *commeatum, & machinas quae*
ad oppugnationem pertinerent, navibus eo deportari
 iubet; ipse cum pedestri exercitu quinto ab urbe sta-
 dio castra communit. Deinde muros adortum iuxta
 portam qua Mylassa iter est, improvisa oppidano-
 rum eruptio excepit: sed Macedonibus fortiter con-

ferentibus manum, quibusdam suorum amissis haud magno negotio reiecti sunt. Pauci deinde dies intercesserant; cum Alexander obiecta spe Myndensium oppido per proditionem potiundi, nocte intempesta cum parte copiarum proficiscitur. Sed nihil ququam movente, admota gravi armatura murum suffodi imperat: neque enim scalas aut machinas attulerat, cum oppugnandi consilio urbem non accessisset. Et illi quidem una turrium deiecta, nihil tamen aperuerunt loci, quo intra perirerent. nam forte ita prociderat turris, ut quam murorum partem stans protexerat, non minus ruina sepiret. civesque summa ope resistebant: et ab Halicarnassensibus adiuuebantur, quos audito vicinae civitatis periculo, maritimo itinere Memnon submiserat. Ita conatus Macedonum irritus fuit. Alexander ad obsidionem Halicarnassi reversus, ante omnia fossam triginta maxime cubitos latam, altam quindecim, quam hostes pro urbe duxerant, expleturus, tres testudines apparat, quibus protectus miles materiam terramque sine noxa congereret. Aequata fossa, *turres machinasque quibus muri sternuntur, admoveri iussit.* Iamque strata moeniorum parte, qua ruinae viam aperiebant, in urbem penetrare nitebantur; sed hostes, cum ob multitudinem integri subinde fessis succederent, dumcumque praesentia ad omnia audenda confirmarentur, strenue repugnabant. Luce per varia certamina consumpta, cum diurno labore fatigatos hostes Memnon segnius custodias agere crederet, cum valida manu prorumpit oppido, ignemque operibus iniicit. Sed Macedonibus ad incendium concurren-

tibus, cum hi extinguere flammam conarentur, illi auerent, et prohibentibus vim intentarent, acre proelium coortum est. quippe Macedones robore virtutis et assuetudine periculorum longe praestantes hostibus, numero apparatuque Persarum urgebantur: et quia haud procul muris res gerebatur, ballistis catapultisque per moenia dispositis eminens impetiti, inulta vulnera accipiebant. Atrox inter haec utrimque clamor, hortantium suos, increpantium adversos; tum fauciorum et morientium gemitus, inter nocturnas tenebras omnia terrore tumultuque impleverant: augebantur haec vocibus ceterae multitudinis, quae dum alii pugnant, operi intenta, muris qui pulsu machinarum corruerant, reparandis occupabatur. Tandem acrius adnisi Macedones hostem intra moenia redegerunt, centum septuaginta interfectis, inter quos et Neoptolemus, qui cum Amynta fratre ad Darium perfugerat, occubuit. Macedonum non quidem ultra sedecim perierunt, sed trecenti ferme vulnerati sunt; quia nocturna pugna fuerat, neque adversus caecos ictus et incidentia temere tela quidquam fati provideri potuerat. Post aliquot deinde dies, levis et ludicra res ingenti certamini causam praebuit, orto initio a duobus veteranis ex Perdiccae agmine. Ii contubernales cum essent, unaque genio indulgissent, ut sit inter sermones familiares, iactantia militari sua fortia facta vicissim extollentes, altercari coeperant, uter alteri anteferretur; cum alter eorum, *quid inani strepitu verborum foedamus honestissimam contentionem?* inquit. *non cui lingua, sed cui dextra sit melior, hoc agitur. & adest*

occafio: ea optime de controverfiis noftris iudicabit. age fi vir es, exeuntem fequere. Vino et ambitione incaluerant; itaque privato confilio arma capiunt, et ad muros iuxta arcem quae Mylaffis obverfa eft, excurrunt. Horum temeritate animadverfa, ftatim ex oppido globus hoftium effunditur. Illi firmato gradu certamen conferunt, propius incurrentes gladiis excipiunt, in recedentes tela coniiciunt. fed adverfus multos, et ex superiore loco dimicantes haud diu impunita duorum audacia fuiſſet; niſi conſpecto ipſorum periculo, commilitonum pauci primo, deinde alii atque alii laborantibus ſubveniſſent: eodem modo et oppidanis ſubinde ad locum ubi pugnabatur confluentibus. Ita nunc his, nunc illis robore numeroque ſuperioribus, varie pugnatum eſt: donec Alexander cum manu quae circa ipſum erat progreſſus, metum hoſtibus incuſſit, ſtatimque infra munimenta compulſi ſunt: nec multum abſuit, quin hoſtes ſimul irrumperent. Forte enim intentis omnibus in ea quae ante urbem gerebantur, moenia negligenter ſervari contigerat: et duae turres cum continenti murorum parte crebris arietum ictibus ceſſerant; tertia quoque laxata iam et concuſſa compage, foſſidientibus haud in longum reſiſtere potuiſſet. At quia tumultuarium id proelium, neque univerſus exercitus inſtructus fuerat, opportunitas eius rei e manibus amiſſa eſt. Alexander, quamquam ea res opinione Graecorum de victoria concedentis videretur, corpora ſuorum, qui ſub ipſis moenibus oppetierant, induciis poſtulatis ab hoſte repetere, quam inhumata dimittere maluit. At qui cum Perſis erant, Eph-

altes et Thraſybulus Athenienſes, cum plus apud ipſos odium adverſus Macedonas, quam humanitatis ratio valeret, negabant *indulgendum hoc eſſe infeſtiſſimis hoſtibus*. Non tamen permoverunt Memnonem, quin *Graecorum moribus indignum eſſe diceret, ſepulturam invidere caeſis hoſtibus. Armis & viribus in adverſos & obſiſtentes utendum: neque contumeliis pugnandum in eos, quos bonis malisque noſtris ſua dies exemiſſet*. Sane praeter alias Memnonis virtutes, etiam moderatio eius inſignis fuit. neque enim per vecordiam conviciis infeſtari hoſtem pulchrum ducebat; ſed virtute et conſiliis vires illius animoſque contundere. Igitur cum aliquando in agmine quendam ex mercenariis nonnulla contumelioſe et petulanter in Alexandrum iacientem audiſſet, converſa haſta hominem pulſans, *non te conduxī, inquit, ut malediceres Alexandro, ſed ut adverſus illum dimicares*. Interea 10 obſeſſi ſummo ſtudio ſecuritati ſuae providentes, pro diruto muro alium interiorem ex cocto latere eduxerunt, non reſta regione, ſed in naſcentis lunae figuram ſinuatam. eaque res, cum inter multos diſtributum munus eſſet, celerrime conſecta eſt. Hunc murum Alexander poſtero ſtatim die machinis quaſſare coepit, quo minore negotio recens adhuc opus labefactaret. in eo labore occupatis Macedonibus, iterum ex urbe valida eruptio facta eſt: cratiumque quibus opera tegebantur nonnihil, et unius turris lignae partem flamma comprehendit. ne ad cetera opera tranſiret incendium, Philotas et Hellanicus obſtiterunt, quibus in eam diem machinarum cuſtodia ceſſerat: et Alexander mature conſpectus;

tantum trepidationis iniecit hostium animis, ut omnis facibus, quibus armati procurrerant, quidam etiam arma iacentes, effusa fuga oppidum repeterent. Inde vim facile propellebant, adiuti commoditate loci, quem multo aequiorem obtinebant; et quia murus, sicut diximus, ita constructus erat, ut quamcunque partem invasisset hostis, non a fronte tantum, sed ex utroque laterum missilibus apperi posset. Posthaec Persarum duces, cum omnia sibi in dies arctiora esse viderent, constaretque non abscessurum Macedonem donec urbis potiretur; de summa rerum consilium habebant. ibi Ephialtes vir animi corporisque robore in paucis conspicuus, incommoda longa obsidionis differuit: negabatque *expectandum, donec paulatim accisis viribus exhausti fractique cum ipsa urbe in victoris arbitrium concederent; sed dum aliquid virium superesset, cum robore conductitii militis erumpendum, & alacribus animis cum hoste confliendum esse. Consilium suum quo in speciem audacius esset, eo plus in exsequendo facilitatis habiturum. hostibus enim alia omnia expectantibus, & adversus casum de quo nihil dubitarent imparatis, superfusum iri suos.* Neque Memnon, quamquam cauta consilia speciosis praeferre solitus, restitit. nam etiamsi nihil novaretur, nulla propinqua auxilii spe, tristem obsidionis exitum fore prospiciebat; et, ut in tanto discrimine, non inconsultum rebatur, experiri virum acrem, et qui velut instinctu quodam ad extrema audenda ageretur. Igitur Ephialtes, duobus millibus ex omni mercenariorum numero delectis, *faces mille parare iubet, primaque luce adesse, & armatos expecta-*

re imperium. Coepta die cum Alexander iterum muro lateritio machinas admovisset, instarentque Macedones operi; Ephialtes porta subito patefacta dimidium suorum immittit cum facibus; ipse cum ceteris denso agmine subsequitur, ut hostes incendium prohibituos submoveret. Alexander intellecto quid ageretur, aciem celeriter instruit, subsidia delecto milite firmat. *cumque alios ad exstinguendum ignem ire iussisset*, in eos qui cum Ephialte advenerant impetum facit. At ille insigni corporis robore, quotquot conferre pedem audebant, obtruncans, suos voce, nutu, et inprimis exemplo ad virtutem animabat. neque parum molestiae e muris exhibebatur hosti. quippe turrem centum cubitorum obsessi erexerant, tormentisque commode dispositis hastas et saxa iaculabantur. Inter haec ex diversa parte urbis bis (ipsi *Tripylon* vocabant) duce Memnone alius oppidanorum globus, qua minime exspectabatur, erupit. tantusque tumultus incessit castris, ut ipse etiam rex consilii incertus efficeretur. Sed animi magnitudine, et opportunis imperiis omnia pericula propulsa; et fortuna in tempore subvenit. Igitur et qui machinas incenderant, a Macedonibus qui ibi curabant, quique a rege missi subsidio venerant, cum magna clade repulsi sunt; et Memnonem Ptolemaeus excepit Philippi filius, regii corporis custos, praeter propriam manum Addaei Timandrique cohortibus stipatus. eaque parte egregie vicerunt Macedones, quamquam Ptolemaeum Addaeumque, et sagittariorum ducem Clearchum cum quadraginta ferme manipularibus amisissent; et hostes cum tanta

trepidatione recesserunt, ut angustum pontem, quem ad fossam superandam construxerant, multitudo festinantium ruperit, iis qui superstiterant, in praecipitium devolutis. ex quibus nonnulli a suis conculcati interierunt; alios Macedones ex superiore loco telis confixere. multi quibus ista calamitas pepercerat, sub ipsa urbis porta necem invenerunt: quippe exterritis omnibus, metuentibusque ne una Macedones irrumpèrent, porta praepropere occlusa, magnam oppidanorum partem ad exitium hosti tradidit. Inter haec Ephialtes non spe magis quam desperatione formidabilis, cum regis ferociter dimicabat: et ancipitem fecisset victoriam, nisi laborantibus suis seniores Macedonum mature succurrissent. Ii in castris habebantur immunes operum periculorumque, nisi ubi necessitas exigeret, cum stipendiis praemiisque nihilominus perfruerentur. meruerant eum honorem fortibus factis, et sub superioribus regibus ipsoque Alexandro bellicis laboribus aetate exacta. Ii cum suos periculis territos detrectare pugnam, et receptui locum circumspicere intelligerent, Atharia quodam duce, in primam aciem provolant; accensoque quod elanguerat proelio, iuniores conviciis et pudore flagitii ad resumendos animos compellunt. Ita simul acerrimo nisu incumbentibus omnibus, cum emulationem suam hostium damnis exercerent, momento temporis inclinata fortuna; Ephialtes cum plurimis fortissimisque suorum caesus, reliqui in urbem repulsi sunt. Introierant etiam Macedonum multi, et oppidum vi capiebatur; cum receptui caeni rex iussit; sive ut urbi parceret, sive praecipiti iam in ve-

speram die, noctem, et occultas ignotis locis insidias metuebat. Hoc proelium praecipuas obsessorum vires consumpsit. Igitur Memnon re cum Orontobate qui urbem tenebat, ceterisque ducibus deliberata, nocte intempesta turrim ligneam et porticus, ubi tela servabantur, incendunt, aedificiisque muro vicinis ignem supponunt: quo celeriter concepto, cum et ex porticibus turrique flamma vento agitata accederet, late fuderunt incendium. Oppidanorum militumque validissima pars arcem in insula sitam occupavit; alii in Salmacidem se contulere: alterius arcis id nomen, inditum a fonte, qui ibi est, vulgatissimae famae. Reliquam multitudinem resque pretiosas duces avexerunt in Con insulam. Alexander indicio transfugarum, et obiecta oculis specie, quae in urbe gesta fuissent cognitis, quamquam media nocte, Macedonas *in urbem irruere, & quos incendium augentes deprehendiissent, interficere; si qui domi se continerent, ab eorum caede temperare* iubet. Luce oborta arces a Persis et mercenariis infestas contemplatus, cum obsidionem earum longi operis futuram suspicaretur, neque pretium putaret capite gentis expugnato, duabus arcibus assidentem; agendi tempus per otium et inertiam terere, urbem ipsam excindit, arces muro fossaque circumseptas Ptolemaeum observare iubet, quem cum tribus milibus peregrinorum militum, et equitibus ducentis ad Cariam tuendam relinquebat. Is non longo post tempore, copiis cum Asandro Lydiae praetore coniunctis Orontobatem acie vicit: et Macedonibus irae taedioque diuturnioris morae, oppugnationi acriter

incumbentibus, arces in potestatem redactae sunt. At rex Phrygiam continentesque provincias animo complexus, Parmenionem cum amicorum turmis et auxiliariis equitibus, Theffalisque quibus Alexander Lyncestes praeerat, Sardes mittit; *ut inde in Phrygiam irrueret, venturoque exercitui commeatum & pabulum ex hostico pararet.* data ad hoc plaustra, quae simul ducerentur. Cum deinde multos Macedonum paulo ante eam expeditionem ductis uxoribus, desiderium earum impatienter ferre cognovisset; Ptolemaeum Seleuci filium corporis custodem iis praefecit, *domumque deducere iussit, cum uxoribus hibernaturos.* duo quoque ex ducibus Coenos atque Meleager ob eandem causam una profecti sunt. Id regi magnae apud milites commendationi fuit, promptioresque deinde eos ad longinquam militiam reddidit, cum sui rationem habitam viderent, sperarentque deinceps etiam ad suos visendos subinde commeatum impetraturos esse. Ducibus iniunctum est, *ut interim, dum in Macedonia morarentur, strenue delectus agerent; quantasque maximas possent equitum peditumque copias, cum iis qui tum abibant, sub initium veris adducerent.* Animadverso autem exercitum Asiaticis moribus infici, magnamque vulgo per castra impudicorum multitudinem haberi, probrosos omnes conquiri iussit, et in parvam quandam Ceramicus finis insulam seposuit: haesitque infamia loco, et ob
II eius rei memoriam Cinaedopolis appellatur. His ita gestis insistens consilio suo, ut omni maritima ora sui iuris effecta, classem hostium inutilem redderet, Hyparnis receptis, quae arcem tenentes mercenarii

dediderant, in Lyciam contendit. Ibi pacta cum Telmissensibus amicitia, Xanthoque flumine transmissa, cognominem anni urbem, Pinaraque et Patara, nobilia iis regionibus oppida, cum aliis minoribus circiter triginta, in fidem accipit: rebusque satis in praefens compositis, in Myliada procedit. Phrygiae maioris portio Mylias est; sed Persarum regibus placuerat Lyciae eam contribui. Eam dum recipit, adfuere Phaselitarum legati, amicitiam orantes, aureamque coronam hospitale donum afferebant: idem petebant multarum urbium oratores ex inferiore Lycia. Itaque rex praemissis, quibus oppida sua Phaselitae Lyciique traderent; paucis post diebus, Phaselin profectus est. oppugnabant illi tum maxime validum praesidium, quod in ipsorum ditione Pisidae construxerant, multasque inde iniurias intulerant accolis. id adventu Alexandri brevi captum fuit. Apud Phaselitas plures dies, ut seque et exercitum reficeret, quieti dedit. invitabat etiam tempus anni; quippe media iam hyems difficiles progredienti vias effecerat. Ibi per hilaritatem et epulas laxato animo, cum statuam Theodecti a civibus suis in foro positam vidisset, ut a coena temulentus surrexerat, saltabundus eo processit, frequentesque ei coronas iniecit. Nam Theodecten, cum Aristotelem una audiret, familiarem gratumque habuerat. Sed otiosos iuvenilis animi lusus atrox a Parmenione nuntius cito discussit. Comprehenderat ille Persam quendam Asifinem nomine, a rege Dario palam quidem ad Atyziem Phrygiae satrapam missum; sed cum occultis mandatis, ut *Alexandrum Lyncesten captata occasione se-*

creto conveniret, eique si destinata effecisset, Macedoniae regnum & mille insuper auri talenta polliceretur. Nam is cum Amynta transfuga scelesto consilio inito, occidendi regis partes sibi sumferat. Oderat eum tum aliis de causis; tum quod Heromenem et Arrabaeum, fratres huius Alexandri, inter paternae necis conscios supplicio affecisset. Et quamquam ipse poena exemptus, multisque postea honoribus ornatus, non simplex beneficium regi deberet; insita animo ferocia et dominandi cupidine nihil nefas putabat, per quod ad regnum via sterneretur. Re in consilium deducta, facilitatem regis arguebant amici, quod hominem in manifesto maleficio deprehensum, non modo punire non sustinuisset; verum etiam praemiis & honoribus auctum optimae equitatus parti praeposuisset. Quem deinceps ei fidum futurum, si praeter impunitatem propior amicitiae gradus, maximae dignitates, honorificae praefecturae, parricidii merces essent? Igitur mature emendandum, quod nimia lenitate peccatum esset: priusquam ille, consilium emanasse sentiens, Thesalorum mobiles animos ad res novandas induceret. Non contemnendum esse periculum, quo maius ne excogitari quidem possit: neque spernenda deorum ostenta, qui regem de cavendis insidiis evidenter monuissent. Nuper enim, dum Halicarnassum obsidens, post longos magnosque labores meridiatione reficitur, hirundo, nota auspiciis avis, magno cum garritu, circum caput quiescentis volitaverat, et modo in hoc, modo illud lectuli latus se demiserat, turbulentiore solito cantum exorsa. Et rex quidem defatigato corpore non penitus excussit somnum, sed tamen avem

continuo strepitu moleſtam ſentiens, manu obiter repulit. Illa adeo non exterrita eſt, ut etiam in ipſius capite confederit, neque prius ſtrepere deſierit, quam ab experrecto demum abacta eſt. Idque ſic interpretatus fuerat Ariſtander, ut *inſtare periculum* diceret *ab amico regis; ſed inſidias in occulto non manſuras. hoc enim monere naturam avis, quae prae ceteris homini familiaris, eademque ſupra modum garrula eſſet.* His itaque diligenter expenſis, cum indicium Aſiſinis cum vatis reſponſo convenire cerneret, meminifſetque ſe matris literis anxie monitum, *ut ab hoc homine ſibi caveret; nihil ultra differendum ratus,* quid fieri vellet, Parmenioni ſignificat: nam, ut diximus, cum ipſo in Phrygiam iverat Lynceſtes Alexander. Sed ne quo caſu conſilium regis parum in tempore proderetur, literas ſcribi non placuit; ſed per hominem fidam atque honoratum mandata perferri. electus eſt Amphoterus Crateri frater, qui cum Macedonicum habitum Phrygio mutafſet, aſſumptis Pergenſibus aliquot itineris gnaris, ad Parmenionem occultus penetrat. Ita Alexander comprehenditur: et cum ob veterem ſuam familiaeque dignitatem et gratiam diu dilatus eſſet; tertio poſt anno, dum a Philotae conſciis ſupplicium ſumitur, ſocietate criminis, et poena fontium in exitium abreptus periit. Regi ex Phaeſelide moventi, ſupra detectas inſidias propitius numinis favor alio ſtatim beneficio patuit. Parte exercitus ad Pergenſium urbem per montes praemiſſa, ceteros ipſe per litus ducebat, qua Climax mons Pamphylio mari imminens, anguſtam euntibus ſemitam relinquit, quoties mare tranquillum eſt;

at cum aestus incubuit, fluctibus operitur. idque hyeme frequens et prope perpetuum est. At Alexander nihil aequae ac moram metuens, exercitum per aequa, per iniqua, eodem ardore atque impetu rapiebat. Continui per eos dies austrum flaverant, qui mare in litus propellentes, omnia itineris vestigia altis paludibus opplent: affiduae etiam magnaeque pluviae, ut ventis istis spirantibus solet, ruebant. sed adventante Alexandro subito exortus aquilo coelum purgavit imbribus, undas reiecit in mare, et Macedonibus transitum aperuit. Sic quoque unius diei itinere per incerta vada emergendum fuit, aqua ad umbilicum ferme pertingente. Tantam in periculis Alexandri fiduciam, ut ab ipsius ingenio profectam non dubito; ita frequentibus prodigiis et ominibus auctam confirmatamque fuisse crediderim: postquam decreto numinis, clarissimis maximisque rebus se destinari coniecit. Adhuc in Macedonia degenti species humana augustior apparuisse dicitur, monentis *ut ad evertendum imperium Persicum quamprimum in Asiam sequeretur*: atque in memoriam infomni revocatum esse regem, cum in Phoenice res gereret; obvio Iudaeorum sacerdote in quo recognovit ornatum, quem pridem in obiecta imagine per quietem viderat. Nam inter obsidionem Tyri vicinis regibus populifque deditioem et delectus imperaverat. sed Iudaei, qui Hierosolyma famosam urbem tenebant, foedus cum Dario causati, Macedonum amicitiam detrectabant. Eam gentis contumaciam puniturus, in Iudaeam infesto agmine perrexit. At Hierosolymitani ut regis iram lenirent, cum uxoribus liberisque

supplices in occursum venientis effunduntur. Sacerdotes primi ibant tenuissima bysso amicti: hos deinde populus candido et ipse vestitu sequebatur. Agmen ducebat Iaddus summus sacrorum antistes cum solenni ornatu. Appropinquantis pompae venustatem speciemque miratus rex, equo defiliens, solus processit, adoratoque Dei nomine, quod aureae laminae insculptum cidaris pontificia praeferebat, ipsum quoque reverenter salutavit. Improvisa res omnium qui cum eo advenerant animos in stuporem dedit. Iudaei ex propinqui exitii metu non in spem incolumitatis modo, sed inopinatae gratiae fiduciam erecti circumibant regem, laudes gratulationemque et vota miscentes. Contra Syrorum reguli, qui ob crebras acerbasque cum Iudaeis simultates Alexandrum secuti fuerant, inimicorum suppliciis, ut rebantur, infesti animi libidinem expleturi, stupebant; dubii verane essent quae intuerentur, an aliquod oculorum ludibrium vana imagine sopitos sensus falleret. Neque minus Macedonas insolentia spectaculi suspensos habuit: donec propius accedens Parmenion interrogare ausus est, *quid ita externis caeremoniis honorem deferret, quem a tam foeda gente etiam recipere vix tanto rege dignum esset?* Atque ille insomnium suum retulit. Deinde urbem ingressus in pulcherrima aede ritu recepto sacrum Deo fecit, et dona templo intulit. Inspexit etiam sacros gentis codices, quibus continebantur diu ante perscripta vaticinia. inter quae Tyrum Macedonibus cessuram, et Persas a Graeco quodam debellatum iri clare significabatur. eum se fore interpretatus, Iudaeis con-

cessit, ut domi forisque suis legibus ritibusque libere uterentur; & quia septimum quemque annum agriculturæ exsortem agunt, etiam tributorum ista portione solverentur. Naturam quoque regionis admiratus, quæ aliis fructibus inter præstantissimas dives, opobalsamum sola producit, Andromachum iis regionibus præposuit: quem Samaritani, perpetui Iudaeorum hostes, paulo post atrociter necaverunt. Sed hæc quidem post Tyrum Gazamque expugnatas gesta
 12 sunt: nos per occasionem præcepimus. Ceterum angustiis ad mare Pamphylium superatis, Alexander Pergis profectus in itinere obvios habuit Aspendiorum legatos, ex principibus civitatis. ii petentes, ne præsidium recipere cogerentur, quinquaginta talenta in stipendium militum, & quantum equorum tributi nomine regi Persarum alere consueverant, promiserunt. Inde rex ad Sidetas, qui Melanem amnem accolunt, progressus est; Cumæorum ex Aeolide genus, sed fermone barbaro: nam Graecus exoleverat, non diuturnitate temporis, ut accidit; verum maiores suos, ut in eas regiones venerunt, repente oblitos patriæ linguæ, novam & antea inauditam sonuisse memorabant. Side recepta, quæ Pamphyliæ metropolis erat, Syllium ibatur, tutum natura situs oppidum, et tam peregrino milite, quam barbarorum accolentium firma manu egregie munitum. Ea res, et quia *Aspendios rebellare* nuntiabatur, avertit iter: Aspendumque ductus est exercitus. Illi subita Macedonum irruptione territi, desertis quæ in plano erant aedificiis, in arcem concessere. Alexander vacua urbe potitus, sub ipsa arce castra communit; et cum peritis

fimos architectos haberet, apparatu oppugnationis ob-
 fessos ad pacem prioribus conditionibus repetendam
 compulit. Nihil ad maiora properanti optatius accide-
 re potuisset, quam loci haud contemnendi longa ob-
 sidione non detineretur; ne tamen impunita defecto-
 rum temeritas esset, *potissimos civium obsides tradi,*
pecuniaeque imperatae nec exsolatae summam duplica-
ri praecepit: adiectum est, ut satrapae quem Alexan-
der praefecisset, obedirent, annua Macedonibus tribu-
ta solverent, & de agro, unde vicinos vi eiecisse ar-
 guebantur, *iudicio contenderent.* His ita gestis remen-
 sus iter, quod ad Pergensium oppidum ferebat, inde
 perrexit in Phrygiam. Sed per ista loca ducenti su-
 perandae erant angustiae, quas iuxta Telmissum ur-
 bem Pisidarum, duo montes ex adverso concurren-
 tes efficiunt; ita strictis faucibus, ut portarum simi-
 litudinem referant: easque barbari armata manu
 utrimque infederant. Alexander in ipso aditu castra
 poni iubet, ratus, quod evenit, Telmissenses castris
 locatis periculum differri credentes non diu haesu-
 ros in angustis, sed modico in illis relicto praesi-
 dio ceteros in urbem recessuros esse. Igitur occa-
 sione haud segniter usus, protinus sagittarios et fun-
 ditores, quodque ex gravi armatura maxime expedi-
 tum erat, inducit; et praesidio barbarorum detur-
 bato, ante ipsam urbem castra collocat. Ibi legatos
 Selgensium audit, qui ob vetustas cum vicinis Tel-
 missensibus similitates quamquam eiusdem nationis
 essent, amicitiam ac auxilia offerebant regi. Quibus
 perbenigne exceptis, ne in obsidione unius urbis tem-
 pus tereret, Sagalassum castra movit: validam ur-

bem et iuventutis robore firmatam. cum enim omnes Pisidae bellicosi sint, Sagalaffenses prae ceteris pugna-ces habentur. Ii, cum etiam a Telmisso foederatae fociaeque copiae venissent, viris magis quam moenibus confisi, in vicino colle instruxerant aciem; et praemissos ab Alexandro velites opportunitate loci adiuti repulerant: sed Agriani resistebant, quis propinqua iam Macedonum phalanx, et ante prima signa rex conspectus audaciam addiderat. Maximus militi labor fuit per ardua conniti: postquam aequioribus paulo locis consistere datum est, semermum montanorum vulgus haud aegre disiecere. Ex Macedonum ducibus Cleander desideratus est, cum viginti ferme militibus; barbarorum ad quingentos cecidere: ceteros expedita fuga, et locorum notitia protexit. Fugientibus tamen institit rex contentione quanta poterat tam grave agmen: eodemque impetu urbs eorum capta est. Per cetera deinde Pisidiae munita loca circumtulit bellum: quorum nonnulla pugnando cepit; alia conditionibus in fidem venerunt. Telmissum expugnatam, ob pertinaciam civium, solo aequavit; populo libertatem ademit; et paulo post cum aliis quibusdam Pisidiae civitatibus, Celaenarum praefecturae contribuit. Pacatis hunc in modum asperrimis nationibus, in Phrygiam processit, qua Aescanius lacus est, cuius aqua sua sponte concrefcens, necessitate salis e longinquo petendi solvit accolas. Dum ea geruntur, Memnon suarum partium reliquiis undique collectis, ut inhaerentem Asiae Alexandrum extorqueret, ad bellum Graeciae Macedoniaeque inferendum cogitationes convertit. Quip-

pe Darius in hoc uno spem reponens, qui victoris impetum sua virtute suaque prudentia diutissime ad Halicarnassum moratus esset, summae rerum praefecerat eum, magnamque pecuniae vim transmiserat. Itaque mercenariorum manu quanta poterat conducta, cum trecentarum navium classe libero mari vagabatur; et quae tantis conatibus adversa vel aequa futura essent, solerti aestimatione pensabat. Interea locis quae minus anxie custodiebantur occupatis (inter quae et Lampacus fuerat) insulas aggressus est, quibus Macedones, quamquam utrimque continenti potirentur, ob inopiam navium auxilium ferre non poterant. Iuvit consilium ducis animorum mira ubique dissensio; cum aliis ad Alexandrum libertatis auctorem res trahentibus, non deessent qui Persicis opibus aucti, propriam sub veteribus dominis potentiam, quam liberata republica eandem omnium aequalitatem mallent. Igitur Athenagoras et Apollonides ex Chiorum optimatibus, recum Phisino Megareoque, et aliis suae factionis hominibus communicata, Memnonem arcessunt. Ita Chius proditione capitur, et praesidio ibi collocato, urbanarum rerum administratio Apollonidi sociisque traditur. Inde Lesbum petens Antissam, Pyrrham et Eressum nullo negotio capit; Methymnae Aristonicum tyrannum imponit; totamque insulam, excepta Mitylene nobilissima urbe, in potestatem redigit. Ea multis diebus obsidionem constanter pertulit: nec ab ipso Memnone capta est. Ille enim cum iam magnis operibus urbem circumvallasset, et occluso portu, naviumque stationibus per opportuna

loca dispositis, ne qua subsidio venientibus aditus pateret, providisset; pestilenti morbo correptus, praeclaram Persarum spem, irreparabili cum ipsorum damno, deseruit. Sed cum se iam morti vicinum intelligeret, Pharnabazo sororis suae filio, quem Artabazo pepererat, imperium suum tradidit, donec Darius, re comperta, aliter statueret. Hic cum Autophradate classis praefecto munia partitus, eo tandem obsessos adegit, ut securo praesidii discessu pacto, columnas quis foederis cum Alexandro leges insculptae erant, subverterent; Darioque fidem polliciti, dimidiam exfulum suorum partem reciperent. At Persae non integra fide pactis steterunt; sed introductis in urbem militibus, Lycomedem Rhodium praeesse iusserunt: Diogeni, qui ob studia in Persas exsulaverat, patriae tyrannis tradita est. Pecunia deinceps privatim ab opulentissimo quoque per vim ablata: neque eo minus imperatum tributum, quod commune Mitylenaeorum penderet.

Supplementum in Curtii lib. 5. cap. 13.

Miratusque confossa potius quam abacta esse, semivivi hominis gemitum percipit. Itaque more ingenii humani cupidus visendi quid rei vehiculo isto conderetur, dimotis pellibus, quibus obtectum erat, Darium multis vulneribus confossum reperit. regius enim cultus, et aureae catenae, quis a parricidis victus fuerat, dubitationem eximebant. Non erat expers Graeci sermonis Darius; gratiasque agebat diis,

qui post tanta mala, tamque gravia, hoc tamen indulgissent solatii, ne omnino in solitudine extremum spiritum effunderet. Itaque te, inquit, quisquis es mortalium, per communem hominum sortem, a qua nec maximos regum exemptos esse praesenti spectaculo monearis, rogo quaesoque, ut haec ad Alexandrum mandata mea perferas; nihil eorum quae longe tristissima perpessus sum, ne hunc quidem incomparabilis calamitatis exitum, ita gravem mihi accidisse, ut hoc unum, quod post tanta in me meosque merita adversus clementissimum victorem inimico vivendum fuit, & nunc ingrato moriendum est. Sed si qua postremis miserorum votis apud deos vis est, & cum ipso spiritu profusas preces mitius aliquod numen exaudit; ille quidem spes & incolumis, longeque supra contagium meae sortis & invidiam fortunae positus, in solio Cyri gloriosam aetatem exigat: suaeque virtutis memor, eum matri liberisque meis locum apud se esse patiatur, quem illi fide & obsequio meruerint. at parricidas promptum exitium consequatur, quod Alexander irrogabit, si non misericordia infelicis hostis, saltem odio facinorum, & ne impunita in aliorum etiam regum suumque ipsius exitium erumpant. Posthaec, cum siti angeretur, allata per Polystratum aqua recreatus, Ergo, ait, hanc etiam tantis calamitatibus extremam accedere oportuit, ut benemerito gratiam referre non possim! at referet Alexander; Alexandro vero dii. Dextram deinde protendit, eamque Alexandro, fidei regiae pignus, ferri iubens, apprehensa Polystrati manu animam efflavit. Alexander an spiranti adhuc supervenerit, incertum est: illud constat, miserabili regis opulen-

tissimi exitu comperto, copiosas lacrimas profudisse; statimque chlamyde sibi detracta corpus operuisse, et magno cum honore *ad suos deferri iussisse, ut regio Persarum more curatum monumentis maiorum inferretur.* Ingratitudinem hominum, a quis pro summis beneficiis crudele exitium Darius pertulit, quamquam suopte ingenio horrendam et execrabilem, insigniore ad posteritatem infamia damnavit canis cuiusdam mira fides, qui ab omnibus familiaribus derelicto solus adfuit, et quam in vivum prae se tulit benevolentiam, morienti quoque constanter praestitit. Hunc vitae finem sortitus est ille, quem modo contumelia affici putabant, nisi *regem regum, & deorum consanguineum* salutarent: magnoque iterum experimento approbatum est, neminem magis patere fortunae, quam qui pluribus eiusdem blanditiis irretitus, iugum illius tota cervice receperit.

Supplementum in Curtii lib. 6.

a principio.

Dum ea per Asiam geruntur, ne in Graecia quidem Macedoniaque tranquillae res fuere. Regnabat apud Lacedaemonios Agis Archidami filius, qui Tarentinis opem ferens ceciderat, eodem die quo Philippus Athenienses ad Chaeroneam vicit. Is Alexandri per virtutem aemulus, cives suos stimulabat, *ne Graeciam servitute Macedonum diutius premi paterentur: nisi in tempore providerent, idem iugum ad ipsos transiturum esse. Adnitendum igitur, dum aliquae ahhuc Persis ad resistendum vires essent: illis op-*

pressis, *adversus immanem potentiam frustra avitae libertatis memores futuros*. Sic instinctis animis occasionem belli ex commodo coeptandi circumspiciebant. Igitur felicitate Memnonis invitati, consilia cum ipso miscere aggressi sunt; et postquam ille rerum laetarum initia intempestiva morte destituit, nihilo remissius agebant. Sed ad Pharnabazum et Autophraden profectus Agis, triginta argenti talenta, decemque triremes impetravit, quas Agefilao fratri misit, ut in Cretam navigaret, cuius insulae cultores inter Lacedaemonios et Macedonas diversis studiis distrahebantur. Legati quoque ad Darium missi sunt, qui in usum belli ampliorem vim pecuniae, pluresque naves peterent. Atque haec eorum coepta clades ad Issum (nam ea intervenerat) adeo non interpellavit, ut etiam adiuverit. quippe fugientem infecutus Alexander in longinqua loca magis magisque rapiebatur; et ex ipso proelio mercenariorum ingens multitudo in Graeciam fuga penetraverat, quorum octo millia Persica pecunia conduxit Agis, eorumque opera plerasque Cretensium urbes recepit. Cum deinceps Menon in Thraciam ab Alexandro missus, barbaros ad defectionem impulisset; adque eam comprimendam Antipater exercitum ex Macedonia in Thraciam duxisset, opportunitate temporis strenue usi Lacedaemonii totam Peloponnesum, paucis urbibus exceptis, in partes traxerunt, confectoque exercitu viginti millium peditum, cum equitibus bis mille, Agidi summam imperii detulerunt. Antipater ea re comperta bellum in Thracia, quibus potest conditionibus, componit; raptimque

in Graeciam regressus, ab amicis sociisque civitatibus auxilia cogit. Quibus convenientibus ad quadraginta pugnatorum millia recensuit. Advenerat et ex Peloponneso valida manus: sed quia dubiam ipsorum fidem resciverat, dissimulata suspicione gratias egit, *quod ad defendendam adversus Lacedaemonios Alexandri dignitatem adfuissent: scripturum se id regi, gratiam in tempore relaturum. in praesens nihil opus esse maioribus copiis: itaque domos redirent, foederis necessitate expleta.* Nuntios deinde ad Alexandrum mittit, de motu Graeciae certiores facturos. Atque illi regem apud Bactra demum consecuti sunt; cum interim Antipatri victoria, et nece Agidis in Arcadia transactum esset. Sane iam pridem tumultu Lacedaemoniorum cognito, quantum tot terrarum spatiis discretus potuit, providerat: Amphoterum *cum Cypriis & Phoeniciis navibus in Peloponnesum navigare; Meneten tria millia talentum ad mare deferre iusserat, ut ex propinquo pecuniam Antipatro subministraret, quanta illum indigere cognovisset.* Probe enim perspexerat, quanti ad omnia momenti motus istius inclinatio futura esset, quamquam deinceps adepti victoriae nuntio suis operibus id discrimen comparans, *murium eam pugnam fuisse cavillatus est.* Ceterum principia eius belli haud improspere Lacedaemoniis fuere. Iuxta Corrhagum Macedoniae castellum cum Antipatri militibus congressi victores exsisterant: et rei bene gestae fama etiam qui suspensis mentibus fortunam spectaverant, in societatem eorum pertracti sunt. Una ex Elaeis Achaeisque urbibus Pellene foedus aspernabatur; et in Arcadia

Megalopolis, fida Macedonibus ob Philippi memoriam, a quo beneficiis affecta fuerat. Sed haec arte circumfessa haud procul deditioe aberat, nisi tandem Antipater subvenisset. Is postquam castra castris contulit, seque numero militum alioque apparatu superiorem conspexit, quamprimum de summa rerum proelio contendere statuit: neque Lacedaemonii detrectavere certamen. Ita commissa est pugna, quae rem Spartanam maiorem in modum afflixit. Cum enim angustiis locorum, in quibus pugnabatur, confisi, ubi hosti nullum multitudinis usum futurum credebant, animose congressi essent, neque Macedones impigre resisterent, multum sanguinis fusum est. Sed postquam Antipater integram subinde manum laborantibus suis subsidio mittebat; impulsam Lacedaemoniorum aciem paulisper retulit. Quod conspiciatus Agis, cum cohorte regia, quae ex fortissimis constabat, se in medium pugnae discrimen immisit, &c.

Supplementum in Q. Curtii lib. 10. cap. 1.

Amissa propemodum Thracia, ne Graecia quidem tumultibus inconcussa mansit. Nam Alexander, punita satraparum quorundam insolentia, quam, dum in extremo orbe Indorum armis attinetur, per summa scelera atque flagitia in provinciales exercuerant, ceterorum metum intenderat: qui in paribus delictis idem admissorum praemium expectantes, in mercenariorum militum fidem confugiebant, illorum manibus, si ad supplicium poscerentur, salutem suam tutaturi; aut pecunia quanta poterat coacta, fugam inibant.

Ea re cognita literae ad omnes Asiae praetores missae sunt, quibus inspectis *e vestigio omnes peregrinos milites, qui stipendia sub ipsis facerent, dimittere iuebantur.* Erat inter eos Harpalus, quem Alexander, quod ob ipsius amicitiam olim a Philippo eiectus solum vertisset, inter fidissimos habebat, et post Mazaei mortem satrapia Babyloniae donaverat, thesaurorumque custodiae praefecerat. Is igitur cum fiduciam, quam in propensissima regis gratia habere poterat, magnitudine flagitiorum consumsisset, quinque talentorum millia ex gaza regia rapit, conductaque sex millium mercenariorum manu, in Europam evadit. Iampridem enim luxu et libidinibus in praecipuus tractus, desperataque apud regem venia, adversus iram ipsius in alienis opibus subsidium circumspicere coeperat; et Athenienses, quorum non contemnendam potentiam, et apud ceteros Graecos auctoritatem, tum occultum in Macedonas odium norat, sedulo coluerat. Itaque spem suis faciebat, *Athenienses adventu suo cognito, copiisque & pecuniis quas adduceret coram inspectis, protinus arma consiliaque sociaturos esse.* Nam apud populum imperitum et mobilem, per homines improbos et avaritia venales, omnia se muneribus consecuturum existimabat.

Supplementum in Q. Curtii lib. 10. cap. 4.

Tandem prae dolore vix mentis compotes universi concurrunt ad regiam, armisque ante fores proiectis, tunicati adstantes, *nuda & obnoxia poenis corpora admitti flentes orabant. non se deprecari quin*

suppliciiis fontium expiarentur, quae per contumaciam deliquissent. regis iracundiam sibi morte tristiores esse. Cumque dies noctesque ante regiam persistentes, miserabili clamore habituque poenitentiam suam approbarent; biduum tamen adversus humillimas suorum preces iracundia regis duravit. tertio die victus constantia supplicum, processit; incusataque leniter exercitus immodestia, non sine multis utrimque lacrimis, in gratiam se cum ipsis redire professus est. Digna tamen res visa est, quae maioribus hostiis expiaretur. Itaque sacrificio magnifice perpetrato, Macedonum simul Persarumque primores invitavit ad epulas. Novem millia eo convivio excepisse, proditum est memoriae, eosque omnes invitante rege ex eodem cratere libavisse, Graecis barbarisque vaticibus tum alia fausta vota praeceuntibus, tum inprimis ut ea utriusque imperii in idem corpus coalita societas perpetua foret. Maturata deinde est missio, et infirmissimus quisque exauctorati. amicorum quoque seniorum quibusdam comitum dedit. ex quis Clitus cognomento Albus, Gorgiasque et Polydamas, et Antigones fuere. Abeuntibus non modo praeteriti temporis stipendia cum fide persolvit, verum etiam talentum adiecit in singulos milites, viatici nomine. Filios ex Asiaticis uxoribus susceptos (ad decem millia fuisse traditur) apud se relinqui iussit, ne in Macedoniam cum parentibus transgressi, & coniugibus liberisque prioribus permixti familias singulorum contentionibus & discordiis implerent: sibi curae fore pollicitus, ut patrio more instituti militiae artes edocerentur. Ita supra decem veteranorum millia dimissa sunt; additusque

est Craterus, qui eos deduceret, ex praecipuis regis amicis: *isti si quid humanitus contigisset, Polyperchonti parere iussi sunt.* Literis etiam ad Antipatrum scriptis, *honorem emeritis haberi praecepit, ut quoties ludi atque certamina ederentur, in primis ordinibus coronati spectarent: utque fato functorum liberi, etiam impuberes, in paterna stipendia succederent.* Craterum Macedoniae continentibusque regionibus cum imperio praeesse placuit; Antipatrum eum supplemento iuniorum Macedonum ad regem pergere. Verebatur enim ne per discordiam praefecti cum Olympiade gravis aliqua clades acciperetur. Nam multas ad Alexandrum epistolas mater, multas Antipater miserat; vicissimque alter alterum arroganter et acerbe pleraque facere criminabantur, quae ad dedecus, aut detrimentum regiae maiestatis pertinerent. Postquam enim rumor occisi regis temere vulgatus in Macedoniam penetravisset, mater eius sororque Cleopatra tumultuatae fuerant; et haec quidem paternum regnum, Olympias Epirum invaserat. Forte dum eiusmodi literae redduntur, Hephaestion adfuetus omnium arcanorum se participem haberi, resignatas ab Alexandro simul inspiciebat. Neque vetuit eum rex; sed detractum digito anulum ori legentis admovit, nihil eorum quae perscripta essent, in alios efferendum significans. Incusasse autem ambos fertur, et matris insolentia permotum exclamasse, *eam pro habitatione decem mensium, quam in utero sibi praebuisset, gravem mercedem exigere:* Antipatrum vero suspectum habuisse, quasi parta ex Spartanis victoria tollentem animos, et imperio tot iam

in annos prorogato supra praefecti modum elatum. Itaque cum eius gravitas atque integritas a quibusdam praedicaretur; subiecit, *exterius quidem album videri, sed si penitus introspectiatur, totum esse purpureum*. Preffit tamen suspicionem suam, neque ullum manifestius abalienati animi indicium praetulit. Credidere tamen plerique, *Antipatrum evocari se supplicii causa ratum, impiis machinationibus, regiae mortis, quae paulo post secuta est, auctorem existisse*. Interea rex ut imminuti exercitus detrimenta sarciret, optimum quemque Persarum in Macedonicos ordines adlegit: mille etiam praestantissimos segregavit ad propiorem sui corporis custodiam: aliam *hastatorum manum*, haud pauciores decem milibus, *circa regium tabernaculum excubias agere* iussit. Haec agenti Peucestes supervenit cum viginti sagittariorum funditorumque millibus, quos ex sua provincia coegerat. his per exercitum distributis profectus est Susis, Tigrique amne transmissio, apud Carrhas castra metatus est; inde quadriduo per Sittacenen ductis copiis Sambana processit; ubi per septem dies quietum agmen tenuit. Tridui deinde itinere emenso Celonas perventum est. oppidum hoc tenent Boeotia profecti, quos Xerxes sedibus suis excitos in Orientem transfulit. servabantque argumentum originis peculiari sermone, ex Graecis plerumque vocibus constante; ceterum ob commerciorum necessitatem finitimorum barbarorum lingua utebantur. Inde Bagistamen ingressus est, regionem opulentam, et abundantem arborum amoeno et fecundo foetu, ceterisque ad vitae non usum modo, ve-

rum etiam delectationem pertinentibus. Gravis inter haec Eumeni cum Hephaestione similtas inciderat. Nam servos Eumenis diversorio, quod pro hero suo anteceperant, Hephaestio proturbavit, ut Evius tibicen eo reciperetur. neque diu post, cum iam fopita odia viderentur, nova exorta contentione adeo recruderunt, ut etiam in atrox iurgium, et acerba utrimque convicia prorumperent. Sed Alexandri interventu imperioque inimicitiae saltem in speciem abolitae sunt: cum ille quidem Hephaestioni etiam minatus esset, qui in flagrantissima regis gratia positus, quamquam cupidum reconciliationis Eumenem, pertinacius averfabatur. Perventum deinde est in Mediae campos, ubi maxima equorum armenta pascebantur. *Nisaeos* appellant, magnitudinis et specie insignes. *Supra quinquaginta millia ibi reperta, cum Alexander ea transiret, a comitibus illius annotatum est: olim tripto plures fuisse; sed inter beltorum turbas maximam earum partem praedones abegisse.* Ad triginta dies ibi substitit rex. eo Atropates Mediae satrapa centum barbaras mulieres adduxit, equitandi peritas, peltisque et securibus armatas: unde quidam crediderunt, *Amazonum ex gente reliquias fuisse.* Septimis deinde castris Ecbatana attigit, Mediae caput. Ibi solennia diis sacrificia fecit; ludosque edidit, et in convivium festosque dies laxavit animum, ut mox in novorum operum curam atque ministeria validior intenderetur. Sed ista volventem velut iniecta manu fatum alio traxit, vitamque carissimo amicorum eius, neque multo post, ipsi quoque regi extorsit. Pueros in stadia certantes specta-

bat; cum nuntiatur *deficere Hephaestionem*, qui morbo ex crapula contracto, septimum iam diem decumbebat. Exterritus amici periculo statim confurget, et ad hospitium illius celeriter pergit: neque tamen prius eo pervenit, quam illum mors occupasset. Id regi omnium quae in vita pertulerat adverforum luctuosissimum accidisse certum habetur: eumque magnitudine doloris in lacrimas et lamenta victum, multa animi de gradu deiectionis argumenta edidisse. Sed ea quidem varie traduntur; illud inter omnes constat, ut quam decentissimas exsequias ei duceret, non voluisse Ecbaeanis sepeliri; sed Babylonem, quo ipse concessurus erat, a Perdicca deferri curasse: ibique funus inaudito antehac exemplo duodecim talentum millibus locavisse. Per universum certe imperium lugeri eum iussit: et ne memoria eius in exercitu exolesceret, equitibus quis praefuerat, nullum praefecit ducem, sed *Hephaestionis alam* appellari voluit, et quae ille signa institisset, ea non immutari. Funebria certamina ludosque, quales nunquam editi fuissent, meditatus, tria artificum millia coëgit: qui non multo post in ipso exsequiis certasse feruntur. Nec amici tam effuso affectu ad conciliandam eius gratiam segniter usi, certatim reperere per quae memoria defuncti clarior honoratiorque fieret, Igitur Eumenes, cum se ob simultatem cum Hephaestione regis indignationem incurrisse sensisset, multis auctor fuit, seque et arma sua Hephaestioni consecrandi: pecuniasque ad cohonestandum funus large contulit. Hoc exemplum imitati sunt ceteri: eaque mox processit assentatio.

num impudentia, ut regi moerore et desiderio defuncti infanienti persuasum tandem fuerit, *deum esse Hephaestionem*. Quo quidem tempore ex copiarum ducibus Agathocles Samius ad extremum periculi venit, quod illius tumulum praeteriens illacrimasse visus esset. ac nisi Perdiccas *venanti sibi Hephaestionem apparuisse* ementitus, *per deos omnes, ipsumque Hephaestionem* deierasset, *ex ipso se cognovisse, Agathoclem non ut mortuum, & vanae divinitatis titulis frustra ornatum flevisse, verum ob memoriam pristinae sodalitatis lacrimas non tenuisse*; vir fortis et de rege bene meritus, pietatis in amicum graves poenas innoxio capite pependisset. Ceterum ut paulisper a luctu avocaret animum, in Cossaeorum gentem expeditionem suscepit. Iuga Mediae vicina Cossaei tenent, asperum et acre genus, et praedando vitam tolerare solitum. Ab his Persarum reges annuo tributo pacem redimere consueverant, ne in subiecta decurrentes infestam latrociniis regionem facerent. nam vim tentantes Persas facile repulerant, asperitate locorum defensi, in quae se recipiebant, quoties armis superabantur. iidem muneribus quotannis placabantur, ut regi Ecbaranis, ubi aestiva solebat agere, Babylonem remigranti, tutus per ea loca transitus esset. Hos igitur Alexander bipartito agmine aggressus, intra quadraginta dies perdomuit. Nam ab ipso rege, et Ptolemaeo, qui partem exercitus ducebat, saepe caesi, ut captivos suos reciperent, permisere se victori. Ille *validas urbes opportunis locis exstrui iussit; ne abducto exercitu fera gens obedientiam exueret*. Motis inde castris, ut mi-

litem expeditione recenti fessum reficeret, lento agmine Babylonem procedebat. iamque vix triginta ab urbe stadiis aberat; cum Nearchus occurrit, quem per Oceanum et Euphratis ostia Babylonem praemiserat: orabatque, *ne fatalem sibi urbem vellet ingredi. compertum id sibi ex Chaldaeis, qui multis iam praedictionum eventibus artis suae certitudinem abunde probavissent.* Rex fama eorum hominum, constanctique asseveratione motus, dimissis in urbem amicorum plerisque, alia via praeter Babylonem ducit, ac ducentis inde stadiis stativa locat. Sed ab Anaxarcho persuasus, contemptis Chaldaeorum monitis, quorum disciplinam inanem aut supervacua arbitrabatur, urbem intrat. Legationes eo ex universo ferme orbe confluerant. quibus per complures dies studiose auditis, deinceps ad Hephaestionis exsequias adiecit animum. quae summo omnium studio ita celebratae sunt, ut nullius ad id tempus regis feralia, magnitudine sumtuum, apparatusque celebritate non vicerint. Post haec cupido incessit regi per Pallacopam amnem ad Arabum confinia navigandi: quo delatus urbi condendae commoda sede reperia, Graecorum aetate aut vulneribus invalidos, et si qui sponte remanserant, ibi collocat. Quibus ex sententia perfectis, iam futuri securus Chaldaeos irridebat, *quod Babylonem non ingressus tantum esset incolumis, verum etiam excessisset.* Enimvero revertenti per paludes, quas Euphrates in Pallacopam effusus efficit, foedum omen oblatum est. quippe rami desuper impendentes detractum capiti regio diadema proiecerunt in fluctus. cum deinde alia super

alia prodigiosa et minacia nuntiarentur, procurandis iis Graeco simul barbaroque ritu continua sacra facta sunt. Neque tamen expiari praeterquam morte regis potuere. qui cum Nearchum excepisset convivio, iamque cubitum iturus esset, Medii Larissaei obnixis precibus dedit, ut ad eum comeffatum veniret. ubi postquam tota nocte perpotasset, male habere coepit. Ingravescens deinde morbus, adeo omnes vires intra sextum diem exhaustit, ut ne vocis quidem potestas esset. Interea milites sollicitudine desiderioque eius anxii, quamquam obtestantibus ducibus, *ne valetudinem regis onerarent*, expresserunt, ut in conspectum eius admitterentur.

Q. CURTII RUFII
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBRI DECEM.

S U P P L E M E N T I

I N

Q. C U R T I U M

D E R E B U S G E S T I S

A L E X A N D R I M A G N I

L I B E R I.

PHILIPPUS MACEDO (qui primus omnium regum eius gentis, Macedoniae regnum, subacta tota Graecia, ad summam potentiam evexit) Amyntae, viri prudentissimi, omnibusque imperatoriis virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat: Alexandrum, Perdiccam, & Philippum, Alexandri Magni patrem; atque filiam, Euryonem. Insidiis autem Eurydices uxoris, quae nuptias generi, mariti morte pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntae, Alexander, maior natu filius, regno potitus est. Qui inter initia regni, cogente sane durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obside, redemit. Interiecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quae res Philippo ad maxima egregiae indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura, Epaminondae, strenuissimo Thebanorum duci, atque philosopho praestantissimo, hac conditione demandata est, ut commissum

sibi puerum diligenter servaret, & summo studio in id iuxta incumberet, ut moribus principe dignis atque honestis disciplinis quam optime imbueretur. Fovebat ea tempestate laudatissimus princeps domi filio suo Epaminondae praeceptorem Pythagoricum, sub quo Philippus multum profecit. Interea temporis Alexander, insidiis matris Eurydices appetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas, in scelere deprehensae propter communes liberos, ignarus iisdem quandoque exitiojam fore, pepercerat. Frater quoque eius Perdicas, simili insidiarum fraude, relicto parvulo filio decipitur. Sub idem tempus, Philippus commodum e custodia elapsus, diu, non regem, sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo, regnum Macedonicum male affectum, cum bellicis artibus, tum philosophiae praeceptis praemunitus; apprehendit, anno cccc ab urbe condita, Olympiade cv. Circa prima itaque regni primordia, rerum infinita multitudine in diversas trahente partes, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, bellisque veluti conspiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis, uno tempore confluentibus, rex Philippus cautius omnino agendum esse considerans, (omnibus enim par esse non poterat) alia interposita pacatione composuit, alia redemit, facillimis aggressis, ut militum trepidos firmaret animos, & sibi hostium contemptum demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit. quibus per insidias victis, metu gravioris belli cum interficere possent, omnes incolumes sine pretio dimisit: quae res illi magnam & gratiam & aucto-

ritatem conciliavit. Captis deinde Paeonibus, bellum in Illyrios transtulit: ibi multis hostium millibus caesis, Larissaeam urbem nobilissimam cepit.

Hinc Thessalos, non cupiditate praedae, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adiungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improvise praeoccupatis, atque in potestatem redactis, iungendo equitum peditumque fortissimas turmas & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis, Troadam, in matrimonio habebat: quae causa illi exitii malorumque omnium fuit. Nam, dum regni incrementa affinitate Philippi se acquisiturum sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est coniugis alvo insignem affixisse bullam, cuius sculptura, quemadmodum is existimaverat, leonis haberet imaginem. Quod vates ita sunt interpretati: Ipsam quidem esse gravidam, animosum quoque & leonis natura praeditum infantem parituram. Deinde, cum Philippus urbem Methonem expugnaret, iactu sagittae dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisque etiam adversus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio suo adiecit. Triballorum quoque gentem, & quidquid praeterea terrarum in proximo erat, invadens omnia, uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato iam Macedoniae regno, cum domum redisset, natus est ipsi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII Idus Aprilis, dicit Plutarchus:

ab eo autem, qui illum in Latinum convertit, scribitur, circa Idus Augusti : quod sane, cuius sit error, dubium est. Porro Philippus, veluti e specula quadam, libertati omnium insidiatus, Graecorum civitates, quae dominandi libidine singulae imperare cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callide incitatis, a Thebanis etiam (qui tamen antea eum, tanquam hostem, repellere conabantur) contra Lacedaemonios & Phocenses, qui, templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate urgente, dux electus, oppressis sacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus ac princeps, & victos pariter atque victores servitutem subire coegit. Inde in Cappadociam traiciens, captis & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniae adiecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invasit. Nam, cum eum fratres duo Thraciae reges, de terminis regni ambigentes, disceptationum suarum iudicem eligerent, Philippus ad iudicium velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumque regno, de quo disceptabant, spoliavit : omnes sane principes docens, concordiam maximum ad conservanda imperia atque principatus stabiliendos adminiculum esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsae indolis manifestissima proferre indicia coepit. Cumque ex aequalibus nonnulli ex eo percontarentur, ad Olympicum nunquid stadium libens decertaret? (plurimum enim pedum celeritate pollebat) Libens equidem, inquit, si decer-

taturos mecum reges sim habiturus. Olim cum forte absente Philippo legati a Persarum rege venissent, eos cum hospitio, tum consuetudine captos, iucundissima sibi familiaritate coniunxit, admirantes, quod is nihil aut humile aut puerile sciscitaretur, sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat, multa super rege, qualis in hostes esset, nunc super Persis, quae vires, aut quae esset potentia, rogabat. Quas res admirati legati, late diffusam Philippi gravitatem, nihil prae huius pueri indole, & maiore quam aetas pateretur, animi magnitudine duxerunt. Quoties a Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili proelio parta victoria nuntiabatur, haud magnopere laetabatur, ceterum ad suos aiebat aequales, Omnia, o pueri, genitor occupabit, ita ut ne vobiscum grande ullum ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum ulla illecebrarum, aut pecuniae, sed sola virtutis ac gloriae cupido tenebat: quoque maiores a patre facultates acciperet, eo se minora gerere posse existimabat. Quocirca, crescente dominio, gerendis praeclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum usus, verum certamina & pugnas ardebat, & principatum, unde sibi virtutum gloriam, nominisque immortalitatem (quae spes nec Alexandrum, nec quemquam alium bonum, unquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipse cura, compluribus (uti par erat) nutritoribus, paedagogis, ac praeceptoribus est demaradata: in primis tamen Aristoteli, ex cuius disciplina decem ferme annis informatus est. Eodem fere tempore Philippus Delphos misit, consulens de successore;

responsumque tale accepisse ferunt : Is demum tuo imperio omnique orbe potietur, quemcunque Bucephalus sessorum passus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma spectabilis atque ferocissimus, quem Philonicus Thesalus Philippo XIII talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris praeferratis asservari iussit : mansit tamen ita ferus, ut plane nullus eum ne tangere quidem ausus fuerit. Quare factum est, ut eum Philippus removeri atque abiici iusserit. Alexander vero dum forte adesset, Qualem, inquit, isti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac mollitiem uti nesciunt? Cumque mira arte sine verberibus tractasset equum, tandemque consensum ad cursum admisset, tum calcibus usus est, ac molliter flexis habenis, cum equum reduxisset ; descendens caput exosculatus pater, emissis lacrymis, Aliud, inquit, o fili, tibi par regnum quaere, quando te iam Macedonia non capit. Praesagiit vir prudens, tam excelsae indoli non suffecturam paternam ditionem. Post haec Philippus toti Graeciae bellum inferre statuit. ad quod percommodum ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, in potestatem redegisset ; eandem sibi resistentem obsidione cinxit : relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum XVI annos nato. Haec urbs a Pausania Spartanorum rege condita, a Constantino postmodum gloria opibusque aucta, atque renovata, & a nomine suo Constantinopolis dicta, circiter MCL annos sacratissimi Imperii sedes totiusque Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor!) foedissimae atque impiissimae Turcarum gentis imperio subiacet. Sed, ut ad Philippum redeam : exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumque septuaginta

ginta navium spolia rapuit, atque militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus, cum fortissimis, multas Chersonese urbes expugnavit; filium deinde Alexandrum XVIII annos natum, virtutis & promittudinis in rebus agendis manifestissimae, ut sub patris militia tirocinii rudimenta deponeret, ad se accersivit. Cum quo in Scythiam praedandi causa, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argenti que nihil, XX millia nobilium equatum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed revertenti a Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum duros, ni portionem accipiant praedae. Hinc iurgium, mox & proelium, in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus eius equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, praeda amissa est. Quam primum ex vulnere convaluit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Cuius causa Thebari se iunxere, metuentes, ne victis Atheniensibus, veluti vicinum belli incendium, ad se transfret. Inita societate inter civitates paulo ante infestissimas, legationibus totam fatigant Graeciam, communem hostem communibus viribus summovendum putantes. Quaedam civitates motae, Atheniensibus sese iungunt: quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu praefecit. Ubi laudatissimi herois virtus clarissime emicuit. Talem enim in eadem pugna se praestitit, ut non inferior patre, immo etiam nulli secundus exstiterit: postea quoque eam victoriam sibi in-

vidia ac fraude patris praereptam fuisse conquestus sit. Commisso itaque apud Chaeroneam proelio, etsi Athenienses numero militum longe praestarent, a Macedonibus tamen, continuo ac diuturno bellandi usu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinae gloriae cecidere. Hic dies universae Graeciae & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finit. Ceterum cum Philippus semper erga Alexandrum optime affectus fuisset, tandem ex Cleopatra noverca, Olympiadi superinducta, discordia orta est. Causam adhibuit Attalus avunculus Cleopatrae: qui cum in nuptiis Macedones exhortaretur, deos orarent, ut ad regni successionem legitimus ex Philippo & Cleopatra crearetur heres; exandescens Alexander: O improbum caput! inquit, nos vero tibi nothi videmur? simulque in eum coniecit poculum. Insurgens inde pater contra Alexandrum, stricto eum petiit ferro; ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander convitiis patrem adortus, receptam Olympiadem matrem secum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata sibi a Demarato Corinthio hac eorum discordia, paulo post multis precibus aegre revocavit. Inter haec nuptias Cleopatrae filiae, & Alexandri fratris Olympiadis, quem pulso Arisba regem Epiri fecerat; Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas deerat. ad quorum spectaculum Philippus, cum sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium generumque, procederet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis

Philippum in transitu obtruncavit, diemque laetitiae destitutum, foedum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum etiam postea, tanquam vile scortum, libidini convivarum subiecit. De quo Philippo conquestus, qui multum quidem ex rei turpitudine est motus; sed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod eius opera tunc uteretur, ut noceret induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram, proxime a rege in matrimonium acceptam, arctissima ei iunctus cognatione, copiarumque in Asiam praemissarum dux fuerat delectus; vir in rebus bellicis egregiae fortitudinis. Idcirco rex potius, ut Pausaniae animum iustissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiori inter corporis sui custodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit, non tantum de eo, qui sibi iniuriam intulisset, sed & qui ulcisci illatam nolisset, poenam sumere. Vixit Philippus annos XLVII, regnavit XXV, Macedonum rex XXIII: cui maximae opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quaestu quam custodia solertior: itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari itre dilectae. Nulla apud eum turpis ratio vincendi: blandus pariter & insidiosus alloquio: qui plura promitteret, quam praestaret: in seria & iocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quaerere, sollemnis illi consuetudo. Inter haec eloquentia, & insignis oratio, acuminis & solertiae plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

S U P P L E M E N T I
I N
Q. C U R T I U M
D E R E B U S G E S T I S
A L E X A N D R I M A G N I
L I B E R I I.

ANNO ab Urbe cōdita ccccxxvi mortuo Philippo, Alexander filius (ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus,) vigesimo aetatis anno; plenum invidia, & gravissimis odiis ac periculis undique circumseptum affecutus est imperium. Nec enim vicinae barbarorum provinciae & nationes modeste servitutem ferebant, avita vero dominia patriosque principatus affectabant. Primo omnium autem quotquot paternae caedis causa fuerant, gravibus affecit poenis. Deinde sepulturae eiusdem maximam impendit curam. Principatum vero multo melius, quam quisquam existimasset, confirmavit. Iuvenis enim, atque ob aetatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, praeter militiae vacationem, dedit. Quo factō tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii vero nomen regis solum immutatum esse dicerent. Et cum ini-

tio tumultus undique contra ipsum exorti essent, audacia & animi constantia incredibili citissime motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Graeciae concilio, contra Persas (quorum erat eo tempore summum in terris imperium, quique Graeciam saepe multis cladibus afflixerant) Imperator est designatus. Siquidem pater eius idem bellum inchoaverat, morte tamen praeventus, consummare haud potuerat. In huius belli apparatu nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedaemonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremque eius defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum, Demosthenem oratorem exstitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate, instructo paratoque exercitu, Graeciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quae sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusque humanissimis, ut magna a se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliae decreto, universae gentis dux crearetur, omniaque vectigalia atque redditus suos ei traderent. Tanta autem in iuvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes, qui per contemtum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienses itaque sicuti primi defecerunt, ita etiam primi poenitere coeperunt; pueritiam Alexandri antea spretam, supra virtutem veterum ducum extollentes: missisque legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis & graviter increpatis, bellum remisit. In ea legatione Demosthenem quoque fuisse ferunt, sed cum ceteris ad Alexandrum non pervenit: siquidem a Cytherone A.

thenas reversus est : sive correptus timore, quod frequenter Philippum cum suis vituperasset, atque in sua republica contra Macedones verba fecisset ; sive ut regi Persarum (a quo magnam auri summam, ut Macedonum causam oppugnaret, accepisse dicebatur) omnem de se suspicionem eximeret. Hoc quoque ipsi ab Aeschine exprobratum aiunt ; qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit : In praesens sane regium aurum sumtus huic suppeditat, sed hoc deinceps haud sufficiet, cum nullae opes moribus improbis satis esse possint. Alexander sedatis motibus, qui in Graecia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu traiceret, per Thraciam iter faciens, Paeones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos petere instituit, quos novis rebus studere acceperat. Nam quod regno eius tum finitimi, tum maxime infidi erant, minime negligendos censuit, praesertim cum in tam longinquas a domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces (quos Graeci Autonomos vocant, nullius imperio, nullius legibus obnoxios) decem dierum itinere ad Haemum montem pervenit : ibi, circa aditus angustias, negotiatorum atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Infederant montis verticem, curribusque pro vallo, qua patebat aditus, utebantur : inde pugtaturi, si necessitas postulasset. sin autem ex adversa montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immisfuri, quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eos-

que uno impetu superavere. Alexander, protinus superato iugo, per Haemum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum rex erat: is cognito Alexandri adventu, uxores ac pueros, ceteramque imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucam confestim misit. quo & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multo post & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, sitam. Alexander Triballos repetens, hostes ex silvis in aperta provocatos superat, tribus milibus caesis, reliquis in fugam coniectis, paucisque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam, in quam Triballi ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa vi resisterunt; quod erat iis facilius, quoniam & naves paucae erant, & insulae maxima pars praerupta ac praecipua, et fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitior. Quapropter Alexander abductis inde navibus, traiecto noctu flumine, MCCCC equitibus, peditibusque IV millibus, Getas (quorum circiter IV millia equitum, peditumque supra X millia prohibendi animo in adversa ripa armatos viderat) petiit. Quo facto territi Getae, ne primum quidem impetum sustinere. Res prorsus ingentis audaciae iis visa, Alexandrum tam facile unica nocte Danubium; omnium Europae fluminum amplissimum atque altissimum, nullo ponte iniecto, transisse. Confugientibus igitur illis in silvarum solitudines atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, soloque aequavit. Huc loci venere legati a ceteris Danubii accolis, a Syrmo Triballorum rege,

atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiae foedus inirent. Quibus in fidem & amicitiam acceptis, e Germanis quaesivit, Quidnam in humanis rebus praeter ceteris extimescerent? ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere responderunt, ne forte in sese aliquando coelum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantum adiecit, Germanos superbos esse, eosque domum remisit. Inde in Agrianos & Paeonas iter persequenti nuntiatum est, Clytum Bardiles ab eo defecisse, Glauciamque Taulantiolorum regem se ei coniunxisse. Erant & qui nuntiarent fore, ut Autariatae ipsum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro, Agrianorum regi (qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat) commisso, insuper Cyna sorore, ubi Pellam revertisset, ultro in uxorem promissa, ipse ad Clytum Glauciamque magna celeritate contendit, eosque vario proelio vicit atque prostravit. Haec agenti, superveniunt nuntii, multos in Graecia res novas moliri, civitatesque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo defecisse. Qua re motus Alexander, in Macedoniam est reversus, ut factum in Graecia tumultum reprimeret. Thebanis autem, conantibus praesidium Macedonicum ex arce Thebana (quam Cadmeam vocant) depellere, ipsamque praealtis fossis, & munitissimo vallo cinctam obsidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longe a Thebis cum omnibus copiis infedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander praeter spem omnium advenerat, ac incertum erat, utrum auxilia, sicuti a nonnullis civitatibus petierant, illis

adventura essent, de belli ratione consultare coeperunt. Omnibus tandem consentientibus belli discrimen subire constituerunt. Sed rex suos continuit, illis spatium poenitendi mutandique consilii exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatura. habebat enim ultra XXX millia pedum, equitumque ad III millia, omnes laboribus bellicis exercitatissimos. Quorum virtuti confusus, Persecum bellum susceperat. Sane si Thebani, temporum fortunae cedentes, pacem petissent, rex eorum postulatis libentissime annuisset. nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cum tamen armis, non precibus uti decrevissent, Alexander Macedones ad proelium instruxit. A Thebanis, contra hostes numero longe superiores, summis viribus atque impigre decertatum est. Interim Macedonibus, qui custodiae Cadmeae arcis praeerant, a tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipsa pugna ceciderunt. Capta civitas & direpta, urbs eversa funditus est. Qua quidem in re ea spes idque consilium exstitit Alexandro, ut huiusmodi casu ac terrore compressi Graeci, quietius, dum abesset, agerent: cum alioqui incusantibus Thebanos sociis Phocensibus ac Plataeensibus morem gerere gratificarique concupisceret. Plures sex millibus oppetiere. Tringenta millia vendidit: ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti summam coegit. Pindari vatis tamen stirpi pepercit, summum in doctos favorem manifestissimo exemplo testatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum gestarum Alexandri scriptores de Timoclea referunt, quam insignem Thebanam feminam Thracius quidam dux constuprasse dicitur.

Curtius. Vol. I.

B

cumque post id eam posceret pecuniam, solus a muliere ad puteum seductus fuisse, in quo diceret pretiosiora rerum suarum occultari. ducem igitur super os putei, spectandi causa inclinatum, illa in profundum detrusit, superneque iniectis lapidibus oppressit. Ob id facinus adductam ad se in vinculis feminam percontatus est Alexander, quaenam esset? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum electus imperator fortiter pugnans pro Graeciae libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris & constantiam admiratus rex, liberam eam cum filiis dimisit. Athenienses Thebarum casum moleste & cum summa commiseratione ferentes, profugis portas contra regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione, denuo bellum deprecantibus, ita demum remisit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur. Eo tamen demum res est deducta, ut retentis oratoribus, duces in exsilium agerentur. qui confestim ad Darium regem Persarum profecti sunt. Ceterum coactis in Isthmo Graecis, & expeditionem in Persas decernentibus, Alexandro plures philosophi & oratores occurrunt, praeter Diogenem Cynicum, qui tum versabatur Corinthi, & Alexandrum parvi faciens, in Cranio habitabat. miratus Alexander ad eum in sole apricantem venit, rogans, rene cuiusquam indigeat? at ille, Ut paulum, inquit, a sole discedas. Quo responso Alexandrum adeo delectatum ferunt, ut ad suos conversus dixerit, se Diogenem esse velle, si Alexander non esset.

Rebus Graeciae compositis, adventante vere, ipsaque Graecia cum Macedonia Antipatro (cui ex amicis ma-

xime fidebat) commissis, ad Hellespontum cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus traiecit. Cum autem delati in continentem essent, primus Alexander iaculum, velut in hostilem terram, coniecit, armatusque, de navi, tripudianti similis, profuit, atque ita hostias caedit, precatus, ne se regem illae terrae invitae accipiant. Inde hostem petens, milites a populatione Asiae prohibuit; parcendum suis rebus praefatus, nec perdenda ea, quae possessuri venerint. In exercitu eius fuerunt XXXII millia peditum, non supra V millia equitum, navisque CLXXX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem, utrum sit admirabilius quod vicerit, an quod aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum, non iuvenes robustos, nec primo aetatis flore, sed veteranos, plerosque etiam emeritae militiae, qui cum patre patruisque militaverant, elegit; ut non tam milites, quam militiae magistros, electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicuius priscae Reipublicae videre diceres. Itaque nemo in proelio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam spes, sed in laceratis fuit. Alexander deinde passim peractis sacrificiis, maxime apud Troiam ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, eum ob id felicissimum adolescentem praedicans, quod suarum virtutum praecone Homerum invenisset, ad interiora Darii regis Persarum contendit. Hunc Darium, Arsani filium, qui decimus quartus a Cyro, totius orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quod a patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem, missa prius su-

perba, contumeliosa, atque imperiosissima legatione, se regem regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum vero famulum suum, appellans, Satrapis suis id negotii dederat, ut insanientem istum Philippi adolescentulum (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graviter caesum, indutumque post veste purpurea, sibi vincitum traderent, navibusque una cum nautis submersis, omnes eius milites ad ulteriora maris rubri transportarent. Qui mandatum regis exsequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem a Propontide disternat) magna manu, videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & praeruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino traiciendum erat, obsederunt. Alexander, etiamsi praesentissimum periculum instare cerneret: quippe cum suis ex inferiore atque instabili loco (erat enim cum udus, tum coeno lubricus) utpote ex flumine adversus hostes in eminenti ripa stantes, dimicandum foret: suae tamen fortunae ac virtuti, simulque fortitudini militum confusus, amnem traiecit. Et primo quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes, non tam sua arte, quam virtute Macedonum, vicit atque prostravit. in eo conflictu Persarum viginti millia peditum, & CCL equites, caesa; Macedonum non plus XXXIX interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardeis enim, maritimi barbarorum imperii propugnaculum, cepit, iisque ac ceteris Lydiae populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum, quarto post pugnam die, elapso inde prae metu praesidio, occupavit. Interim ex Magnesia & Trallibus legati venerunt, urbium suarum deditioem pollicentes; ad quas in fidem recipiendas Parme-

nionem cum duobus millibus & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnavit: eaque potitus, versus Halicarnassum iter ingreditur. Omnibus interiacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnassum urbem permunitam obsedit, eamque non sine labore expugnatam, solo aequavit. Ingressus Cariam, Ada Cariae regina, (quae regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quidquam in tota Caria, praeter Alinda, eius provinciae urbem munitissimam, tenebat,) Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem feminae, nec filii nomen aspernatus, urbem eidem custodiendam reliquit. Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficii, eam universam Adae imperio subiecit. Hinc in Lyciam & Pamphiliam tendit, eo consilio, ut ora maritima ad Phoeniciam & Ciliciam usque in potestatem redacta, navales copias hostibus inutilis redderet. Devictisque rebellibus Pisidiae populis, summo mentis ardore, nec minore alacritate, adversus Darium, quem cum multis militantium millibus adventare constabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER III.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER III.

A R G U M E N T U M.

Celaenarum urbe & arce recepta, primariam Phrygiae urbem Alexander ingreditur: in qua fatalem Gordii nodum solvit, ac deinde obviam Dario ire statuit, 1. Exercitus Perfici lustratio. de quo cum Darii iussu Charidemus Atheniensis verum liberumque protulisset iudicium, capite multatus est, 2. Thymodes Pharnabazo; hic Memnoni succedit. Darii fomnium, eiusque varia interpretatio. Pompae Perfarum regum, orto sole demum procedentium. tum copiarum Alexandri descriptio, 3. Desertas ab Arsane, Darii praefecto, Ciliciae fauces Alexander opportune occupat, 4. Cum in Cydnum flumen abluendi corporis gratia intempestive descendisset, gravissimo morbo corripitur rex ipse, 5. Qui a fido sapientique medico Philippo, cui a toto exercitu ingentes gratiae habentur, pristinae valetudini mox restituitur, 6. Vegetior factus, Darium aggredi cogitat, Sifinemque Perfam, imprudentia delinquentem, occidi iubet, 7. Darii ante pugnam consilia; tum exercitus Perfici consternatio, proximaerne necionis praesagium, 8. Utriusque exercitus membra praecipua & collatio, 9. Alexandri oratio ad milites, 10. Pugna cruenta, in qua centena millia peditum ac decem millia equitum Perfarum occumbunt: re-

liquis fufis fugatifque, 11. Matris & uxoris Darii, nec non aliarum captivarum, luctum levat Alexander, 12. Darii gazam immenfam, cum ingenti nobilium numero, Parmenioni proditorie Damafci praefectus tradit, 13.

INTER haec Alexander, ad conducendum ex Peloponnefo militem, Cleandro cum pecunia miffo, Lyciae Pamphiliaeque rebus compositis, ad urbem Celaenas exercitum admovit. Mediam illa tempeftate interfluebat Marfyas amnis, fabulofis Graecorum carminibus inclutus. Fons eius ex fummo montis cacumine excurrens, in fubiectam petram magno ftrepitu aquarum cadit: inde diffufus, circumiectos rigat campos, liquidus, et fuas dumtaxat undas trahens. Itaque color eius placido mari fimilis, locum poetarum mendacio fecit: quippe traditum eft, *Nymphas amore amnis retentas, in illa rupe confidere*. Ceterum, quamdiu intra muros fluit, nomen fuum retinet: at cum extra munimenta fe evolvit, maiore vi ac mole agentem undas *Lycum* appellant. Alexander quidem urbem deftitutam a fuus intrat: arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem praemifit, qui denuntiaret, *ni dederent, ipfos ultima effe paffuros*. Illi caduceatorem in turrim, et fitu et opere multum editam, perductum, *quanta effet altitudo, intueri iubent, ac nuntiare Alexandro, non eadem ipfum & incolas aestimatione munimenta metiri: fe fcire inexpugnabiles effe. ad ultimum, pro fide morituros*. Ceterum ut circumfideri arcem, et omnia fibi in dies arctiora viderunt effe; *sexaginta dierum inducias pacti, ut nifi intra eos auxilium Darius ipsis miffiffet, dederent urbem: poftquam nihil in-*

de praesidii mittebatur, ad praestitutam diem permisere se regi. Superveniunt deinde legati Atheniensium, petentes, *ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi*. Ille non hos modo, sed etiam ceteros Graecos restitui suis iussurum respondit, *fnito Persico bello*. Ceterum Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit: totis viribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus; pluribus vicis, quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midae regiam; *Gordium* nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico et Cilicio mari distantem. Inter haec maria angustissimum Asiae spatium esse comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quae quia continenti adhaeret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulae praebet; ac nisi tenue discrimen obiceret, maria, quae nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditio- nem redacta, Iovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midae patrem vectum esse constabat, adspexit, cultu haud sane a vilioribus, vulgatisque usu abhorrens. Notabile erat iugum adstrictum compluribus nodis in semetipsum implicatis, et celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, *editam esse oraculo sortem, Asiae potiturum, qui inexplicabile vinculum solvisset*: cupido incessit animo fortis eius implendae. Circa regem erat et Phrygum turba, et Macedonum: illa exspectatione suspensa, haec sollicita ex temeraria regis fiducia. Quippe series vinculorum ita adstricta, ut unde nexus inciperet, quove

fe conderet, nec ratione, nec visu percipi posset; solvere aggresso iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequaquam diu luctatus cum latentibus nodis; *nihil*, inquit, *interest quomodo solvatur*: gladioque ruptis omnibus loris, oraculi fortem vel elusit, vel implevit. Cum deinde Darium, ubicunque esset, occupare statuisset; ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellepontis, copiis autem praefecit Hegelochum; Lesbum, et Chium, et Con praefidiis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa: ad Antipatrum, et eos qui Graecas urbes tuebantur, sexcenta missa: ex foedere naves focis imperatae, quae Helleponto praesiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat: in quem omnes intenderat curas; fatis gnarus cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Iamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat: huic iuncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt. omnisque haec regio paruit regi: datisque obsidibus, *tributum, quod ne Persis quidem tulissent, pendere ne cogerentur*, impetraverunt. Calas huic regioni praepositus est: ipse, assumtis qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit. At Darius, nuntiata Memnonis morte haud secus quam par erat, motus; ommissa omni alia spe, statuit ipse decernere: quippe quae per duces suos acta erant, cuncta damnabat; ratus, pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babylonem positis, quo maiore animo capefferent bellum, universas vires in

confectum dedit: et circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Orto sole ad noctem agmina, sicut descripta erant, intravere vallum. inde occupaverunt emissa Mesopotamiae campos: equitum peditumque propemodum innumera-bilis turba, maiorem quam pro numero speciem ge-rens. Persarum erant centum millia: in quis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quin-quaginta millia peditum habebant. Barcanorum equi-tum duo millia fuere; armati bipennibus, levibusque scutis cetrae maxime speciem reddentibus: peditum decem millia pari armatu sequebantur. Armenii qua-draginta millia miserant peditum; additis septem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gen-tes, sex millia expleverant, equis militatura. Derbi-ces quadraginta millia peditum armaverant: pluri-bus haerebant ferro praefixae hastae; quidam lignum igni duraverant. hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo mil-lium pedester exercitus venerat; ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiae gentes: duo millia peditum; equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Graecorum mercede conducta, egre-giae iuventutis, adiecta sunt. Nam Bactrianos, et Sogdianos, et Indos, ceterosque rubri maris accolae, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohi-bebat acciri. Nec quidquam illi minus, quam mul-titudo militum defuit. cuius tum universae adspectu admodum laetus, purpuratis solita vanitate spem eius infantibus; conversus ad Charidemum Atheniensem

belli peritum, et ob exsilium infestum Alexandro, (quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus,) percontari coepit: *satisne ei videretur instructus ad obterendum hostem?* At ille et suae fortis, et regiae superbiae oblitus: *Verum, inquit, & tu forsan audire nolis; et ego, nisi nunc dixero, alias nequidquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, haec tot gentium, et totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis: nitet purpura auroque, fulget armis & opulentia, quantam qui oculis non subicere, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies torva sane & inculta, clypeis hastisque immobiles cuneos, & conferta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen. vir viro, armis arma conferta sunt: ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis, quam milites callent. Et ne auri argentique studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. fatigatis humus cubile est: cibus quem occupant satiat: tempora somni arctiora, quam noctis sunt. Iam Thessali equites, & Acarnanes, Aetolique, invicta bello manus, fundis credo, & hastis igne duratis repellentur? pari robore opus est. in illa terra, quae hos genuit, auxilia quaerenda sunt: argentum istud atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem ac supplicem, tunc maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem li-*

bertatis oblitus, *habeo*, inquit, *paratum mortis meae ultorem: expetet poenas mei consilii spreto is ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia regni tam subito mutatus, documentum eris posteris, HOMINES, cum se permisere fortunae, etiam naturam dediscere.* Haec vociferantem, quibus erat imperatum, iugulant. Sera deinde poenitentia subiit regem, ac *vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit.* Thymodes erat, Mentoris 3 filius, impiger iuuenis: cui praeceptum est a rege, *ut omnes peregrinos milites, in quis plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet, opera eorum ufurus in bello: ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat.* Anxium de instantibus curis, agitabant etiam per somnum species imminentium rerum; sive illas aegritudo, sive divinatio animi praefagientis accersit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt: et paulo post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset: equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad haec vates varia interpretatione curam distrinxerant: alii *laetum id regi somnium esse dicebant; quod castra hostium arsisent, quod Alexandrum, deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu perductum esse vidisset.* Quidam contra augurabantur: quippe *illustria Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere: quem regnum Asiae occupaturum esse, haud ambigere; quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est rex.* Vetera quoque omnia, ut fit, sollicitudo revocaverat: *Darium enim in principio imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua*

*Graeci uterentur ; protinusque Chaldaeos interpretatos , imperium Persarum ad eos transiturum , quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse et vatum responso quod edebatur in vulgus , et specie quae per somnum oblata erat , admodum laetus , castra ad Euphratem moveri iubet. Patrio more Persarum traditum est , orto sole demum procedere. die iam illustri , signum e tabernaculo regis huccina dabatur. Super tabernaculum , unde ab omnibus conspici posset , imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis , quem ipsi *sacrum* et *aeternum* vocabant , argenteis altaribus praeferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti et sexaginta quinque iuvenes sequebantur , puniceis amiculis velati , diebus totius anni pares numero : quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Iovi sacratum albentes vehabant equi : hos eximiae magnitudinis *equus* , quem *Solis* appellabant , sequebatur. aureae virgae , et albae vestes , regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem , multo auro argentoque caelata. Sequebatur haec equitatus duodecim gentium variis armis et moribus. Proximi ibant quos Persae *Immortales* vocant , ad decem millia. cultus opulentiae barbarae non alios magis honestabat : illi aureos torques , illi vestem auro distinctam habebant , manicatasque tunicas , gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo , quos *cognatos regis* appellant , decem et quinque millia hominum. Haec vero turba muliebriter propemodum culta , luxu magis quam decoris armis conspicua erat. *Doryphori* vocabantur proximi-*

num his agmen, soliti vestem excipere regalem. hi currum regis anteibant; quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currus latus deorum simulacra ex auro argentoque expressa decorabant: distinguebant internitentes geminae iugum; ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem. inter haec auream aquilam pinnas extendenti similem sacraverant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur. purpureae tunicae medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant, et zona aurea muliebriter cinctus acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. *Cidarim* Persae regium capitis vocabant insigne; hoc caerulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem milia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas; spicula auro praefixa gestabant. Dextra laevaue regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudébatur triginta milibus peditum, quos equi regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, matrem Darii Syfigambim currus vehebat: et in alio erat coniux. turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas *armamaxas* appellant, sequebantur. in his erant liberi regis, et qui educabant eos, spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum regiae pellices trecentae sexaginta vehebantur, et ipsae regali cultu ornatuque. post quas pecuniam regis sexcenti muli, et trecenti cameli vehebant; praesidio sagittariorum prosequente. Propinquorum amicorumque coniuges huic agmini pro-

ximae ; lixarumque et calorum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus qui cogere agmen , leviter armati. Contra si quis aciem Macedonum intueretur , dispar acies erat : equis virisque non auro , non discolori veste , sed ferro atque aere fulgentibus. Agmen et stare paratum , et sequi : nec turba ; nec sarcinis praegrave : intentum ad ducis non signum modo , sed etiam nutum. et castris locus , et exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexander in acie miles non defuit : Darius tantae multitudinis rex , loci , in quo pugnavit , angustiis redactus
 4 est ad paucitatem , quam in hoste contemserat. Interea Alexander Abistamene Cappadociae praeposito, Ciliciam petens cum omnibus copiis, regionem, quae *castra Cyri* appellatur, pervenerat. stativa ibi habuerat Cyrus , cum adversum Croesum in Lydiam duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu , quo Ciliciam intramus : *Pylas* incolae dicunt ; arctissimas fauces , munimenta , quae manu ponimus , naturali situ imitante. Igitur Arsanes , qui Ciliciae praeerat , reputans quid initio belli Memnon suassisset , quondam salubre consilium sero exsequi statuit : igni ferroque Ciliciam vastat , ut hosti solitudinem faciat : quidquid usui esse potest , corrumpit ; sterile ac nudum solum , quod tueri nequibat , relicturus. Sed longe utilius fuit angustias aditus , qui Ciliciam aperit , valido occupare praesidio , iugumque opportune itineri imminens obtinere ; unde inultus subeuntem aut prohibere , aut opprimere hostem potuisset. Nunc paucis , qui callibus praesiderent , relictis , retro ipse concessit ; populator terrae , quam a

populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt; cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo iugo montis asperi ac praerupti Cilicia includitur: quod cum a mari surgat, veluti sinu quodam flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsum mari cedit, asperi tres aditus et perangusti sunt: quorum uno Cilicia intranda est. campestris eadem qua vergit ad mare, planitiem eius crebris distinguentibus rivis: Pyramus et Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens, puro solo excipitur. nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta, vulgata carminibus, vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes, Lyrnessi et Thebes; Typhonis quoque specus, et Corycium nemus, ubi crocum gignitur: ceteraque in quibus nihil praeter famam duraverat. Alexander fauces iugi, quae *Pylae* appellantur, intravit. Contemplatus locorum situs, non alias magis dicitur admiratus esse *felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent.* Iter vix quaternos capiebat armatos: dorsum montis imminabat viae, non angustae modo, sed plerumque praeruptae, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos

praecedere iufferat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. sagittariorum quoque manus occupaverat iugum; intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos inire, sed proelium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persae subiiciebant ignem; ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu praemisso, postquam barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat. Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum est, interfluit; et tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore solis accendit: et diei fervidissimum tempus coeperat. pulvere ac sudore simul perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste deposita in conspectu agminis; decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis levi ac parabili cultu corporis se esse contentum; descendit in flumen. vixque ingressi subito horrore artus rigere coeperunt: pallor deinde suffusus est, et totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Exspiranti similem ministri manu excipiunt, nec fati compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, et paene iam luctus, in castris erat. Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum, omnis aetatis ac memoriae clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum; sed abluentem aqua corpus, ereptum esse & extinctum. Instare Darium, victorem antequam vidisset hostem. sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas. omnia aut ipsos, aut hostes populatos. per vastas so-

litudines , etiamſi nemo inſequi velit , euntes , fame atque inopia debellari poſſe. Quem ſignum daturum fugientibus ? quem auſurum Alexandro ſuccedere ? Iam ut ad Hellespontum fuga penetrarent ; claſſem , qua tranſeant , quem praeparaturum ? Rurſus in ipſum regem miſericordia verſa ; illum florem iuventae , illam vim animi , eundem regem & commilitonem , divelli a ſe & abripi , immemores ſui querebantur. Inter haec liberius meare ſpiritus coeperat : allevabat rex oculos , et paulatim redeunte animo circumſtantes amicos agnoverat. laxataque vis morbi ob hoc ſolum videbatur , quia magnitudinem mali ſentiebat. Animum autem aegritudo corporis urgebat ; quippe *Darium* quinto die in *Ciliciam* fore nuntiabatur. vinc̄tum ergo ſe tradi , & tantam victoriam eripi ſibi e manibus ; obſcuraque & ignobili morte in tabernaculo ſuo exſtingui ſe querebatur. Admiſſisque amicis pariter et medicis , in quo me , inquit , articulo rerum mearum fortuna deprehenderit , cernitis. Strepitum hoſtilium armorum exaudire mihi videor , & qui ultro intuli bellum , iam provocor. *Darius* ergo cum tam ſuperbas literas ſcriberet , fortunam meam in conſilio habuit : ſed nequidquam , ſi mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & ſegnes medicos non expetunt tempora mea. vel mori ſtrenue , quam tarde convaleſcere mihi melius eſt. Proinde , ſi quid opis , ſi quid artis in medicis eſt ; ſciant , me non tam mortis , quam belli remedium quaerere. Ingentem omnibus incuſſerat curam tam praecipua temeritas eius. ergo pro ſe quiſque precari coepere ; ne feſtinatione periculum augetet , ſed eſſet in poteſtate medentium. inexperta remedia haud iniuria ipſis.

esse suspecta, cum ad perniciem eius etiam a latere ipsius pecunia sollicitaret hostis (quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiarum iusserat) : itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabatur experiri remedium, quod propter novitatem
 6 posset esse suspectum. Erat inter nobiles medicos e Macedonia regem secutus Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi : puero comes et custos salutis datus, non ut regem modo, sed etiam ut alumnum, eximia caritate diligebat. Is non praeceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse promissit. Nulli promissum eius placebat, praeter ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram, perpeti poterat : arma et acies in oculis erant ; et victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset : id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumturus esset (ita enim medicus praedixerat) aegre ferens. Inter haec a Parmenione, fidissimo purpuratorum, literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret. mille talentis a Dario, & spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literae incusserant ; et quidquid in utramque partem aut metus, aut spes subiecerat, secreta aestimatione pensabat. Bibere perseverem ? ut, si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quidquid acciderit, evenisse videatur ? Damnem medici fidem ? in tabernaculo ergo me opprimi patiar ? At satius est alieno me mori scelere, quam metu meo. Diu animo in diversa versato, nulli, quid scriptum esset, enuntiat : epistolam-

que, sigillo annuli sui impressam, pulvino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumto, illuxit a medico destinatus dies. et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander levato corpore in cubitum, epistolam a Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, et haurit interritus; tum *epistolam* Philippum *legere* iubet: nec a vultu legentis movit oculos, ratus, aliquas conscientiae notas in ipso ore posse deprehendere. Ille, epistola perlecta, plus indignationis quam pavoris ostendit: proiectisque amico et literis ante lectum, *Rex*, inquit, *semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc vere, arbitrator, sacro et venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. servatus a me viam mihi dederis, oro, quaesoque; amissoque metu pertere medicamentum concipi venis. laxa paulisper animum, quem intempestiva solitudine amici sane fideles, sed moleste seduli turbant.* Non securum modo haec vox, sed etiam laetum regem, ac plenum bonae spei fecit. Itaque, *si dii*, inquit, *Philippe, tibi permisisset, quo maxime modo animum velles experiri meum; alio profecto voluisses: sed certiores quam expertus es, ne optasses quidem. hac epistola accepta, tamen quod diueras bibi. & nunc credo, te non minus pro tua file, quam pro mea salute esse sollicitum.* Haec elocutus dextram Philippo offert. Ceterum tanta vis medicaminis fuit, ut quae secuta sunt, criminationem Parmenionis adiuverint. interclusus spiritus arcte meat. Nec Philippus quidquam inexpertum omisit. ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi,

nunc vini odore excitavit. Atque ut primum mentis compotem esse sensit; modo *matris sororumque*; modo *tantae victoriae appropinquantis* admonere non desistit. Ut vero medicamentum se diffudit in venas, et sensim toto corpore salubritas percipi potuit; primo animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit: quippe post tertium diem, quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum regem, quam Philippum intuebatur exercitus: pro se quisque dextram eius amplexi grates habebant velut praesenti dec. Namque haud facile dictu est, praeter ingenitam illi genti erga reges suos venerationem, quantum huius quoque regis vel admirationi dediti fuerint, vel caritate flagraverint. Iam primum nihil nisi divina ope aggredi videbatur. nam cum esset praesto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat. Aetas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam eius opera honestabat. Et quae leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt: exercitatio corporis inter ipsos; cultus habitusque paululum a privato abhorrens; militaris vigor: quis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut piterer carus ac venerandus esset, effecerat. At Darius, nuntio de adversa valetudine accepto, celeritate, quantam capere tam grave agmen poterat, ad Euphratem contendit: iunctoque eo pontibus, quinque tamen diebus traiecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Iamque Alexander viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat: cuius potitus, ducentis talentis nomine multae exactis, arci praes-

dium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret. Aesculapio et Minervae ludos celebravit. Spectanti nuntius laetus affertur ex Halicarnasso: *Persas acie a suis esse superatos: Myndios quoque, & Caunios, & pleraque tractus eius suae facta ditionis.* Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque motis, et Pyramo amne ponte iuncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio regi occurrit, quem praemiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem *Isson* nomine penetrandum erat. Atque ille angustiis eius occupatis, et praesidio modico relicto, *Isson* quoque desertam a Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis qui interiora montium obsidebant, praesidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem et auctor et nuntius venit. *Isson* inde rex copias admovit: ubi consilio habito, *utrumne ultra progredendum foret; an ibi opperendi essent milites novi, quos ex Macedonia adventare constabat:* Parmenio non alium locum proelio aptiorem esse censebat. quippe illic utriusque regis copias numero futuras pares, cum angustiae multitudinem non caperent. planitiem ipsis camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur. *Persas* recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. itaque *inter angustias salutus hostem opperiri* statuit. Erat in exercitu regis Sifines *Perfes*: quondam a praetore Egypti missus ad Phi-

lippum, donisque et omni honore cultus; exsilium patria sede mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretenfis miles obfignatam annulo, cuius signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes praetor Darii miserat eam, hortabaturque Sifinem, *ut dignum aliquid nobilitate ac moribus suis ederet: magno id ei apud regem honori fore.* Has literas Sifines, utpote innoxius, ad Alexandrum saepe deferre tentavit: sed cum tot curis apparatuque belli regem videret urgeri; aptius subinde tempus exspectans, suspicionem initi scelesti consilii praebuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti annuli sigillo impresso, *Sifini dari iusserat, ad aestimandam fidem barbari.* Qui quia per complures dies non adierat regem; scelesto consilio eam visus est suppressisse, et in agmine a Cretenfis, haud dubie iussu regis, occisus est. Iam Graeci milites, quos Thymodes a Pharnabazo acceperat, praecipua spes et propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere suadebant, *ut retro abiret, spatiososque Mesopotamiae campos repeteret. Si id consilium damnaret; at ille divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunae ictum totas vires regni cadere pateretur.* Minus hoc consilium regi, quam purpuratis eius displicebat: *ancipitem fidem, & mercede venalem proditorem imminere; & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius esse, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentum non*

inultae perfidiae futuros. At Darius, ut erat sanctus et mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam secutos fidem, suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. defuturos enim, qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi qui prudentius suaserint. Itaque Graecis nuntiari iubet: ipsum quidem benevolentiae illorum gratias agere; ceterum, si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. tantae enim multitudini, utique cum iam hiems instaret, in regione vasta, & invicem a suis atque hoste vexata, non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse servato more maiorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quae strepitu praetereuntium audito, silvarum latebris se occuluerunt. Iam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites. sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. in illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Haec magnificentius iactata quam verius. Ceterum pecunia omni rebusque pretiosissimis Damascum Syriae cum modico praesidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus

more patrio agmen coniuge et matre. virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Forte eadem nocte et Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, et Darius ad eum locum, quem *Amanicas Pylas* vocant, pervenit. Nec dubitavere Persae, quin Iffo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam faucii quidam et invalidi, qui agmen non poterant persequi, excepti erant. Quos omnes, instinctu purpuratorum, barbara feritate saevientium, *praecisis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent; satisque omnibus spectatis, nuntiare quae viderent regi suo*, iussit. Motis ergo castris, superat Pinarum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium haesurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad castra Macedonum penetrant, *Darium quam maximo cursu possent, sequi* nuntiantes. Vix fides habebatur. itaque speculatores in maritimas regiones praemissos *explorare iubet, ipsene adesset, an praefectorum aliquis speciem praebuisset universi venientis exercitus*. Sed cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. ignes deinde totis campis colucere coeperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa: cum incondita multitudo maxime propter iumenta laxius tenderet. Itaque *eo ipso loco metari suos castra iusserat*; laetus, quod omni expectaverat voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse. Ceterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus adventat, in solitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua adspirante res tam prospere gesserat, verebatur; nec iniuria, ex his quae tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat.

unam superesse noctem, quae tanti discriminis moraretur eventum. rursus occurrebat, maiora periculis praemia: et sicut dubium esset, an vinceret; ita illud utique certum esse, honeste, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare iussit, ac deinde tertia vigilia instructos & armatos esse. ipse in iugum editi montis ascendit, multisque collucentibus facibus patrio more sacrificium diis praesidibus loci fecit. Iamque tertium, sicut praeceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus et proelio: strenueque iussi procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse praemissi indicabant. tunc consistere agmen iubet; armisque ipse sumtis, aciem ordinabat. Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incefferat: quippe itineri quam proelio aptiores erant, raptimque arma capiebant. sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, maiorem metum incussit. Alii in iugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant. discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis iugum cum parte copiarum occupare statuit, et a fronte et a tergo circumiturus hostem: a mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgeret. Praeter haec viginti millia praemissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & obicere sese Macedonum.

copiis iusserat; si id praestare non possent, retrocedere in montes, & occulte circumire ultimos hostium. Ceterum, destinata salubriter OMNI ratione potentior fortuna discussit: quippe alii prae metu imperium exsequi non audebant, alii frustra exsequebantur: quia, UBI 9 partes labant, summa turbatur. Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum sagittariorumque viginti fere millibus. In eodem Thymodes erat Graecis peditibus mercede conductis triginta millibus praepositus. hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicae phalangi acies. In laevo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum, adsueta corporis custodiae, et pedestris acies quadraginta millia sequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites: his proximi ceterarum gentium, dextra laevaue dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia iaculatorum funditorumque antecedeabant. Quidquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copiae; cornuaque hinc a iugo, illinc a mari stabant: uxorem matremque regis, et alium feminarum gregem in medium agmen acceperant. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Coenos, et Perdiccas, et Meleager, et Ptolemaeus, et Amyntas, sui quisque agminis duces. in laevo, quod ad mare pertinebat, Craterus et Parmenio erant; sed Craterus Parmenioni pa-

rere iuffus. Equites ab utroque cornu locati: dextrum Macedones Theffalis adiunctis; laevum Peloponnenfes tuebantur. Ante hanc aciem pofuerat funditorum manum, fagittariis admixtis. Thraces quoque et Cretenfes ante agmen ibant, et ipfi leviter armati. At iis, qui praemiffi a Dario iugum montis infederant, Agrianos oppofuit ex Graecia nuper adveftos. Parmenioni autem praeceperat, *ut quantum poffet, agmen ad mare extenderet; quo longius abeffet montibus quos occupaverant barbari.* At illi neque obftare venientibus, nec circumire praetergreffos aufi, funditorum maxime adfpectu profugerant territi: eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne fuperne incefferetur timuerat, praeflitit. Triginta et duo armatorum ordines ibant; neque enim latius extendi aciem patiebantur anguftiae. paulatim deinde fe laxare finus montium, et maius fpatium aperire coeperant; ita ut non pedes folum pluribus ordinibus incedere, fed etiam a lateribus circumfundi poffet equitatus. Iam 10 in confpectu, fed extra teli iactum, utraque acies erat; cum priores Perfae inconditum et trucem fuffulere clamorem. Redditur et a Macedonibus maior, exercitus impar numero, fed iugis montium valtisque faltibus repercuflus: quippe femper circumiecta nemora petraeque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato fono referunt. Alexander ante prima figna ibat, identidem manu fuos inhibens; ne fufpenfi, acrius ob nimiam feftinationem concitato fpiritu, capefferent bellum. Cumque agmen obequitaret, varia oratione, ut cuiusque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones, *tot bellorum in*

*Europa victores, ad subigendam Asiam atque ultima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profecti, inveteratae virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores, emensosque olim Herculis & Liberi patris terminos, non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum: Macedonum Bactra & Indos fore. minima esse, quae nunc intuerentur; sed omnia victoria parari. Non praeruptis petris Illyriorum & Thraciae faxis sterilem laborem fore; spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus; totam aciem suo pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur: domitiaeque nuper Boeotiae, & urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae, species repraesentabatur animis. iam Granicum amnem; iam tot urbes, aut expugnatas, aut in fidem acceptas; omniaque, quae post tergum erant, strata, & pedibus ipsorum subiecta memorabat. Cum adierat Graecos; admonebat ab iis gentibus illata Graeciae bella Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque postulantium: ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Deinde deum templa ruinis & ignibus esse deleta: urbes eorum expugnatas: foedera humani divinique iuris violata referebat. Illyrios vero et Thracas, raptò vivere adfuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri iubebat, praedam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent. aspera montium suorum iuga, nudosque calles, & perpetuo rigentes
II gelu, ditibus Persarum campis agrisque mutarent. Iam ad teli iactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium investiti sunt. Quip-*

pe Darius equestri proelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. iamque etiam dextrum Alexandri cornu circumibatur. Quod ubi Macedo conspexit; duabus alis equitum *ad iugum montis iussis subsistere*, ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, praefectum eorum *occulte circumire tergum suorum iubet*, *Parmentionique coniungi*, & *quod is imperasset, impigre exsequi*. Iamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi egregie se tuebantur; sed conferti, et quasi cohaerentes, tela vibrare non poterant: simul erant emissae, in eisdem concurrentia implicabantur, levique et vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fufum est. duae quippe acies ita cohaerebant, ut armis arma pulsarent; mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos: nec vulnerati, ut alii solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent. Alexander non ducis magis, quam militis munera exſequabatur; opimum decus caeso rege expetens. quippe Darius curru sublimis eminebat; et suis ad se tuendum, et hostibus ad inſeſſendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres, cum Alexandrum instare

ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis et robore corporis multum super ceteros eminens; animo vero et pietate in paucissimis. illo utique proelio clarus, alios improvide instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrupunt. Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darii iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Atizyes, et Rheomithres, et Sabaces praetor Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noscitantur: circa eos cumulata erat perditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen caesi sunt: inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone perstrictum est. Iamque qui Darium vehabant equi, confossi hastis et dolore efferati, iugum quatere, et regem curru excutere coeperant; cum ille, veritus ne vivus veniret in hostium potestatem, defilit, et in equum, qui ad hoc sequebatur, imponitur: insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecore abiectis. Tum vero ceteri dissipantur metu; et qua cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma iacentes, quae paulo ante ad tutelam corporum sumferant: adeo pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques a Parmenione missus, et forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae Thessalos equites vehementer urgebant. iamque una ala ipso impetu proculcata erat:

cum Theffali strenue circumactis equis dilapfi, rursus in proelium redeunt; sparfosque et incompositos victoriae fiducia barbaros ingenti caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maxime constat, aegre moliebantur. quippe in circumagendis equis suis Theffali multos occupaverant. Hac tam prospera pugna nuntiata, Alexander non ante ausus persequi barbaros, utrimque iam victor instare fugientibus coepit. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur; cum ingens multitudo hostium caderet. sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo; et idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Graeci, qui in Darii partibus steterant, Amynta duce (praetor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti a ceteris, haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversam fugam intenderunt: alii, qua rectum iter in Persidem ducebat; quidam circumitu rupes, saltusque montium occultos petivere; pauci castra Darii. Sed iam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriae apparatus, diripuerant milites. cumque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contemserat. Iamque ad feminas perventum erat; quibus quo cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidem vis ac libido parcebat. Omnia planctu tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant, nec ulla fa-

cies mali deerat, cum per omnes ordines aetatesque, victoris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc vero impotentis fortunae species conspici potuit: cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu et opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino reservabant. namque id solum intactum omiserant milites, ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos animosque in semet convertebant captivae, mater, coniuxque Darii: illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis; haec formae pulchritudine, nec illa quidem forte corrupta. Acceperat in finem filium nondum sextum aetatis annum egressum, in spem tantae fortunae, quantam paulo ante pater eius amiserat, genitum. At in gremio anus aviae iacebant adultae virgines duae, non suo tantum, sed etiam illius moerore confectae. ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores, *reginas, dominasque*, veris quondam, tunc alienis nominibus invocantes. Illae suae calamitatis oblitae, *utro cornu Darius stetisset; quae fortuna discriminis fuisset?* requirebant. negabant *se captas, si viveret rex*. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem caesa sunt Persarum peditum centum millia, decem vero millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor et quingenti faucii fuere; triginta omnino et duo ex peditibus desiderati sunt: equitum centum quinquaginta interfecti. tantulo impendio ingens victoria stetit. Rex diu Darium per-

sequendo fatigatus, posteaquam et nox appetebat, et eum assequendi spes non erat, in castra paulo ante a suis capta pervenit. *Invitari deinde amicos*, quibus maxime adsueverat, iussit: quippe summa dumtaxat cutis in femore perstricta non prohibebat interesse convivio: cum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quae excubabat ad tabernaculum regis, verita ne maioris motus principium esset, armare se coeperat. *Causa pavoris subiti* fuit, quod mater uxorque Darii cum captivis mulieribus nobilibus, regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuque deslebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius, sicut paulo ante dictum est, ne cultu proderetur, abiecerat, in manibus eius qui repertum ferebat, agnovit: ratusque interfecto deductum esse, falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunae Darii, et pietati earum illacrymasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardeis prodiderat, peritum Persicae linguae, *ire ad consolandas eas* iusserat. veritus deinde ne proditor captivarum iram doloremque gravaret, Leonnatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare, *falso lamentari eas Darium vivum*. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivae erant, pervenit, *missumque a rege se* nuntiari iubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, *adesse supremam horam*,

missosque qui occiderent captas. Itaque, ut quae nec prohibere possent, nec admittere auderent; nullo responso dato, tacitae opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus exspectato diu qui se intromitteret, posteaquam nemo producere audebat; relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater et coniux provolutae ad pedes, orare coeperunt, *ut, priusquam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in regem officio se impigre morituras.* Leonnatus, & *vivere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinae fortunae reginas fore.* Tum mater Darii allevari se passa est. Alexander postera die cum cura sepultis militibus, quorum corpora invenerat, *Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi iubet, matrique Darii permitti, quos vellet, patrio more sepeliret.* Illa paucos arcta propinquitate coniunctos, *pro habitu praesentis fortunae humari iussit; apparatus funerum, quo Persae suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose cremarentur.* Iamque iustis defunctorum corporibus solutis, praemittit ad captivas, qui nuntiarent *ipsum venire:* inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephaestione intrat. Is longe omnium amicorum carissimus erat regi, cum ipso pariter educatus; secretorum omnium arbiter: libertatis quoque in admonendo eo non alius ius habebat; quod tamen ita usurpabat, ut magis a rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur: et sicut aetate par erat regi; ita corporis habitu prae-

stabat. Ergo reginae illum regem esse ratae, suo more veneratae sunt. inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset monstrantibus, Syfigambis advoluta est pedibus eius, *ignorationem nunquam antea visi regis excusans*. quam manu allevans rex, *non errasti*, inquit, *mater; nam & hic Alexander est*. Equidem si hac continentia animi ad ultimum vitae perseverare potuisset; feliciorum fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus. Vicisset profecto superbiam atque iram, mala invicta: abstinuisset inter epulas caedibus amicorum: egregiosque bello viros, et tot gentium secum domitores, indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo eius infuderat. itaque orientem eam moderate et prudenter tulit; ad ultimum magnitudinem eius non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum reges et continentia et clementia vincerentur. Virgines enim regias excellentis formae tam sancte habuit, quam si eodem quo ipse parente genitae forent: coniugem eiusdem, quam nulla aetatis suae pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet: *Omnem cultum reddi feminis iussit, nec quidquam ex pristinae fortunae magnificentia captivis, praeter fiduciam, defuit*. Itaque Syfigambis, *rex*, inquit, *mereris, ut ea precemur tibi, quae Dario nostro quondam precatae sumus. &, ut video, dignus es, qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaveris. Tu quidem matrem me, & reginam vocas:*

sed ego me tuam famulam esse cōfiteor. & praeteritae fortunae fastigium capio ; et praesentis iugum pati postua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia, quam saevitia, vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darii deinde filium collo suo admovit. atque nihil ille conspectu tunc primum a se visi conterritus, cervicem eius manibus amplectitur : motus ergo rex constantia pueri, Hephaestionem intuens, quam vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset ! Tum tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pinari amnis, Iovi atque Herculi Minervaeque sacrat, Syriam petit ; Damascum, 13 ubi regis gaza erat, Parmenione praemisso. Atque is, cum praeceffisse Darii fatrapam comperisset, veritus ne paucitas suorum sperneretur, accersere maiorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo praemissos incidit nazione Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum a praefecto Damasci missas tradit ei ; nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia traderet, adiecit. Parmenio asservari eo iussu, literas aperit : in quis erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret, cum manu exigua. Itaque re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum insidias timentis ; et ignotum iter sine duce non audebat ingredi : felicitati tamen regis sui confusus, agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit. quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit ; iam metuente praefecto, ne sibi fides habita

non effet. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens, ante solis ortum *pecuniam regiam*, quam *gazam* Persae vocant, cum *pretiosissimis rerum efferi* iubet: fugam simulans; re vera, ut praedam hosti offerret. Multa millia virorum feminarumque excellentem oppido sequebantur; omnibus miserabilis turba, praeter eum, cuius fidei commissa fuerat. quippe quo maior proditoris merces foret, obiicere hosti parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darii coniuges liberosque; praeter hos urbium Graecarum legatos: quos Darius velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. *Gangabas* Persae vocant humeris onera portantes: hi cum frigus tolerare non possent, (quippe et procella subito nivem effuderat; et humus rigebat gelu) tum adstrictas vestes, quas cum pecunia portabant auro et purpura insignes, induunt: nullo prohibere auso; cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Praebuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentiore cura suos, quasi ad iustum proelium, paucis adhortatus, *equis calcaria subdere* iubet, & *acri impetu in hostem invehit*. At illi, qui sub oneribus erant, omissis per metum, capeffunt fugam: armati quoque, qui eos persequiebantur, eodem metu arma iactare, ac nota diverticula petere coeperunt. Praefectus quasi et ipse conterritus simulans, cuncta pavore compleverat. Iacebant totis campis opes regiae: illa pecunia stipendio ingenti militum praeparata: ille cultus tot nobilium virorum; tot illustrium feminarum: aurea vasa: aurei fraeni: tabernacula re-

gali magnificentia ornata : vehicula quoque a suis destituta, ingentis opulentiae plena. facies etiam praedantibus tristis, SI QUA res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili et fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus lacerata, alia in coenum demersa eruebantur : non sufficiebant praedantium manus praedae. Iamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat : feminae pleraeque parvos trahentes liberos ibant. inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regnaverat, filiae, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractae ; sed tum sortem earum crudelius adgravante fortuna. In eodem grege uxor quoque eiusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darii) filia, et coniux Artabazi principis purpuratorum, et filius, cui *Ilioneo* fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimae orae rex dederat, uxor cum filio excepta est : Mentoris filiae tres : ac nobilissimi ducis Memnonis coniux et filius. vixque ulla domus purpurati fuit tantae cladis expers. Lacedaemonii quoque et Athenienses societatis fide violata Persas secuti ; Aristogiton, Dropides et Iphicrates, inter Athenienses genere famaue longe clarissimi : Lacedaemonii, Pausippus et Onomastorides, cum Monimo et Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniae signatae fuit talentorum duo millia et sexaginta ; facti argenti pondus quingenta aequabat. Praeterea triginta millia hominum, cum septem millibus iumentorum, dorso onera portantium, capta sunt. Ceterum dii tantae fortunae proditorem sepulturae ce-

leriter debita poena persecuti sunt. namque unus e consciiis eius, credo, regis vicem, etiam in illa forte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe et ultus inimicum erat; et nondum in omnium animis memoriam maiestatis suae exolevisse cernebat.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER IV.

Q U R T I I R U F I
 D E
 R E B U S G E S T I S
 A L E X A N D R I M A G N I
 H I S T O R I A R U M
 L I B E R I V .

A R G U M E N T U M .

Alexander literis a Dario superbe scriptis regie respondet. Abdolominum Sidoniis regem praeficit. Amyntas transfuga, miro modo a Persis ipsis occiditur. Varias variis locis praefectorum Darii clades, 1. Tyrii, Alexandrum recipere recusantes, obsidentur, 2. Dubiis belli eventibus Tyri obsidio nobilitatur, 3. Tandem Tyrus, vi capta, maximaque hominum strage corrupta, luctuoso deformatur incendio, 4. Darii iterata de pace ad Alexandrum submissior legatio; qua repudiata, Graeci Alexandrum corona aurea donant: ille autem, per praefectos, multas in potestatem suam redigit provincias, 5. Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam expugnat: eiusque praefectum Batim crudeli afficit supplicio, 6. Profectio, & varia Alexandri quaesita ad Iovis Hammonis oraculum, 7. In Aegypto Alexandria condita; variaeque Alexandri bellicae expeditiones, 8. Darius ad Arbela pervenit, eoque invito Alexander Granicum superat, 9. Milites, ob lunae defectum turbatos, per Aegyptios vates confirmat Alexander. Persas vastatores conicit in fugam. Darii uxor captiva, moerore confecta, supremum diem claudit, unde Alexandri lacrymae. Darii suspiciones, luctus & vota, 10. Pacem tertio quaesitam Da-

rius non impetrat; immo ad deditionem, aut ad bellum ab Alexandro provocatur, 11. Ad proelium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones Panico quodam defuncti terrore arma alacriter capeffunt, 12. Consilia de nocturno proelio Parmenionis & Polypercontis Alexander damnat: fomnoque refectus, interrito vultu suos ad pugnam accendit, 13. Alexandri ad Graecorum, Dariique ad Persarum exercitus ante pugnam orationes, 14. Cruenti ad Arbela proelii descriptio. Victor Alexander Darium victum perfequitur, 15. Parmenio, in discrimine constitutus, Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis fuorum millibus desideratis, fuga sibi quaerere salutem cogunt, 16.

I **D**ARIUS tanti modo exercitus rex, qui triumphantis magis, quam dimicantis more, curru sublimis inierat proelium; per loca, quae prope imensis agminibus compleverat, iam inania et ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci regem sequebantur: nam nec eodem omnes fugam intenderant; et deficientibus equis, cursum eorum, quos rex subinde mutabat, aequare non poterant. Unchas deinde pervenit, ubi excepere eum Graecorum quatuor millia: cum quibus ad Euphratem contendit; id demum credens fore ipsius, quod celeritate praeripere potuiffet. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat praeda, iussu*m* *eam ipsam, & captivos, diligenti adservare custodia*, Syriae, quam *Coelen* vocant, praefecit. Novum imperium Syri, nondum belli cladibus satis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram, et pleraque longius etiam a mari

recedentia, rex eius insulae Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literae a Dario redduntur: quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est. praecipue eum movit, quod Darius sibi *regis* titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis quam petebat, *ut accepta pecunia, quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem sibi ac coniugem liberosque restitueret: de regno, aequo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset; contentus patrio, cederet alieni imperii finibus: socius amicusque esset. in ea se fidem & dare paratum & accipere.* Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: *Rex Alexander Dario. Celes, cuius nomen sumpsisti Darius, Graecos qui oram Hellesponti tenent, coloniasque Graecorum Ionias, omni clade vastavit: cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedoniae & Graeciae bello. Rursus rex Xerxes gentis eiusdem, ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copiis venit: qui navali proelio victus, Mardonium tamen reliquit in Graecia; ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum vero parentem meum quis ignorat ab iis interfectum esse, quos ingentis pecuniae spe sollicitaverant vestri? impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita. sicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero: & diis quoque pro meliore stantibus causa, magnam partem Asiae in ditionem redegi meam: te ipsum acie vici. Quem etsi nihil a me impetrare oportebat; utpote qui ne belli quidem in me iura servaveris:*

tamen si veneris supplex; & matrem, & coniugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. & vincere & consulere victis scio. Quod si te nobis committere times; dabimus fidem impune venturum. De cetero cum mihi scribes, memento non solum regi te, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Therfippus missus. Ipse in Phoenicem deinde descendit: et oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidon ventum est, urbem vetustate famaue conditorum inclutam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adiutus; sed quia deditioem magis popularium, quam sua sponte fecerat, regno visus indignus; Hephæstionique permissum, ut, quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret regem. Erant Hephæstioni hospites clari inter suos iuvenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt, quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis quod alii per ignes ferrumque peterent, Vos quidem mañti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto maius esset regnum fastidire, quam accipere. Ceterum date aliquem regiae stirpis, qui meminerit, a vobis acceptum habere se regnum. At illi, cum multos imminere tantae spei cernerent, singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, statuunt, neminem esse potioem quam Abdolominum quendam, longa quidem cognatione stirpi regiae adnexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam con-

cufferat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiae vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas eligens Abdolominus repurgabat. Tunc rege eo salutato, alter ex his: *Habitus, inquit, hic, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie aeternisque sordibus squalidum: cape regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et cum in regali solum residebis, vitae necisque omnium civium dominus, cave obliviscaris huius status, in quo accipis regnum; immo hercule, propter quem. Somnio similis res Abdolomino videbatur: interdum, satisne sani essent, qui tam proterve sibi illuderent, percontabatur. Sed ut contanti squalor ablutus est, et iniecta vestis purpura atque distincta, et fides a iurantibus facta; serio iam rex, iisdem comitantibus, in regiam pervenit. Fama, ut solet, strenue tota urbe discurrit: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat: ditissimus quisque humilitatem inopiamque eius apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum rex protinus iussit; diuque contemplatus, corporis, inquit, habitus famae generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris? Tum ille, utinam, inquit, eodem animo regnum pati possim! hae manus sufficere desiderio meo: nihil habenti nihil defuit. Magnae indolis specimen ex hoc sermone Abdolomini cepit. Itaque non Stratonis modo regiam suppellectilem attribui ei iussit; sed pleraque etiam ex Persica praeda: regionem quoque urbi appositam ditioni eius adiecit. Interea Amyntas, quem ad Persas ab*

Alexandro transfugisse diximus ; cum quatuor milibus Graecorum , ipsum ex acie persecutis , fuga Tripolim pervenit. inde in naves militibus impositis Cyprum transmisit : et cum in illo statu rerum id quemque , quod occupasset , habiturum arbitraretur , velut certo iure possessum ; Aegyptum petere decrevit : utrique regi hostis , et semper ex anticipati mutatione temporum pendens. hortatusque milites ad spem tantae rei , docet , *Sabacem praetorem Aegypti cecidisse in acie : Persarum praesidium & sine duce esse , & invalidum : Aegyptios semper praetoribus eorum infensos , pro sociis ipsos , non pro hostibus aestimatos.* Omnia experiri necessitas cogebat : quippe CUM primas spes fortuna destituit ; futura praesentibus videntur esse potiora. igitur conclamant , *duceret quo videretur.* Atque ille UTENDUM animis dum spe calerent ratus , ad Pelusii ostium penetrat : simulans a Dario se esse praemissum. Potitus ergo Pelusii Memphim copias promovit : ad cuius famam Aegyptii , vana gens , et novandis quam gerendis aptior rebus , ex suis quisque vicis urbibusque , ad hoc ipsum concurrunt , ad delenda praesidia Persarum. qui territi , tamen spem obtinendi Aegyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas proelio superatos , in urbem compellit ; castrisque positus , victores ad populandos agros eduxit : ac velut in medio positus omnibus hostium cuncta agebantur. Itaque Mazaces , quamquam infelici proelio suorum animos territos esse cognoverat , tamen *palantes , & victoriae fiducia incautos* ostentans , *perpulit ne dubitarent ex urbe erumpere , & res amissas*

recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit: ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has poenas Amyntas utrique regi dedit; nihilo magis ei ad quem transfugerat fidus, quam illi quem deseruerat. Darii praetores, qui proelio apud Iffon superfuerant, cum omni manu, quae fugientes secuta erat, adsumpta etiam Cappadocum et Paphlagonum iuventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus, praetor Alexandri, Lydiae praererat: qui, quamquam plerosque militum ex praesidiis ad regem dimiserat; tamen barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit: tribus proeliis alia atque alia regione commissis, Persae funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Graecia accita, Aristomenem, qui ad Hellepontis oram recuperandam a Dario erat missus, captis eius aut merfis navibus superat. A Milesiis deinde Pharnabazus praefectus Persicae classis pecunia exacta, et praesidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, et inde Syphnum petiit. eas quoque insulas praesidiis occupat; pecunia multat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europae Asiaeque regibus, in spem totius orbis occupandi gerebatur, Graeciae quoque et Cretae arma commoverat. Agis, Lacedaemoniorum rex, octo millibus Graecorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniae praefecto moliebatur. Cretenfes has aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum praesidiis occupantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina; unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuente fortuna.

2 Iam tota Syria, iam Phoenice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant; habebatque rex castra in continenti, a quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrus et claritate, et magnitudine ante omnes urbes Syriae Phoenicesque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quam imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant; com meatusque large et hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille *dona, ut ab amicis, accipi iussit*; benigneque legatos allocutus, *Herculi, quem praecipue Tyrii colerent, sacrificare velle se dixit. Macedonum reges credere, ab illo deo ipsos genus ducere: se vero ut id faceret etiam oraculo monitum.* Legati respondent, *esse templum Herculis extra urbem, in eam sedem quam Palaetyron ipsi vocant: ibi regem deo sacrum rite facturam.* Non tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaque, *vos quidem, inquit, fiducia loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam in continenti vos esse. proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc responso dimissos monere amici coeperunt, *ut regem, quem Syria, quem Phoenice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur.* At illi loco satis fisci, obsidionem ferre decreverunt. Namque urbem a continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maxime obiectum, crebros ex alto fluctus in litus evolvens. Nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam iungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus obstabat. quippe vix leni et tranquillo mari moles agi possunt; Africus vero prima

quaeque congesta pulsu illisa mari subruit : nec ulla tam firma moles est , quam non exedant undae per nexus operum manantes , et ubi acrior flatus exstitit , summi operis fastigio superfusae. Praeter hanc difficultatem haud minor alia erat ; muros turreaque urbis praealtum mare ambiebat : non tormenta , nisi e navibus procul excussa , emitti ; non scaelae moenibus applicari poterant : praeceps in salum murus pedestre interceperat iter : naves nec habebat rex ; et , si admovisset , pendentes et instabiles missilibus arceri poterant. Inter quae parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant : quippe Carthaginem Tyrii condiderunt , semper parentum loco culti. Hortari ergo Poeni coeperunt , *ut obsidionem forti animo paterentur ; brevi Carthagine auxilia ventura.* namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto , per muros turreaque tormenta disponunt : arma iunioribus dividunt : opificesque , quorum copia urbs abundabat , in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt : ferreae quoque manus (*Harpagonas* vocant) quas operibus hostium iniicerent , corvique , et alia tuendis urbibus excogitata , praeparabantur. Sed cum fornacibus ferrum , quod excudi oportebat , impositum esset , admotisque follibus ignem flatu accenderent ; *sanguinis rivi sub ipsis flammis exstitisse* dicuntur : idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque cum forte panem quidam militum frangeret , manantis sanguinis guttas

notaverunt. territoque rege, Aristander peritissimus vatum respondit, *si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum: contra, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinaissent, exitium portendere.* Alexander cum et classem procul haberet, et longam obsidionem magno sibi ad cetera impedimento videret fore; caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra ius gentium occisos praecipitaverunt in altum. atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, quae urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium *profundum mare, quod vix divina ope posset impleri: quae saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhaustas esse regiones, ut illud spatium aggeraretur. & ex aestuare semper fretum, quoque arctius volugetur inter insulam & continentem, hoc acrius furere.* At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, *speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat, dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente in urbem intrare se visum.* Inter haec, caduceatores interfectos, gentium iura violata, referebat: *unam esse urbem, quae cursum victoris morari ausa esset.* Ducibus deinde negotium datur, *ut suos quisque castiget: fatisque omnibus stimulis, opus ortus est.* Magna vis faxorum ad manum erat, Tyro vetere praebente: materies ex Libano monte rariis et turribus faciendis vehebatur. Iamque a fundo maris in altitudinem montis opus excreverat, nondum tamen aquae fastigium aequabat; et, quo

longius moles agebatur a litore, hoc magis quidquid ingerebatur praealtum absorbebat. mare : cum Tyrii parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, *illos armis inclutos, dorso sicut iumenta onera gestare* : interrogabant etiam, *num maior Neptuno esset Alexander?* haec ipsa infectatio alacritatem militum accendit. Iamque paululum moles aquam eminebat, et simul aggeris latitudo crescebat, urbi-que admovebatur ; cum Tyrii, magnitudine molis, cuius incrementum eos ante fefellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt : missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum et remove, et appellere scaphas in expedito esset ; ad curam semet ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur rex *munientibus coria velaque iussit obtendi, ut extra teli ictum essent* : duasque turres ex capite molis erexit, e quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litori appellunt, expositisque militibus, eos, qui faxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes incompositos Macedonas aggressi, triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum dividere copias coegit : et ne segniter affidere uni urbi videretur, operi Perdiccam Craterumque praefecit ; ipse cum expedita manu Arabiam petiit. Inter haec Tyrii navem magnitudine eximia, saxi arenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emereret, bitumine ac sulphure illitam remis concitaverunt ; et cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter

ad molem successit : tunc prora eius accensa, remiges defiliere in scaphas, quae ad hoc ipsum praeeparatae sequebantur. navis autem igne concepto latius fundere incendium coepit : quod, priusquam posset occurrere, turres et cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui defilierant in parva navigia, faces, et quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamque non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem : cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio ; partim armis omissis, in mare semet ipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quam interficere mallent, natantium manus stipitibus saxisque lacerabant, donec dibilitati, impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta ; sed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatae se laxavere, saxaque interluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, praiceps in profundum ruit ; tantaeque molis vix ulla vestigia invenit Arabia rediens Alexander. Hic, quod in adversis rebus solet fieri, ALIUS in alium culpam referebat ; cum omnes verius de saevitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus, in adversum ventum non latere, sed recta fronte direxit ; quod cetera opera, velut sub ipso latentia, tuebatur : latitudinem quoque aggeri adiecit, ut turres in medio erectae procul teli iactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant ;

deinde faxis onerabant; rursus cumulo eorum alias arbores iniiciebant: tum humus adgerebatur; superque alia strue faxorum arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exsequebantur. Praecipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultoque lapsu ad molem usque penetrabant; falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes: quae ubi secutae erant, pleraque secum in profundum dabant; tum levatos onere stipites truncosque arborum haud aegre moliebantur: deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapsa sequebatur. Aegro animi Alexandro, et utrum perseveraret, an abiret, fatis incerto, classis Cypro advenit: eodemque tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper adventus. Centum et octoginta navium classem in duo dividit cornua; laevum Pnytagoras rex Cypriorum cum Cratero tuebatur; Alexandrum in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt: quibus rex inventus ipsas demersit. Postera die classe ad moenia admota, undique tormentis, et maxime arietum pulsu muros quatit: quos Tyrii raptim obstructis faxis refecerunt; interiorum quoque murum, ut si prior sefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali urgebat: moles intra teli iactum erat; classis moenia circumibat: terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Ma-

cedones inter se ita iunxerant, ut prorae cohaerent; puppes intervallo quantum capere poterant distarent. hoc puppium intervallum antennis asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleverant: sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem, sicuti dictum est, paratam, *circumire urbem* iubet: iamque naves urbi undique admovebantur, et Tyrii desperatione torpebant; cum subito spissae nubes intendere se coelo, et quidquid lucis internitebat, effusa caligine exstinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levare, deinde acriori vento concitatum, fluctus cedere, et inter se navigia collidere. Iamque scindi coeperant vincula, quibus connexae quadriremes erant ruere tabulata, et cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant: miles ministeria nautarum, remiges militis officia turbabant: et, quod in huiusmodi casu accidit, periti ignavis parebant. quippe gubernatores, alias imperare soliti, tum metu mortis iussa exsequerantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare, veluti eripientibus navigia classicis cessit: appulsaque sunt litori, lacerata pleraque. Iisdem diebus forte Carthagenensium legati triginta superveniunt, maius obsessis solatium, quam auxilium: quippe *domestico bello Poenos impediri; nec de imperio, sed pro salute dimicare* nuntiabant. Syracusani tunc Africam urebant; et haud procul Car-

thaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti spe destituti erant; sed coniuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt: fortius quidquid accideret laturo, si carissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cumque unus e civibus concioni indicasset, *oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis*, quem eximia religione colerent, *urbem deserentis; molemque a Macedonibus iactam in salo, in silvestrem saltum esse mutatam*: quamquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni metu, aurea catena devinxere simulacrum, araeque Herculis, cuius numini urbem dicaverant, inseruere vinculum; quasi illo deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum devexerant Poeni, et in maiore locaverant patria: multisque aliis spoliis urbium a semet captarum, non Carthaginem magis, quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem diis minime cordi esse crediderim, multis seculis intermissum, repetendi auctores quidem erant, *ut ingenuus puer Saturno immolaretur*: quod sacrilegium verius quam sacrum, Carthaginenses a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suae fecisse dicuntur. ac nisi Seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Ceterum efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modo praesidia, sed quaedam etiam nova admonuit. Namque ad implicanda navigia, quae muros subibant, validis asseribus corvos et ferreas manus cum uncis ac falcibus illigaverant; ut, cum tormento asseres promovis-

fent, subito laxatis funibus iniicerent. Unci quoque et falces ex iisdem afferibus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos vero aeneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena, coenoque decocto, e muris subito devolvebant. nec ulla pestis magis timebatur; quippe ubi loricam corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, et quidquid attigerat, perurebat: iacentesque arma, laceratis omnibus, quis protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corvi vero et ferreae manus tormentis emiffae ple-
 4 rosque rapiabant. Hic rex fatigatus statuerat soluta obfisione Aegyptum petere. quippe cum Afiam ingenti celeritate percurriffet, circa muros unius urbis haerebat, tot maximarum rerum opportunitate dimiffa. Ceterum tam difcedere irritum, quam morari pudebat. Famam quoque, qua plura, quam armis, everterat, ratus leviolem fore, fi Tyrum, quali teftem fe poffe vinci, reliquiffet. Igitur ne quid inexpertum omittèret, *plures naves admoveri iubet, delectosque militum imponi.* Et forte bellua inufitatae magnitudinis, fuper ipfos fluctus dorfo eminens, ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus applicuit; diverberatisque fluctibus allevans femet, utrimque confpecta eft: deinde a capite molis rurfus alto fe immerfit; ac modo fuper undas eminens magna fui parte, modo fuperfufis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerfit. Utrisque laetus fuit belluae adfpectus: Macedones *iter iaciendo operi monffraffe eam* augurabantur; Tyrii, *Neptunum occupati maris vindicem arripuiffe belluam; ac molem brevi*

profecto ruituram. laetique omine eo ad epulas dilapsi oneravere se vino; quo graves, orto sole navigia conscendunt, redimita coronis floribusque: adeo victoriae non omen modo, sed etiam gratulationem praeceperant. Forte rex *classem in diversam partem agi* iusserat, *triginta minoribus navigiis relictis in litore*; e quibus Tyrii duobus captis, cetera ingenti terruerant metu: donec suorum clamore audito Alexander *classem littori*, e quo fremitus acciderat, admovit. Prima a Macedonum navibus quinquereimis velocitate inter ceteras eminens occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duae e diverso in latera eius investae sunt; in quarum alteram quinquereimis eadem concitata, et ipsa rostro icta est, et illam invicem tenuit. Iamque ea, quae non cohaerebat, libero impetu evecta, in aliud quinquereimis latus invehebatur; cum opportunitate mira trimis e classe Alexandri in eam ipsam, quae quinquereimi imminebat, tanta vi impulsae est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt, et rex quoque aderat; cum Tyrii inhibentes remis, aegre evellere navem, quae haerebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex insecutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus submoveretur; naves autem omnes fere aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, iussisque *et classem et machinas pariter admovere, ut utrimque territissimam instaret*; ipse in altissimam turrem ascendit, ingenti animo, periculo maiore. quippe regio insigni et armis fulgentibus conspicuus, unus praecipue telis petebatur. et digna prorsus spectacu-

lo edidit : multos e muris propugnantes hasta transfixit; quosdam etiam cominus gladio clypeoque impulsos praecipitavit : quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohaerebat. Iamque crebris arietibus saxorum compage laxata, munimenta defecerant; et classis intraverat portum, et quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant : cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt; alii foribus aedium obferatis occupant liberum mortis arbitrium : nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri. magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, et quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, *exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis iniici* iubet. His per praeco- nes pronuntiatis, nemo tamen armatus opem a diis petere sustinuit: pueri virginesque templa compleverant; viri in vestibulo suarum quisque aedium stabant, parata saevientibus turba. Multis tamen saluti fuisse Sidonii, qui intra Macedonum praesidia erant. hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognitionis cum Tyriis memores, (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant,) multos Tyriorum, etiam protegentes, ad sua perduxere navigia : quibus occultatis, Sidona devecti sunt. quindecim millia hoc furto subducta saevitiae sunt. quantumque sanguinis fufum sit, vel ex hoc existimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira praebuit regis. duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi per ingens litoris spa-

tium pependerunt. Carthaginensium legatis peper-
 cit; addita denuntiatione *belli, quod praesentium re-
 rum necessitas moraretur*. Tyrus septimo mense, quam
 oppugnari coepta erat, capta est; urbs et vetusta-
 te originis, et crebra fortunae varietate ad memo-
 riam posteritatis insignis. Condita ab Agenore, diu
 mare, non vicinum modo, sed quodcunque classes
 eius adierunt, ditionis suae fecit. et si famae libet
 credere, haec gens literas prima aut docuit, aut di-
 didit. Coloniae certe eius paene orbe toto diffusae
 sunt: Carthago in Africa, in Boeotia Thebae, Ga-
 des ad Oceanum. Credo libero commeantes mari,
 saepiusque adeundo ceteris incognitas terras, ele-
 gisse sedes iuventuti, qua tunc abundabant: seu quia
 crebris motibus terrae, nam hoc quoque traditur,
 cultores eius fatigati, nova et externa domicilia ar-
 mis sibimet quaerere cogebantur. Multis ergo casibus
 defuncta, et post excidium renata, nunc tamen longa
 pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansue-
 tudinis adquiescit. Iisdem ferme diebus Darii literae 5
 allatae sunt, tandem ut regi scriptae. Petebat *uti fi-
 liam suam, Statyrae erat nomen, nuptiis Alexander
 sibi adiungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hel-
 lespontum & Halyn amnem sitam; inde Orientem spec-
 tantibus terris contentum se fore. Si forte dubitaret
 quod offerretur accipere: nunquam diu eodem vestigio
 stare fortunam; semperque homines, quantamcunque
 felicitatem habeant, invidiam tamen sentire maiorem.
 Vereri, ne se avium modo, quas naturalis levitas age-
 ret ad sidera, inani ac puerili mentis affectu efferret.
 Nihil difficilius esse, quam in illa aetate tantam capere*

fortunam. Multas se adhuc reliquias habere ; nec semper in angustiis posse deprehendi : transeundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta regni sui. veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolae quando adiurum? vel Sogdianos & Arachosios, nomine tantum notos, ceterasque gentes ad Caucasum & Tanaim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine proelio obeuntii. Se vero ad ipsum vocare desineret: namque illius exitio esse venturum. Alexander iis illis, qui literas attulerant, respondit, Darium sibi aliena promittere: quod totum amiserit, velle partiri. Dedit sibi dari Lydiam, Ioniam, Aeolidem, Helleponticam, victoriae suae praemia. leges autem a victoribus dici; accipi a victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quamprimum Marte decerneret. Se quoque cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam, (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem), sed Persopolim caput regni eius, Bactra deinde, & Ecbatana, ultimique Orientis oram imperio suo destinasse. Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem haec scripserant. Sed Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat: Philota regioni circa Tyrum iussu praesidere. Syriam, quae Coele appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello quod supererat interfuturus. Rex Hephaestione Phoenicis oram classe praetervehi iussu, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem fere diebus solenne erat ludi-

crum Isthmiorum , quod conventu totius Graeciae celebratur. In eo concilio , ut sunt Graecorum temporaria ingenia , decernunt , *ut duodecim legarentur ad regem , qui ob res pro salute Graeciae ac libertate gestas , coronam auream donum victoriae ferrent.* Iidem paulo ante incertae famae captaverant auram , ut quocumque pendentes animos tulisset fortuna , sequerentur. Ceterum non ipse modo rex obibat urbes , imperii iugum adhuc recusantes ; sed praetores quoque ipsius , egregii duces , pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam ; Antigonus Lycaoniam : Balacrus Idarne praetore Darii superato Miletum cepit : Amphoterus et Hegelochus centum sexaginta navium classe insulas inter Achaïam atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedon quoque receptum , incolis ultro vocantibus. Statuerant et Chion occupare : sed Pharnabazus , Darii praetor , comprehensis qui res ad Macedones trahebant , rursus Apollonidi et Athanagorae suarum partium viris , urbem cum modico praesidio militum tradit. Praefecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant ; non tam suis viribus , quam ipsorum qui obsidebantur voluntate. Nec fefellit opinio. namque inter Apollonidem et duces militum orta seditio , irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumque porta effracta cohors Macedonum intrasset ; oppidani , olim consilio proditionis agitato , aggregant se Amphotero et Hegelocho , Perfarumque praesidio caeso , Pharnabazus cum Apollonide et Athanagora victi traduntur. Duodecim triremes cum suo milite ac remige ; praeter eas triginta naves et piratici lembi , Graecorum-

que tria millia a Persis mercede conducta. his in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis; captivos remiges adiecere classi suae. Forte Aristonicus, Methymnaeorum tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium quae ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusque a custodibus *quis esset?* *Aristonicum ad Pharnabazum venire* respondit. Illi *Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri; ceterum patere socio atque hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore* affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare: secuti sunt ducem piratici lembi. ac dum applicant navigia crepidini portus, obiicitur a vigilibus claustrum; et qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur: nulloque ex his auso repugnare, omnibus catenae iniectae sunt. Amphotero deinde Hegelochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam, duorum millium Persarum praesidio tenebat: sed cum obsidionem tolerare non posset; urbe tradita pactus *ut incolumi abire liceret,* Imbrum petit. deditis Macedones pepercerunt. Darius desperata pace, quam per literas legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit animum. *Duces ergo copiarum Babyloniam convenire; Bessum quoque, Bactrianorum ducem, perquam maximo posset exercitu coactò, descendere ad se iubet.* Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis, multumque a Persarum luxu abhorrentibus; siti haud procul Scytharum bellicosissima gente, et rapto vi-

vere affueta : semperque in armis errant. Sed Bessus suspecta perfidia , haud sane aequo animo in secundo se continens gradu , regem terrebat. nam cum regnum affectaret ; proditio , qua sola id assequi poterat , timebatur. Ceterum Alexander , quam regionem Darius petisset , omni cura vestigans , tamen explorare non poterat : more quodam Persarum , arcana regum mira celantium fide. non metus , non spes elicit vocem qua prodantur occulta. vetus disciplina regum silentium vitae periculo sanxerat. lingua gravius castigatur , quam ullum probrum : nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo , cui tacere grave sit ; quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium , quae apud hostem gererentur , ignarus , urbem Gazam obsidebat. Praeerat ei Betis , eximiae in regem suum fidei ; modicoque praesidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander aestimato locorum situ , *aginculos* iussit ; facili ac levi humo acceptante occultum opus : quippe multam arenam vicinum mare evomit : nec faxa cotesque , quae interpellent specus , obstabant. Igitur ab ea parte , quam oppidani conspiciere non possent , opus orsus , ut a sensu eius averteret , *turres muris admoveri* iubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus , deficiente fabulo agilitatem rotarum morabatur , et tabulata turrium perfringebat ; multique vulnerabantur impune , cum idem recipiendis , qui admovendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato , *postero die muros corona circumdari* iussit. Ortoque sole , priusquam admoveret exercitum , opem deum exposcens , sa-

crum patrio more faciebat. Forte prætervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit: quae cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit; ipsa autem avis in proxima turre confedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure: in qua alis haerentibus, frustra se allevare conatus, a circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua vates consulerentur. et erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, *urbis quidem excidium augurio illo portendi, ceterum periculum esse inquit, ne rex vulnus acciperet.* itaque monuit, *ne quid eo die inciperet.* Ille quamquam unam urbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare aegre ferebat, tamen paruit vati, signumque receptui dedit. Hinc animus crevit obsessis: egressique porta recedentibus inferunt signa; cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius, quam constantius proelium inierunt: quippe ut Macedonum signa circumagi videre, repente sistunt gradum. Iamque ad regem proeliantium clamor pervenerat; cum denuntiati periculi haud sane memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus fumsit, et ad prima signa pervenit. Quo conspecto Arabs quidam Darii miles, maius fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga genibus regis advolvitur. ille *assurgere supplicem, recipique inter suos iussit.* At gladio barbarus strenue in dextram translato, cervicem appetit regis: qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum barbari lapsam amputat gladio; denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed ut opi-

nor, INEVITABILE est fatum. quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est: quam per lorica madactam, stantem in humero medicus eius Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare coepit; omnibus territis, quia nunquam tam alte penetrasse telum, lorica obstante, cognoverant. ipse nec oris quidem colore mutato, *supprimi sanguinem, & vulnus obligari* iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato, vel victo dolore perstiterat; cum suppresus paulo ante sanguis medicamento, manare latius coepit: et vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, et submitti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. et Betis interfectum ratus urbem ovans victoria repetit. At Alexander nondum percurato vulnere, aggerem, quo moenium altitudinem aequaret, extruxit; et *pluribus cuniculis muros subruui* iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum extruxere munimentum: sed ne id quidem turrets aggeri impositas aequare poterat. itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos; et dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat: ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum deseruerant sui: nec tamen segnus proelium capebat, lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cum undi-

que *** adducto, insolenti gaudio iuvenis elatus, alias virtutis etiam in hoste mirator, *non ut voluisti, inquit, morieris, Bete: sed quidquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita.* Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas eius reddidit vocem. Tum Alexander, *videtisne obstinatum ad tacendum?* inquit. *num genu posuit? num supplicem vocem misit? vincam tamen silentium, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo.* Ira deinde vertit in rabiem: iam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt; religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante rege *Achillem, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poena in hostem capienda.* Cecidere Persarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. qui Aegyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque proeliis etiam secundis atterebantur copiae; devictarumque gentium militi minor quam
 7 domestico fides habebatur. Aegyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe avare et superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus eius erexerant animos; utpote qui Amyntam quoque transfugam, et cum precario imperio venientem, laeti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti, quam nunc *Castra Alexandri* vo-

cant, pervenit. Deinde, pedestribus copiis *Pelusium* petere iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est: nec sustinere adventum eius Persae; defectione quoque perterriti. Iamque haud procul Memphi erat: in cuius praefidio Mazaces praetor Darii relictus, Orio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque regiam supellectilem tradidit. A Memphi eodem flumine vectus, ad interiora Aegypti penetrat, compositisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iovis Hammonis oraculum statuit. Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum penuria est: steriles arenae iacent; quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis aestus existit. luctandumque est, non tantum cum ardore et siccitate regionis; sed etiam cum tenacissimo fabulo, quod praealtum, et vestigio cedens, aegre moliuntur pedes. Haec Aegyptii vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. eo legati Cyrenensium dona attulere; *pacem, & ut adiret urbes suas*, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque coniuncta, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem et sequenti die tolerabilis labor visus: nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis; iam tamen sterili et emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti fabulo; haud secus quam profundum aequor

ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant: et in arido solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad haec sol omnia incenderat, siccaque et adusta erant omnia; cum repente, sive illud deorum munus, sive casus fuit, obductae coelo nubes condidere solem: ingens aestu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero, ut largum quoque imbrem excusserunt procellae, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui, ore quoque hianti captare coeperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumentum est. Iamque haud procul oraculi sede aberant; cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: et modo humi residebant, cum lentius agmen incederet; modo se pennis levabant, antecedentium iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines sita, undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente sole contacta est: multique fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt silvas. Coeli quoque mirae temperies, verno tempori maxime similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolae fedis sunt ab Oriente proximi Aethiopum: in Meridiem versus Arabes spectant, *Troglodytis* cognomen est: quorum regio usque ad rubrum mare excurrit. at qua vergit ad Occidentem, alii Aethiopes colunt, quos *Scenitas* vocant: a Septemtrione Nasamones sunt, gens Syratica, navigiorum spoliis quaestuosa. quippe obsident litora, et aestu destituta navigia no-

tis sibi vadis occupant. Incolae nemoris, quos *Hammonios* vocant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum veterem regiam clausit: in proxima coniuges eorum cum liberis et pellicibus habitant; hic quoque dei oraculum est: ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud *Hammonis* nemus: in medio habet fontem, *aquam Solis* vocant: sub lucis ortum tepida manat; medio die, cum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit; inclinato in vesperam calefcit; media nocte fervida exaestuatur; quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit; donec sub ipsum diei ortum assueto tepore languescat. Id quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt: umbilico maxime similis est habitus, smaragdo et gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes; multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. sequuntur matronae virginesque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo *propitiari Iovem* credunt, *ut certum edat oraculum*. At tum quidem regem propius adeuntem maximus natus e sacerdotibus *filium* appellat; *hoc nomen illi parentem Iovem reddere* affirmans. Ille se vero ait, & *accipere*, & *agnoscere*; humanae fortis oblitus. Consuluit deinde, *an totius orbis imperium fatis sibi destinaret pater?* vates, aequae in adulationem compositus, *terrarum omnium rectorem fore ostendit*. Post haec institit quaerere, *an omnes parentis sui*

interfectores poenas dedissent? Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia. adiecit; invictum fore, donec excederet, ad deos. Sacrificio deinde facto, dona et sacerdotibus, et deo data sunt; permiffumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Iovem. Nihil amplius quaesiverunt, quam an auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem? Hoc quoque acceptum fore Iovi vates respondit; ut ipsi victorem regem divino honore colerent. Vere et salubriter aestimanti fidem oraculi vana profecto responsa videri potuissent: sed FORTUNA, quos uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriae magis, quam capaces facit. Iovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit: rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corrumpit. Et Macedones, adfueti quidem regio imperio, sed maiore libertatis umbra, quam ceterae gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat, aut regi, averfati sunt. Sed haec suo quaeque tempori reserventur.

8 nunc cetera exsequi pergam. ALEXANDER ab Hammone rediens, ut a mari ad Mareotim paludem, haud procul insula Pharo sitam, venit, contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde ut apparuit magnae sedis insulam haud capacem; elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus quidquid loci est inter paludem et mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat; et, qui aedificandae urbi praeessent, relictis, Memphim petit. Cupido, haud iniusta quidem, ceterum

intempestiva incefferat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam invisere. Memnonis Tithonique celebrata regia cognoscendae vetustatis avidum trahebat paene extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, otiosae peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium, et Peucesten Macedonem; quatuor millibus militum in praesidium regionis eius datis. *claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet: triginta ad hoc triremes datae.* Africae deinde, quae Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius: vectigalibus eiusdem Africae, Aegyptique, Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam iussis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, *cum rex urbis futuris niuris potentam, ut Macedonum mos est, destinasset; avium greges advolasse, et polenta esse pastas: cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum; respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta praebituram.* Regem, cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis flore, in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit, pluribus, quam capere posset, impositis. itaque merfa navis omnes destituit: Hector, diu flumini obluetatus, cum madens vestis, et adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit; et ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus et periculum intenderant, nullo adiuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi eius desiderio vehementer afflictus est: repertumque corpus magnifico

extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: vivum Samaritae cremaverant. Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit: affectis supplicio, qui praetorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnaeorum Aristonicum et Chrysolauum, popularibus suis tradidit: quos illi e muris ob iniurias tortos necaverunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumque et Chiorum legatos audit. Athenienses *victoriam* gratulabantur; et, *ut captivi Graecorum suis restituerentur*, orabant: Rhodii & Chii *de praesidio* querebantur. omnes aequa desiderare visi, impetraverunt. Mitylenaeis quoque, ob egregiam in partes suas fidem et pecuniam, quam in bellum impenderant, obsides reddidit: et magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui et a Dario defecerant ad ipsum, et oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis praefectus ad liberandam Cretam missus, (namque et Persarum et piratarum armis pleraque eius insulae obsidebantur,) *ante omnia mare a piraticis classibus vindicare* iussus: quippe obnoxium praedonibus erat, in bellum utroque rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram, cum triginta pateris dicavit: immi-nensque Dario, *iter ad Euphratem pronuntiari* iussit.

9 At Darius, cum ab Aegypto divertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui

peteret : haud dubie potentior auctor praefens futurus ultimis gentibus impigre bellum capeffendi, quas aegre per praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, *Alexandrum cum omnibus copiis, quamcunque ipse adisset regionem, petiturum* : haud ignarus quam cum strenuo res esset; *omnia longin quarum gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit.* Bactriani, Scythaeque, et Indi convenerant : nam et ceterarum gentium copiae partibus simul adfuerunt. Ceterum, cum dimidio ferme maior esset exercitus, quam in Cilicia fuerat; multis arma deerant : quae summa cura comparabantur. Equitibus equisque tegumenta erant ex ferreis lamina ferie inter se connexis : quis antea praeter iacula nihil dederat, scuta gladique adiciebantur : equorumque domandi greges peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus : ingensque, ut crediderat, terror hostium, ducentae falcatae quadrigae, unicum illarum gentium auxilium, fectae sunt. Ex summo tempore hastae praefixae ferro eminebant : utrimque a iugo, ternos direxerant gladios : et inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum : aliae deinde falces summis rotarum orbibus haerebant ; et aliae in terram dimissae, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturae. Hoc modo instructo exercitu ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvius ; laevam tegebat Euphrates : agmen Mesopotamiae campos impleverat. Tigris deinde superato, cum audisset, *haud procul abesse hostem* ; Satropatem equitum praefectum cum

mille delectis praemissit. Mazaeo praetori sex millia data, quibus transitu amnis arceret. eidem mandatum, *ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur atque ureret.* quippe credebat, inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset; ipsi autem commeatus alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Iam pervenerat ad Arbela vicum, nobilem sua clade facturus. hic commeatum farcinarumque maiore parte deposita, Lycium amnem ponte iunxit, et per dies quinque, sicut ante Euphratem, traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus, ad alterum amnem, *Bumadon* nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis et vasta planities. ne stirpes quidem et breviter virgulta operiunt solum: liberèque prospectus oculorum etiam quae procul recessere, permittitur. Itaque si qua campi eminebant, iussit *aequari, totumque fastigium extendi.* Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum procul coniectari poterant, aestimabant, vix fecerunt fidem; tot millibus caesis, maiores copias esse reparatas. Ceterum omnis periculi, et maxime multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem: quo pontibus iuncto *equites primos ire, phalangem sequi* iubet: Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius, cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere. Paucis deinde, non ad quietem, sed ad reparandos animos, diebus datis militi, strenue hostem insequi coepit: metuens, ne interiora regni sui peteret, sequendusque esset per loca omni solitudine at-

que inopia vasta. Igitur quarto die praeter Arbela penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazaeus quaecunque adierat, haud secus quam hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit: deinde ut speculatores praemissi *tuta omnia* nuntiaverunt; paucos equitum ad tentandum vadum fluminis praemisit: cuius altitudo primo summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque aequabat. Nec sane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur; multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. itaque a celeritate, qua defluit, *Tigri* nomen est inditum: quia Persica lingua *Tigrim* sagittam appellant. Igitur pedes, velut divisus in cornua, circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud aegre ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit. sed gradum firmare vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium fallerent; modo rapidior unda subduceret. Praecipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. et dum sua quisque spolia consequi studet; maior inter ipsos, quam cum amne orta luctatio est: cum mulique sarcinarum passim fluitantes plerosque perculerant. Rex monere, *ut satis haberent, arma retinere; cetera se redditurum.* Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat: obstrepebat hinc

metus; praeter hunc invicem natantium mutuus clamor. Tandem qua leniore tractu amnis aperit vadum, emerfere: nec quidquam praeter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere: sed perpetua fortuna regis avertit inde hostem. Sic Granicum tot millibus equitum peditumque in ulteriore stantibus ripa superavit: sic angustis in Ciliciae callibus tantam multitudinem hostium. Audaciae quoque, qua maxime viguit, ratio minui potest; quia nunquam in discrimen venit, an temere fecisset. Mazaeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompositos, in ripa demum, et iam perarmatos, adequitare coepit. Mille admodum equites praemiserat. quorum paucitate Alexander explorata, deinde contemta, praefectum Paeonum equitum Aristona *laxatis habenis invehi* iussit. Insignis eo die pugna equitum, et praecipue Aristonis fuit: praefectum equitatus Persarum Satropatem, directa in gutture hasta transfixit; fugientemque per medios hostes consecutus, ex equo praecipitavit, et obluccanti caput gladio demisit: quod relatum mag-
 IO na cum laude ante regis pedes posuit. Biduo ibi rex stativa habuit: in proximum deinde iter pronuntiari iussit. Sed prima fere vigilia luna deficiens, primum nitorem sideris sui condidit; deinde sanguinis colore suffuso lumen omne foedavit: sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, et ex ea formido quaedam incussa est. *Diis invitis in ultimas terras trahi se querebantur. iam nec flumina posse adiri; nec sidera pristinum praestare*

fulgorem : vastas terras, deserta omnia occurrere : in unius hominis iactationem tot millium sanguinem impendi. fastidio esse patriam ; abdicari Philippum patrem ; coelum vanis cogitationibus peti. Iam pro seditione res erat ; cum ad omnia interritus, duces principesque militum frequentes adesse praetorio ; Aegyptiosque vates, quos coeli ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui fati scirent, temporum orbis implere destinatas vices ; lunamque deficere, cum aut terram subiret, aut sole premeretur : rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus ; ceterum affirmant, solem Graecorum, lunam esse Persarum : quoties illa deficiat, ruinam stragemque illis gentibus portendi. veteraque exempla percentent Persidis regum, quos adversis diis pugnassee, lunae ostendisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio : alioqui impotens, saeva, mutabilis ; ubi vana religione capta est, melius vatibus, quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa rursus ad spem et fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit : dextra Tigrim habebat ; a laeva montes, quos Gordaeos vocant. Hoc ingresso iter speculatores, qui praemissi erant, sub lucis ortum, Darium adventare nuntiaverunt. Instructo igitur milite, et compsito agmine antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem agminis magni fecerant. quippe ubi explorari vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, rex cum paucis suorum affectus agmen refugientium ad suos,

alios cecidit, alios cepit : equitesque praemisit simul speculatum ; simul ut ignem , quo barbari cremaverant vicos , exstinguerent. quippe fugientes raptim tectis acervisque frumenti iniecerant flammam : quae cum in summo haesissent , ad inferiora nondum penetraverant. Exstincto igitur igne plurimum frumenti repertum est : copia aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit. quippe urente et populante eo terram , festinandum erat , ne incendio cuncta praeriperet. In rationem ergo necessitas versa ; quippe Mazaeus , qui antea per otium vicos incenderat , iam fugere contentus , pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander *haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse* compererat. itaque ad satietatem quoque copia commeatum instructus , quadriduo in eodem loco substitit. Interceptae deinde Darii literae sunt , quibus Graeci milites sollicitabantur , *ut regem interficerent , aut proderent* : dubitavitque , *an eas pro concione recitaret* , satis confisus Graecorum quoque erga se benevolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit ; *non esse talibus promissis imbuendas aures militum : patere vel unius insidiis regem : nihil nefas esse avaritiae*. Secutus consilii auctorem , castra movit. Iter facienti spado unus ex captivis , qui Darii uxorem comitabantur , *deficere eam nuntiat , & vix spiritum ducere*. Itineris continui labore , animique aegritudine fatigata , inter focus et virginum filiarum manus collapsa erat ; deinde et exstincta. id ipsum nuntians alius supervenit. Et rex haud secus , quam si parentis suae mors nuntiata es-

set, crebros edidit gemitus : lacrimisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto affidens corpori, venit. Hic vero renovatus est moeror, ut prostratam humi vidit. recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia; sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas necessitudines flere, et solatia non adhibere, sed quaerere. cibo certe abstinuit: omnemque honorem funeri, patrio Persarum more, servavit: dignus hercule, qui nunc quoque tantum mansuetudinis et continentiae ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est; nec ut ipsam, sed ut Darii matrem videret: eximiamque pulchritudinem formae eius non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriae. E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes, inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam, quae, quia ab hoste averſa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit: exceptusque a vigilibus, in tabernaculum regis perducitur; gemens et veste lacerata. Quem ut conspexit Darius, multiplici doloris exspectatione commotus, et quid potissimum timeret, incertus, *Vultus tuus,* inquit, *nescio quod ingens malum praefert: sed cave miseri hominis auribus parcas. didici enim esse infelix: & saepe calamitatis solatium est nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es; mihi, & ut credo, ipsis quo-*

que, omni graviora supplicio? Ad hac Tyriotes, *istud quidem procul abest*, inquit: *quantuscunque enim reginis honor ab iis qui parent haberi potest; tuis a victore servatus est: sed uxor tua paulo ante excessit e vita.* Tum vero non gemitus modo, sed etiam eulatus, totis castris exaudiebantur: nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati. exclamatque amens dolore: *quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem saevitiae meae reddas? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge, iustum intulisse te bellum; cum feminis ergo agere debueras?* Tyriotes affirmare per deos patrios, nihil in eam gravius esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti, et non parcius flevisse, quam ipse lacrimaretur. Ob haec ipsa amantis animus in sollicitudinem suspicionemque revolutus est; desiderium captivae profecto a consuetudine stupri ortum esse coniectans. Submotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, *videsne in te, Tyriote, locum mendacio non esse? tormenta iam hic erunt; sed ne expectaveris per deos, si quid tui tibi regis reverentiae est: num, quod & scire expeto, & quaerere pudet, ausus est & dominus, & iuvenis? Ille quaestioni corpus offerre, deos testes invocare, caste sancteque habitam esse reginam.* Tandem ut fides facta est, vera esse quae affirmaret spado; capite velato diu flevit: manantibusque adhuc lacrimis, veste ab ore reiecta, ad coelum manus tendens, *dii patrii*, inquit, *primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis Asiae rex*

fit, quam iste tam iustus hostis, tam misericors victor. Itaque quamquam pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia converterat; victus tamen continentia hostis, ad novas pacis condiciones ferendas decem legatos cognatorum principes misit: quos Alexander consilio advocato, introduci iussit. E quibus maximus natu, *Darium*, inquit, ut pacem a te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit: sed iustitia & continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberosque eius, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiae earum quae supersunt, curam haud secus quam parens agens, reginas appellas: speciem pristinae fortunae retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturae eius moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo destinabat *Haly* amnem, qui *Lydiam* terminat. Nunc, quidquid inter *Hellespontum* & *Euphraten* est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit: *Ochum* filium, quem habes, pacis & fidei obsidem retine: matrem & duas virgines filias redde: pro tribus corporibus triginta millia talentum auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem; non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris: intuere, quantum petas! **PERICULOSUM** est praegrave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne ut navigia, quae modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an *Darius* ideo tam multa amiserit, quia

NIMIAE opes magnae iacturae locum faciunt. FACILIUS est quaedam vincere, quam tueri: quam hercule expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent. Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus iam misericordiae tuae licere, quam licuit. Alexander, legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo quid sentiret ausus est dicere, incerta regis voluntate. Tandem Parmenio, ante suavissem, ait, ut captivos apud Damascus redimentibus redderes; ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum agminumque impedimenta, trigina millibus talentis auri permutes. Opimum regnum occupari posse conditione, non bello: nec quemquam alium inter Istrum & Euphraten possedisse terras ingenti spatio intervalloque discretas. Macedoniam quoque respiceret potius; quam Baëtra & Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit; & ego, inquit, pecuniam quam gloriam mallet, si Parmenio essem. [Nunc Alexander, de paupertate securus sum: & me non mercatorem memini esse, sed regem.] Nihil quidem habeo venale; sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi; honestius dono dabimus, quam pretio remitemus. Introductis deinde legatis ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario, [gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse: &] me, quae fecerim clementer & liberaliter, non amicitiae eius tribuisse, sed naturae meae: [nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere.]

Bellum cum captivis & feminis gerere non soleo. armatus sit oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret; deliberarem forsitan an darem. verumenimvero, cum modo milites meos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet; ad internecionem mihi persequendus est, non ut iustus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones vero pacis, quas fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quae post Euphraten sunt, liberaliter donat: ubi igitur me adfamini? nempe ultra Euphraten sum. summum ergo dotis, quam promittit, terminum, castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam: nempe quam scio alicui servorum suorum nupturam. multum vero mihi praestat, si me Mazaeo generum praeponit! Ite, nuntiate regi vestro; & quae amisit, & quae adhuc habet, praemia esse belli: hoc regente utriusque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximae lucis assignatura fortuna est. [Et me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem; sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi; facerem forsitan quae petit. ceterum, nec mundus duobus solibus potest regi: nec duo summa regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret: nec aliam sibi quam expertus est, polliceatur fortunam.] Legati respondent: cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur. ipsos petere, quamprimum dimittantur ad regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi nuntiant, adesse certamen. Ille quidem confestim Mazaeum cum tribus milli- 12

bus equitum, ad itinera, quae hostis petiturus erat, occupanda praemisit. Alexander, corpori uxoris eius iussis persolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico praesidio relicto, ad hostem contendit. In duo cornua dividerat peditem; in utrumque latus equite circumdato: impedimenta sequebantur agmen. Praemissum deinde concitis equitibus Menidam iubet *explorare, ubi Darius esset*. At ille, cum Mazaeus haud procul confedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud, quam *fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudisse* nuntiat. Mazaeus quoque, conspectis procul exploratoribus, in castra se recipit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, *armari militum* iubet, aciemque disponit. In laevo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum; Dahae totidem: et Arachosii Sufique quatuor millia explebant. Hos quinquaginta falcati currus sequebantur. proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum item Bactrianis. Massagetae duobus millibus agmen eius claudebant. Pedites his plurium gentium non mixtas, sed suae quisque nationis iunxerant copias. Persas deinde cum Mardis Sogdianisque Ariobarzanes et Orobates ducebant. Illis partibus copiarum, summae Orfines praeerat, a septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque nobilissimum regem originem sui referens. Hos aliae gentes, ne fociis quidem satis notae, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caspianorum agmine antecedeat. Indi, ceterique ru-

bri maris accolae, nomina verius quam auxilia; post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta: quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenii, quos minores vocant; Armenios Babylonii; utrosque Belitae, et qui montes Cossaeorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortuae, gentes quidem Euboicae, Medos quondam secuti; sed iam degeneres, et patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas et Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, cludebant agmen. Haec finis cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio maioris Armeniae, Cadusique, Cappadoces, et Syri, et Medi. his quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites quadraginta quinque millia: pedestris acies ducenta millia expleverat. Hoc modo instructi decem stadia procedunt: iussique *subsistere*, armati hostem expectabant. Alexandri exercitum pavor, cuius causa non suberat, invasit: quippe lymphati trepidare coeperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Coeli fulgor tempore aestivo ardenti similis internitens, ignis praebuit speciem; flammisque ex Darii castris splendere, velut illati temere praefidiis, credebant. Quod si perculsis Mazaeus, qui praefidebat itineri, supervenisset; ingens clades accipi potuit. ille segnis in eo quem occupaverat tumulo sedet: contentus non laceffi. Alexander, cognito pavore exercitus, *signum ut consisterent dari; ipsos arma deponere ac levare corpora iubet*: admonens, *nullam subiti causam esse timoris; hostem procul stare*. Tandem compotes

fui pariter arma et animos recepere: nec quidquam ex praesentibus tutius visum est, quam eodem loco castra munire. Postero die Mazaeus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, confederat; sive metu, sive quia *speculari modo* iussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt: nam et tutior planitie erat; et inde acies hostium, quae in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit: ceterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos: fremitusque tot millium etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuari animo rex, et modo suum, modo Parmenionis consilium sera aestimatione perpendere. quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus nisi victor, aut sine clade non posset. [Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suae gentis: sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset, quantosque populos fudisset. Itaque, cum spes metum vinceret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret;] dissimulato eo, *mercenarium equitem ex Paeonia praecedere* iubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat: utrumque cornu equites tegebant. Iamque nitidior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat: et Macedones, sive alacritate, sive taedio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. redditus et a Persis, nemora vallesque circumiectas terribili sono impleverat. Nec

iam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumulo castra munire, *vallum iaci iussit*: strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. Tum vero universa futuri discriminis facies in oculis 13 erat: armis insignibus equi virique splendebant: et, omnia intentiore cura praeparari apud hostem, sollicitudo praetorum agmina sua interequitantium ostendebat. ac pleraque inania; sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet: *quid optimum factu esset*, exquirens. Parmenio, peritissimus inter duces artium belli, *furto, non proelio opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes. discordes moribus, linguis; adhaec somno & improvise periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primis terribiles occursuras facies Scytharum Bactrianorumque: hirta illis ora, & intonsas comas esse; praeterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. vanis & inanibus militem magis quam iustis formidinis causis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. non in Ciliciae angustiis, & inviis callibus, sed in aperta & lata planitie dimicandum fore.* Omnes ferme Parmenioni assentiebant: Polypercon *haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. quem intuens rex; namque Parmenionem nuper acrius quam vellet increpitum, rursus castigare non sustinebat: latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est, quam*

praecipitis mihi : quippe illorum votum unicum est fallere. Meae vero gloriae semper aut absentiam Darii, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar : palam luce aggredi certum est. malo me fortunae poeniteat, quam victoriae pudeat. Ad haec illud quoque accedit, vigiliis agere barbaros, & in armis stare, ut ne decipi quidem possint, compertum habeo. itaque ad proelium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit. Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse coniectans, frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigiliis intentiore cura servari iusserat. ergo ignibus tota eius castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circumibat, Solem Mithren, sacrumque & aeternum invocans ignem, ut illis dignam veterem gloria, maiorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto, si qua divinae opis auguria humana mente concipi possent, deos stare secum. illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem : adhuc lymphatos ferri agique, arma iacentes : expetere praesides Persarum imperii deos debitasque recordibus poenas. Nec ipsum ducem saniozem esse. quippe ritu ferarum praedam modo, quam expeteret, intuentem, in perniciem, quae ante praedam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat : noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander, non alias magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari iubet. ille in candida veste verbenas manu praefereus, capite velato praeibat preces regi, Iovem, Minervam Victoriamque propitiant. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato, reliquum noctis

adquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. modo e iugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat; modo recta fronte concurrere hosti: interdum haesitare, an potius in laevum torqueret agmen? tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Iamque luce orta duces ad accipienda imperia convenerant; insolito circa praetorium silentio attoniti. quippe alias accersere ipsos, et interdum morantes castigare assueverat: tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur; et non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam e custodibus corporis intrare tabernaculum audebat: et iam tempus instabat; nec miles iniussu ducis, aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, *cibum ut caperent*, ipse pronuntiat. Iamque exire necesse erat: tunc demum intrat tabernaculum: faepiusque nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. *Multa lux*, inquit, *est: instructam aciem hostis admovit: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles.* Ad haec Alexander: *credisne, me prius somnum capere potuisse, quam exonerarem animum solitudine, quae quietem morabatur? signumque pugnae tuba dari iussit.* Et cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, [*quod securus somnum cepisset*]; *minime*, inquit, *mirum est. ego enim, cum Darius terras ureret, vicos excideret, alimenta corrumperet, potens mei non eram: nunc vero quid metuam, cum acie decernere paret? Hercule votum meum implevit. Sed huius quoque*

consilii ratio postea reddetur : vos ite ad copias , quibus quisque praeest. ego iam adero , & quid fieri velim , exponam. Raro admodum admonitu amicorum , cum metus discriminis aderat , uti solebat. Tunc quoque munimento corporis sumto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem : et vultu eius interrito , certam spem victoriae augurabantur. Atque ille *prorupto vallo exire copias iubet , aciemque disponit.* In dextro cornu locati sunt equites , quos *agema* appellant. praeerat his Clitus : cui iunxit Philotae turmas , ceterosque praefectos equitum lateri eius applicuit. Ultima Meleagri ala stabat : quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant. his Nicanor Parmenionis filius praeerat. In subsidiis cum manu sua Coenos : post eum Orestes Lyncestesque. Post illos Polypercon , dux peregrini militis. huius agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat in societatem nuper adscitos. Haec dextri cornu facies erat. In laevo Craterus Peloponnesium equites habebat Achaeorumque ; et Locrensiū , et Maleon turmis sibi adiunctis. hos Thessali equites claudebant , Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. frons laevi cornu haec erat. Sed ne circumiri posset a multitudine , ultimum agmen valida manu cinxerat. cornua quoque subsidiis firmavit , non recta fronte , sed a latere positis : ut , si hostis circumvenire aciem tentasset , parata pugnae forent. Hic Agriani erant , quibus Attalus praeerat ; adiunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit a fronte , ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant : adiuncto milite mercede conducto. Thracas

quoque simul obiecerat leviter armatos. adeoque aciem versatilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circumirentur; verti tamen, et in frontem circumagi possent. Itaque non prima quam latera; non latera munitiora fuere, quam terga. His ita ordinatis, praecipit, ut, si *falcatos currus cum fremitu barbari emitterent; ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent*: haud dubius sine noxa transcurfuros, si nemo se opponeret. *sin autem sine fremitu immisissent; eos ipsi clamore terrerent: pavidosque equos telis utrimque suffoderent.* Qui cornibus praeerant, extendere ea iussi, ita ut nec circumvenirentur, si *arctius starent; nec tamen mediam aciem exinanirent.* Impedimenta cum captivis, inter quos mater liberique Darii custodiebantur, haud procul acie in edito colle constituit; modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad teli iactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem pervenit: nuntians, *murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebat: notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset.* Adservari transfuga iusso, duces convocat: expositoque quod nuntiatum erat, monet, *ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant.* Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium duces et proximum quemque interequitans alloquebatur. *Emensis tot terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen.* Grani-
Curtius. Vol. I. H

cum hic amnem, Ciliciaeque montes, & Syriam Aegyptumque praeuntibus raptas, ingentia spei gloriaeque incitamenta, referebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent. tertium diem iam metu exsangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio haerere. nullum desperationis illorum maius iudicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent; quidquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent. neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythae, quive Cadusii appellentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse. nunquam ignorari viros fortes: ac imbelles, ex latebris suis erutos, nihil praeter nomina afferre. Macedones virtute affecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium nihil praeter iaculum habere; alium funda saxa librare: paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures stare: hinc plures dimicaturos. Nec postulare se, ut fortiter capefferent proelium, nisi ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. se ante prima signa dimicaturum spondere. pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora: scire ipsos, unum paene se praedae communis exsortem, in illis colendis ornandisque usurpare victoriae praemia. Haec se fortibus viris dicere. se qui dissimiles eorum essent; illa fuisse dicturum: pervenisse eo, unde fugere non possent. tot terrarum spatia emensis, tot omnibus montibusque post tergum obiectis, iter in patriam & penates manu esse faciendum. Sic duces, sic proximi militum instincti sunt. Darius in laevo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum peditumque stipatus: contemseratque pau-

citatem hostis ; vanam aciem esse , extentis cornibus
 ratus. Ceterum, sicut curru eminebat , dextra laeva-
 que ad circumstantium agmina oculos manusque cir-
 cumferens , *Terrarum*, inquit , *quas Oceanus hinc ab-*
luit, illinc claudit Hellespontus, paulo ante domini,
iam non de gloria, sed de salute, & , quod saluti prae-
ponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies imperium,
quo nullum amplius vidit aetas, aut constituet, aut
fniet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste
certavimus : in Cilicia victos Syria poterat excipere :
magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant.
Ventum est eo, unde pulsus ne fugae quidem locus est.
omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt : non
incolas suos urbes, non cultores habent terrae. Coniuges
quoque & liberi sequuntur hanc aciem ; parata hostibus
praeda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponi-
mus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem pae-
ne immensa planities vix caperet, comparavi : equos,
arma distribui : commeatas, ne tantae multitudini dees-
sent, providi : locum, in quo acies explicari posset, ele-
gi. Cetera in vestra potestate sunt : audete modo vincere ;
famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum,
contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute ti-
muistis : quae ubi primum impetum effudit, velut quae-
dam animalia amisso aculeo torpet. Hi vero campi de-
prehendere paucitatem, quam Ciliciae montes absconde-
rant. videtis ordines raros, cornua extenta, mediam
aciem vanam & exhaustam. nam ultimi, quos locavit
aversos, terga iam praebent. Obteri mehercule equorum
ungulis possunt ; etiamsi nil praeter falcatos currus emi-
sero. Et bello vicerimus, si vincimus proelio : nam ne

illis quidem ad fugam locus est. hinc Euphrates; illinc Tigris prohibet inclusos. Et quae antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est; illud praeda grave. implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus: eademque res & causa victoriae erit, & fructus. Quod si quem e vobis nomen gentis movet; cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. multum enim sanguinis invicem hausimus; & semper gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander, quantumvis ignavis & timidus videri potest, unum animal est: & si quid mihi creditis, temerarium & vecors; adhuc nostro pavore, quam sua virtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. licet felicitas adspirare videatur; tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Praeterea breves & mutabiles vices rerum sunt; & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita dii fata ordinaverunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium evexerant, magno motu contuterent magis, quam affligerent: admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius nimia in prosperis sebus oblivio est. Modo Graecis ultro bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. iactamur invicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quod mutuo affectamus, una gens non capit. Ceterum, etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema perventum est. matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperii genitum, illos principes, illam subolem regiae stirpis, duces vestros regum instar, victos habet: nisi quod in vobis est, ipse ego maiore parte captivus sum. Eripite viscera

mea ex vinculis : restituite mihi pignora , pro quibus ipse mori non recusò , parentem , liberos ; nam coniugem in illo carcere amisit. Credite , nunc omnes tendere ad vos manus ; implorare patrios deos ; opem vestram , misericordiam , fidem exposcere : ut servitute , ut compedibus , ut precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo iis servire , quorum reges esse fastidiunt ? Video admoveri hostium aciem : sed quo propius discrimen accedo , hoc minus iis quae dixi , possum esse contentus. Precor vos per deos patrios , aeternumque ignem , qui praefertur altaribus , fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis , per aeternam memoriam Cyri , qui ademtum Medis Lydisque imperium primus in Persidem intulit : vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres & spe pleni , ut , quam gloriam accepistis a maioribus vestris , posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem , opem , spem futuri temporis geritis. Effugit mortem , quisquis contemserit : timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum , sed etiam ut conspici possim , curru vehor : nec recusò , quo minus imitemini me , sive fortitudinis exemplum , sive ignaviae fuero. Interim Alexander , ut et 15 demonstratum a transfuga infidiarum locum circumiret , et Dario , qui laevum cornu tuebatur , occurreret , agmen obliquum incedere iubet. Darius quoque eodem suum obvertit ; Besso admonito , ut Massagetas equites in laevum Alexandri cornu a latere invehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat : quos signo dato universos in hostem effudit. ruebant laxatis habenis aurigae , quo plures nondum fatis proviso impetu obtererent. Alios ergo hastae multum ultra

temones eminentes, alios ab utroque latere dimissae falces laceravere. nec sensim Macedones cedebant; sed effusa turbaverant fuga ordines. Mazaeus quoque percussis metum incussit, mille equitibus *ad diripienda hostis impedimenta circumvehi* iussis: ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, cum suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in laevo cornu erat: propterea igitur Polydamanta mittit ad regem, qui et periculum ostenderet, et, *quid fieri iuberet*, confuleret. Ille audito Polydamante, *abi, nuntia*, inquit, *Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos; sed omnia, quae hostium sunt, occupaturos. Proinde non est quod quidquam virium subducatur ex acie: sed, ut me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno fortiter dimicet.* Interim barbari impedimenta turbaverant; caesisque plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt: et aggregati suorum equitibus Macedonas, ancipiti circumventos malo, invadunt. laetique circa Syfigambim *vicisse Darium: ingenti caede prostratos hostes; ad ultimum etiam impedimentis exutos esse*, nuntiant. quippe eandem fortunam ubique esse credebant, et victores Persas ad praedam discurrisse. Syfigambis, hortantibus captivis, *ut animum a moerore allevaret*, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. non vox ulla excidit ei: non oris color, vultusve mutatus est: sed sedit immobilis, (credo, praecoque gaudio verita fortunam irritare,) adeo ut quid mallet, intuentibus fuerit incertum. Inter haec

Amyntas, praefectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impeditis laturus advenerat; incertum suone consilio, an regis imperio. sed non sustinuit Cadusiorum Scytharumque impetum: quippe vix tentato certamine effugit ad regem, amissorum impedimentorum testis magis, quam vindex. Iam consilium Alexandri vicerat dolor: et ne cura recuperandi sua militem a proelio averteret, non immerito verebatur. Itaque Areten, ducem hastatorum, quos *sarissophoros* vocabant, adversus Scythas mittit. Inter haec currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem investiti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat: iunxerant hastas; et ab utroque latere temere incurrentium ilia suffodiebant. circumire deinde currus, et propugnatores praecipitare coeperunt. Ingens ruina equorum auriagarumque aciem compleverat. hi terrosos regere non poterant: equi crebra iactatione cervicum non iugum modo excusserant, sed etiam currus everterant. vulnerati interfectos trahebant: nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis. quippe amputata virorum membra humi iacebant; et quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque et debiles arma non omittebant; donec multo sanguine effuso, exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi a Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortuna-

nam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt : plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persae, clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, proelium, quod iam elanguerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis, *ire in hostem* iubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum; namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. itaque Alexander laxatos ordines invadit, et multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persae, spe posse eum includi, agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio haerens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis circumfusos regi barbaros adorti essent, averfosque caedendo in se obverti coegissent. Turbata erat utraque acies. Alexander a fronte, et a tergo hostem habebat: qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur: Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi, ordines suos recuperare non poterant: plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo reges iunctis prope agminibus proelium accendebant. plures Persae cadebant; par ferme utrimque numerus vulnerabatur: curru Darius, Alexander equo vehebatur: utrumque delecti tuebantur, sui immemores. quippe amisso rege nec volebant salvi esse, nec poterant. ante oculos sui quisque regis mortem occumbere ducebant egregium. maximum tamen periculum adibant, qui maxime tuebantur; quippe sibi quisque caesi regis expetebat

decus. Ceterum, sive ludibrium oculorum, sive vera species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt, paululum super caput regis placide volantem aquilam, non fonitu armorum, non gemitu morientium territam: diuque circa equum Alexandri pendenti magis, quam volanti similis apparuit. Certe vates Aristander, alba veste indutus, et dextra praeferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, *haud dubium victoriae auspiciam*. Ingens ergo alacritas ac fiducia paulo ante territos accendit ad pugnam. utique postquam auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. nec aut Persae, aut Macedones dubitavere, quin ipse rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu et incondito clamore gemituque totam fere aciem adhuc aequo Marte pugnantium turbavere cognati Darii et armigeri: laevoque cornu in fugam effuso, destituerant currum: quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugae dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru nondum omnem suorum aciem proelio excedentem destituere erubescibat. Dum inter spem et desperationem haesitat, sensim Persae cedebant, et laxaverant ordines. Alexander mutato equo, quippe plures fatigaverat, resistentium adversa ora fodiebat, fugientium terga. Iamque non pugna, sed caedes erat; cum Darius quoque currum suum in fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium victor: sed prospectum oculorum nubes pulveris, quae ad coelum ferebatur, abstulerat. ergo haud secus quam in tenebris errabant; ad so-

nitum notae vocis , ut signum , subinde coeuntes :
 Exaudiebantur tantum strepitus habenarum , quibus
 equi currum trahentes identidem verberabantur :
 16 haec sola fugientis vestigia excepta sunt. At in laevo
 Macedonum cornu , quod Parmenio , sicut ante dic-
 tum est , tuebatur , longe alia fortuna utriusque par-
 tis res gerebatur. Mazaeus , cum omni suorum equi-
 tatu vehementer investus , urgebat Macedonum alas ;
 iamque abundans multitudine aciem circumvehi coe-
 perat ; cum Parmenio equites *nuntiare iubet Alexandro , in quo discrimine ipsi essent , nisi mature subveniretur ; non posse sisti fugam*. Iam multum viae proce-
 ferat Rex , imminens fugientium tergis ; cum a Par-
 menione tristis nuntius venit. *refrenare equos iussi , qui vehebantur , agmenque constitit : frendente Alexandro , eripi sibi victoriam e manibus ; & Darium felicius fugere quam sequi se*. Interim ad Mazaeum su-
 perati regis fama pervenerat. Itaque , quamquam va-
 lidior erat , fortuna tamen partium territus , percul-
 sis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem
 causam sua sponte pugnae remissae ; sed occasione
 vincendi strenue est usus. Thessalos equites ad se
 vocari iubet. *Ecquid , inquit , videtis istos , qui fe-
 rociter modo instabant , pedem referre , subito pavore
 perterritos ? Nimirum nobis quoque regis nostri fortuna
 vincit. omnia Persarum caede strata sunt. quid cessatis ?
 an ne fugientibus quidem pares estis ?* Vera dicere vi-
 debatur , et spes languentes quoque erexerat. subdi-
 tis calcaribus prouere in hostem. et illi iam non fen-
 sim , sed citato gradu recedebant , nec quidquam fugae ,
 nisi quod terga nondum verterant , deerat. Parmenio

tamen, ignarus quaenam in dextro cornu fortuna regis esset, repressit suos: Mazaeus, dato fugae spatio, non recto itinere, sed maiore et ob id tutiore circumitu Tigrim superat; et Babylonem cum reliquis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugae comitibus ad Lycum amnem contenderat, quo trajecto dubitavit an solveret pontem, quippe *hostem iam affore* nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quae nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso, praedam hostis fore videbat. Abeuntem, cum intactum fineret pontem, dixisse constat, *Malle insequentibus iter dare, quam auferre fugientibus*. Ipse ingens spatium fuga emensus, media fere nocte Arbela pervenit. Quis tot ludibria fortunae, ducum agminumque caedem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universorum, aut animo affequi queat, aut oratione complecti? Propemodum seculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, et ignotos sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde, misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis praecipue fatigatos et faucios perurebat, passimque omnibus rivis prostraverant corpora, praeterfluentem aquam hianti ore captantes. quam cum diu avidi turbidam hausissent, tendebantur extemplo praecordia premente limo; resolutisque et torpentibus membris, cum supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quid-

quid occulti humoris usquam manaret, exciperent. nec ulla adeo avia et ficca lacuna erat, quae vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri vicis fenum ululatus feminarumque exaudiebantur, barbaro ritu *Darium* adhuc *regem* clamantium. Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu ad *Lycum* amnem pervenerat. ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, et plerique, cum hostis urgeret, in flumen se praecipitaverant, gravesque armis et proelio ac fuga defatigati gurgitibus hauriebantur. Iamque non pons modo fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulantes. quippe ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare coeperunt. Alexander instantibus suis, *impune abeuntem hostem sequi permetteret; hebetia tela esse, & manus fatigatas; tantoque cursu corpora exhausta, & praiceps in noctem diei tempus caufatus est.* Revera de laevo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Iamque signa converterat, cum equites, a *Parmenione* missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die maius periculum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci eum et incompositi sequebantur ovantes victoria. quippe omnes hostes aut in fugam effusos, aut in acie credebant cecidisse; cum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde *Macedonum* paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa rex ibat dissimulato magis periculo, quam spreto: nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felici-

tas. namque praefectum equitatus avidum certaminis, et ob id ipsum incautius in se ruentem, hasta transfixit. quo ex equo lapso, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque; nec Persae inulti cadebant: quippe non universae acies, quam hae tumultuariae manus vehementius iniere certamen. Tandem barbari, cum obscura luce, fuga tutior videretur esse quam pugna, diversis agminibus abiere. Rex, extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire poterunt, millia XL; Macedonum minus quam CCC desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam rex maiore ex parte virtuti, quam fortunae suae debuit; animo, non ut antea loco vicit. Nam et aciem peritissime instruxit: et promptissime ipse pugnavit: et magno consilio iacturam sarcinarum impedimentorumque contempsit, cum in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioque adhuc pugnae eventum pro victore se gessit: perculosos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius quam avidius persecutus est. Nam si parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseverasset; aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. iam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset; victori aut foede fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Ne duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt; quippe vulnera, quae quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est: Per-

diccas, ac Coenus, et Menidas, sagittis prope occisi.
Et, si vere aestimare Macedonas, qui tunc erant, volumus : fatebimur, et regem talibus ministris, et illos tanto rege fuisse dignissimos.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER V.

Q U I N T I
C U R T I I R U F I
D E R E B U S G E S T I S
A L E X A N D R I M A G N I
L I B R I
C U M S U P P L E M E N T I S I . F R E I N S H E M I I
P R A E M I T T I T U R N O T I T I A L I T E R A R I A
A C C E D I T I N D E X
S T U D I I S S O C I E T A T I S B I P O N T I N A E

VOLUMEN SECUNDUM

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICIDCCLXXXII

92710

U

Q. CURTII RUFII

DE

REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIARUM

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Dario Mediae fines ingresso, Arbela potitur Alexander, et Babylone: cuius situs, amplitudo, et corrupti mores describuntur, 1. Militibus praemia proponit, ut iis otium excuteret. Susianam urbem ac regum Persiae thesauros recipit, et Sisygambim solatur, 2. Uxiorum regione superata, Madatem praefectum, ac deditos et captivos, tum libertate tum immunitate donat: Perfidemque intrare cogitans, ab Ariobarzane recedere cogitur, 3. Captivo quodam iter paucis cognitum aperiente, Persarum exercitum, ipso Ariobarzane occiso, delet Alexander, 4. Ad Persepolim properans, captivorum Graecorum IV millia liberat, 5. Opulentissima Persepoli direpta, interiorem Persidis regionem petit, ac Mardorum domat gentem, 6. Alexander in convivio, a Thaide aliisque castrensibus scortis impulsus, Persarum regiam incendit: deinde persequi Darium statuit, 7. Darii, suos ad pugnam hortantis, oratio, 8. Variarum Magnatum sententiarum, ac tumultus, ob Nabarzanis, qui cum Besso proditorum societatem inierat, consilium, 9. Bessi et Nabarzanis de Dario prodendo aut occidendo nefaria deliberatio: quam miris artibus occultant, 10. Infidiae proditorum Dario aperiuntur, qui Graecorum praesens tutumque respuit auxilium; paratus perire,

si saluum esse nollent sui milites , 11. Bessus Darium fictis verbis et lacrimis delusum comprehendit, aureisque vincum compedibus, in sordido vehiculo ad Alexandrum deduci curat, 12. Alexander, audito Darii periculo, ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem, cum parricidis aliis arma vultumque metuens victoris, Darium, multis confossum vulneribus, relinquit, fugaque sibi consulere conatur. Darii corpus repertum Alexander lacrimis prosequitur, et ad Sisygambim sepeliendum mittit, 13.

QUAE interim ductu imperioque Alexandri vel in Graecia, vel in Illyriis ac Thracia gesta sunt, si quaeque suis temporibus reddere voluero; interrumpendae sunt res Asiae. Quas utique ad fugam mortemque Darii universas in conspectu dari, et sicut inter se cohaerent tempore, ita opere ipso coniungi, haud paulo aptius videri potest. Igitur ante, quae proelio apud Arbela coniuncta sunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbela pervenit: eodemque magnae partis amicorum eius ac militum fugam fortuna compulerat. quibus convocatis exponit: *haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes, agrisque omni copia rerum abundantes petiturus esset. praedam opimam paratamque ipsum & milites eius spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore, quippe se desertam cum expedita manu petiturum. Ultima regni adhuc intacta esse; inde bello vires haud aegre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissima gens, & ex longa fame satiaret se auro, mox futura praedae sibi; didicisse usu, pretiosam supellectilem, pellicesque & spadonum agmina nihil aliud fuisse, quam onera & impedimenta. eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, in-*

feriorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio ; quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus. iam Susa, iam cetera ornamenta regni, causamque belli victorem occupaturum. At ille docere pergit : *non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro : viris, non urbium tectis. omnia sequi armatos. Sic maiores suos percussos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam.* Igitur, sive confirmatis eorum animis, sive imperium magis quam consilium sequentibus, Mediae fines ingressus est. Paulo post Alexandro traduntur Arbela, regia supellectili ditique gaza repleta. quatuor millia talentum fuere : praeterea pretiosae vestes : totius, ut supra dictum est, exercitus opibus in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis iacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus a parte laeva Arabia, odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tigrim et Euphratem iacentia tam uberi et pingui solo sunt, ut a pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto fere solo propter venas aquarum refundante. Ipsi amnes ex Armeniae montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod ceperunt, percurrunt. duo millia et D stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniae montes notaverunt. Idem cum Mediae et Gordianorum terras fecare coeperunt, paulatim in arctius coeunt, et quolongius manant, hoc angustius inter se spatium terrae relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos:

incolae *Mesopotamiam* appellant; mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Mennim urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos esse. Ceterum Babylonem procedenti Alexandro Mazaeus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis suppliciter occurrit, urbem seque dedens. Gratus adventus eius fuit regi, quippe magni operis futura erat obsidio tam munitae urbis. Ad hoc vir illustris, et manu promptus, fama quoque etiam proximo proelio celebris, et ceteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excepit: ceterum *quadrato agmine*, quod ipse ducebat, *velut in aciem irent*, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem: plures obviam egressi sunt. Inter quos Bagophanes arcis et regiae pecuniae custos, ne studio a Mazaeo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat; argenteis altaribus utroque latere dispositis, quae non thure modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum equorumque, leones quoque et pardales caveis praeferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes. Post hos Chaldaei, Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes ii regum canere soliti: Chaldaei siderum motus et statas temporum vices ostendere. Equi-

tes deinde Babylonii, suo atque equorum cultu ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex, armatis stipatus, *oppidanorum turbam post ultimos pedites ire iussit*: ipse cum curru urbem, ac deinde regiam intravit. Postero die suppellectilem Darii, et omnem pecuniam recognovit. Ceterum ipsius urbis pulchritudo ac vetustas, non regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat; vel, ut plerique credidere, Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus, spatium xxx et duorum pedum latitudinem amplectitur: quadrigae inter se occurrentes sine periculo comineare dicuntur. Altitudo muri c cubitorum eminent spatio: turres denis pedibus quam murus altiores sunt. Totius operis ambitus ccclxviii stadia complectitur: singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse memoriae proditum est. Aedificia non sunt admota muris, sed fere spatium unius iugeris absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt; per xc stadia habitatur; nec omnia continua sunt: credo, quia tutius visum est, pluribus locis spargi. cetera ferunt coluntque, ut si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrantur. Euphrates interfluit, magnaue molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernae ingentes, in altitudinem pressae ad accipiendum impetum fluminis; quod ubi appositae crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corripere, nisi essent specus lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo

fructi sunt, totum opus bitumine adstringitur. Pons lapideus, flumini impositus, iungit urbem. hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus est: quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta iacienda egesto, vix sufficiendo operi firmum reperiunt solum. arenae autem subinde cumulatae, et saxi, quibus pons sustinetur adnexae, morantur amorem; qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu xx stadia complexam habet. xxx pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt: ad Lxxx summum munimenti fastigium pervenit. Super arce vulgatum Graecorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt; summam murorum altitudinem aequantes, multarumque arborum umbra et proceritate amoeni. Saxo pilae, quae totum onus sustinent, instructae sunt: super pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terrae, quam altam iniiciunt; et humoris, quo rigant terras: adeoque validas arbores sustinent moles, ut stipites earum viii cubitorum spatium crassitudine aequent, in L pedum altitudinem emineant, et frugiferae sint, ut si terra sua alerentur. Et cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat: haec moles, quae tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat. quippe xx lati parietes sustinent, undecim pedum intervallo distantes, ut procul visentibus silvae montibus suis imminere videantur. Syriae regem, Babylone regnantem, hoc opus esse molitum memoriae proditum est, amore coniugis victum: quae

defiderio nemorum silvarumque in campestribus locis, virum compulit amoenitatem naturae genere huius operis imitari. Diutius in hac urbe quam usquam constitit rex: nec ullus locus disciplinae militari magis nocuit. Nihil urbis eius corruptius moribus; nec ad irritandas illiciendasque immodicas voluptates instructius. Liberos coniugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perside regibus purpuratisque cordi sunt: Babylonii maxime in vinum, et quae ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Feminarum, convivia ineuntium, in principio modestus est habitus; dein summa quaeque amacula exuunt, paulatimque pudorem profanant: ad ultimum (honus auribus fit) ima corporum velamenta proiiciunt. nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum virginumque, apud quas comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter haec flagitia exercitus ille domitor Asiae per XXXIV dies faginat, ad ea quae sequebantur discrimina haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset. Ceterum, quo minus damnum sentiret, identidem incremento novabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit: D praeterea eiusdem generis equites. Cum his DC Thracas, adiunctis peditibus suae gentis III millibus et D. et ex Peloponneso mercenarius miles ad IV millia advenerat, cum CCCLXXX equitibus. Idem Amyntas adduxerat L principum Macedoniae liberos adultos ad custodiam corporis. quippe inter epulas hi sunt regis ministri: iidemque equos ineun-

ti proelium admovent, venantemque comitantur; et vigiliarum vices ante cubiculi fores servant: magnorumque praefectorum et ducum haec incrementa sunt et rudimenta. Igitur arci Babyloniae rex Agathone praesidere iusso, cum DCC Macedonum, trecentisque mercede conductis, praetores, qui regioni Babyloniae et civitati praeessent, Menetem et Apollodorum reliquit. His duo millia peditum dat cum mille talentis: utrique praeceptum, *ut in supplementum milites legerent*. Mazaeum transfugam Satrapia Babyloniae donat; Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit: Armenia Mithreni Sardinium proditori data est. Ex pecunia deinde Babyloniae Macedonibus equitibus sexcenti denarii tributii; peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedestrium stipendium mensum est. His ita compositis, in regionem, quae *Satrapene* vocatur, pervenit. fertilis terra, copia rerum et omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi constitit; ac ne desides otio dimitteret animos, iudices dedit, praemiaque proposuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortissimi iudicati essent, singulis militum millibus praefuturi erant, *Chiliarchas* vocabant; tum primum in hunc numerum copiis distributis: namque antea quingenariae cohortes erant; nec fortitudinis praemia gesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio inter futura certamini, testis eadem cuiusque factorum, et de iudicibus latura sententiam. quippe verone an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud

Halicarnasson a iunioribus proelium unus maxime accenderat. proximus ei Antigenes visus est : tertium locum Philotas Angeus obtinuit : quartus Amyntae datus est : post hos Antigonus, et ab eo Lyncestes Amyntas fuit : septimum locum Theodotus : ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque a maioribus tradita utiliter mutavit. Namque cum ante equites in suam quisque gentem describerentur seorsum a ceteris; exempto nationum discrimine, praefectis, non utique suarum gentium, sed delectis attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat, cuius sonus plerumque tumultuantium fremitu exoriente haud satis exaudiebatur : ergo perticam, quae undique conspici posset, supra praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum, observabatur ignis noctu, fumus interdiu. Iamque Susa adiuro Abulites, regionis eius praefectus, sive Darii iussu, ut Alexandrum praeda retineret, sive sponte, filium obviam misit, *traditurum se urbem* promittens. Benigne iuvenem excepit rex, et eo duce ad Choaspen amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromades cameli inter dona erant velocitatis eximiae; XII Elephanti a Dario ex India acciti, non iam terror, ut speraverant, Macedonum, sed auxilium; opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae egressit. L milia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa aetate cumula-

verant liberis posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis manus intulit. Confedit deinde in regia sella multo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex regis pueris mensam subdidit pedibus. et cum spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex; *causam moestitiae* requisivit. Ille indicat, *Darium vesci in ea solitum: seque sacram eius mensam ad ludibrium recidentem sine lacrimis conspiceri non posse.* Subiit ergo regem verecundia violandi hospitales Deos. Iamque *subduci* iubebat: cum Philotas, *minime vero haec feceris rex, sed omen quoque accipe; mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam.* Rex, Perfidis fines aditurus, Susa urbem Archelao et praesidium III millium tradidit: Xenophilo arcis cura mandata est: Macedonum aetate graves, praesidere arcis custodiae iussi. Thesaurorum Callicrati tutela permissa: Satrapia regiones Susiae restituta Abuliti. Matrem quoque Darii et liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum his, quae eam confecerant, *tradi Sisygambi* iussit. Omni namque honore eam, et filii quoque pietate prosequeretur. *Admonerique* iussit, *ut si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas adsuefaceret, donoque doceret dare.* ad hanc vocem lacrimae obortae prodidere animum aspernantis id munus. quippe non aliud magis in contumeliam Perfarum feminae accipiunt, quam admoveere lanae manus. Nuntiant qui dona tulerant, *tristem esse Sisygambim; dig-*

naque res excufatione et folatio vifa. Ipfe ergo per-
 venit ad eam, et *mater*, inquit, *hanc veftem, qua in-*
dutus fum, fororum non folum donum, fed etiam opus
vides. noftri decepere me mores. Cave, obfecro, in con-
tumeliam accipias ignorationem meam. Quae tui mo-
ris effe cognovi, ut fpero, abunde fervata funt. Scio,
apud vos filium in confpectu matris nefas effe confi-
dere, nifi cum illa permifit. Quotiescunq; ad te ve-
ni, donec, ut confiderem, annueres, refititi. Procum-
bens venerari me faepe voluifti: inhibui. Dulciffimae
matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo. Mitiga- 3
 to animo eius, rex quartis caftis pervenit ad flu-
 vium: Pafitigrim incolae vocant: oritur in monti-
 bus Uxiorum, et per L ftadia filveftribus ripis prae-
 ceptis inter faxa devolvitur. Accipiunt deinde eum
 campi, quos clementiore alveo praeterit, iam na-
 vium patiens. DC ftadia funt mollioris foli, per quod
 leni tractu aquarum Perfico mari fe infinuat. Ale-
 xander, amne superato, cum IX millibus peditum,
 et Agrianis atque Graecorum mercenariis millibus
 III, additis millibus Thracum, in regionem Uxio-
 rum pervenit. Finitima Sufis eft, et in primam Per-
 fidem excurrit, arctum inter fe et Sufianos aditum
 relinquens. Madates erat huius regionis praefectus,
 haud fanè temporum multorum homo. quippe ul-
 tima, pro fide experiri decreverat. Sed periti loco-
 rum Alexandrum docent; *occultum iter effe per cal-*
les, & averfum ab urbe. fi paucos miffet leviter ar-
matus, fuper capita hoftium evafuros. Cum confilium
 placuiffet, iidem itinerum fuerunt duces. D et M
 mercede conducti, et Agriani fere M Tauroni prae-

fecto dati, ac post *solis occasum iter ingredi iussi*. Ipse tertia vigilia castris motis circa lucis ortum superaverat angustias, caesaque materia cratibus et pluteis faciendis, ut qui turres admoverent, extra teli ictum essent, urbem obsidere coepit. Praerupta erant omnia, saxis et cotibus impedita. multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen: quia rex inter primos confiterat, interrogans tot urbium victores, *an erubescerent haerere in obsidione castelli exigui & ignobilis?* simul iam inter haec eminus petebatur; cum testudine obiecta milites, qui ut inde discederet perpellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit: ad cuius conspectum et animi hostium labare, et Macedones acrius proelium inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat; nec fisti vis hostium poterat. paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit: magna pars in arcem concessit. Inde xxx oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum a rege redditur, *non esse veniae locum*. Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sisygambim, Darii matrem occulto itinere ignotoque hostibus mittunt, qui peterent, *ut ipsa regem mitigaret*: haud ignari, parentis eam loco diligi colique. et Madates sororis filiam secum matrimonio iunxerat: Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sisygambis supplicium precibus repugnavit, abnuens, *deprecationem pro illis convenire fortunae, in qua esset: adiecitque, metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret. sae-*

pius cogitare, captivam esse se, quam reginam fuisse. Ad ultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata est: *ut ipsam excusaret quod deprecaretur. petere se, ut illis quoque; si minus, sibi ignosceret. pro necessario ac propinquo suo, iam non hoste, sed supplice tantum vitam precari.* Moderationem clementiamque regis, quae tunc fuit, vel una haec res possit ostendere: non Madati modo ignovit; sed omnes et deditos et captivos libertate atque immunitate donavit: urbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Uxiorum deinde gentem subactam Susianorum Satrapiae contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illum *campestri itinere procedere* iubet; ipse cum expedito agmine iugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Perfidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Perfidem, quinto angustias, quae illi *Susidas Pylas* vocant, intrat. Ariobarzanes has cum xxv millibus peditem occupaverat rupes, abscissas et undique praeruptas, in quarum cacuminibus extra teli iactum barbari stabant, de industria quieti et paventibus similes; donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident; tum vero ingentis magnitudinis saxa per montium pro-na devolvunt: quae incussa saepius subiacentibus petris maiore vi incidebant, nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides et sagittae ingerebantur undique. nec id miserimum fortibus viris erat; sed quod inulti ferarum ritu velut in fovea deprehensi caederentur.

Ira igitur in rabiem versa, eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveniant, alius alium levantes conabantur adscendere. ea ipsa multorum simul manibus correpta et convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, cum tantae molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modo, sed etiam pudor temere in illas angustias coniecti exercitus angebat. Invictus ad eam diem fuerat, nihil frustra ausus, impune Ciliciae fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat: tunc haesitabat deprehensa felicitas; nec aliud remedium erat, quam reverti qua venerat. Itaque signo receptui dato *densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retro evadere ex angustis* iubet. xxx fuere 4 stadia, quae remensi sunt. Tum castris undique aperto loco positis, non consultare modo *quid agendum esset*; sed vates quoque adhibere coepit a superstitione animi. Sed quid tunc praedicere Aristander, cui tum plurimum credebatur ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis, *peritos locorum convocari* iubet. *Per Mediam iter ostendebant tutum apertumque*; sed rex dimittere milites infepultos erubescibat: ita tradito more, ut vix ullum militiae tam solenne esset munus, quam humandi suos. *Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari* iubet; inter quos erat quidam Graecae Persicaeque linguae peritus, qui *frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere* affirmat; *silvestres esse calles, vix singulis pervios: omnia contegi frondibus, implexosque arborum ramos silvas committere.* Namque Persis ab altero la-

tere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinem MDC stadia, in latitudinem CLXX procurrit. Hoc dorsum a Caucaſo monte ad rubrum mare pertinet; quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum obiectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vicis atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum: Medus a mari, et ad meridiem versus, minor amnis eo quem accepit, evehitur; gignendaeque herbae non alius est aptior, quidquid alluit floribus vestiens. Platani quoque et populi contegunt ripas; ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. quippe obumbratus amnis pressus in solum dilabitur alveo; imminentque colles, ipsi quoque frondibus laeti, radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur; temperatum coelum: hinc perpetuum iugum opacum et umbrosum, quod aestus levat: illinc mare adiunctum, quod modico tepore terras fovet. His expositis captivus interrogatus a rege, *auditune an oculis comperta haberet, quae diceret? pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse*, respondit: *bis captum, semel a Persis in Lycia; iterum ab ipso*. Subit animum memoria regis oraculo editae sortis, quippe consulenti responsum erat, *ducem in Persidem ferentis viae Lycium civem fore*. Igitur promissis, quanta et praesens necessitas exigebat, et ipsius fortuna capiebat, oneratum, *armari iubet Macedonum more, & quod bene verteret, monstraret iter; quamvis arduum & praecipens, evasurum se esse cum paucis. nisi forte crederet*,
Curtius. Vol. II. B

quò ipse pecoris causa issèet, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse. Etiam atque etiam docere captivus, quàm difficile iter esset, maxime armatis. tum rex, *praedem me*, inquit, *accipe*, *neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire qua duces*. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus, quis affueverat, et iis copiis, quas Meleager ducebat, et sagittariis equitibus M, praecepit, *ut castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet: quo magis barbari crederent, ipsum regem in castris esse*. Ceterum, *si forte Ariobarzanes cognovisset, per callium amfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculum conversum agmen: sibi autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset; cum trepidantium barbarorum tumultum exaudisset persequentium regem, id ipsum iter, quo pridie pulsati fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet averfis*. Ipse tertia vigilia silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, perguit ad demonstratum iter callium. *tridui alimenta portare militem iusserat leviter armatum*. Sed praeter invias rupes ac praerupta faxa, vestigium subinde fallentia, nix cummulata vento ingredientibus fatigabat: quippe velut in foveas delati hauriebantur; et cum a commilitonibus levarentur, trahebant magis adiuvantes, quam sequebantur. Nox quoque, et ignota regio, ac dux, incertum an satis fidus, multiplicabant metum: *si custodes fefellisset; quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. ex unius captivi vel fide, vel anima, pendere & regis salutem, & suam*. Tandem venere in iugum. a

dextera iter ad ipsum Ariobarzanem erat: hic Philotam et Coenon cum Amynta et Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit, monitos, *ut quia eques pediti erat mixtus, qua pinguiſſimum eſſet ſolum, & pabuli fertile, ſenſim procederent*: duces itineris de captivis dati. Ipſe cum armigeris et ala, quam *Agema* appellant, ardua ſemita, ſed longius a ſtationibus hoſtium remota, multa cum vexatione proceſſit. Medius erat dies, et fatigatis neceſſaria quies; quippe tantundem itineris ſupererat, quantum emenſi erant; ſed minus praecipitis atque ardui. Itaque reſectis cibo ſomnoque militibus, ſecunda vigilia furgit, et cetera quidem haud aegre praeteriit. ceterum, qua ſe iugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concurſu cavata torrentium iter ruperat. ad haec arborum rami alio alio implicati et coeuntes, ut perpetuam obiecerant ſepem. Deſperatio igitur ingens, adeo, ut vix lacrimis abſtinerent, inceſſerat. Praecipue obſcuritas terrori erat: nam etiam ſi qua ſidera internitebant, continenti fronde teſtae arbores conſpicere prohibebant. ne aurium quidem uſus ſupererat, ſilvas quatiente vento; quae concutientibus ramis maiorem quam pro flatu ſonum reddebant. Tandem exſpectata lux omnia, quae terribiliora nox fecerat, minuit: circumiri brevi ſpatio poterat eluvies; et ſibi quiſque dux itineris coeperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem: ex quo hoſtium ſtatione conſpecta, ſtrenue armati, a tergo ſe oſtendunt nihil tale metuentibus; quorum pauci, qui congregari auſi erant, caeſi ſunt. Itaque hinc morientium gemitus; hinc ad

suos recurrentium miserabilis facies; in tegros quoque, antea quam discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quis Craterus praeerat, illato, ad occupandas augustias, in quibus pridie haesitarat, miles educitur. simul et Philotas cum Polyperconte Amyntaque et Coeno diversum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus accipiti malo oppressi, memorabile tamen proelium edunt. ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit; et saepe desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, et ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerisque fodiebant. Ariobarzanes tamen, XL ferme equitibus et quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit; Persepolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed a custodibus urbis exclusus, consecutis strenue hostibus, cum omnibus fugae comitibus renovato proelio cecidit. Craterus quoque § raptim agmine acto supervenit. Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communivit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant; tamen praealtae praecipitesque fossae, pluribus locis obiectae, abruperant iter: sensimque et caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei literae reduntur a Tyridate, custode regiae pecuniae, indicantes, eos, qui in urbe essent, audito eius adventu, diripere velle thesauros; properaret occupare: expeditum iter esse, quamquam Araxes amnis interfluat. Nullam

virtutem regis istius magis, quam celeritatem laudaverim. relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus, itineris tanto spatio fatigatis, ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo; quibus direptis ac dirutis, pontem ex materia eorum, subditis saxis, strenue induxit. Iamque haud procul urbe erant; cum miserabile agmen, inter pauca fortunae exempla memorandum, regi occurrit. Captivi erant Graeci ad quatuor millia fere, quos Persae vario suppliciorum modo affecerant. alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis, iniustisque barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant; et cum se quoque alienae ditionis esse cernerent; volentes regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis praeter vocem poterat agnoscere. plures igitur lacrimas commovere, quam profuderant ipsi. quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum, inuentibus similes quidem, sed tamen dispares poenas, quis maxime miserabilis esset, liquere non poterat. Ut vero *Iovem illi tandem Graeciae ultorum aperuisse oculos conclamavere*; omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex abstersis, quas profuderat, lacrimis, *bonum habere animum iubet; visuros urbes suas coniugesque*: et castra inde duo ab urbe stadia communit. Graeci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimum a rege peterent: cumque aliis *sedes in Asia rogare*, aliis *reverti domos placeret*; Euthymon Cymaeus ita locutus ad eos fertur. *Hi, qui modo ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia*

(quorum nos pudeat magis an poeniteat, incertum est)
ostentare Graeciae velut laetum spectaculum cupimus.
At ii optime miseras ferunt, qui abscondunt : nec ulla
est tam familiaris infelicibus patria, quam solitudo, &
status prioris oblivio. Nam qui multum in suorum mi-
sericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacrimae
inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit ; nam
& calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam
quisque fortunam in consilio habet, cum de aliena deli-
berat : & nisi mutuo essemus miseri, olim alius alii po-
tuissemus esse fastidio. Quid mirum est, fortunatos sem-
per parem quaerere ? Obsecro vos, olim vita defuncti,
quaeramus locum, in quo haec semesa membra obrua-
mus : ubi horribiles cicatrices celet exsilium. Grati pror-
sus coniugibus, quas iuvenes duximus, revertemur !
Liberi in flore & aetatis & rerum agnoscent, & fra-
tres ergastuli detrimenta ? Et quota pars nostri tot obire
terras potest ? procul Europa in ultima Orientis relegati,
senes, debiles, maiorem membrorum parte mulctati, tole-
rabimus scilicet, quae armatos & victores fatigaverunt.
Coniuges deinde, quas captis fors & necessitas unicum
solatium applicuit, parvosque liberos, trahimus nobis-
cum, an relinquimus ? cum his venientes nemo agnos-
cere volet, relinquemus ergo extemplo praesentia pignora,
cum incertum sit, an visuri simus ea quae petimus ? In-
ter hos latendum est, qui nos miseros nosse coeperunt.
Haec Euthymon. Contra Theaetetus Atheniensis or-
sus est dicere. Neminem pium habitu corporis suos
aestimaturum ; utique saevitia hostis, non natura cala-
mitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret for-
tuita : tristem enim de mortalitate ferre sententiam ; &

desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos, quod ipsi nunquam ausi optare forent, offerre patriam, coniuges, liberos, & quidquid homines vel vita aestimant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent, alium domi esse coeli haustum; alium lucis, adspectum: mores, sacra, linguae commercium etiam a barbaris expeti; quae ingenita ipsi omiffuri sint sua sponte; non ob aliud tam calamitosi, quam quod illis carere coacti essent. Se certe rediturum ad penates & in patriam; tantoque beneficio regis usurum: si quos contubernii, librorumque, quos servitus coegisset agnoscere, amor detineret; relinquerent, quibus nil patriae carius est. Pauci huius sententiae fuere; ceteros consuetudo, natura potentior, vicit. Consenserunt, petendum esse a rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt: quos Alexander ratus, quod ipse praestare cogitabat, petituros, iumenta, inquit, assignari quae vos veherent: & singulis vestrum mille denarium dari iussi. Cum redieritis in Graeciam, praestabo, ne quis statum suum, si haec calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lacrimis terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant: tandem rege tristitiae causam exigente, Euthymon familia iis, quae in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunae solum eorum, sed etiam poenitentiae misertus, terna millia denarium singulis dari iussit: denae vestes adiectae sunt; et arma cum pecoribus ac frumento data: ut coli ferique attributus iis ager posset. Postero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiorum urbem Graecis esse quam regiam veterum Persidis regum.

*hinc illa immensa agmina infusa : hinc Darium prius ,
deinde Xerxem Europae impium intulisse bellum. exci-
dio illius parentandum esse maioribus. Iamque barbari ,
deserto oppido , qua quemque metus agebat , diffu-
gerant ; cum rex phalangem nil cunctatus inducit.
Multas urbes , refertas opulentia regia , partim ex-
pugnauerat , partim in fidem acceperat : sed urbis
huius divitiae vicere praeterita. In hanc totius Persi-
dis opes congefferant barbari. aurum argentumque
cumulatum erat : vestis ingens modus : supellex non
ad usum modo , sed ad ostentationem luxus compa-
rata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur ;
pro hoste erat , qui pretiosorem occupaverat prae-
dam : et cum omnia , quae reperiiebantur , capere non
possent ; iam res non occupabantur , sed aestimaban-
tur. Lacerabant regias vestes , ad se quisque partem
trahentes : dolabris pretiosae artis vasa caedebant :
nihil neque intactum erat , nec integrum ferebatur ;
abrupta simulacrorum membra , ut quisque avelle-
rat , trahebat. Neque avaritia solum , sed etiam cru-
delitas in capta urbe grassata est : auro argentoque
onusti vilia captivorum corpora trucidabant ; passim-
que obvii caedebantur , quos antea pretium sui mise-
rabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria
morte occupaverunt ; pretiosissima vestium induti ,
e muris semetipsos cum coniugibus ac liberis in prae-
ceps iactantes. Quidam ignes , quod paulo post fac-
turus hostis videbatur , subiecerant aedibus , ut cum
suis vivi cremarentur. Tandem *suis rex corporibus ,
& cultu feminarum abstinere iussit. Ingens pecuniae
captivae modus traditur , prope ut fidem excedat.**

ceterum aut de aliis quoque dubitamus; aut credimus, in huius urbis gaza fuisse C et XX millia talenta : ad quae vehenda (namque ad usus belli secum portare decreverat) *iumenta & camelos a Suis & Babylone contrahi* iussit. Accessere ad hanc pecuniae summam captis Persagadis sex millia talentorum. Cyrus Persagadam urbem condiderat, quam Alexandro praefectus eius Gobares tradidit. Rex arcem Persepolis, III millibus Macedonum praesidio relictis, *Nicarthidem tueri* iubet : Tyridati quoque, qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem apud Darium habuerat : magnaue exercitus parte et impedimentis ibi relictis, Parmenionem Craterumque praefecit. Ipse cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorem Persidis regionem, sub ipsum Vergiliarum fides petiit : multisque imbris et prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quo intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis oblitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat. Locorum squalor et solitudines inviae fatigatum militem terrebant, *humanarum rerum terminos se videre* credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio attoniti intuebantur; et *antequam lux quoque & coelum ipsos descenderent*, reverti iubebant. Rex castigare territos supersevit : ceterum ipse equo defiliit, pedesque per nivem et concretam glaciem ingredi coepit. erubuerunt non sequi, primum amici, deinde copiarum ducés, ad ultimum milites. Primusque rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit : exemplum regis ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias silvas emensi, huma-

ni cultus rara vestigia et passim errantes pecorum greges reperere: et incolae, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inviis septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui comitari fugientes non poterant, devios montes, et obritos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere se regi. nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus reductis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, et multum a ceteris Persis cultu vitae abhorrentem. Specus in montibus fodiant, in quos seque ac coniuges et liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne vescuntur. Ne feminis quidem pro naturae habitu molliora ingenia sunt: comae prominent hirtae: vestis super genua est: funda vinciunt frontem; hoc et ornamentum capitis et telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunae impetus domuit. Itaque trigesimo die, posteaquam a Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque pro cuiusque merito dedit. propemodum omnia, quae in ea urbe ceperat, distributa.

7 Ceterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditis fidem, in captivis clementiam, in voluptatibus permissis quoque et usutatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate foedavit. Hoste et aemulo regni reparante tum cum maxime bellum; nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus; de die inibat convivia, qui-

bus feminæ intererant : non quidem quas violari nefas effet ; quippe pellices licentius quam decebat cum armato vivere affuetæ. Ex his una Thais et ipsa temulenta, *maximam apud omnes Graecorum initurum gratiam* affirmat, *si regiam Persarum iussisset incendi. exspectare hoc eos, quorum urbes barbari deleferent.* Ebrio scorto de tanta re ferente sententiam, unus et alter, et ipsi mero onerati, assentiunt. rex quoque fuit avidior, quam patientior : *quin igitur ubi ciscimur Graeciam, & urbi faces subdimus?* Omnes incaluerant mero : itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiae iniicit ; tum convivæ et ministri, pellicesque. Multa cedro aedificata erat regia : quæ celeriter igne concepto, late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit ; fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrat. Sed ut ad vestibulum regiae ventum est ; vident regem ipsum adhuc æggerentem faces. Ommissa igitur, quam portaverant, aqua ; aridam materiam in incendium iacere coeperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, unde tot gentes ante iura petebant : patria tot regum ; unicus quondam Graeciae terror ; molita mille navium classem, et exercitus, quibus Europa inundata est ; contabulato mari montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne longa quidem aetate, quæ excidium eius secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum reges, quas nunc habent Parthi, huius vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. haud procul moenibus fluxerat, inde ur-

bem fuisse xx stadiis distantem credunt magis quam sciunt accolae. Pudebat Macedones, tam praeclaram urbem a commessabundo rege deletam esse. Itaque res in serium versa est; et imperaverunt sibi, ut crederent *illo potissimum modo fuisse delendam*. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, poenituisse constat, et dixisse: *maiores poenas Persas Graecis daturus fuisse, si ipsum in solio regiaeque Xerxis respicere coacti essent*. Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, xxx talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediae transit, ubi supplementum novorum militum e Cilicia occurrit. peditum erant quinque millia, equites mille: utriusque Plato Atheniensis praeerat. his copiis auctus, 8 Darium persequi statuit. Ille iam Ecbatana pervenerat caput Mediae. urbem hanc nunc tenent Parthi, eaque aestiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat: sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD, sed iam nullum intervallum adversus celeritatem eius satis longum videbatur. Itaque proelio magis, quam fugae se praeparabat. xxx millia peditum sequebantur, in quibus Graecorum erant quatuor millia, fide erga regem ad ultimum invicta. funditorum quoque et sagittariorum manus quatuor millia expleverat, praeter hos III millia et CCC equites erant, maxime Bactrianorum. Bessus praeerat, Bactrianae urbis regionisque praefectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinavit via militari, iussis praecedere lixis impedimentorum custodibus. Consilio deinde advocato, *si me cum igna-*

vis, inquit, & pluris qualemcunque vitam honesta morte aestimantibus, fortuna iunxisset; tacerem potius, quam frustra verba consumerem. Sed maiore, quam vellem, documento, & virtutem vestram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quae sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persecuti estis. Fides vestra & constantia, ut regem me esse credam, facit. Proditores & transfugae in urbibus meis regnant: non hercules qui tanto honore digni habeantur; sed ut praemiis eorum vestri sollicitentur animi. meam tamen fortunam quam victoris maluistis sequi; dignissimi quibus, si ego non possim, dii pro me gratiam referant. & mehercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quae non in coelum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamsi consilium fugae, a qua multum abhorret animus, agitasssem; vestra tamen virtute fretus, obviam isssem hosti. Quousque enim in regno exsulabo, & per fines imperii mei fugiam externum & advenam regem? cum liceat experto belli fortunam, aut reparare quae amisi, aut honesta morte defungi. Nisi forte satius est expectare victoris arbitrium, & Mazaei & Mithrenis exemplo precarium accipere regnum nationis unius. ut iam malit ille gloriae suae, quam irae obsequi. Nec dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut condonare possit: nec hoc imperium vivus amittam, idemque erit regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si haec lex, nulli non parva libertas est: nemo e vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem

tot malorum pariet, aut finem. Equidem quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. nec immerito mitiores vices eius exspecto. Sed si iusta ac pia bella dii averfantur; fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora maiorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt; per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit; per tot navium classes in Graeciam missas, per tot trophaea regum oro & obtestor, ut nobilitate vestra gentisque dignos spiritus capiatis: ut eadem constantia animorum, qua praeterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde fors tulerit. Me certe in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, 9 aut pugna. Haec dicente Dario, praesentis periculi species omnium simul corda animosque horrore perstrinxerat, nec aut consilium suppetebat, aut vox; cum Artabazus, vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi saepe diximus, Nos vero, inquit, pretiosissima vestium induti, armisque quanto maximo cultu possumus adornati, regem in aciem sequemur: ea quidem mente, victoriam ut speremus, mortem non recusemus. Assensu excepere ceteri hanc vocem. sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, regem suum per milites, quibus ambo praeerant, comprehendere et vincere decreverant: ea mente, ut si Alexander ipsos infecutus foret, tradito rege vivo inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Darium aestimaturi; sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu voluissent, Nabarzanes aditum nefariae spei

praeparans, Scio me, inquit, sententiam esse dicturum, prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant; & gubernator, ubi naufragium timet, iactura, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo; sed ut te ac regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus; & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. novis initiis & ominibus opus est. Auspiciam & imperium alii trade interim, qui tamdiu rex appelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum ratio promittit. Baëtra intacta sunt: Indi & Sagae in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent; ut maior belli moles superfit, quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Saepe taedio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Baëtra, quod tutissimum receptaculum est, petimus; praefectum regionis eius Bessum, regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus iusto regi tibi fiduciarium restituet imperium. Haud mirum est, Darium non temperasse animo, quamquam tam impiae voci quantum nefas subesset, latebat. itaque, pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires! strictoque acinace interfecturus videbatur; ni propere Bessus Baëtrianique, tristium specie, ceterum, si perseveraret, vincituri, circumsterissent.

Nabarzanes interim elapsus, mox et Bessus secutus, copias, quibus praeerant, a cetero exercitu secedere iubent; secretum iniri consilium. Artabazus convenientem praesenti fortunae sententiam orsus, mitigare Darium temporum identidem admonens coepit. *Ferret aequo animo qualiumcunque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiamsi omnes praesto essent: quid futurum, si persecuti fugam ipsius alienentur a rege?* Ea re paruit Artabazo; et quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. sed attonitus moestitia simul et desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quae nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Graecorum militum Patron *arma capere suos iubet, paratosque esse ad exsequendum imperium.* Persae secesserant: Bessus cum Bactrianis erat; tentabatque Persas abducere, *Bactra, & intactae regionis opulentiam, simulque quae manentibus instarent pericula,* ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, *nefas esse deserere regem.* Inter haec Artabazus omnibus imperatoriisungebatur officii. ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem aegre a Dario impetravit, *ut cibum caperet,*
10 *animumque regis.* At Bessus et Nabarzanes olim agitatatum scelus exsequi statuunt, regni cupiditate accensi: Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est. ad nomen quoque barbari conveniunt; et

pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio cui praeerant, armis virisque et spatio locorum nulli earum gentium secunda. tertiam partem Asiae tenet: multitudo iuniorum, exercitus, quos amiserat Darius, aequabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant: inde vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit per milites Bactrianos, ad omne obsequium destinatos, regem comprehendere; mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret, *vivum asservari eum*. si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset; occisuri Darium, et Bactra cum suarum gentium manu petitori. Ceterum propalam comprehendere Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem regi: Graecorum quoque fides timebatur. Itaque quod non poterant vi, fraude assequi tentant: poenitentiam secessionis simulare decreverant, et excusare apud regem consternationem suam. Interim qui Persas sollicitarent mittuntur: hinc spe, hinc metu militares animos versant; *ruinae rerum illos subdere capita; in perniciem trahi; cum Bactra pateant, exceptura eos donis & opulentia, quantam animis concipere non possint*. Haec agitantibus Artabazus supervenit, sive regis iussu, sive sua sponte, affirmans, *mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiae gradum patere apud regem*. Illi lacrimantes nunc purgare se, nunc Artabazum orare, *ut causam ipsorum tueretur, precesque perferret*. Sic peracta nocte, sub lucis ortu Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo praetorii aderat, titulum solennis officii occulto sceleri praeferens.

Darius signo ad eundem dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes ceterique parricidae procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habituri erant, sustinere venerari, lacrimas etiam poenitentiae indices profuderunt. adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotae, Darium, natura simplicem et mitem, non credere modo quae affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris poenituit; cum intuerentur, qualem et regem et virum fallerent. Ille quidem securus periculi quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere pro-

11 perabat. Patron autem, Graecorum dux, praecepit suis, *ut arma, quae in sarcinis antea ferebantur, induerent; ad omne imperium suum parati & intenti.* Ipse currum regis sequebatur, occasione imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus praesenserat. sed Bessus, id ipsum metuens, custos verius, quam comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac saepius sermone revocato, inter fidem timoremque haesitans, regem intuebatur. qui ut tandem advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem *percontari* iubet, *numquid ipse velit dicere.* Patron, *se vero, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo* respondit. Iussusque *propius accedere*, sine interprete, nam haud rudis Graecae linguae Darius erat: *Rex, inquit, ex E millibus Graecorum supersumus pauci, omnis fortunae tuae comites, & in hoc tuo statu iidem, qui florente te fuimus; quascunque sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus petituri. Secundae adversaeque res tuae copulavere nos tecum.*

Per hanc fidem invictam oro & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Graeciam; nulla Bactra sunt nobis; spes omnis in te, utinam & in ceteris esset. Plura dici non attinet. custodiam corporis tui externus & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse praestare. Bessus, quamquam erat Graeci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indicium profecto Patronem detulisse credebat: et interpretis Graeci relato sermone exempta dubitatio. Darius autem, quantum ex vultu concipi poterat, haud sane territus, percontari Patrona causam consilii, quod afferret, coepit. Ille non ultra differendum ratus, Bessus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in ultimo discrimine & fortunae tuae & vitae. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus. Et Patron quidem egregiam conservati regis gloriam tulerat. Eludant licet, quibus forte ac temere humana negotia volvi agique persuasum est. Equidem aeterna constitutione crediderim, nexuque causarum latentium, et multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe respondit: quamquam sibi Graecorum militum fides nota sit; nunquam tamen a popularibus suis recessurum. difficilius sibi esse damnare, quam decipi. quidquid fors tulisset, inter suos perpeti malle, quam transfugam fieri. Sero se perire, se salvum esse sui milites nollent. Patron, desperata salute regis, ad eos, quibus praeerat, rediit; omnia pro fide experiri paratus. At Bessus occidendi protinus 12 regis impetum conceperat. sed veritus ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non pos-

fet, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, *quod perfidi hominis insidias, iam Alexandri opes spectantis, prudenter cauteque vitasset. donum eum hosti laturum fuisse regis caput. nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia: sine pignore, sine lare, terrarum orbis exsulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri.* Purganti deinde se, *deosque patrios testes fidei suae invocanti Darius vultu assentiebat, haud dubius quin vera deferrentur a Graecis; sed eo rerum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quam decipi. xxx millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur; IV millia Patron habebat: quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri.* Itaque praeoptabat immerito, quam iure violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit, *Alexandri sibi non minus iustitiam, quam virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo praemium expectent: violatae fidei neminem acriorem fore vindicem ultoremque.* Iamque nox appetebat, cum Persae more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani, ut imperatum erat a Besso, armati stabant. Inter haec Darius *Artabazum acciri iubet; expositisque, quae Patron detulerat, haud dubitare Artabazus quin transfundendum esset in castra Graecorum. Persas quoque periculo vulgato secuturos.* Destinatus forti suae, et iam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem Artabazum ultimum illum visurus amplectitur; perfususque mutuis lacrimis, *inhaerentem sibi*

*avelli iubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut a rege intueretur; in humum pronum corpus abiecit. Tum vero custodiae eius affueti, quos regis salutem vel periculo vitae tueri oportebat, dilapsi sunt; cum armatis, quos iam adventare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus, quia quo discederent non habebant, circumstantibus regem. At ille remotis arbitris, diu aliud atque aliud consilium animo volutabat. Iamque solitudinem, quam paulo ante pro solatio petiverat, perosus, *Bubacem vocari iubet. quem intuens, Ite, inquit, consulite vobis, ad ultimum regi vestro, ut decebat, fide exhibita. ego hic legem fati mei exspecto. forsitan mireris quod vitam non finiam? alieno scelere, quam meo mori malo.* Post hanc vocem spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra complevit. Irrupere deinde alii, laceratisque vestibus lugubri et barbaro ululatu regem deplorare coeperunt. Persae, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quiescere audebant, ne impie deserere regem viderentur. Varius ac dissonus clamor sine duce ac sine imperio totis castris referebatur. Besso et Nabarzani nuntiaverant sui, *regem a semetipso interemtum esse.* planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, sequentibus quos ad ministerium sceleris delegerant: et cum tabernaculum intrassent, *quia regem vivere spadonès indicabant, comprehendi vinciriue iusserunt.* Rex curru paulo ante vectus, et deorum a suis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus fervo-*

rum suorum, in sordidum vehiculum pellibus undique contactum imponitur. Pecunia regis et suppellex, quasi iure belli diripitur, onustique praeda, per scelus ultimum parata, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Graecisque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora paricidarum contuitu ratus. Persae, promissis Bessi onerati, maxime quia nemo alius erat, quem sequerentur, coniungere se Bactrianis, agmen eorum tertio affecti die. Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt; nova ludibria subinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculum intexerant: ignoti iumenta agebant, ne percontantibus in agmine monstrari posset: custodes
 13 procul sequebantur. Alexander, audito Darium movisse ab Ecbatanis, omisso itinere, quod patebat in Mediam, fugientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in Paraetacene ultima: ibi transfugae nuntiant, *praecipitem fuga Bactra petere Darium*. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio, *non equidem vincitum regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum*. Rex ducibus convocatis, *maximum, inquit, opus, sed labor brevissimus superest; Darius haud procul destitutus a suis, aut oppressus. In illo corpore posita est victoria nostra: Et tanta res celeritatis est praemium*. Omnes pariter conclamant, *paratos ipsos sequi; nec labori, nec periculo parceret*. Igitur raptim agmen cursus magis quam itineris modo ducit: ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia

processit: perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpres excipitur. corpore aeger non potuerat agmen sequi, et deprehensus celeritate regis, transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit. sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos *Dimachas* appellant, adiungit: dorso hi graviora arma portabant, ceterum equis vehebantur; cum res locusque posceret, pedestris acies erat. Haec agentem Alexandrum ad-eunt Orfillos et Mythracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant; nuntiabantque, *stadia D abesse Persas; ipsos brevius iter monstraturos*. Gratus regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespera ducibus iisdem cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur; Phalange, *quantum festinare posset, sequi iussa*. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi coniungi ultimis possent. CCC stadia processerant, cum occurrit Brocubelus Mazaei filius, Syriae quondam praetor. is quoque transfuga nuntiabat, *Bessum haud amplius quam CC stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil praecaveret, incompositum inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. si festinaret sequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere*. Strenuo alioqui cupiditatem consequendi transfuga iniecerat. itaque calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Iamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur; sed prospectum ademerat pulveris nubes. paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulveris. Iamque conspecti a barbaris erant, et abeun-

tium agmen conspexerant; nequaquam futuri pares, si Bessus tantum animi fuisset ad proelium, quantum ad parricidium fuerat. Namque et numero barbari praestabant, et robore: ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, et fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, et ceteri facinoris eius participes, vehiculum Darii affecuti, coeperunt hortari eum, *ut conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet.* Ille deos ultores adesse testatur, et *Alexandri fidem implorans, negat, se parricidas velle comitari.* Tum vero ira quoque accensi, tela iniiciunt in regem; multisque confossum vulneribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerantur; duobus servis, qui regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugae spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant: barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur: D tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resistere melius esset, an fugere. Alexander, hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam praemittit: ipse cum ceteris sequitur. III ferme millia resistentium occisa sunt; reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, iubente rege, *ut caedibus abstineretur.* Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset: singuli, ut quaeque prehenderant, scrutantur; nec tamen ullum vestigium fugae regis exstabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equi-

tum persecuta sunt. at in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. vix credibile dictu, plures captivi, quam qui caperent, erant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumenta, quae Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, et errore delata per IV stadia, in quadam valle constiterant, aestu, simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit; ac dum galea hauffam aquam sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixâ conspexit. Miratusque confossa potius, quam abacta esse, semivivi * * *

Veteres scripti cusque hic deficiunt. quae in recentioribus adtexuntur, ut a genuinis dignosci possint, minori typo subiiciemus. Et quamquam alibi nova supplementa suis quaeque locis inserenda promiserim: cum ob alias causas, tum etiam imprimis, ne si recepta mutarentur, plus ex ea re confusionis, quam commodi nasceretur; quando etiam versiculi & Index ad recentiora exemplaria responderent; supplementa nostra in calce Curtiani operis separatim proponi, consultius visum est: inde, qui volet, petat.

* hominis corpus, cum propius accessisset, in sordido vehiculo pellibus contexto situm reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui applicito captivo, cum civem ex voce cognovisset, id saltem praesentis fortunae solatium se habere dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Haecque Alexandro perferri iubet: Se

*nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debi-
 torem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in
 matrem, coniugem, liberosque suos impensis: iis enim vitam,
 & pristini status reverentiam dignitatemque concessam: sibi au-
 tem a cognatis atque amicis, quibus & regna & vitam dederit,
 illa omnia erepta esse. precari se, ut illi victori terrarum om-
 nium imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati,
 non solum sua, sed exempli, omniumque regum causa, non
 negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Iamque defi-
 ciens aquam poposcit: quam allatam postquam bibit, Poly-
 strato, qui eam tulerat, Quisquis es mortalium, inquit, hoc
 mihi extremum universae calamitatis genus accidit, ut pro tanta
 in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam; at referat
 Alexander: Alexandro vero dii, pro eius summa in meos hu-
 manitate ac clementia. Cui hoc fidei regiae unicum dextrae pig-
 nus pro me dabis. Haec dicentem, accepta Polystrati manu,
 vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demor-
 tui perveniens, tam indignam illo fastigio mortem, lacrimis
 profecutus est. demtaque sibi chlamyde, corpus illius conte-
 xit: atque regio ornatum cultu, ad matrem Sifygambim, pa-
 trio regioque more sepeliendum, atque regis maiorum suorum
 tumulis inferendum, misit.*

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER VI.

Q. CURTII RUFII

D E

REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIARUM

LIBER VI.

A R G U M E N T U M.

Proelii inter Lacedaemonios atque Maçedones descriptio, & pax ab Alexandro victore Graecis, qui eo absente defece- rant, concessa, 1. Alexander bello invictus, otio & deliciis frangitur; unde rumor in castris, qui torpentem excitat, 2. Hortatoria Alexandri ad milites oratio, ut bellum in Asia inchoatum perfequantur & absolvant, 3. Zioberis miri fluminis descriptio. Alexander Nabarzani per literas salutem quaerenti veniam pollicetur. Deinde mari Caspio & Hyrcaniae proximus, quosdam Darii praefectos recipit in gratiam, 4. Artabazo, summa cum animi benevolentia excepto, Graecis qui Darium adiuverant parcat Alexander, & Mardorum gente debellata, Amazonicae cuiusdam reginae petitioni satisfacit, 5. Macedones Alexandri offenduntur moribus, qui ut seditionem averteret, ad bellum Besso inferendum mentem convertit, quod & stratagemate inchoat: ac Satibarzanem, quod defecisset, primum persequitur: barbaros a montibus fortiter dispellit: Artacacnam expugnat, 6. Coniurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Zeballinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipse sibi manus infert, 7. Amicorum regionum consilio Philotas Parmenionis filius, coniurationis auctor & particeps creditus, capitur, ac velato

capite in regiam abducitur, 8. De coniuratione, adversus Philotam exposituloria Alexandri ad milites oratio, coram quibus Philotas adductus, defensionem parat, 9. Apologética Philotae oratio, qua coniurationis accusationem prolixè refellit, 10. Concio quodam Bèlone accensa, in Philotam surgit. Is paulo post, ut se cruciatibus liberaret, fictae coniurationis circumstantias aperit, cumque aliis qui accusantur, faxis a Nicomacho obruitur, 11.

PUGNAE discrimen immisit, obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Coeperant fugere victores: et donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant; sed ut primum locus, in quo stare posset, fuit, aequis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedaemonios rex eminebat, non armorum modo et corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur; diuque arma circumferens alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat: donec hasta femora perfossa plurimo sanguine effuso destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem. Non tamen omisere Lacedaemonii pugnam; et ut primum sibi quam hosti aequiorem locum capere potuerunt; densatis ordinibus effuse fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse memoriae proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnant. Lacedaemonii vetera, Macedones praesentia decora intuebantur: illi pro libertate, hi pro dominatione pugnant: La-

cedaemoniis dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modo spem, modo metum utriusque partis augebat: velut de industria inter fortissimos viros certamen aequante fortuna. Ceterum angustiae loci, in quo haeserat pugna, non patiebantur totis congrēdi viribus. spectabant ergo plures, quam inierant proelium, et qui extra teli iactum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens; pedem deinde referre coepit urgente hoste, ac apertius fugere. Insequēbatur dissipatos victor, et emensus cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequēbatur. Ille, ut fugam suorum, et proximos hostium conspexit, *deponi* se iussit: expertusque membra an impetum animi sequi possent, postquam deficere se sensit, poplitibus semet excepit; galeaque strenue sumta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrabat, ultro vocans hostem, *si quis iacenti spolia demere auderet*. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congrēdi; procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens: donec lancea nudo pectori infixā est: qua ex vulnere evulsa inclinatū ac deficiens caput clypeo paulisper excepit; deinde linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedaemoniorum v millia, et CCCLX: ex Macedonibus haud amplius CCC. ceterum vix quisquam nisi faucibus revertit in castra. Haec victoria non Spartam modo, sociosque eius; sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Anti-

patrum, dissentire ab animis gratulantium vultus; sed bellum finire cupienti opus erat decipi. et quamquam fortuna rerum placebat; invidiam tamen, quia maiores res erant, quam quas praefecti modus caperet, metuebat. quippe Alexander hostes vinci voluerat; Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur: suae demum gloriae existimans, quidquid cessisset alienae. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum eius, non est ausus ipse agere arbitria victoriae: sed concilium Graecorum, *quid fieri placeret*, consuluit. A quo Lacedaemonii, *nihil aliud quam ut oratores mittere ad regem liceret* precati, veniam defectionis praeter auctores impetraverunt. Megalopolitanis, quorum urbs erat obsessa a defectione, Achaei et Elei *CXX* talenta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quam Darium Alexander apud Arbela superaret. Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum quam quietis otiique patientior; exceperere eum voluptates: et quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, et perpotandi pervigilandique infana dulcedo, ludique, et greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem. quem aemulatus quasi potioem suo, ita popularium animos oculosque pariter offendit, ut a plebisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae suae, solitosque parco ac parabili victu ad implenda naturae desideria defungi, in peregrina et devictarum gentium mala impulerat. Hinc saepius comparatae in caput eius insidiae: se-

cessio militum : et liberior inter mutuas querelas dolor : ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones ; quas excitabat inconsultus pavor : ceteraque his similia , quae deinde dicentur. Igitur cum intempestivis conviviiis dies pariter noctesque consumeret ; fatietatem epularum ludis interpolabat : non contentus artificum , quos e Graecia excitaverat , turba. quippe captivae feminarum iuebantur *suo ritu canere* , inconditum et abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam rex ipse conspexit moestiolem quam ceteras , et producentibus eam verecunde reluctantem. excellens erat forma , et formam pudor honestabat ; deiectis in terram oculis , et quantum licebat , ore velato , suspicionem praebuit regi , nobiliorem esse , quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata *quaenam esset ? nepotem se Ochi , qui nuper regnasset in Persis , filio eius genitam esse* , respondit : *uxorem Histaspis fuisse*. propinquus hic Darii fuerat , magni et ipse exercitus praetor. Adhuc in animo regis tenues reliquiae pristini moris haerebant. itaque fortunam regia stirpe genitae , et tam celebre nomen reveritus , *non dimitti modo captivam , sed etiam restitui ei suas opes iussit : virum quoque requiri , ut reperto coniugem redderet*. Postero autem die praecepit Hephæstioni , *ut omnes captivos in regiam iuberet adduci*. ubi singulorum nobilitate spectata , secrevit a vulgo , quorum eminebat genus. Decem hi fuerunt ; inter quos repertus est Oxathres Darii frater , non illius fortuna , quam indole animi sui clarior. Sex et viginti millia talentum proxima praeda redacta erant : e quis

duodecim millia in congiarium militum absumpta sunt. par huic pecuniae summa custodum fraude subtrac-
ta est. Oxydates erat nobilis Perses, qui a Dario capi-
tali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis;
huic liberato satrapeam Mediae attribuit: fratrem-
que Darii recepit in cohortem amicorum, omni
vetustae claritatis honore servato. Hinc in Parthie-
nem perventum est, tunc ignobilem gentem; nunc
caput omnium, qui post Euphratem et Tigrim ame-
nes siti, rubro mari terminantur. Scythae regionem
campestram ac fertilem occupaverunt; graves ad-
huc accolae. sedes habent et in Europa, et in Asia:
qui super Bosphorum colunt, adscribuntur Asiae;
at qui in Europa sunt, a laevo Thraciae latere ad
Borysthenem, atque inde ad Tanaim alium amnem,
recta plaga attinent. Tanais Europam et Asiam me-
dius interfluit. nec dubitatur, quin Scythae, qui
Parthos condidere, non a Bosphoro, sed ex regio-
ne Europae penetraverint. Urbs erat ea tempestate
clara Hecatompylos, condita a Graecis: ibi stativa
rex habuit, com meatibus undique advectis. Itaque
rumor, otiosi militis vitium, sine auctore percre-
bruit, *regem contentum rebus, quas gessisset, in Ma-
cedoniam protinus redire statuisse.* Discurrunt lym-
phatis similes in tabernacula, et itineri sarcinas ap-
tant: signum datum crederes, ut vasa colligerent.
Totis castris tumultus hinc contubernales suos re-
quirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad
regem. Feecerant fidem rumori temere vulgato Grae-
ci milites, *redire iussi domos*, quorum equitibus sin-
gulis denariorum sena millia dono dederat. Iphis

quoque finem militiae adesse credebant. Haud fecus quam par erat territus Alexander, qui Indos atque ultima Orientis peragrare statuisset, praefectos copiarum in praetorium contrahit: obortisque lacrimis, *ex medio gloriae spatio revocari se, victi magis, quam victoris fortunam in patriam relaturum conquestus est. nec sibi ignaviam militum obstare, sed deorum invidiam; qui fortissimis viris subitum patriae desiderium admovissent, paulo post in eandem cum maiore laude famaue rediveris.* Tum vero pro se quisque operam suam offerre; difficillima quaeque poscere; polliceri militum quoque obsequium, *si animos eorum leni & apta oratione permulcere voluisset. Nunquam infractos & abiectos recessisse, quoties ipse alacritatem & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit. Illi vulgi aures praeparant sibi. satisque omnibus, quae in rem videbantur esse, compositis, vocari ad concionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit. Magnitudinem rerum, quas* 3
gessimus, milites, intuentibus vobis, minime mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriae occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Boeotiam, Thraciam, Spartam, Achaeos, Peloponnesum; quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui. ecce orsi bellum ad Hellespontum, Ionas, Aeolidem servitio barbariae impotentis exemimus: Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisidas, Ciliciam, Syriam, Phoenicem, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. plures provincias complexus sum, quam alii urbes ceperunt. & nescio, an enumeranti mihi, quae-

dam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque se crederem, satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus; ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem sororesque, & ceteros cives, vel renitentibus vobis erumperem: ut ibi potissimum parta vobiscum laude & gloria fruerer; ubi nos uberissima victoriae praemia exspectant: liberorum, coniugum, parentumque laetitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum secunda possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc iugum eius rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore, milites, opus est, dum mitioribus ingenii imbuantur, & efferatos mollior consuetudo permulceat. Fruges quoque maturitatem statuto tempore exspectant: adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis tot gentes alterius imperio ac nomine adsuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguae nobiscum cohaerentes, eodem proelio domitas esse, quo victae sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus; & qui praesentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago tanquam omnia subacta sint armis, quae fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit: Bactra non possidet solum parricida Bessus; sed etiam minatur: Sogdiani, Dahae, Massagetae, Sacae, Indi sui iuris sunt. Omnes hi, simul terga nostra viderint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt; nos alienigenae & externi. suis autem quique parent placidius: etiam cum is praestet, qui magis timeri potest. Proinde,

aut quae cepimus, omittenda sunt; aut quae nos habemus, occupanda. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil quod nociturum est, medici relinquunt; sic nos quidquid obstat imperio, recidamus. Parva saepe scintilla contenta magnum excitavit incendium. Nihil tuto in hoste despicitur: quem spreveris, valentiorum negligentia facies. Ne Darius quidem hereditarium Persarum accepit imperium: sed in sedem Cyri, beneficio Bagoae castrati hominis, admissus, ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo eius traderemus imperium. qui ultimum ausus scelus, regem suum, etiam externae opis egentem, certe, cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit: ad ultimum, ne a nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiimini? quem equidem cruci affixum videre festino, omnibus regibus gentibusque fidei, quam violavit, meritas poenas solventem. At hercule, si mox eundem Graecorum urbes aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis; quo dolore afficiemini, Bessum praemia vestrae occupasse victoriae? Tunc ad repetendas res festinabitis; tunc arma capietis. Quanto autem praefat territum adhuc & vix mentis suae compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium iuga transcurremus. Non mare illud, quod exaestuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciae fauces & angustiae includunt: plana omnia & plana sunt. In ipso limine victoriae stamus. pauci nobis fugitivi & domini sui interfectores supersunt. Egre-

gium mehercule opus, & inter prima gloriae vestrae numerandum posteritati famaeque tradetis, Darii quoque hostis, finito post mortem eius odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint vos pia bella suscipere;

4 & Bessi sceleri, non nomini suo, irasci? Summa militum alacritate, iubentium, quocumque vellet, duceret, oratio excepta est. nec rex moratus impetum; tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniae penetrat; Cratero relicto cum iis copiis, quibus praeerat, et ea manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, et totidem sagittariis: ut ab incurfione barbarorum Parthienem tueretur. Erigyium *impedimenta*, modico praesidio dato, *campestri itinere ducere* iubet. Ipse cum phalange et equitatu CL stadia emensus, castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus praealtis densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quae ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria fere stadia in longitudinem universus fluit; deinde faxo, quod alveolum interpel-
lat, repercussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit. Inde torrens et faxorum, per quae incurrit, asperitate violentior, terram praecipit subit. Per CCC stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, et novum alveum intendit; priore sui parte spatiosior. quippe in latitudinem XIII stadiorum diffunditur: rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit; tandem in al-

terum amnem cadit, cui *Rhidago* nomen est. Incolae affirmabant, *quaecunque dimissa essent in cavernam, quae propior est fonti, rursus ubi aliud os amnis aperit, existere.* Itaque Alexander duos tauros, qua subeunt aquae terram, praecipitari iubet, quorum corpora ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent. Quartum iam diem eodem loco quietem militi dederat; cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia haec erat: *Se Dario non fuisse inimicum; immo etiam quae credidisset utilia esse suafisse: & quia fidele consilium regi dedisset, prope occisum ab eo. Agitasse Darium custodiam corporis sui, contra ius fasque, peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inviolatam regibus suis praestitissent. Se in praecipiti & lubrico stantem consilium a praesenti necessitate repetisse. Darium quoque cum occidisset Bagoan; hac excusatione satisfacisse popularibus, quod insidiantem sibi interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu carius. amore eius ad ultima esse propulsum. sed ea magis esse secutum, quae coegisset necessitas, quam quae optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se iuberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus rex violaret: deos a deo falli non solere. Ceterum si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exsilia patere fugienti: patriam esse, ubicunque vir fortis sedem elegerit. Nec dubitavit Alexander, fidem quo Persae modo accipiebant, dare, Inviolatum, si venisset, fore. Quadrato tamen agmine et*

composito ibat; speculatores subinde praemittens, qui explorarent loca. levis armatura ducebat agmen; phalanx eam sequebatur; post pedites erant impedimenta. et gens bellicosa, et natura situs difficilis aditu, curam regis intenderat. Namque perpetua vallis iacet, usque ad mare Caspium patens. Duo terrae eius velut brachia excurrunt: media flexu modico finum faciunt, lunae maxime similem, cum eminent cornua nondum totum orbem fidere implente. Cercetae, Mōsyni, et Chalybes a laeva sunt: ab altera parte Leucosyri, et Amazonum campi; et illos qua vergit ad Septemtrionem, hos ad occasum conversa prospectat. Mare Caspium dulcius ceteris, ingentis magnitudinis serpentes alit: pisces longe diversi ab aliis coloris. quidam *Caspium*, quidam *Hyrceanum* appellant: alii sunt qui *Maeotim paludem in id cadere* putent: et argumentum afferunt, *aquam, quo dulcior sit quam cetera maria, infuso paludis humore mitescere*. A Septemtrione ingens in litus mare incumbit, longeque agit fluctus, et magna parte exaestuans stagnat. idem alio coeli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturae suae reddit. et quidam credidere non Caspium mare esse; sed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius fastigium, ut supra dictum est, perpetua valle submittitur. Hinc rex xx stadia processit semita propemodum invia, cui silva imminabat, torrentesque et eluvies iter morabantur. nullo tamen hoste obvio, penetravit; tandemque ad cultiora perventum est. Praeter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quo-

que ingens modus nascitur, et uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cuius folia multo melle tinguntur : sed nisi folis ortum incolae occupaverint, vel modico tempore succus extinguitur. xxx hinc stadia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit, seque et eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens : quibus benigne exceptis ad oppidum Arvas pervenit. hic ei Craterus et Erigyus occurrunt. Praefectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam regis. Satrapem deinde Hyrcaniae dedit Menapim. exful hic regnante Ocho ad Philippum pervenerat : Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit. Iamque rex ultima Hyrcaniae intraverat, cum Artabazus (quem Dario fidissimum fuisse supra diximus) cum propinquis Darii ac suis liberis modicaque Graecorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit rex, quippe et hospes Philippi fuerat, cum Ocho regnante exfularet; et hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem, inquit, rex, perpetua felicitate floreas. ego ceteris laetus, hoc uno torqueor, quod praecipiti senectute, diu frui tua bonitate non possum.* nonagesimum et quintum annum agebat. Novem iuvenes, eadem matre geniti, patrem comitabantur : hos Artabazus dextrae regis admovit, precatus *ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent.* Rex pedibus iter plerumque faciebat : tunc *admoveri sibi & Artabazo equos iussit; ne ipso ingrediente pedibus, senex equo*

vehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, *Graecos*, quos Artabazus adduxerat, *convocari* iubet: at illi, *nisi Lacedaemoniis fides daretur*, respondent, *se quid agendum ipsis foret, deliberaturos*. Legati erant Lacedaemoniorum missi ad Darium, quo victo applicaverant se Graecis mercede apud Persas militantibus. Rex *omissis sponsonum fideique pignoribus, venire eos iussit, fortunam quam ipse dedisset habituros*. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem *venturos se* pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. ceteri, sicut constituerant, deditioi Alexandri se ipsos permittunt. mille et D milites erant. praeter hos legati ad Darium missi XC. In supplementum distributus miles; ceteri remissi domum, praeter Lacedaemonios, quos *tradi in custodiam* iussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae aspera, et latrociniis adsueta. haec sola nec legatos miserat; nec videbatur imperata factura. Itaque rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum praesidio relictis, invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, et prima luce hostis in conspectu erat: tumultus magis quam proelium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, barbari profugiunt; proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis eius haud sane adire sine magna vexatione exercitus poterat. Iuga montium praealtae silvae rupesque inviae sepiunt; ea quae plana sunt, novo munimenti genere impedierant barbari. Arbores densae sunt ex

industria confitae, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inferunt terrae; inde velut ex alia radice laetiores virent trunci. hos qua natura fert, adolescere non sinunt: quippe alium alii quasi nexu conferunt, qui ubi multa fronde vestiti sunt, opèriunt terram. itaque occulti nexu ramorum velut laquei perpetua sepe iter cludunt. Una ratio erat caedendo aperire saltum: sed hoc quoque magni operis. crebri namque nodi duraverant stipites, et in se implicati arborum rami suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolae autem, ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem lacefebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosque confodit: ad ultimum *circumire saltum milites iubet, ut si qua pateret, irrumperent.* Sed ignotis locis plerique oberrabant. excepti sunt quidam; inter quos equus regis, *Bucephalam* vocabant: quem Alexander non eodem quo ceteras pecudes animo aestimabat. nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium; et regem, cum vellet adscendere, sponte sua genua submitbens excipiebat, credebaturque sentire quem veheret. Maiore ergo quam decebat, ira simul ac dolore stimulatus, *equum vestigari iubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum.* Hac denuntiatione territi, cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, *caedi silvas iubet, adgestaque humo e montibus planitiem ramis impeditam exaggerari.* Iam aliquantulum altitudinis opus creverat, cum barbari, desperato regio-

nem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis *Phradati tradere eos iussit*. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum. Iam ad urbem Hyrcaniae, in qua regia Darii fuit, ventum erat. ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. inter quae Bagoas erat, specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiae; cui et Darius fuerat adfuetus, et mox Alexander adsuevit: eiusque maxime precibus motus Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniae finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem Themisicyrae incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem et Phasim amnem imperitantem. Haec cupidine visendi regis accensa finibus regni sui excessit; et cum haud procul abesset, praemisit indicantes, *venisse reginam adeundi eius cognoscendique avidam*. Protinus facta potestate veniendi, ceteris iussis subsistere, CCC feminarum comitata processit. Atque ut primum rex in conspectu fuit, equo ipsa defiliit duas lanceas dextra praefereans. Vestis non toto Amazonum corpore obducitur; nam laeva pars ad pectus est nuda, cetera deinde velantur. nec tamen finis vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant; adurit dextra, ut arcus facilius intendant, et tela vibrent. Interrito vultu regem Thalestris intuebatur, habitum eius haudquam rerum famae parem oculis perlustrans. quip-

pe hominibus barbaris in corporum maiestate veneratio est; magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Ceterum interrogata, *num aliquid petere vellet*: haud dubitavit fateri, *ad communicandos cum rege liberos se venisse: dignam, ex qua ipse regni generaret heredes, feminini sexus se retenturam; marem reddituram patri.* Alexander, *an cum ipso militare vellet?* interrogat: et illa, *causata sine custode regnum reliquisse*, petere perseverabat, *ne se irritam spei pateretur abire.* Acrior ad Venerem feminae cupido quam regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. XIII dies in obsequium desiderii eius absumpti sunt. Tum illa regnum suum; rex Parthienem petiverunt. Hic vero palam cupiditates 6 suas solvit; continentiamque et moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciviam vertit. Patrios mores disciplinamque Macedonum regum salubriter temperatam, et civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens; Persicae regiae, par deorum potentiae fastigium aemulabatur. Iacere humi venerabundos pati coepit: paulatimque fervilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, et captivis pares facere expe-tebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumsit; ne omen quidem veritus, quod a victoris insignibus in devicti transfret habitum. et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat: sed cum illis quoque mores induerat; superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris an-

nuli gemma obsignabat : iis, quas in Asiam scriberet, Darii annulus imprimebatur ; ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero et equites, cumque his principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornauerat vestibus. Pellices CCC et LX, totidem quot Darii fuerant, regiam implebant ; quas spadonum greges, et ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Haec luxu et peregrinis infecta moribus veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averfabantur ; totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, *plus amissum victoria, quam bello quaesitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus & externis: tantae morae pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros, pudere iam sui. regem victis quam victoribus similiorem, ex Macedoniae imperatore Darii Satrapen factum.* Ille non ignarus, et principes amicorum, et exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate donisque recuperare tentabat. sed, opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello ; cuius materia opportune alebatur. Namque Bessus veste regia sumta, *Artaxerxen appellari se iusserat* ; Scythasque et ceteros Tanais accolae contrahebat. Haec Satibarzanes nuntiabat : quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, praefecit. Et cum grave spoliis apparatusque luxuriae agmen vix moveretur ; *suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferrari iussit in medium.* Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Exspec-

tantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus; iumenta iussit abduci; suisque primum sarcinis face subdita, ceteras incendi praecepit. Flagrabant exurentibus dominis, quae ut intacta ex urbibus hostium raperent, saepe flammis restinxerant; nullo sanguinis pretium audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habilesque militiae et ad omnia parati, laetabantur, *sarcinarum potius, quam disciplinae fecisse iacturam*. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor, Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mortuus, cupiebat quidem subsistere funeri adfuturus; sed penuria com meatuum festinare cogebat. Itaque Philotas cum II millibus et DC relictus, ut iuxta fratri persolveret: ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literae ei afferuntur a finitimis Satraparum; e quibus cognoscit, *Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: ceterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse praefecisset, defecisse ab eo*. Itaque quamquam Besso imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum praeverti optimum ratus, levem armaturam et equestres copias educit, totaque nocte strenue facto itinere, improvisus hosti supervenit. Cuius cognito adventu Satibarzanes cum II millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit, ceteri proximos montes occupaverunt. Praerupta rupes erat, qua spectat Occidentem: eadem qua vergit ad Orientem leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largae aquae manant. Circumitus eius

xxx et II stadia comprehendit. in vertice herbidus campus. *In hoc multitudinem imbellem considerare* iubent: ipsi, qua rupes erat, arborum truncos et saxa obmoluntur. XIII millia armata erant. In horum obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat. et quia longius eum abesse cognoverat; ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo *repurgari iubet, quidquid ingredi possent.* deinde ut occurrebant inviae cotes praeruptaeque rupes; irritus labor videbatur obstante natura. Ille, ut erat animi semper obluētantis difficultatibus, cum et progredi arduum, et reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud, ita ut fieri solet ubi prima quaeque damnamus, subiiciente animo. haesitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, et multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. haec vapore torrida inaruerat. Ergo *adgeri alias arbores iubet, & igni dari alimenta:* celeriterque stipitibus cumulatis fastigium montis aequatum est. tunc undique ignis iniectus cuncta comprehendit. flammam in ora hostium ventus ferebat; fumus ingens velut quadam nube absconderat coelum. sonabant incendio silvae; atque ea quoque, quae non incenderat miles, concepto igne proxima quaeque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant; sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur caede consumti sunt. alii in medios ignes, alii in petras praecipitavere se; quidam manibus hostium se obtulerunt: pauci semiustulati venere in

potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacna obsidebat, redit. Ille omnibus praeparatis, regis exspectabat adventum, captae urbis titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander *turres admoveri iubet: ipsoque adspectu territi barbari, e muris supinas manus tendentes, orare coeperunt, iram in Satibarzanem defectionis auctorem reservaret; supplicibus semet deditibus parceret.* Rex data venia non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso supplementum novorum militum occurrit. Zoilus D equites ex Graecia adduxerat: III millia ex Illyrico Antipater miserat. Thessali equites C et xxx cum Philippo erant: ex Lydia II millia, et DC peregrinus miles advenerant: CCC equites gentis eiusdem sequebantur. Hac manu adiecta Drangas pervenit. bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quae meruerat, metu profugit in Indiam. Iam nonum diem stativa erant, cum externa vi non interritus modo rex, sed invictus, intestino facinore petebatur. Dymnus modicae apud regem auctoritatis et gratiae, exoleti, cui *Nicomacho* erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspicui poterat, similis attonito, remotis arbitris cum iuvene secessit in templum, *arcana se & silenda afferre praefatus: suspensumque expectatione per mutuam caritatem & pignora utriusque animi rogat, ut affirmet iureiurando, quae commisisset, silentio esse tecturum.* Et ille ratus, nihil, quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, *per praesentes deos iurat.* Tum Dymnus

aperit, *in tertium diem insidias regi comparatas, seque eius consilii fortibus viris & illustribus esse participem.* Quibus iuvenis auditis, *se vero fidem in parricidio dedisse* constanter abnuit, *nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi.* Dymnus, et amore et metu amens, dextram exoleti complexus, et lacrimans, orare primum, *ut particeps consilii operisque fieret. si id sustinere non posset; attamen ne proderet se, cuius erga ipsum benevolentiae praeter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertae.* Ad ultimum averfari scelus perfeverantem metu mortis terret: *ab illo capite coniuratos pulcherrimum facinus inchoaturos.* Alias deinde *effeminatum & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris* appellans, nunc ingentia promittens, interdumque regnum quoque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modo illius, modo suo admovens iugulo, supplex idem et infestus expressit tandem, *ut non solum silentium, sed etiam operam polliceretur.* namque abunde constantis animi, et dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat. sed *se captum Dymni amore simulabat nihil recusare.* Sciscitari inde pergit, *cum quibus tantae rei societatem inisset. plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent.* Ille, et amore et scelere male fanus, simul gratias agit, simul gratulatur, *quod fortissimus iuvenum non dubitasset se iungere Demetrio corporis custodi, Peucolao, Nicanori. adiicit his Aphoebetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam.* Ab hoc sermone dimissus Nicomachus

ad fratrem, *Cebalino* erat nomen, quae acceperat, defert. Placet *ipsum subsistere in tabernaculo*; ne si *regiam intrasset, non assuetus adire regem, coniurati proditos se esse resciscerent*. Ipse *Cebalinus* ante vestibulum regiae, neque enim propius aditus ei patebat, consistit; operiens aliquem ex prima cohorte amicorum, quo introduceretur ad regem. Forte ceteris dimissis, unus *Philotas* *Parmenionis* filius, incertum quam ob causam, substiterat in regia. huic *Cebalinus*, ore confuso magnae perturbationis notas prae se ferens, aperit, quae ex fratre compererat, et *sine cunctatione nuntiari regi* iubet. *Philotas* laudato eo, protinus intrat ad *Alexandrum*; multoque invicem de aliis rebus consumto sermone, nihil eorum, quae ex *Cebalino* cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiae excipit iuvenis, *an mandatum exsecutus foret* requirens. Ille, *non vacasse sermoni suo regem* causatus, discessit. Postero die *Cebalinus* venienti in regiam praesto est: intrantemque admonet *pridie communicatae cum ipso rei*. Ille *curae sibi esse* respondit: ac ne tum quidem regi, quae audierat, aperit. Coeperat *Cebalino* esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili iuveni, *Metron* erat ei nomen, super armamentarium posito, *quod scelus pararetur*, indicat. Ille *Cebalino* in armamentario abscondito, protinus regi, corpus forte curam i, *quid ei index detulisset*, ostendit. Rex, ad comprehendendum *Dymnum* missis satellitibus, armamentarium intrat. ibi *Cebalinus* gaudio elatus, *habeo te*, inquit, *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde *Alexander* quae

nosceda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque institit quaerere, *quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium?* Atque illo fatente, iam tertium esse; existimans, haud incorrupta fide tanto post deferre quae audierat, *vinciri eum* iussit. Ille clamitare coepit, *eodem temporis momento quo audisset, ad Philotam decurrisse: ab eo percontaretur.* Rex item quaerens, *an Philotam adisset? an institisset ei, ut perveniret ad se?* perseverante eo affirmare quae dixerat; manus ad coelum tendens, manantibus lacrimis, *hanc sibi a carissimo quondam amicorum relationem gratiam* querebatur. Inter haec Dymnus, haud ignarus quam ob causam accerferetur a rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat, occursumque satellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem intuens rex, *quod, inquit, in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur?* Illum iam defecerat vox. itaque edito gemitu, vultuque a conspectu regis averso, subinde collapsus exstinguitur. Rex, *Philota venire in regiam iussu, Cebalinus, inquit, ultimum supplicium meritus, si in caput meum praeparatas insidias biduo texit; huius criminis reum Philotam substituit: ad quem protinus indicium detulisse se affirmat.* quo propiore gradu amicitiae me contingis, hoc maius est dissimulationis tuae facinus; & ego Cebalino magis, quam Philotae id convenire fateor. Faventem habes iudicem, si quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hoc Philotas haud sane trepidus, si animus vultu aestimaretur, *Cebalinum quidem scorti sermonem ad se detulisse; sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse re-*

spondit; *veritum ne iurgium inter amatorem & exole-
tum, non sine risu aliorum, detulisset. Cum Dymnus in-
teremerit se ipsum, qualiacunque erant, non fuisse reti-
cenda.* complexusque regem orare coepit, *ut praeteri-
tam vitam potius quam culpam, silentii tamen, non facti
ullius, intueretur.* Haud facile dixerim, credideritne
ei rex, an altius iram suppresserit; dextram reconci-
liatae gratiae pignus obtulit, et *contemptum magis,
quam celatum indicium esse videri sibi dixit.* Advocato §
tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibi-
tus non est, *Nicomachum* introduci iubet. Is eadem,
quae detulerat ad regem, ordine exposuit. Erat Cra-
terus regi carus in paucis, et eo Philotae ob aemula-
tionem dignitatis adversus. neque ignorabat, saepe
Alexandri auribus nimia iactatione virtutis atque
operae gravem fuisse: et ob ea non quidem sceleris,
sed contumaciae tamen suspectum. Non aliam pre-
mendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus,
odio suo pietatis praeferebat speciem, *Utinam,* in-
quit, *in principio quoque huius rei nobiscum delibera-
ses. Suavissemus, si Philotae velles ignoscere, patereris
potius ignorare eum quantum deberet tibi; quam usque
ad mortis metum adductum, cogeres potius de periculo
suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper in-
sidiari tibi poterit; tu non semper Philotae poteris igno-
scere. Nec est quod existimes, eum, qui tantum facinus
ausus est, venia posse mutari. scit eos, qui misericor-
diam consumserunt, amplius sperare non posse. At ego,
etiam si ipse vel poenitentia vel beneficio tuo victus quies-
cere volet; patrem eius Parmenionem, tanti ducem
exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate,*

haud multum infra magnitudinis tuae fastigium positum, scio non aequo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quaedam beneficia odimus. meruisse mortem confiteri pudet. Superest, ut malit videri iniuriam accepisse, quam vitam. proinde scio, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus: latus a domesticis hostibus muni. hos si submoves, nihil metuo ab externo. Haec Craterus. Nec ceteri dubitabant, quin coniurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor aut particeps. Quem enim pium & bonae mentis, non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis quae ad eum delata erant, non protinus ad regem fuisse cursurum? Ne Cebalini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiaffet, Parmenionis filium, praefectum equitatus, omnium arcatorum regis arbitrum? simulasse etiam non vacasse sermoni suo regem, ne index alium internuntium quaereret. Nicomachum, religione quoque deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse: Philotam, consumto per ludum iocumque paene toto die, gravatum esse pauca verba, ad caput regis pertinentia, tam longo & forsitan supervacuo inserere sermoni. At enim non credidisse talia deferentibus pueris! cur igitur extraxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem? dimittendum fuisse Cebalinum, si delationem eius damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere; cum de salute regis timeretur, credulos esse debere; vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quaestionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex, admonitos, ut consilium silentio praeberent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in poste-

rum diem iubet, ne qua novi initi consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas, et non coenare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in regiam coeunt Hephæstion, et Craterus, et Coenus, et Erigyus: hi ex amicis; ex armigeris autem Perdicas et Leonnatus. Per hos imperatum, *ut qui ad praetorium excubabant, armati vigilarent.* Iam ad omnes aditus dispositi milites, equites quoque itinera obsidere iussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediae magnisque copiis praeerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat regiam: huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios coniuratos comprehendendos distributi sunt: Attaras, cum trecentis ad Philotam missus, clausum aditum domus moliebatur, quinquaginta iuvenum promptissimis stipatus. nam ceteros cingere undique domum iusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum, sive securitate animi, sive fatigatione resolutum, somnus oppresserat; quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso cum iniicerentur catenae; *Vicit, inquit, bonitatem tuam, rex, inimicorum acerbitas.* nec plura locutum capite velato in regiam adducunt. Postero die rex edixit, *omnes armati coirent.* Sex millia fere militum venerant: praeterea turba lixarum calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset a vulgo, quam rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum

modo inquirebat exercitus : in pace , erat vulgi. nihil potestas regum valebat , nisi prius valuisset auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur , plerisque , quid patraffet , quove casu extinctus esset ,
 9 ignaris. Rex deinde in concionem procedit , vultu praeferens dolorem animi. Amicorum quoque moestitia exspectationem haud parvam rei fecerat. Diu rex demisso in terram vultu attonito stupentique similis stetit. tandem recepto animo, *Paene*, inquit, *militēs , paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deum providentia & misericordia vivo. Conspectusque vestri venerabilis cogit , ut vehementius parricidis irascerer ; quoniam spiritus , immo unus vitae meae fructus est , tot fortissimis viris , & de me optime meritis , referre adhuc gratiam posse.* Interrupit orationem militum gemitus , obortaeque sunt omnibus lacrimae. Tum rex, *Quanto*, inquit, *maïorem in animis vestris motum excitabo , cum tanti sceleris auctores ostendero : quorum mentionem adhuc reformido ; & tanquam salvi esse possint , nominibus abstineo ? Sed vincenda est memoria pristinae caritatis , & coniuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas sileam ?* *Parmenio , illa aetate , tot meis , tot parentis mei meritis devinctus , omnium nobis amicorum vetustissimus , ducem tanto sceleri se praebuit. Minister eius Philotas Peucolaum , & Demetrium , & hunc Dymnum , cuius corpus adspicitis , ceterosque eius amentiae in caput meum subornavit.* Fremitus undique indignantium querentiumque tota concione obstrepebat : qualis solet esse multitudinis , et maxime militaris , ubi aut studio agitur , aut ira. Nicomachus deinde , et Me-

tron, et Cebalinus producti, quae quisque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. itaque indignatione pressa vox indicum silentio excepta est. Tum rex, *Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium ad ipsum suppressit? Quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit Cebalinus: Metron ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. o magni animi virum! Iste, si regis periculo commoveretur, vultum non mutaret? indicem tantae rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes regni praecipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediae praeest, ipse apud multos copiarum duces meis praepotens viribus, maiora, quam capit, spirat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas, in vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: vobis salvus, orbis esse non possum.* Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem et Philotam scripserat, recitat; haud sane indicium gravioris consilii praeferebat. Namque summa eius haec erat: *primum vestri curam agite: deinde vestrorum: sic enim quae destinavimus, efficiemus.* Adiecitque rex, *sic esse scriptam, ut sive ad filios pervenisset, a consociis posset intelligi: sive intercepta esset, falleret ignaros.* At enim *Dymnus, cum ceteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit! hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium est, quod sic ab iis timeatur etiam, a quibus prodi potest, ut cum de se fatean-*

tur, illum tamen celent. Ceterum Philotam ipſius indicat vita. Hic Amyntae, qui mihi conſobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit infidias, ſocium ſe & conſcium adiunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum non habui, ſororem ſuam in matrimonium dedit. Hic, cum ſcripſiſſem ei, pro iure tam familiaris uſus atque amicitiae, qualis ſors edita eſſet Iovis Hammonis oraculo, ſuſtinuit reſcribere mihi: ſe quidem gratulari, quod in numerum deorum receptus eſſem: ceterum miſereri eorum, quibus vivendum eſſet ſub eo, qui modum hominis excederet. Haec ſunt etiam animi pridem alienati a me & invidentis gloriae meae indicia; quae quidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo preſſi. Videbar enim mihi partem viſcerum meorum abrumpere, ſi, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba punienda ſunt; linguae temeritas pervenit ad gladios. Hos, ſi mihi creditis, Philotas in me acuit. Id ſi ipſe admifit, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatu, optimae exercitus parti, principibus nobiliſſimae iuventutis unum praefeci: ſalutem, ſpem, victoriam meam fidei eius tutelaeque commiſi. Patrem in idem ſaſtigiium, in quo me ipſi poſuiſtis, admovi: Mediam, qua nulla opulentior regio eſt; tot civium ſociorumque millia imperio eius ditionique ſubiecti. Unde praefidium petieram, periculum exſtitit. Quam feliciter in acie occidiſſem potius hoſtis praeda, quam civis victima? nunc ſervatus ex periculis, quae ſola timui, in haec incidi, quae timere non debui. Soletis identidem a me, milites, petere, ut ſaluti meae parcam. Ipſi mihi praeflare poteſtis, quod ſuadetis ut fa-

ciam. ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo; volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum *Philotam*, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum iussit induci. facile apparebat; motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paulo ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant; sciebant, regis interfuisse convivio. repente non reum modo, sed etiam damnatum, immo victum intuebantur. Subibat animos *Parmenionis* quoque, tanti ducis, tam clari civis, fortuna: qui modo duobus filiis, *Hectore* et *Nicanore*, orbatus, cum eo quem reliquam calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque *Amyntas*, regis praetor, inclinatum ad misericordiam concionem rursus aspera in *Philotam* oratione commovit. *Proditos eos esse barbaris: neminem ad coniugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse rediturum. velut truncum corpus demto capite. sine spiritu, sine nomine, aliena terra ludibrium hostis futuros.* Haudquaquam pro spe ipsius, *Amyntae* oratio grata regi fuit: quod coniugum, quod patriae admonitos, pigriores ad cetera munia exsequenda fecisset. Tunc *Coenus*, quamquam *Philotae* sororem matrimonio secum coniunxerat, tamen acrius quam quisquam in *Philotam* investus est: *parricidam esse regis, patriae, exercitus clamitans: saxumque, quod forte ante pedes iacebat, eripuit, emisit in eum; ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens. sed rex manum eius inhibuit, dicendi prius causam debere fieri potestatem reo, nec aliter iudicari passurum se affirmans.* Tum dicere ius-

sus Philotas, sive conscientia sceleris, sive periculi
 magnitudine amens et attonitus, non attollere ocu-
 los, non hiscere audebat. Lacrimis deinde man-
 nantibus, linquente animo in eum, a quo tenebatur,
 incubuit: absterfisque amiculo eius oculis, paula-
 tim recipiens spiritum ac vocem, dicturus videba-
 tur. Iamque rex, intuens eum, *Macedones*, inquit,
de te iudicaturi sunt: quaero, an patrio sermone sis
apud eos usus. Tum Philotas, *Praeter Macedonas*,
 inquit, *plerique adsunt, quos facilius, quae dicam,*
percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua
tu egisti. non ob aliud, credo, quam ut oratio tua
intelligi posset a pluribus. Tum rex, *Ecquid videtis,*
odio etiam sermonis patrii Philotam teneri? solus
quippe fastidit eum dicere. Sed dicat sane utcunque
cordi est; dum memineritis, aequae illum a nostro mo-
re atque sermone abhorrerere. Atque ita concione ex-
 IO cessit. Tum Philotas, *Verba*, inquit, *innocenti re-*
perire facile est; modum verborum misero tenere dif-
ficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquissi-
am fortunam destitutus, ignoro quomodo & animo
meo, & tempori paream. Absit quidem optimus causae
meae iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non me-
hercule excogito; cum illi utrimque cognita causa tam
damnare me liceat, quam absolvere; non cognita vero
liberari ab absente non possum, qui a praesente dam-
natus sum. Sed quamquam vinciti hominis non su-
pervacua solum, sed etiam invisa defensio est, quae
iudicem non docere videtur, sed arguere; tamen ut-
cunque licet dicere, memet ipse non deseram, nec com-
mittam, ut damnatus etiam mea sententia videar. E-

quidem cuius criminis reus sim, non video. inter coniuratos nemo me nominat : de me Nicomachus nihil dixit : Cebalinus plus quam audierat, scire non potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit rex ! potuit ergo Dymnus eum praeterire, quem sequebatur ? praesertim cum quaerenti socios, vel falso fuerim nominandus ; quo facilius, qui verebatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum praeteriit, ut posset videri socio pepercisse ; sed Nicomacho, quem taciturnum arcana de semetipso credebat, confessus, aliis nominatis, me unum subtrahebat. Quaeso, commilitones, si Cebalinus me non adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset ; num hodie dicerem causam nullo me nominante ? Dymnus sane & vivat adhuc, & velit mihi parcere. quid ceteri ? qui de se confitebuntur, me videlicet subtrahent ! Maligna est calamitas ; & fere noxius cum suo supplicio crucietur, adquiescit alieno. Tot conscii, ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur ? Atqui nemo parcat morituro ; nec cuiquam moriturus ut opinor. Ad verum crimen & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti ? cur tam securus audisti ? hoc qualecunque est, confesso mihi, ubicunque es, Alexander, remisisti : dextram tuam amplexus reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi ; absolutus sum : si pepercisti ; dimissus. vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum a mensa tua, feci ? quod novum facinus delatum ad te, mutavit animum tuum ? gravi sopore adquiescebam, cum me malis indormientem meis inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricidae & proditori tam alii

quies somni? Scelerati conscientia obstrepente cum dormire non possint, agitant eos furiae, non cogitato modo, sed & consummato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextra tua obtulerant: non timui, ne plus alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae tuae. Sed ne te mihi credidisse poeniteat, res ad me deferebatur a puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si coepisset audiri. Amatoris & scorti iurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem eius suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. timui, ne negaret mandasse se Cebalino, & ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum laeserim neminem, inveni qui mallet perire me, quam incolumem esse; quid inimicitarum creditis excepturum fuisse, si insontes laceffissem? At enim Dymnus se occidit? num igitur facturum cum divinare potui? minime. Ita quod solum in dicio fidem fecit, id me, cum a Cebalino interpellatus sum, movere non poterat. At hercule, si conscius Dymno tanti sceleris fuisssem, biduo illo proditos esse nos, dissimulare non debui; Cebalinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Deinde post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum regis solus intravi, ferro quidem cinctus. cur distuli facinus? an sine Dymno non sum ausus? ille igitur princeps coniurationis fuit. sub illius umbra Philotas latebam, qui regnum Macedonum affecto. Et quis e vobis corruptus est donis? quem ducem, quem praefectum impensius colui? Mihi quidem obiicitur, quod societatem patrii sermonis asperner; quod Macedonum mores fastidiam. sic

ego imperio, quod dedignor, immineo. Iam pridem nativus ille sermo commercio aliarum gentium excolvit; tam victoribus, quam victis peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis laedunt, quam quod Amyntas, Perdiccae filius, insidiatus est regi; cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recusato defendere, si fratrem regis non oportuit diligere a nobis. sin autem in illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse erat; utrum, quaeso, quod non divinati, reus sum? an impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tamdiu vivo? si iniustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Iovis filium crederet! Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis! vos, quae sentiebam, ne reticerem, impulistis! scripsisse me haec fateor regi, non de rege scripsisse, non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. dignior mihi Alexander videbatur, qui Iovis stirpem tacitus agnosceret, quam qui praedicatione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est; sit deus causae meae testis. retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon in arcanum & occultum scelus. Interim, qui regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suae insidiati sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta; ne hanc quidem exhibendae veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis abhibere vobis parentes. duos fratres ego nuper amisi; patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, cum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim tot modo liberorum parentem in unico filio adquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse

in rogam meum imponitur. Ergo, carissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam exstinguo! Quid enim me procreabas infelicem adversantibus diis? an ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua: ego in ipso robore aetatis eripior; tibi carnifex spiritum adimet, quem si fortuna exspectare voluisset, natura reposcebat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide & constanter, quae Cebalinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audisset, venenum a Philippo medico regi parari, deterrere eum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? num ullam auctoritatem eius literae habuerunt? Ego ipse, quoties quae audieram detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si & cum indicamus, invisi; & cum tacemus, suspecti sumus; quid facere nos oportet? Cumque unus e circumstantium turba exclamasset, Bene meritis non insidiari: Philotas, Recte, inquit, quisquis es dicis. Itaque si insidiatus sum, poenam non deprecor; & finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt visa auribus vestris. Abducitur

¶ I deinde ab iis qui custodiebant eum. Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium et civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus: qui tacentibus ceteris, stolidam audaciam ferox, admonere eos coepit, quoties quisque diversoriis, quae occupassent, proturbatus esset, ut purgamenta servorum Philotae reciperentur eo, unde commilitones expulisset. Au-

ro argentoque vehicula eius onusta totis vicis stetisse : ac ne in vicina quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse ; sed per dispositos , quos ad somnum habebat , omnes procul relegatos , ne femina illa murmurantium inter se silentio verius , quam sono excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines , Phrygasque & Paphlagonas appellatos : qui non erubesceret , Macedo natus , homines linguae suae per interpretem audire. Cur Hammonem consuli vellet ? eundem Iovis arguisse mendacium , Alexandrum filium agnoscentis : scilicet veritum ne invidiosum esset , quod dii offerrent. Cum insidiaretur capiti regis & amici , non consuluisse eum Iovem : nunc ad oraculum mittere , dum pater eius sollicitaretur , qui praesit in Media ; & pecunia ; cuius custodia commissa sit , perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad oraculum , non qui Iovem interrogent , quod ex rege cognoverint ; sed qui gratias agant : qui vota pro incolumitate regis optimi persolvant. Tum vero universa concio accensa est ; et a corporis custodibus initium factum , clamantibus , discerpendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas , qui graviora supplicia metueret , haud sane iniquo animo audiebat. Rex in concionem reversus , sive ut in custodia quoque torqueret , sive ut diligentius cuncta cognosceret , concilium in posterum diem distulit : et quamquam in vesperam inclinabat dies , tamen *amicos convocari* iubet. et ceteris quidem placebat , *Macedonum more obrui saxis* ; Hephæstion autem et Craterus et Coenus tormentis veritatem exprimendam esse dixerunt : et illi quoque , qui aliud suaserant ,

Curtius. Vol. II. F

in horum sententiam transeunt. Consilio ergo dimisso, Hephæstion cum Cratero et Coeno ad quaestionem de Philota habendam consurgunt. Rex Cratero accersito, et sermone habito, cuius summa non edita est, in intimam diverforii partem secessit, et remotis arbitris in multam noctem quaestionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crudelitatis instrumenta proponunt. Et ille ultro, *quid cessatis*, inquit, *regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? quid quaestione opus est? cogitavi, volui.* Craterus exigere, *ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret.* Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur, *deos patrios, gentium iura*, nequidquam apud furdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, et inimicis in gratiam regis torquentibus laceratur. Ac primo quamquam hinc ignis, illinc verbera, iam non ad quaestionem, sed ad poenam ingerebantur; non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate: sed postquam intumescens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis ossibus incusos ferre non poterat; *si tormentis adhibituri modum essent, dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur. sed finem quaestioni fore, iurare eos per Alexandri salutem volebat, removerique tortores.* Et utroque impetrato, Cratero inquit, *dic quid me velis dicere.* Illo indignante, *ludificari eum*, rursusque revocante tortores, *tempus petere coepit, dum reciperet spiritum, cuncta quæ sciret, indicaturus.* Interim equites, nobilissimus quisque, et ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, post-

quam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi infidiati erant, cum ipsis necarentur; alii se interficiunt, alii in devios montes vastasque solitudines fugiunt: ingenti per tota castra terrore diffuso, donec rex, tumultu cognito, *legem se supplicio coniunctis fontium remittere* edixit. Philotas, verone an mendacio liberare se a cruciatu voluerit, anceps coniectura est, quoniam et vera confessis, et falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Ceterum, *Pater*, inquit, *meus Hegelochus quam familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit: ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam cum primum Iovis filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille, hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam deos despicit, qui postulat deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus regem: incidimus in superbiam, nec diis, quibus se exaequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine deum fecimus, qui nos fastidiat, qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, et nos, si viri sumus, a diis adoptabimur. Quis proavum huius Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidem interfecto patris ignovit. Haec Hegelochus dixit supra coenam: & postera die prima luce a patre accersor. Tristis erat, & me moestum videbat. audieramus enim, quae solitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gra-*

vatus effudisset illa, an altiore concepta consilio; accessiri eum placuit. Venit: eodemque sermone ultro repetito adiecit, se, sive auderemus duces esse, proximas a nobis partes vindicaturum; sive deesset animus, consilium silentio esse tecturum. *Parmenioni*, vivo adhuc *Dario*, intempestiva res videbatur; non enim sibi, sed hosti esse occisuros *Alexandrum*: *Dario* vero sublato praemium regis occisi *Asiam*, et totum *Orientem* interfecto-ribus esse cessurum. *Approbatoque consilio*, in haec fides data est & accepta. *Quod ad Dymnum pertinet*, nihil scio; & haec confessus intelligo non prodesse mihi, quod prorsus sceleris expertus sum. Illi rursus tormentis admotis, cum ipsi quoque hastis os oculosque eius everberarent; ut hoc quoque crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret; cum diu *Bactra* retentura regem viderentur, timuisse respondit, ne pater *LXX* natus annos, tanti exercitus dux, tantae pecuniae custos, interim exstingueretur, ipsique, spoliato tantis viribus, occidendi regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum praemium haberet in manibus. Repraesentasse consilium, cuius patrem fuisse auctorem nisi crederent, tormenta quamquam tolerare non posset, tamen non recusaret. Illi collocuti satis quaesitum videri, ad regem revertuntur. qui postero die et quae confessus *Philotas* recitari; & ipsum, quia ingredi non poterat, iussit afferri. Omnia agnoscante eodem, *Demetrius*, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur: multa affirmatione, animique pariter constantia, et vultu abnuens, quidquam sibi in regem cogi-

tatum esse, tormenta etiam deposcebat in semetipsum. cum Philotas circumlatis oculis incideret in Calin quendam, haud procul stantem, propius eum iussit accedere. Illo perturbato, et recusante transire ad eum, patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque me excruciaris? Calin vox sanguisque defecerant; et Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur: quia nec a Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esset adolescens. qui ut praefectos regis circumstantes se vidit, Demetrium & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more patrio, dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitae periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenio et Philotas, principes amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quaestio fuit: dum infitatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur; post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

Q. CURTII RUFI
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER VII.

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Alexander Lyncestem maiestatis reum interfici curat. deinde in Amyntam & Simmiam, Philotae amicos, inquiri, qui suam innocentiam gravi oratione tuentur, 1. Amynta & fratribus in gratiam receptis, Polydamas a rege iussus, in Mediam celeriter profectus, Parmenionem interfici curat. unde indignatio & seditio, quae tandem exstinguitur, 2. Varios populos sub iugum mittit Alexander, ac septemdecim diebus cum exercitu Caucasum superat, 3. Bessus de bello adversus Alexandrum inter epulas consultat, sapientique Cobaris consilio minime acquiescit. Interim rex Bactra pervenit, ubi Graecorum defectione & Satibarzane singulari certamine occiso advenit ei nuntius, 4. Exercitus Alexandri siti liberatus Oxum amnem industrie traicit. Bessus dolo captus ad Alexandrum adducitur, a quo & Darii fratri Oxathri cruci figendus traditur, 5. Barbarorum & Macedonum benevolentia varias expugnat urbes. Sed & Alexandriam ad Tanaim condit amnem, brevissimoque temporis absolvit spatio, 6. De bello Scythis inferendo Alexander aeger ex vulnere cum suis inquit consilium. Aristander vates regis voluntati extorum accommodat significata. Menedemus a Spitamene per insidias cum duobus peditum

millibus & ccc equitibus a Dahis interficitur : quod calide admodum diffimulat Alexander , 7. Dum exercitus ad bellum accingitur , Scytharum legati adveniunt , ac de pace profus egregiam ad Alexandrum orationem habent , 8. Alexander legatis dimissis Tanaim traiecit , bellum Scythis infert , & cum victis benigne agit , 9. Sogdianorum nobilium invictus animus. Bessi supplicium : novo milite auctus Alexandri exercitus , 10. Petram , urbem amplissimam , situ naturaque loci fere inexpugnabilem , ad deditionem cogit Alexander , 11.

Philotam sicut recentibus sceleris eius vestigiis iure affectum supplicio censuerant milites ; ita postquam desierat esse quem odissent , invidia in misericordiam vertit. Moverat et claritas iuvenis , et patris eius senectus atque orbitas. Primus Asiam aperuerat regi , omnium periculorum eius particeps , semper alterum in acie cornu defenderat : Philippo quoque ante omnes amicus ; et ipsi Alexandro tam fidus , ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum ; seditionis quoque voces referebantur ad regem. quis ille haud sane motus , satisque prudens , otii vitia negotio discuti , edicit , *ut omnes in vestibulo regiae praesto afforent.* quos ubi frequentes adesse cognovit , in concionem processit. Haud dubie ex composito Apharias postulare coepit , *ut Lyncestes Alexander , qui multo antequam Philotas regem voluisset occidere , exhiberetur.* A duobus indicibus , sicut supra diximus , delatus , tertium iam annum custodiebatur in vinculis. eundem in Philippi quoque caedem coniurasse cum Pausania pro comperto fuit : sed quia pri-

mus Alexandrum *Regem* salutaverat, supplicio magis quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri foceri eius preces iustam regis iram morabantur. Ceterum recrudit soporatus dolor. quippe veteris periculi memoriam praesentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, iussusque dicere quam toto triennio meditatus erat defensionem, haesitans et trepidus pauca ex iis, quae composuerat, protulit: ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiae indicium esset, non memoriae vitium. itaque ex iis, qui proxime adstiterant, obluctantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt. Cuius corpore sublato, rex *introduci iussit Amyntam & Simmiam*: nam Polemon, minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotae amicorum hi carissimi fuerant: ad magna et honorata ministeria illius maxime suffragatione producti: memineratque rex, summo studio ab eo conciliatos sibi. nec dubitabat, *huius quoque ultimi consilii fuisse participes*. Igitur, *olim esse sibi suspectos matris suae literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. ceterum se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum, iussisse vinciri. Nam pridie quam detegeretur Philotae scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. fratrem vero, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuisse fugae causam. Nuper praeter consuetudinem, officii specie, amotis longius ceteris, admovisse semetipsos lateri suo, nulla probabili causa: seque mirantem, quod non*

vice sua, tali fungerentur officio, & ipsa trepidatione eorum perterritum, strenue ad armigeros, qui proximi sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes, scriba equitum, Amyntae denuntiasset, pridie quam Philotae scelus deprehensum esset, ut ex suis equis more solito daret iis, qui amisissent suos, superbe respondisse, nisi incepto desisteret, brevi sciturum quis ipse esset. Iam linguae violentiam, temeritatemque verborum, quae in semetipsum iacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem ac testem. quae si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam; si falsa, exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adiectis etiam superbe minis, indicat. Tum Amyntas, facta dicendi potestate, Si nihil, inquit, interest regis; peto, ut dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque iubet: desiderantique Amyntae, ut habitus quoque redderetur armigeri, lanceam dari iussit. Quam ut laeva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante iacuerat, Qualiscunque, inquit, exitus nos manet, rex: confitemur, prosperum eventum tibi debituros; tristiores fortunae imputaturos. Sine praeiudicio dicimus causam, liberis corporibus animisque. habitum etiam, quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te quaeso, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum obiectum est. Nos, rex, sermonis adversus maiestatem tuam habiti nullius conscii sumus nobis. Dicerem iampridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Ceterum etiam si

militēs tui vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo aegri & vulnēra curantis, aliqua vox asperior esset accepta; merueramus fortibus factis, ut malles ea tempore nostro imputare, quam animo. Cum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quae utique non odimus, infestas admovemus manus; parentes liberis si occurrant, & ingrati & invisi sunt. Cum donis honoramur; cum praemiis onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec laetitia moderata est. ad omnes affectus impetu rapimur. vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcunque praesens movit affectio. Modo Indiam adire & Oceanum libet; modo coniugum & liberorum patriaeque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit: in suos ordines quisque currimus, & quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset! Proinde ad id revertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quae nobis cum Philota fuit, adeo non eo insitias, ut expetisse confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes paene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis, rex, huius nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae tuae adscendimus. Is apud te fuit, cuius gratiam expetere, & iram timere possemus. Annon propemodum in tua verba, tui

omnes te praeunte iuravimus, eosdem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? hoc sacramento pietatis obstricti averfaremur scilicet, quem tu omnibus praeferebas. Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes: immo hercule neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt: sed totidem, quot volebant esse, non poterant. ita si a consciis amicos non dividis; nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiae affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter & sine arbitris locutus est nobiscum? At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex veteri vita ac more mutassem. nunc vero, si ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus? & pridie quam Philotas detectus est, haec mihi cum Antiphane res erat? qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederimus; semetipsum, quod eos desideraverit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem & exigentem; nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum. Ceterum, rex, equos decem habui, e quis Antiphanes octo iam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec insitias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignavissimo, & hoc unum militiae suae usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excussem, & Antiphani. At hercule mater de nobis ini-

micis tuis scripsit? Utinam prudentius esset sollicita pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Denique non ostendit auctorem, quo factō dictove nostro mota tam trepidas tibi literas scripsit. O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quam dicere. Sed utcunque cessura res est, malo tibi defensionem meam displicere, quam causam. Agnosces autem quae dicturus sum; quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros iuvenes in domo tuae matris abscondi. praecepisti igitur mihi, ne quem praeter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quam expediebat mihi, exsecutus sum imperium tuum. Gorgian, Hecateum & Gorgatan, quorum bona opera uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me, quō si tibi non paruissem, iure daturus fui poenas, nunc perire quia parui? Neque enim ulla alia matri tuae persequendi nos causa est, quam quod utilitatem tuam muliebri praeposuimus gratiae. Sex millia Macedonum perditum, & DC equites adduxi, quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui irae eius nos obtulisti. Dum haec Amyntas agit, forte supervenerunt, qui 2 fratrem eius Polemonem, de quo ante dictum est, fugientem consecuti vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum iaceret. Atque ille sane interritus, nihil, inquit, pro me deprecor; modo ne fratrum innocentiae

fuga imputetur mea. Haec si defendi non potest, meum crimen sit. horum ob idipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum. At haec elocuto univ[er]sa concio assensa est. Lacrimae deinde omnibus manare coeperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset, quod maxime laeserat. Iuvenis erat primo aetatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotae conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum eum a comitibus, et haesitantem inter revertendi fugiendique consilium, qui secuti erant occupaverunt. Is tum flere coepit, et os suum converberare: moestus, non suam vicem; sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque iam regem, non concionem modo: sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, Tum, ait, demens, lacrimare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Miser quo, & unde fugiebas? Effecisti, ut reus capitis, accusatoris uterer verbis. Ille peccasse se; sed gravius in fratres, quam in semetipsum, fatebatur. Tum vero neque lacrimis, neque acclamationibus, quibus studia sua multitudo profiteretur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut infontibus & fortibus viris parceret. Amici quoque, data misericordiae occasione, consurgunt, flentesque regem deprecantur. Ille silentio facto, Et ipse, inquit, Amyntam mea sententia fratresque eius absolvo. Vos autem, iuvenes, malo beneficii mei oblivisci, quam periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi quae delata essent, excussissem; valde dissimulatio mea suspecta

esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quam suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Amynta, ignosce fratri tuo. erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari iubet. Longe acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientia fretus in regiam venerat; tamen ut iussus est *fratres suos exhibere*, admodum iuvenes, et regi ignotos ob aetatem, fiducia in solitudinem versa trepidare coepit, saepius quae nocere possent, quam quibus eluderet, reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, producerant eos; cum ex sanguine metu Polydamanta *propius accedere* iubet. submotisque omnibus, *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti sumus. maxime ego ac tu, quos amicitiae specie fefellit. ad quem persequendum puniendumque (vide quantum fidei tuae credam) te ministro uti statui. obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad praefectos meos literas scriptas manu mea perfer. velocitate opus est, qua celeritatem famae antecedas. noctu pervenire illuc te volo, postero die, quae scripta erunt, exsequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres; unam a me, alteram Philotae nomine scriptam. signum annuli eius in mea potestate est. sic pater credens a filio impressum, cum te viderit, nihil metuet.* Polydamas, tanto liberatus metu, impensius etiam, quam exigebatur, promittit operam. Collaudatusque et promissis oneratus, deposita veste quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi, vinculum fidei obsides apud regem

erant, dati comites. Per deferta etiam ob ficcitatē loca camelis, undecima die, quo destinaverat, perveniunt. Et prius quam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, et in tabernaculum Cleandri (praetor hic regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque ceteris quoque literas regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, cum Parmenioni *Polydamanta venisse* nuntiaverunt. qui dum laetatur adventu amici, simulque noscendi, quae rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) *Polydamanta requiri* iubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent, amoenosque nemoribus manu confitis; ea praecipue regum satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendae autem rei constituerant tempus, *cum Parmenion a Polydamante literas traditas legere coepisset*. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conspectus, vultu laetitiae speciem praeferente, ad complectendum eum cucurrit; mutuaque gratulatione functi, Polydamas epistolam ab rege scriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epistolae solvens, *quidnam rex ageret?* requirebat. Ille *ex ipsis literis cogniturum esse* respondit. Quibus Parmenion lectis, *Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem & nunquam cessantem! Sed tempus salutis suae tanta iam parta gloria parcere*. Alteram deinde epistolam, Philotae nomine scriptam laetus, quod ex vultu notari poterat, lege-

bat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit; ceteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris adstiterant, cognita caede, cuius causa ignorabatur, in castra perveniunt, et tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata caedes erat, coeunt: et *ni Polydamas, ceterique eiusdem noxae participes dedantur, murum circumdatum nemori everfuros denuntiant, omniumque sanguine duci parentaturos.* Cleander primores eorum intromitti iubet; literasque regis scriptas ad milites recitat, quibus *insidiae Parmenionis in regem, precesque, ut ipsum vindicarent,* continebantur. Igitur cognita regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui, *saltem ut corpus ipsius sepelire permetterent,* precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu, ne offenderet regem. pertinacius deinde precantibus, materiem confectionis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. ad regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiae domique clari viri. Multa sine rege prospere; rex sine illo nihil magnae rei gesserat. felicissimo regi et omnia ad fortunae suae exigenti modum satisfecit. Lxx natus annos, juvenis ducis, et saepe etiam gregarii militis munia explevit. acer consilio, manu strenuus, carus principibus, vulgo militum acceptior. Haec impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest, quia Philotas ultimis cruciatibus victus verane dixerit, quae facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti

cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos mortem Parmenionis conquestos esse compere-
 rat, separandos a cetero exercitu ratus, in unam
 cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit,
 et ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate
 coniunctum. Fere iidem erant, quos alioqui rex ha-
 buerat invisos. nam cum experiri vellet militum ani-
 mos, admonuit, *qui literas in Macedoniam ad suos
 scripisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide
 traderet.* Simpliciter ad necessarios suos quisque scrip-
 ferat, quae sentiebat: aliis gravis erat, plerisque non
 ingrata militia. Ita et agentium gratias, et queren-
 tium literae exceptae sunt. Et qui forte taedium la-
 boris per literas erant questi, *hanc seorsum cohortem
 a ceteris tendere ignominiae causa iubet:* fortitudine
 usurus in bello, libertatem linguae ab auribus cre-
 dulis remoturus. Et consilium temerarium forsitan
 (quippe fortissimi iuvenes contumeliis irritati erant)
 sicut omnia alia felicitas regis excepit. nihil illis ad
 bella promptius fuit. incitabat virtutem et ignominiae
 demendae cupido, et quia fortiora facta in paucis la-
 3 tere non poterant. His ita compositis, Alexander
 Arianorum Satrape constituto, *iter pronuntiari iubet
 in Agriaspas,* quos iam tunc mutato nomine *Euer-
 getas* appellabant; ex quo frigore victusque penuria
 Cyri exercitum affectum, tectis et com meatibus iu-
 verant. Quintus dies erat, ut in eam regionem per-
 venerat. cognoscit, *Satibarzanem,* qui ad *Bessum* de-
 fecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in *Arios.*
 Itaque Caranum, et Erigyium cum Artabazo et An-
 dronico, et sex millibus Graecorum peditum, DC

equites sequebantur. Ipse LX diebus gentem Euergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis praeesset, Amenide (scriba is Darii fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. sex millia Macedonum erant, et CC nobiles, et quinque millia Graecorum cum equitibus ducentis; haud dubie robur omnium virium regis. Arachosii datus Menon praetor, IV millibus pedatum, et DC equitibus in praesidium relictis. Ipse rex nationem, ne finitimis quidem fatis notam, quippe nullo commercio volentem mutuos usus, cum exercitu intravit. *Parapamisadae* appellantur, agreste hominum genus, et inter barbaros maxime inconditum. locorum asperitas, hominum quoque ingenia duraverat. gelidissimum Septemtrionis axem ex magna parte spectant: Bactrianis ad Occidentem coniuncti sunt: Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Turguria latere primo struunt, et quia sterilis est terra materiae, in nudo etiam montis dorso, usque ad summum aedificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Ceterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur: ad ultimum in carinae maxime modum coit. ibi foramine relicto superne lumen accipiunt ad medium. Vites et arbores, si quae in tanto terrae rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hieme defossae latent. cum nive discussa aperiri humus coepit, coelo folique redduntur. Ceterum adeo altae nives premunt terram, gelu et perpetuo paene rigore constrictae, ut ne

avium quidem, feraeve ullius vestigium exstet. Obscura coeli verius umbra, quam lux, nocti similis premit terram, vix ut quae prope sunt conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit; inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis; multorum aduffit pedes: plurimorum oculis praecipue perniciosus fuit. fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant; quae cum moveri defissent, vis frigoris ita adstringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur. neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. sed tanta caligo erat, ut aedificia nulla alias res quam fumus ostenderet. Illi nunquam ante in terris suis advena viso, cum armatos repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebant: *ut corporibus ipsorum parceretur* orantes. Rex agmen circumibat pedes, iacentes quosdam erigens, et alios, cum aegre sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. nunc ad prima signa, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora perventum loca est, commeatuque largo recreatus exercitus: simul et qui consequi non potuerant, in illa castra venerunt. Inde agmen processit ad Caucasum montem, cuius dorsum Asiam perpetuo iugo dividit: hinc simul mare, quod Ciliciam subit, illinc Caspium

fretum, et amnem Araxem, aliaque regionis Scythiae deserta spectat. Taurus secundae magnitudinis mons committitur Caucaſo, a Cappadocia se attollens Ciliciam praeterit, Armeniaeque montibus iungitur. Sic inter se tot iuga velut serie cohaerentia perpetuum habent dorsum, ex quo Asiae omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanum et Ponticum decidunt. XVI diebus spatio Caucaſum superavit exercitus. Rupes in eo X in circumitu stadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua *vinctum Promethea fuisse* antiquitas tradit. Condendae in radicibus montis urbi sedes electa est. VII millibus seniorum Macedonum et praeterea militibus, quorum opera uti desisset, permissum, in novam urbem confidere. Hanc quoque *Alexandriam* incolae appellaverunt. At Bessus, Alexandri celeritate perterritus, diis patriis sacrificio rite facto: sicut illis gentibus mos est, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Graves mero *suas vires extollere: hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem* spernere. praecipue Bessus, ferox verbis, et parto per scelus regno superbus, ac vix potens mentis; dicere, *Socordia Darii crevisse hostium famam. occurrisse enim in Ciliciae angustissimis faucibus; cum retrocedendo posset perducere incautos in loca naturae sita invia, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris, inter quas deprehensus hostis, ne fugae quidem, nedum resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere, Oxum amnem velut murum obiecturum hosti; dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Cho-*

*rasmios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem esse, ut humeri eius non possent Macedonis militis verticem aequare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse: et Bessius circumferri merum largius iubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares, natione Medus, sed magicae artis (si modo ars est, non vanissimi cuiusque ludibrium) magis professione, quam scientia celebris; alioquin moderatus et probus. Is cum praefatus esset, scire servo utilius parere dicto, quam afferre consilium, cum illos, qui pareant, idem quod ceteros maneat; qui vero suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. quo accepto Cobares, Natura, inquit, mortalium hoc quoque nomine prava & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebetior est, quam in alieno. turbida sunt consilia eorum, qui sibi suadent. obstat metus; aliis cupiditas; nonnunquam naturalis eorum, quae cogitaveris, amor. nam in te superbia non cadit. expertus es unumquemque, quod ipse repererit, aut solum aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insignis. hoc aut moderate perferendum est; aut quod abominor, in te ruet. consilio, non impetu opus est. Adii-
 cit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant: canem timidum vehementius latrare, quam mordere. altissima quaeque flumina minimo sono labi. Quae inferui, ut qualiscunque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspensam dederat expectationem sui. Tum consilium aperit, utilius Besso quam gratius. In vestibulo, inquit, regiae*

tuæ velocissimus confisit rex. Ante ille agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerses, & armis flumina oppones. scilicet qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest? iter utrique commune est; victori tutius. Licet strenuum metum putes esse; velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te, utcunque cesserit, meliorem fortunam deditus quam hostis habiturus? Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. incipies forsitan iustus esse rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exsequi supervacuum est. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur: ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bessus et ingenio et multo mero ferox, adeo exarsit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum (nam strinxerat quoque acinacem) contineretur. Certe e convivio profilivit haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. VIII millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ quamdiu propter coeli intemperiem, Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt: postquam adventare Alexandrum compertum est; in suos quisque vicis dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis, quibus transferat, ne iisdem hostis uteretur; novas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucasum quidem, ut supra dictum est, transferat; sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso haud secus quam oleo artus perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis de-

nariis amphorae singulae; mellis, denariis trecenis nonagenis; trecenis vini aestimabantur; tritici nihil aut admodum exiguum reperiatur. *Siros* vocabant barbari: quos ita solerter abscondunt, ut nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditae fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili pisce et herbis sustinebantur. Iamque haec ipsa alimenta defecerant; cum iumenta, quibus onera portabant, caedere iussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianae terrae multiplex et varia natura est. alibi multa arbor et vitis largos mitesque fructus alit: solum pingue crebri fontes rigant: quae mitiora sunt, frumento conferuntur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem terrae steriles arenae tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit: cum vero venti a Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis iacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, et propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; et nitor siderum caligine absconditur. Ceterum si quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo gignitur. [Itaque Bactriani equites xxx millia expleverant.] Ipsa Bactra, regionis eius caput, sita sunt sub monte Parapamisso. Bactrus amnis prae-

terit moenia. is urbi et regioni dedit nomen. Hic regi stativa habenti nuntiatur ex Graecia *Peloponnesium Laconumque defectio*. nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus eius principia nuntiaturi. et alius praesens terror affertur, *Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Besso ferentes opem*. Eodem tempore, *quae in gente Ariorum Caranus & Erigyus gesserant*, perferuntur. Commissum erat proelium inter Macedones Ariosque. Transfuga Sati-barzanes barbaris praererat; qui cum pugnam segnem utrimque aequis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demtaque galea, inhibitis qui tela iaciebant, si quis *virum dimicare vellet*, provocavit ad pugnam, *nudum se caput in cartamine habiturum*. Non tulit ferociam barbari dux exercitus Erigyus, gravis quidem aetate, sed et animi et corporis robore nulli iuvenum postferendus. Is galea demta canitiem ostentans, *Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos & milites Alexander habeat, ostendam*. Nec plura elocutus equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraeque tela cohiberent. protinus certe recesserunt dato libero spatio; intenti in eventum, non duorum modo, sed etiam suae fortis, quippe alienum discrimen fecuturi. Prior barbarus emisit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam equo calcaribus concito in medio barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emereret. Praecipitatus ex equo barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Sati-barzanes hastam manu complexus, quo

maturius interiret, ictum hostis adiuvit. et barbari duce amisso, quem magis necessitate quam sponte secuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his quidem laetus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit; dicens, *non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiae pervenisse cognovissent.* Ipse Bessum persequens copias movit: cui Erigyus spolia barbari, ceu opimum belli decus, praeferens occurrit. Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, farcinas et impedimenta ibi cum praesidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum, ut ante dictum est, penuria, prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per CCC stadia, ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor aestivi solis accendit, quae ubi flagrare coeperunt, haud secus quam continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terrae fervore excitata, lucem tegit: camporumque non alia quam vasti et profundi aequoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore et matutino frigore corpora levabantur. Ceterum cum ipsa luce aestus oritur: omnemque naturalem absorbet humorem siccitas; ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere coepervnut. pangebatur et consistere et progredi. Pauci a peritis regionis admoniti praepararant aquam. haec paulisper repressit sitim: deinde crescente aestu rursus desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vini oleique erat, ho-

minibus ingerebatur ; tantaque dulcedo bibendi fuit , ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avide hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant ; et feliciores videbantur , quos aqua defecerat , cum ipsi sine modo infusam vomitu cogentur egerere. Anxium regem tantis malis , circumfusi amici , *ut meminisset sui* orabant ; *animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse* : cum ex iis qui praecefferant ad capiendum locum castris , duo occurrunt utribus aquam gestantes , ut filiis suis , quos in eodem agmine esse , et aegre pati sitim non ignorabant , occurrerent : qui cum in regem incidissent ; alter ex iis utre resoluta , vas , quod simul ferebat , implet , porrigens regi. Ille accipit : percontatus *quibus aquam portarent , filiis ferre* cognoscit. Tunc poculo pleno , sicut oblatum est , reddito , *nec solus* , inquit , *bibere sustineo ; nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite , & liberis vestris , quod propter illos attulistis , date.* Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit prima fere vespera. sed exercitus magna pars non potuerat consequi : *in edito monte ignes iubet fieri , ut ii , qui aegre sequebantur , haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem , qui primi agminis erant , mature cibo ac potione firmatos , implere alios utres , alios vasa , quibuscunque aqua possit portari , iussit , ac suis opem ferre.* Sed qui intemperantius hauserant , intercluso spiritu extincti sunt : multoque maior horum numerus fuit , quam ullo amiserat proelio. At ille thoracem adhuc indutus , nec aut cibo reffectus aut potu , qua veniebat exercitus , constitit. nec ante ad curandum corpus recessit , quam praeter-

ierant, qui agmen sequebantur : totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die laetior erat, quia nec navigia habebat, nec pons erigi poterat circum amnem nudo solo, et materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subiecerat, in tres quamplurimos stramentis refertos dividit. his incubantes transnavere amnem : quique primi transferant, in statione erant, dum traicerent ceteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit. Iamque ad persequendum Bessum statuerat progredi ; cum ea, quae in Sogdianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos praecipuo honore cultus a Besso. sed nullis meritis perfidia mitigari potest. quae tamen iam minus in eo invisae esse poterat, quia nihil ulli nefastum in Bessum interfectorem regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus praeferebatur, *vindicta Darii* : sed fortunam, non scelus oderant Bessi. Nam ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit ; Dataphernem et Catenem, quibus a Besso maxima fides habebatur, in societatem rei adsciscit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur ; assumtisque octo fortissimis iuvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, et remotis arbitris, *comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem & Catenem ; ut vivum Alexandro traderent agitantes, a semet occupatos esse, & victos teneri.* Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii adduci eos iubet. Illi manibus sua sponte religatis, a participibus consilii trahebantur ; quos Bessus truci vultu intuens confurcit, ma-

nibus non temperaturus. At illi simulatione omiffa circumfiftunt eum, et frustra repugnantem vinciunt; direpto ex capite regni infigni, lacerataque vefte, quam fpoliis occifi regis induerat. Ille *deos fui fceleris ultores adeffe* confeffus, adiecit, *non Dario iniquos fuiiffe, quem fic ulciferentur; fed Alexandro propitios, cuius victoriam femper etiam hoftis adiuiffet.* Multitudo an vindicatura Bellum fuerit, incertum eft; nifi illi, qui vinxerant, *iuffu Alexandri feciffie ipfos ementiti*, dubios adhuc animi terruiffent. In equum impofitum Alexandro tradituri ducunt. Inter haec rex, quibus matura erat miffio, electis DCCCC fere, equiti bina talenta dedit; pediti terga denarium milia: monitosque *ut liberos generarent*, remisit domum. Ceteris gratiae actae, quod *ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur.* [Tum Bellus perducitur.] Perventum erat in parvulum oppidum, Branchidae eius incolae erant. Mileto quondam iuffu Xerxis, cum e Graecia rediret, transferant, et in ea fede confiterant, quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patri nondum exoleverant; fed iam bilingues erant, paulatim a domestico externoque fermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, urbem feque dedentes. Ille *Milefios, qui apud ipfum militarent, convocari* iubet. Vetus odium Milefii gerebant in Branchidarum gentem. Proditis ergo, *five iniuriae, five originis meminiffe mallent; liberum de Branchidis permittit arbitrium.* Variantibus deinde fententiis, *feipfum confideraturum quod optimum factu effet*, ostendit. Poftero die occurrentibus, *Branchidas fecum pro-*

cedere iubet. Cumque ad urbem ventum esset; ipse cum expedita manu portam intrat. Phalānx moenia oppidi circumire iussa; & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum caedere. Illi inermes passim trucidantur, nec aut commercio linguae, aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem ut deiicerent, fundamenta murorum ab imo moliantur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non caedunt modo, sed etiam exstirpant: ut vasta solitudo et sterilis humus, excussis etiam radicibus, linq̄retur. Quae si in ipsos proditionis auctores excogitata essent; iusta ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum posterius luere, qui ne viderant quidem Miletum, adeo Xerxi non poterant prodere. Inde processit ad Tanaim amnem. Quo perductus est Bessus non vinc̄tus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat collo inserta catena; tam barbaris, quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, & te, inquit, & Darium reges meos ultus, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum. Aperiāt ad hoc spectaculum oculos Darius. Exsistat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est. Alexander multum collaudato Spitamene conversus ad Bessum, Cuius, inquit, ferae rabies occupavit animum tuum, cum regem de te optime meritum prius vincere, deinde occidere sustinuisi? Sed huius parricidii mercedem falso regis nomine persolvisti. Ibi ille facinus purgare non ausus, regis titulum se usurpare dixit, ut gentem suam tradere ipsi possit; qui

si cessasset, alium fuisse regnum occupaturum. At Alexander Oxathrem fratrem Darii, quem inter corporis custodes habebat, propius iussit accedere; tradique Bessum ei, ut cruci affixum mutilatis auribus naribusque sagittis configerent barbari; adservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxathres cetera sibi curae fore pollicetur. Aves non ab alio, quam a Catene posse prohiberi adiicit; eximiam eius artem cupiens ostendere. namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri haec ars possit; tamen ingens viventibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Ceterum supplicium eius distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur. Interea Macedones ad petendum pabulum 6 incomposito agmine egressi, a barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur; pluresque capti sunt quam occisi. barbari autem captivos prae se agentes, rurius in montem recesserunt. xx millia latronum erant. fundis sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans sagitta ictus est, quae in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem moesti et attoniti Macedones in castra referebant: sed nec barbaros sefellit subductus ex acie rex; quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad regem, quos ille protinus iussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris diffimulans, crus barbaris ostendit. Illi iussi considerare affirmant non Macedonas, quam ipsos fuisse tristiores cognito vulnere ipsius: cuius si auct-

Curcius. Vol. II.

tozem reperiissent, dedituros fuisse. cum diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex fide data, et captivis receptis, gentem in deditioem accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus rex proelia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant. Pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare adsuevissent; eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine, et sibi difficilem, et praeteritis gravem electionem futuram ratus, invicem subire eos iussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. Lxx stadia murus urbis amplectitur. arx nullo cingitur muro. Praefidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt; liberi ex quo decefferat Cyrus; tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat: armis abstinebant nisi laceffiti: libertatis modico et aequali usu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benigne allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis iniussu regis transirent, eidem mandatum, ut contempleretur locorum situm; & illos quoque Scythas, qui super Bosphoro incolunt, viseret. Condendae urbis sedem super ripam Tanais elegerat; claustrum & iam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quae Bactrianos quoque traxit. VII millia equitum erant,

quorum auctoritatem ceteri sequebantur, Alexander *Spitamenum & Catenem*, a quibus ei traditus erat *Bessus*, haud dubius quin eorum opera redigi possent in potestatem, coercendo eos, qui novaverant res, iussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, *Bactrianos equites a rege omnes, ut occiderentur accersiri: idque imperatum ipsis, non sustinuisse tamen exsequi; ne inexpiabile in populares facinus admitterent. Non magis Alexandri saevitiam, quam Bessi parricidium ferre potuisse.* Itaque sua sponte iam motos, metu poenae haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander transfugarum defectione comperita, *Craterum obsidere Cyropolim* iubet: ipse aliam urbem regionis eiusdem corona capit; signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in praedam cessere victoris: urbs diruta est, ut ceteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam rex L equites praemisit, qui *clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos* ostenderent. Illi, *nec de fide, nec de potentia regis ipsos dubitare* respondent; equitesque *tendere extra munimenta urbis* iubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis et somno, in tempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, quam par erat, motus, urbem corona circumdedit; munitiorem, quam ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum et Perdiccam in obsidionem iungit, Cyropolim, ut ante dictum est, ob-

fidentes. Statuerat autem parcere urbi conditae a Cy-
 ro: quippe non alium gentium illarum magis admi-
 ratum est, quam hunc regem, et Semiramim, in quis
 & *magnitudinem animi, & claritatem rerum longe emi-*
cuisse credebat. Ceterum pertinacia oppidanorum
 eius iram accendit. Itaque *captam urbem diripere ius-*
sit delectos Macedones, haud iniuria infestos; et ad
 Meleagrum et Perdiccam redit. Sed non alia urbs
 fortius obsidionem tulit: quippe et militum prom-
 tissimi cecidere; et ipse rex ad ultimum periculum
 venit. namque cervix eius saxo ita icta est, ut ocu-
 lis caligine offusa collaberetur, ne mentis quidem
 compos. exercitus certe velut erepto eo ingemuit.
 Sed invictus adversus ea, quae ceteros terrent, non-
 dum percurato vulnere, acrius obsidioni instatit, na-
 turalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo
 suffossa moenia ingens nudavere spatium, per quod
 irrupit, victorque urbem dirui iussit. Hinc Mene-
 demum cum III millibus peditum et DCCC equitibus
 ad urbem Maracanda misit. Spitamenes transfuga
 praesidio Macedonum inde deiecto, muris urbis eius,
 incluserat se: haud oppidanis consilium defectionis
 approbantibus. sequi tamen videbantur, quia pro-
 hibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim
 amnem redit, et quantum soli occupaverant castris,
 muro circumdedit. Lx stadiorum urbis murus fuit,
 hanc quoque urbem *Alexandriam* appellari iussit.
 Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo sep-
 timo die, qua munimenta excitata erant, tecta quo-
 que urbis absolverentur. Ingens militum certamen
 inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam

divisum erat) primus ostenderet. Incolae novae urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis liberavit, quorum posteri nunc quoque non apud eos tam longa aetate propter memoriam Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, cuius tum ultra 7 Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa annis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem Cartasim nomine cum magna equitum manu misit *ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias.* Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europaeos vocant, dividit. Idem Asiam et Europam finis interfluit. Ceterum Scytharum gens haud procul Thracia sita ab Oriente ad Septemtrionem se vertit; Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum iacentem colit: ultima Asiae, quae Bactra sunt, stringit. quae Septemtrioni proxima sunt, profundae inde silvae, vastaeque solitudines excipiunt. Rursus quae ad Tanaim et Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc aeger ex vulnere, praecipue voce deficiens, quam et modicus cibus et cervicis extenuabat dolor, *amicos in consilium advocari* iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant: Scythae etiam laceffebant: ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, deos quoque incusans, querebatur, *se iacere segrem, cuius velocitatem nemo ardet*

valuisset effugere. vix suos credere non simulari va-
litudinem. Itaque qui post Darium victum ariolas et
vates consulere desierat, rursus ad superstitionem,
humanarum gentium ludibria, revolutus, Aristan-
drum, cui credulitatem suam addixerat, explorare
eventum rerum sacrificiis iubet. Mos erat aruspici-
bus exta sine rege spectare, et quae portenderen-
tur, referre. Inter haec Rex, dum fibris pecudum
explorantur eventus latentium rerum, propius ip-
sam considerare amicos iubet, ne contentione vocis cic-
atricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Cra-
terus, et Erigyius erant cum custodibus in taberna-
culum admissi. Discrimen, inquit, me occupavit me-
liore hostium, quam meo tempore. Sed necessitas ante
rationem est: maxime in bello, quo raro permittitur
tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervi-
cibus stamus; & quantum in nobis animi sit, alieno
Marte experiuntur. Haud dubie, si omiserimus Scy-
thas ultro arma inferentes, contemti ad illos, qui de-
fecerunt, revertemur. Si vero Tanaim transferimus, &
ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac san-
guine ostenderit; quis dubitabit patere etiam Eu-
ropam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriae no-
strae metitur spatio, quod transaturi sumus. Unus am-
nis interfluit, quem si traicimus, in Europam arma
proferimus. Et quanti aestimandum est, dum Asiam
subigimus, in alio quodammodo orbe torpaea statue-
re: & quae tam longo intervallo natura videtur dire-
missae, una victoria subito committere? At hercule si
paululum cessaverimus; in tergis nostris Scythae hae-
rebunt. An soli sumus qui flumina transnare possu-

mus ? Multa in nosmetipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna, belli artem victos quoque docet. Utribus amnem traiciendi exemplum fecimus nuper : hoc ut Scythae imitari nesciant, Bactriani docebunt. Praeterea unus gentis huius adhuc exercitus venit, ceteri exspectantur. Ita bellum vitando alemus ; & quod inferre possemus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito ; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. sed si me sequi vultis, valeo, amici. Satis virium est ad toleranda ista. aut si iam adest vitae meae finis, in quo tandem opere melius exstinguar ? Haec quassa adhuc voce subdeficiens, vix proximis exaudientibus dixerat ; cum omnes a tam praecipiti consilio regem deterere coeperunt. Erigyius maxime : qui haud sane auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens non erat rex, incutere tentavit ; dicendo, deos quoque obstare consilio ; magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyio tabernaculum regis Aristander occurrerat, tristitia exta fuisse significans : haec ex vate comperta Erigyius nuntiabat. Quo inhibito, Alexander, non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod superstitio, quam celaverat, detegebatur, Aristandrum vocari iubet. Qui ut venit, intuens eum, Non rex, inquit, sed privatus sum. sacrificium ut faceres, mandavi. quid eo portenderetur, cur apud alium, quam apud me professus es ? Erigyius arcana mea & secreta te prodente cognovit. Quem certum mehercule habeo extorum interprete uti metu suo.

Tibi autem quam potest, denuntio, ipse mihi indices, quid ex extis cognoveris; ne possis infitiri dixisse, quae dixeris. Ille extanguis attonitoque simulis stabat, per metum etiam voce suppressa: tandemque eodem metu stimulante, ne regis expectationem moraretur, Magni, inquit, laboris, non irriti discrimen instare praedixi. nec mea ars, quam benevolentia me perturbat. Infirmiorem valetudinis tuae video, & quantum in uno te sit scio. Vereor ne non praesenti fortunae tuae sufficere possis. Rex iussum confidere felicitati suae remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent? supervenit Aristander, non alias laetiora exta vidisse se affirmans: utique prioribus longe diversa. tum sollicitudinis causas apparuisse; nunc prorsus egregie litatum esse. Ceterum quae tubinde nuntiata sunt regi, continuae felicitati rerum eius imposuerant labem. Menedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianae defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse; qua venturum sciebat, confedit occultus. Silvestre iter aptum insidiis tegendis erat: ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt: equestris pugnae ordinem turbant. equorum, velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circumire iussos pariter et a lateribus, et a fronte, et a tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit; clamitans, nihil aliud superesse locorum fraude deceptis,

quam honestae mortis solatium ex hostium caede. Ipsum praevalens equus vehebat, quo saepius in cuneos barbarorum effusis habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed cum unum omnes peterent, multis vulneribus exfanguis Hypsidem quendam ex amicis hortatus est, *ut in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet.* Haec agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hypsides poterat quidem effugere; sed amisso amico mori statuit. una erat cura ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo in medios hostes se immisit, et memorabili edita pugna obrutus telis est. Quod ubi videre, qui caedi supererant, tumulum paulo quam cetera editiorem capiunt. quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo proelio peditum II millia, CCC equites. Quam cladem Alexander solerti consilio texit, *morte denuntiata iis, qui ex proelio venerant, si acta vulgassent.* Ceterum 8 cum animo disparem vultum diutius ferre non posset; in tabernaculum super ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando, noctem vigiliis extraxit, saepe pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, e quibus coniectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Iamque lux apparebat, cum thoracem indutus procedit ad milites, tum primum post vulnus proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem praesentia eius excuteret. Laeti ergo et manantibus prae gaudio lacrimis, consalutant eum; et quod ante recusaverant bellum, feroces deposcunt.

Ille se ratibus equitem phalangemque transportaturum esse pronuntiat; super utres iubet nare levius armatos. Plura nec dici res desideravit, nec rex dicere per valetudinem potuit. Ceterum tanta alacritate militum rates iunctae sunt, ut in triduum ad XII millia effectae sint. Iamque ad transeundum omnia aptaverant; cum legati Scytharum XX more gentis per castra equis vecti, nuntiari iubent regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, iussique considerare, in vultu regis defixerant oculos; credo quia magnitudine corporis animum aestimantibus modicus haudquaquam famae par videbatur. Scythis autem non ut ceteris barbaris rudis et inconditus sensus est: quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit semper armata. Sicque locutos esse apud regem memoriae proditum est. Abhorrent forsitan moribus nostris et tempora et ingenia cultiora fortitis; sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet: quae utcunque tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus. *Si dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent; orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres. & hoc affecutus scire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quae non capis. Ab Europa petis Asiam; ex Asia transis in Europam: deinde si humanum genus omne superaveris, cum silvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid tu, ignoras arbores magnas diu crescere; una hora exstirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non*

metitur. Vide, ne dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit: & ferum rubigo consumit. nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis silvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, iugum boum, aratrum, & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus boum labore quaesitas: patera, cum his vinum diis libamus: inimicos sagitta eminus, hasta cominus petimus. Sic Syriae regem, & postea Persarum, Medorumque superavimus; patuitque nobis iter usque in Aegyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti: Syriam occupasti: Persidem tenes: Bactrianos habes in potestate: Indos petisti: iam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quae te esurire cogunt? Primus omnium satieta te parasti famem; ut quo plura haberes, acrius, quae non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quamdiu circum Bactra haereas? dum illos subigis, Sogdiani bellare coeperunt. bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut maior fortiorque sis quam quisquam; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo Tanaim: scies quam late pateant; nunquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit, quam exercitus tuus, qui praedam tot nationum vehit. Rursus cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. eadem velocitate & sequi-

mur, & fugimus. Scytharum solitudines Graecis etiam proverbii audio eludi. at nos deserta & humano cultu vacua, magis quam urbes & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est, nec invita teneri potest. Salubre consilium sequens quam praesens tempus, ostendit melius. impone felicitati tuae fraenos, facilius illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam, quae manus & pennas tantum habet; cum manus porrigit, pennas quoque comprehendere non sinit. Denique si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes; non sua eripere: sin autem homo es; id quod es, semper esse te, cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quae tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. nam & firmissima est inter pares amicitia; & videntur patres, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse cave credas. inter dominum & servum nul'a amicitia est. etiam in pace, belli tamen iura servantur. Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris. colendo fidem, iurant. Graecorum ista cautio est, qui acta consignant, & deos invocant. nos religionem in ipsa fide novimus. qui non reverentur homines, fallunt deos. Nec tibi amico opus est, de cuius benevolentia dubites. Ceterum nos & Asiae & Europae custodes habebis: Baëtra, nisi dividat Tanais, contingimus: ultra Tanaim usque ad Thraciam colimus; Thraciae Macedoniam coniunctam esse fama est. Utrique imperio tuo finitimos, hostes an amicos velis esse considera.

9 Haec barbarus. Contra rex fortuna sua & consiliis suorum se usurum esse respondet. nam & fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temere

& *audacter faciat, secuturum*. Dimissisque legatis, in praeeparatas rates exercitum imposuit. In prorsis clypeatos locaverat; iussos *in genua subsidere, quo tutiores essent adversus ictus sagittarum*. Post hos qui tormenta intenderent, stabant; et ab utroque latere, et a fronte circumdati armatis. Reliqui qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quae equitem vehebant, servatus est. maior pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti vehebant, obiectae rates tuebantur. Ipse rex cum delectis primus ratem solvit, et *in ripam dirigi iussit*. Cui Scythae admotos ordines equitum in primo ripae margine opponunt; ut ne applicari quidem terrae rates possent. Ceterum praeter hanc speciem ripis praesidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat: namque cursum gubernatores, cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant; vacillantesque milites, et ne excuterentur solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Ne tela quidem conati nixu vibrare poterant; cum prior standi sine periculo, quam hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infudere ratibus. vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Iamque terrae rates applicabantur, cum acies clypeata consurgit, et hastas certo ictu, utpote libera nixu, mittit e ratibus. Et ut territores recipientesque equos videre; alacres mutua adhortatione in ter-

ram defiliere. Turbatis acriter pedem inferre coeperunt. Equitum deinde turmae, quae frenatos habebant equos, perfregere barbarorum aciem. Interim ceteri agmine dimicantium tecti aptavere se pugnae. Ipse rex, quod vigoris, aegro adhuc corpore, deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis; sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio; aliusque, alium adhortati, in hostem salutis immemores ruere coeperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium barbari tolerare potuerunt: omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capefunt fugam. quos rex, quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi perseveravit. Iamque linquente animo suis praecipit, *ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhaerent*: ipse exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant iam Liberi patris terminos; quorum monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi, arboresque procerae, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit: quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equosque MDCCC abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX, pedites C fere, mille faucii fuerunt. Haec expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportunae victoriae domuit. Inviectos Scythas esse crediderant; *quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore* confitebantur. Itaque Sacae misere legatos,

qui pollicerentur, *gentem mandata facturam*. Moverat eos regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiserat; ut fidem faceret sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit, admodum iuvenem aetatis flore conciliatum sibi; qui cum specie corporis aequaret Hephaestionem, lepore haud sane illi par erat. Ipse, *Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus sequi iusso*, ad Maracandam urbem pervenit; ex qua Spitamenes cognito eius adventu Bactra perfugerat. Itaque quadriduo rex longum itineris spatium emensus, pervenerat in eum locum, in quo Menedemo duce, 11 millia peditum, et 300 equites amiserat. horum ossa tumulo contegi iussit, et inferias more patrio dedit. Iam Craterus cum phalange subsequi iussus, ad regem pervenerat. itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit; *urique agros, & interfici puberes* iussit. Sogdiana regio maiori ex parte deserta 10 est: octingenta fere stadia in latitudinem vastae solitudines tenent. Ingens spatium rectae regionis est, per quam amnis, *Polytimetum* vocant incolae, fertur torrens. Eum ripae in tenuem alveum cogunt; deinde caverna accipit, et sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aquae meantis sonus; cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad regem xxx nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant; qui ut per interpretem cognoverunt,

iussu regis ipsos ad supplicium trahi, carmen laetantium more canere, tripudiisque et lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare coeperunt. Admiratus rex tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos iussit, causam tam effusae laetitiae, cum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent; nunc a tanto rege, victore omnium gentium maioribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris laetitiaeque celebrare. Tum rex, quaero itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri esis? Illi, nunquam se inimicos ei; sed bello lacestos, hostes fuisse respondent. Si quis ipsos beneficio, quam iniuria experiri maluisset; certaturos fuisse, ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi essent? vitam quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt. reddituros quandoque repetisset. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares: quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in regem caritate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim maiori praesidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario poenas capite persolaturum. Iisdem fere diebus Ptolemaeus et Menidas peditum tria millia, et equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, et D equitibus venit. Totidem e Syria Asclepiodorum sequebantur: Antipater Graecorum VIII millia, in quis D equites erant,

miserat. Itaque exercitu aucto, ad ea quae defectione turbata erant, componenda processit; interfectisque confarnationis auctoribus, quarto die ad flumen Oxum perventum est. hic quia limum vehit, turbidus semper et insalubris est potu. Itaque puteos miles coeperat fodere. nec tamen humo alte egesta existebat humor; cum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons, quem quia tarde notaverant, *subito existitisse* finxerunt. rexque ipse credi voluit, *donum dei id fuisse*. Superatis deinde omnibus Ocho et Oxo, ad urbem Marginiam pervenit: Circa eam VI oppidis condendis electa sedes est. Duo ad Meridiem versa, quatuor spectantia Orientem, modicis inter se spatiis distabant, ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Haec omnia sita sunt in editis collibus: tum velut fraeni domitarum gentium; nunc originis suae oblita ferviant, quibus imperaverunt. Et cetera quidem pacaverat rex. Una erat petra, quam Arimazes 11 Sogdianus cum XXX millibus armatorum obtinebat; alimentis ante congestis, quae tantae multitudini vel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem XXX eminet stadia, circumitu C et L complectitur. undique abscissa et abrupta, semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cuius os arctum et obscurum est; paulatim deinde ulteriora panduntur: ultima etiam altos recessus habent. fontes per totum fere specum manant; e quibus collatae aquae per prona montis flumen emittunt. Rex loci difficultate spectata statuerat inde abire: cupido deinde incessit animo, naturam quoque fatigandi. Prius tamen quam fortunam obsidionis experiretur, Cophan (Ar-

Curtius. Vol. II. I

tabazi hic filius erat) misit ad barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus superbe multa respondit. ad ultimum *an Alexander volare possit?* interrogat. Quae nuntiata regi, sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret *insolentiam barbari, eludentis ipsos, quia pennas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet Macedones etiam volare.* Trecentos, inquit, *perniciissimos iuvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles & paene invias rupes domi pecora agere consueverint.* Illi praestantes et levitate corporum, et ardore animorum strenue adducunt: quos intuens rex, *Vobiscum,* inquit, *o iuvenes, & mei aequales, urbium invictarum ante munimenta superavi: montium iuga perenni nive obruta emensus sum: angustias Ciliciae intravi: Indiae sine lassitudine vim frigidis sum perpeffus. & mei documenta vobis dedi, & vestri habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem barbari obsident; cetera negligunt: nullae vigiliae sunt, nisi quae castra nostra spectant. invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferentis ad cacumen. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo quae ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen; quod cum ceperitis, candidis velis signum mihi dabitis. ego copiis admotis hostem in nos a vobis convertam. Praemium erit ei qui primus occupaverit verticem, talenta X: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum autem habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. His animis regem audierunt, ut iam cepisse*

verticem viderentur. Dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus petram, qua minime asper ac praeruptus aditus videbatur, secunda vigilia, quod bene verteret, ingredi iubet. Illi alimentis in biduum sumtis, gladiis modo atque hastis armati subire coeperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt: deinde ut in praerupta perventum est, alii manibus eminentia saxa complexi levare semet; alii adiectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, quis gradus subinde infisterent. diem inter metum laboremque consumserunt. Per aspera enixis duriora restabant, et crescere altitudo petrae videbatur. illa vero miserabilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex praecipiti devolverentur. mox eadem in se patiendi alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti; quidam multati parte membrorum; pariterque eos et nox et somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis et in asperis faxorum, periculi instantis oblitum in lucem quieverunt: tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas subiectasque ipsis valles ridentes, ignari in qua parte petrae tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere, quod convenerat signum: totoque e numero duos et xxx in adscensu interiisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die

cacumina montis intuens restitit. noctu demum, cum
 obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad cu-
 randum corpus recessit. Postero die nondum fatis
 clara luce primus vela, signum capti verticis, con-
 spexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat va-
 rietas coeli, nunc internitente lucis fulgore, nunc
 condito. Verum ut liquidior lux apparuit coelo, du-
 bitatio exempta est. vocatumque Cophan, per quem
 barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui
 moneret, *nunc saltem salubrius consilium inirent.* sin
 autem fiducia loci perseverarent, *ostendi a tergo iussit,*
qui ceperant verticem. Cophas admissus suadere coepit
 Arimazi *petram tradere, gratiam regis inituro, si tan-*
tas res molientem in unius rupis obsidione haerere non
coegisset. Ille ferocius superbisque quam antea locu-
 tus *abire* Cophan iubet. At is prehensum manu Bar-
 barum rogat, *ut secum extra specum prodeat*: quo im-
 petrato iuvenes in cacumine ostendit, eiusque super-
 biae haud immerito illudens, *pennas ait habere mili-*
tes Alexandri. Iamque e Macedonum castris signo-
 rum concentus et totius exercitus clamor audiebatur.
 Ea res, sicut pleraque belli vana et inania, barbaros ad
 deditioem traxit. quippe occupati metu, paucitatem
 eorum qui a tergo erant aestimare non poterant. Ita-
 que Cophan (nam trepidantes reliquerat) strenue
 revocant; et cum eo xxx principes mittunt, qui pe-
 tram tradant, et *ut incolumibus abire liceat,* paciscan-
 tur. Ille quamquam verebatur ne conspecta iuvenum
 paucitate deturbarent eos barbari; tamen et fortunae
 suae confusus, et Arimazi superbiae infensus, *nullam*
se conditionem deditiois accipere respondit. Arimazes

desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra: quos omnes *verberibus affectos sub ipsis radicibus petrae crucibus iussit affigi*. Multitudo deditiorum incolarum novarum urbium cum pecunia capta dono data est: Artabazus in petrae regionisque, quae apposita esset ei, tutela relictus.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER VIII.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER VIII.

A R G U M E N T U M.

Maffagetis, Dahis & Sogdianis subactis, Scythae sui regis filiam Alexandro coniugem offerunt, qui, leone interfecto, & quatuor millibus ferarum in venatione deiectis, Clitum solenni convivio adhibitum, & liberius loquentem interficit, 1. Sera Alexandri poenitentia, quam sequuntur bellicae expeditiones adversus Bactrianos transfugas & Sysmithren. Philippi item, strenuissimi juvenis, & Erigyi, clarissimi ducis, obitus, 2. Spitamenis uxorem, interfecti mariti caput afferentem, Alexander castris excedere iubet: provincias quasdam a praefectorum suorum iniuriis vindicat, 3. Frigoris nimia vi paene opprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia, & erga gregarium militem humanitas, eisdemque cum Roxane matrimonium, 4. Cogitationibus in bellum Indicum versis, adulatorum fraude, nimia superbia elatus Alexander, Iovis filius vult salvari: quod Callisthenes gravi oratione improbat, 5. Ex ignominia Hermolao nobili puero illata nascitur in caput Alexandri coniuratio, qua detecta, inter auctores sceleris innocens Callisthenes conicitur, 6. Hermolai, Callisthenem iustum esse asseverantis, adversus crudelem Alexandri superbiam invectiva, 7. Alexandri ad Hermolai invektivam responsio: coniuratorum item, atque innocentis Callisthenis supplicium, 8. Indi,

Gangis, Dyardenis, Indiae, eius incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum, luculenta descriptio, 9. Varios Indiae populos mira felicitate, non tamen sine sanguine, Alexander subiicit, 10. Aornus petra & arx inaccessa ab Alexandro oppugnatur, & ab obsessis relicta capitur, 11. Omphis rex potentissimus se regnumque suum Alexandro permittit. a quo in integrum restituitur: unde mutua dona regia, 12. Porum regem, Omphis suasu, Alexander accipiti quidem & sub initia periculossimo aggreditur bello, 13. Indorum & Macedonum insignis & cruenta pugna. Pori captivi magnanimitas, & Alexandri regia clementia, 14.

1 **A**LLEXANDER maiore fama, quam gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hostem spargendae manus essent, in tres partes divisit exercitum. Hephaestionem uni, Coenon alteri duces dederat: ipse ceteris praeerat. Sed non eadem mens omnibus barbaris fuit. armis quidam subacti; plures ante certamen imperata fecerunt. quibus *eorum, qui in defectione perseveraverant, urbes agrosque iussit attribui.* At exsules Bactriani cum DCCC equitibus Massagetarum proximos vicos vastaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis eius praefectus CCC equites, insidiarum, quae parabantur, ignarus eduxit. Namque hostis in silvis, quae erant forte campo iunctae, armatum militem condidit; paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad insidias praeda perduceret. Itaque incomposito agmine, solutisque ordinibus, Attinas praedabundus sequebatur; quem praetergressum silvam, qui in ea confederant, ex improvviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama perlata est; qui cum omni

equitatu supervenit : et Massagetæ quidem iam refugerant ; Dahæ mille oppressi sunt : quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quoque Sogdianis rursus subactis , Maracanda repetit. Ibi Berdes , quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat , cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque , qui Chorasmis præerat , Massagetis , et Dahis regionum confinio adiunctus miserat , qui *facturum imperata* pollicerentur. Scythæ petebant , *ut regis sui filiam matrimonio sibi iungeret. si dedignaretur affinitatem ; principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque regem venturum ad eum* pollicebantur. Utraque legatione benigne audita , Hephaestionem et Artabazum opperiens , stativa habuit ; quibus adiunctis , in regionem , quæ appellatur *Bazaria* , pervenit. Barbaræ opulentia in illis locis haud ulla sunt maiora indicia , quam magnis nemoribus saltibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt silvas , crebris perennium aquarum fontibus amoenas. muris nemora cinguntur , turresque habent venantium receptacula. Quatuor continuis aetatibus intactum saltum fuisse constabat. quem Alexander cum toto exercitu ingressus *agitari undique feras* iussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum regem invasurus incurreret ; forte Lysimachus , qui postea regnavit , proximus Alexandro , venabulum obiicere ferae coeperat. Quo rex repulso , et *abire iusso* , adiecit , *tam a semet uno quam a Lysimacho leonem interfici posse*. Lysimachus enim quondam cum venaretur in Syria , occiderat eximiae magnitudinis feram solus : sed laevo

humero usque ad ossa laceratus ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei rex, fortius quam locutus est, fecit. nam feram non exceptit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quae *obiectum leoni a rege Lyfismachum* temere vulgavit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Ceterum Macedones, quamquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen scivere gentis suae more, ne pedes venaretur, aut sine delectis principum amicorumque. Ille IV millibus ferarum deiectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est: acceptaque aetatis excusatione ab Artabazo, provinciam eius destinat Clito. Hic erat qui apud Granicum amnem nudo capite regem dimicantem clypeo suo textit, et Rhofacis manum capiti regis imminentem gladio amputavit: vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus. Hellanice, quae Alexandrum educaverat, soror eius, haud secus quam mater a rege diligebatur. Ob has causas validissimam imperii partem fidei eius tutelaeque commisit. iamque *iter parare in posterum* iussus, solenni et tempestivo adhibetur convivio. In quo rex cum multo incaluisse mero, immodicus aestimator sui, celebrare, quae gesserat, coepit; gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, *nobilem apud Chaeroneam victoriam sui operis fuisse* iactavit; *ademptamque sibi malignitate & invidia patris tantae rei gloriam. Illum quidem seditione inter Macedones milites, & Graecos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat,*

iacuisse, non alias quam simulatione mortis tutiorem: se corpus eius protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quae patrem nunquam aequo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patri fusos fugatosque hostes. nec adfuisse unquam Philippum. Laude dignos esse non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uri vastarique oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent. Haec et his similia laeti audiere iuvenes: ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis, quam sermo exaudiri posset a rege. Quo significabatur, male instituisse Graecos, quod trophaeis regum dumtaxat nomina inscriberentur. alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque rex, cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos coepit, quid ex Clito audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clitus paulatim maiore voce Philippi acta bellaque in Graecia gesta commemorat, omnia praesentibus praeferens. Hinc inter iuniores senesque orta contentio est. Et Rex velut patienter audiret, quis Clitus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. Ceterum cum animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clitus imponeret, nihil eo remittente magis exasperabatur. iamque Clitus etiam Parmenionem defendere audebat, et Philippi de Atheniensibus victoriam Thebarum praeferebat excidio; non vino

modo, sed etiam animi prava contentione proventus. Ad ultimum, *si moriendum*, inquit, *est pro te; Clitus est primus: at cum victoriae arbitrium agis, praecipuum ferunt praemium, qui procacissime patris tui memoriae illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modo indomitam, sed quae ne subigi quidem possit. mittor ad feras bestias praecipua ingenia fortitas. Sed quae ad me pertinent transeo. Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex iuniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum haesuros fuisse. Quo modo ergo Asiam etiam cum istis iunioribus subiecisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te in feminas. Nihil ex omnibus inconsulte ac temere iactis regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen rex pressit, contentus iussisse ut convivio excederet. Nec quidquam aliud adiecit, quam forsitan cum, si diutius locutus foret, exprobraturum sibi fuisse vitam a semetipso datam; hoc enim superbe saepe iactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes monentesque conabantur abducere. Clitus cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque adiecta, suo pectore tergum illius esse defensum; nunc postquam tanti meriti praeteriit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat. Attali quoque caedem obiiciebat; ad ultimum Iovis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens, *veriora se regi, quam patrem eius respondisse* dicebat. Iam tantum irae conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero*

mero sensibus victis, ex lecto repente profluit. Attoniti amici ne positis quidem, sed abiectis poculis confurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu acuturus esset, intenti. Alexander rapta lancea ex manibus armigeri, Clitum adhuc eadem linguae intemperantia furentem percutere conatus, a Ptolemaeo et Perdicca inhibetur. medium complexi et obluētari perseverantem morabantur: *Lysimachus*, et *Leonatus* etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, *comprehendi se a proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset*, exclamat; *signumque tuba dari, ut ad regiam armati coirent*, iubet. Tum vero Ptolemaeus et Perdiccas genibus advoluti orant, *ne in tam praecipiti ira perseveret, spatiumque potius animo det. omnia postero die iustius exsecuturum*. Sed clausae erant aures, obstrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in regiae vestibulum, et vigili excubanti hasta ablata constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul coenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exhibit. Quem rex, *quisnam esset?* interrogat. Eminebat etiam in voce, sceleris, quod parabat, atrocitas. et ille iam non suae, sed regis irae memor, *Clitum esse, & de convivio exire* respondit. Haec dicentis latus hasta transfixit, morientisque sanguine aspersus: *Inunc*, inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum*. Male humanis ingeniiis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe rex, postquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris serā aestimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui

egregium bello virum, et nisi erubesceret fateri, servatorem sui, occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex: verborum licentiam, quae vino poterat imputari, nefanda caede ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante convivae: vigiles attoniti et stupentibus similes procul stabant, liberioremq; poenitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore iacentis evulsam retorfit in semet: iamque admoverat pectori; cum advolant vigiles, et repugnanti e manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus, gemitu eiulatuque miserabili tota personante regia. Laniare deinde os unguibus, et circumstantes rogare, *ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur.* In has preces tota nox exacta est. Scrutantemque *num ira deorum ad tantum nefas actus esset?* subit anniversary sacrificium Libero patri non esse redditum statuto tempore, itaque inter vinum & epulas caede commissa, iram dei fuisse manifestam. Ceterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum. vivendum esse in solitudine velut ferae bestiae, terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito ante ipsum, lacrimis obortis, hanc, inquit, *nutrici meae gratiam retuli, cuius duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuerunt mortem: hic frater unicum orbitatis solatium a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus eius unus supersum, quem solum aequis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro, revertar in pa-*

triam, ut ne dextram quidem nutrici, sine memoria calamitatis eius offerre possim? Et cum finis lacrimis querelisque non fieret; iussu amicorum corpus ablatum est. rex triduum iacuit inclusus. quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt; universi in tabernaculum irrum-punt, diuque precibus ipsorum reluctatum aegre vicerunt, ut cibum caperet. quoque minus caedis pueret, iure interfectum Clitum Macedones decernunt, sepultura quoque prohibitori, ni rex humari iussisset. Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorem apud Maracanda consumtis; cum parte exercitus Hephaestionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hiemen paraturum. Quam Clito autem destinaverat provinciam, Amyntae dedit: ipse Xenippa pervenit. Scythiae confinis est regio, habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terrae non indigenas modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exsulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. sed postquam regem adventare compertum est; pulsati ab incolis 11 millia fere et ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis assueti. tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam veniae desperatio efferaverat. Itaque ex improvviso adorti Amyntam praetorem Alexandri, diu anceps proelium fecerant. Ad ultimum DCC suorum amissis, quorum CCC hostis cepit, dedere terga victoribus: haud sane inulti, quippe LXXX Macedonum interfecerunt, praeterque eos CCC et L faucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt. His

in fidem acceptis in regionem, quam Naura appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syimithres duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est. 11 millibus armatis popularibus fauces regionis, qua in arctissimum cogitur, valido munimento sepfierant. Praeterfluebat torrens amnis; a tergo petra claudebat: hanc manu perviam incolae fecerant. Sed aditus specus accipit lucem; interiora nisi illato lumine obscura sunt. perpetuus cuniculus iter praebet in campos, ignotum nisi indigenis. At Alexander, quamquam angustias naturali situ munitas ac validas, manu barbari tuebantur; tamen arietibus admotis munimenta, quae manu adiuncta erant, concussit, fundisque et sagittis propugnantium plerosque deiecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus ad petram admovit exercitum. Ceterum interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem; magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. *Caedi tamen arbores & saxa congeri iussit.* ingensque barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxarten misit nationis eiusdem, sed ditionis suae, qui suaderet duci, *ut traderet petram.* Interim ad augendam formidinem, et turre admovebantur, et excussa tormentis tela emicabant. Itaque verticem petrae omni alio praesidio damnato petiverunt. At Oxartes trepidum diffidentemque rebus suis Syfimithrem coepit hortari, *ut fidem, quam vim Macedonum mallet experiri; neu moraretur festinationem victoris*

exercitus, in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Syfimithres deditioem annuebat: ceterum mater eademque coniux morituram se ante denuntians, quam in ullius veniret potestatem, barbari animum ad honestiora quam tutiora convertebat: pudebatque, libertatis maius esse apud feminas, quam apud viros pretium. Itaque dimisso internuntio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed cum hostis vires suasque pensaret; rursus muliebris consilii, quod praeceps magis quam necessarium esse credebatur, poenitere eum coepit. Revocatoque strenue Oxarte, futurum se in regis potestate respondit; unum precatus, ne voluntatem & consilium matris suae proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Praemissum igitur Oxartem cum matre liberisque et totius cognationis grege sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore quod Oxartes promiserat. Rex equite praemisso, qui reverti eos iuberet, opperiri que praesentiam ipsius, supervenit; et victimis Minervae ac Victoriae caesis imperium Syfimithri restituit; spe maioris etiam provinciae facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi iuvenes patre tradente secum militaturos sequi iussit. relicta deinde phalange ad subigendos, qui defecerant, cum equite processit. Arduum et impeditum faxis iter primo utcunque tolerabant. mox equorum non unguis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant, et rarius subinde agmen fiebat, pudorem, ut fere fit, immodico labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione fugientes

infequebatur. Nobiles iuvenes comitari eum soliti defecerant praeter Philippum. Lyfimachi erat frater, tum primum adultus, et quod facile appareret indolis rarae. Is pedes, incredibile dictu, per D stadia vectum regem comitatus est; saepe equum suum offerente Lyfimacho, nec tamen ut digrederetur a rege effici potuit, cum lorica indutus arma gestaret. Idem, cum perventum esset in saltum, in quo se barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam; regemque cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed postquam barbari in fugam effusi deseruere silvas, animus, qui in ardore pugnae corpus sustentaverat, liquit; subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximae stipiti se applicuit. Deinde ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus regis exceptus est, inter quas collapsus exstinguitur. Moeustum regem alius haud levis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat; quem exstinctum esse paulo antequam reverteretur in castra, cognovit. utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est. Dahas deinde statuerat petere; ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat; quam aegre fugam, et nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata identidem muliebres adhibere blanditias, *ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus, placaret quem effugere non posset.* Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos cum pectori patris admovisset, *ut saltem eorum mi-*

fereri vellet, orabat; et quo efficaciore essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, et formae profecto fiducia cupere eam quamprimum dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum eius occurfu. Ceterum *abire conspectu* iubet; addito metu mortis, *si se oculis eius obtulisset*: et ad desiderium levandum noctes inter pellices agere coepit. Sed penitus haerens amor fastidio praesentium accensus est. itaque rursus uni ei deditus, orare non destitit, *ut tali consilio abstineret, patereturque sortem, quamcumque eis fortuna fecisset. sibi mortem deditioe esse levior*. At illa purgare se, *quod quae utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente suafisset; de cetero futuram in viri potestate*. Spitamenes simulato captus obsequio, de die *convivium apparari* iubet; vinoque et epulis gravis, semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto et gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit, caputque eius abscissum cruore respersa, seruo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante, sicut erat cruenta veste, in Macedonum castra pervenit, nuntiarique Alexandro iubet, *esse, quae ex ipsa deberet cognoscere*. Ille *protinus barbaram iussit admitti*. quam ut adpersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, *dicere quae vellet*, iubet. At illa *servum*, quem stare in vestibulo iusserat, *introduci* desideravit. qui quia caput Spitamenis veste tectum habebat; suspectus scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Considerat oris exsanguis notas pallor, nec quis esset, nosci satis poterat. Ergo rex

certior factus *humanum caput afferre eum*, tabernaculo excessit, percontatusque *quid rei sit?* illo profitente cognoscit. Varias hinc cogitationes invicem animum diversa agitantem commoverant. meritum ingens in semet esse credebat, quod transfuga et proditor, tantis rebus, si vixisset, iniecturus moram, interfectus esset: contra facinus ingens averfabatur, cum optime meritum de ipsa, communium parentem liberorum, per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti, sceleris atrocitas, denuntiarique iussit, ut *excederet castris. neu licentiae barbarae exemplar in Graecorum mores, & mitia ingenia transferret.* Dahae Spitamenis caede comperta Dataphernem defectionis eius participem, vincit Alexandro seque dedunt. Ille maxima praesentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas iniurias eorum, quibus a praetoribus suis avare ac superbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam et Mardos cum Tapuris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arfani Drancarum praefecto substitutus est Stafanor. Arfaces in Mediam missus, ut Oxydates inde discederet. Babyloniam mortuo Mazaeo Deditameni subiecta est. His compositis tertio mense ex hibernis movit exercitum, regionem, quae *Gabaza* appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter praebuit: proximus ei nondum quidem procellosus et tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis crescentis mali praeteriit. tertio ab omni parte coeli emicare fulgura, et nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere coeperunt.

Erat prope continuus coeli fragor, et passim cadentium fulminum species visibatur. attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur. ac primo quidem armis suis tecti exceperant, sed iam nec retinere arma lubricae et rigentes manus poterant; nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempestatis violentia maior, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis per totum saltum errabundum agmen ferebatur; multique prius metu, quam labore defatigati, prostraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu adstrinxerat. Alii se stipitibus arborum admoverant. id plurimis et adminiculum et suffugium erat. Nec fallebat ipsos morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret: sed grata erat pigritia corporum fatigatis; nec recusabant extinguere quiescendo. quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis mali insistebat; lucemque naturale solatium praeter tempestatem haud disparem nocti, silvarum quoque umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiens circumire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex turguriis fumum, hortarique *ut proxima quaeque suffugia occuparent.* Nec ullâ res magis saluti fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deserere erubescerent. Ceterum efficacior in adversis necessitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. dolabris enim silvas sternere aggressi, passim acervos struesque accen-

derunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, et vix inter flammam agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paulatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere coepit. Exceperunt alios tecta barbarorum, quae in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat: alios castra, quae in humido quidem, sed iam coeli mitescente saevitia, locaverunt. Mille militum atque lixarum calonumque pestis illa consumpsit. Memoriae proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, et non solum viventibus, sed et inter se colloquentibus similes esse conspectos; durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles seque et arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus, ex sella sua exsiluit, torpentemque militem, et vix compotem mentis, demissis armis *in sua sede iussit considerare*. Ille diu nec ubi requiesceret, nec a quo esset exceptus, agnovit. tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit, territus surgit. quem intuens Alexander, *ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quam Persae sub rege vivatis? Illis enim sella regis consedissee capitale foret; tibi saluti fuit*. Postero die convocatis amicis copiarumque ducibus, pronuntiari iussit *ipsum omnia, quae amissa essent, redditurum*. et promisso fides exstitit. nam Syfimithres multa iumenta, et camelorum duo millia adduxit, pecoraque et armenta: quae distributa pariter militem et damno et fame liberaverunt. Rex *gratiam sibi relatum a Syfimithre prae-*

fatus, *sex dierum coëta cibaria ferre milites iussit*, Sacas petens. Totam hanc regionem depopulatus, xxx millia pecorum ex praeda Syfimithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui *Cohortanus* satrapes nobilis praeerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius quam *ut duo ex tribus filiis secum militarent*, exegit. Satrapes etiam, eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia convivium, quo regem accipiebat, instruxerat. id cum multa comitate celebraret, *introduci XXX nobiles virgines* iussit. Inter quas erat filia ipsius *Roxane* nomine, eximia corporis specie et decore habitus in barbaris raro. Quae quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se; maxime regis, minus iam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunae, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma praeter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quam parentis adspexerat; tunc in amorem virgunculae, si regiae stirpi comparetur, ignobilis; ita effusus est, ut diceret *ad stabiliendum regnum pertinere, Persas & Macedones connubio iungi: hoc uno modo & pudorem victis, & superbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, a quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse: ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii iure velle iungi*. Insperato gaudio laetus pater sermonem eius excepit: et rex medio cupiditatis ardore iussit *afferi patrio more panem*. hoc erat apud Macedones sanctissimum coeuntium pignus; quem

divisum gladio, uterque libabat. Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco et parabili victu ostendere voluisse iungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asiae et Europae introductam inter convivales ludos matrimonio sibi adiunxit, e captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos super vinum et epulas focerum ex deditis esse electum: sed post Cliti caedem libertate sublata, vultu, qui maxime servit, assentiebantur. Ceterum Indiam, et inde Oceanum petiturus, ne quid a tergo, quod destinata impedire posset, moveretur, *ex omnibus provinciis XXX milia iuniorum legi iussit, & ad se armata perducere: obfides simul habiturus, et milites.* Craterum autem ad persequendos Haustanem et Catenem, qui ab ipso defecerant, misit: quorum Haustanes captus est; Catenes in proelio occisus. Polypercon quoque regionem, quae *Bubacene* appellatur, in ditionem redegit. Itaque omnibus compositis cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur non auro modo, sed gemmis quoque margaritisque, ad luxum magis quam ad magnificentiam exulta. *Clypei militares auro & ebore fulgere dicebantur: itaque necubi vinceretur, cum ceteris praestaret, scutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit.* CXX milia armatorum erant, quae regem ad id bellum sequebantur. Iamque omnibus praeparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc esse maturum, *quonam modo coelestes honores usurparet, coepit agitare. Iovis filium non dici tantum se, sed etiam cre-*

di volebat, tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum Macedonas venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti pernicioſa adulatio, perpetuum malum regum, quorum opes ſaepius aſſentatio, quam hostis evertit. Nec Macedonum haec erat culpa, nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit; ſed Graecorum, qui profeſſionem honeſtarum artium malis corruperant moribus. Agis quidam Argivus peſſimorum carminum poſt Choerilum conditor, et ex Sicilia Cleo: hic quidem non ingenii ſolum, ſed etiam nationis vitio adulator; et cetera urbium ſuarum purgamenta, quae propinquis etiam maximorumque exercituum ducibus a rege praeferebantur. Hi tum coelum illi aperiebant, *Herculemque & Patrem Liberum, & cum Polluce Caſtorem novo numini ceſſuros eſſe* iactabant. Igitur feſto die omni opulentia convivium exornari iubet; cui non Macedones modo et Graeci principes amicorum, ſed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum diſcubiſſet rex, pauliſper epulatus convivio egreditur. Cleo ſicut praeparaverat, ſermonem *cum admiratione laudum eius inſtituit*, merita deinde percenſuit, quibus uno modo referri gratia poſſet, ſi quem intelligerent deum eſſe, conſiterentur, exigua thuris impenſa tanta beneficia penſaturi. *Persas quidem non pie ſolum, ſed etiam prudenter reges ſuos inter deos colere: maiestatem enim imperii ſalutis eſſe tutelam. Nec Herculem quidem & Patrem Liberum prius dicatos deos, quam viciffent ſecum viventium invidiam, tantundem quoque*

posteros credere, quantum praesens aetas spondisset. Quod si ceteri dubitent; semetipsum, cum rex inisset convivium, prostraturum humi corpus. debere idem facere ceteros, & inprimis sapientia praeditos. ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum. Haud perplexe in Callisthenem dirigebatur oratio. gravitas viri et prompta libertas invisita erat regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. is tum silentio facto, unum illum intuentibus ceteris, Si rex, inquit, sermoni tuo affuisset; nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo: Nulum esse eundem & diuturnum & praecocem fructum; coelestesque honores non dare te regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor regi, ut vita diuturna sit, & aeterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modo & Patrem Liberum consecratae immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto deos factos? prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in coelum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, deos facimus! a nobis divinitatis suae auctoritatem accepturus est rex! potentiam tuam experiri libet. fac aliquem regem, si deum potes facere: facilius est imperium dare, quam coelum. Dii propitii sine invidia, quae Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere res, ire patientur. nostris moribus velint nos esse

contentos. *Non pudet patriae, nec desidero, ad quem modum rex mihi colendus sit, discere. quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quis vivamus, accipimus.* Aequis auribus Callisthenes veluti vindex publicae libertatis audiebatur. exprefferat non assensionem modo, sed etiam vocem, seniorum praecipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum, quae invicem iactata erant, rex ignorabat; cum post aulaeam, quae lectos obduxerat, staret. Igitur ad Agin et Cleonem misit, ut sermone finito barbaros tantum cum intrasset procumberè suo more paterentur: et paulo post quasi potiora quaedam egisset, convivium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super regem, unum ex iis mento contingentem humum per ludibrium coepit hortari, ut vehementius id quateret ad terram; elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque rex, *Tu autem, inquit, non veneraberis me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio?* Ille, *nec regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse* respondit. Tum detractum eum lecto rex praecipitat in terram. et cum is pronus corruisset; *Videsne, inquit, idem te fecisse, quod in alio paulo ante ridebas?* Et *tradi eo in custodiam iusto* convivium solvit. Polyperconti quidem postea castigato diu, ignovit. In Callisthenem olim contumaciae suspectum pervicacioris irae fuit. cuius explendae matura obvenit occasio. Mos erat, ut supra dictum est, principibus Macedonum, adultos liberos regibus tradere, ad munia haud multum ferilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant serva-

tis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua rex adquiescebat. per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agafonibus equos cum rex adscensus esset, admovebant; comitabanturque et venantem, et in proeliis: omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Praecipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum rege. castigandi verberibus eos nullius potestas praeter ipsum erat. Haec cohors velut seminarium ducum praefectorumque apud Macedonas fuit. hinc habuere posteri reges, quorum stirpi post multas aetates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, iussu eius verberibus affectus est. quam ignominiam aegre ferens, deslere apud Sostratum coepit. Ex eadem cohorte erat Sostratus, amore eius ardens. Qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam regi infestus; iuvenem sua sponte iam motum, data fide acceptaque perpulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exsecuti sunt: quippe solerter legerunt, quos in societatem sceleris adsciscerent; Nicostratum, Antipatrum Asclepiodorumque, et Philotam placuit assumi. per hos adiecti sunt Anticles, Elaptonius, et Epimenes. Ceterum agenda rei haud sane facilis patebat via. opus erat eadem omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur; forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, ceteroque apparatu exsequenda rei, tri-

ginta et duo dies absumti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare debebant, mutua fide laeti, cuius documentum tot dies fuerant. neminem metus spesve mutaverat: tanta omnibus vel in regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores aedis eius, in qua rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum; ludi etiam convivales extraxere tempus: nunc laetis coniuratis, *quod sopitum aggressuri essent*; nunc sollicitis, *ne in lucem convivium extraheretur*. quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere; ipsorum post VII dies reditura vice. nec sperare poterant in illud tempus omnibus duraturam fidem. Ceterum cum iam lux appeteret, et convivium solvitur, et coniurati exceperunt regem, laeti occasionem exsequendi sceleris adnotam; cum mulier attonitae, ut creditum est, mentis, conversari in regia solita, quia instinctu videbatur futura praedicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet obiecit: vultuque et oculis motum praeferens animi, *ut rediret in convivium* monuit; et ille per ludum, *bene deos suadere* respondit; revocatisque amicis in horam diei ferme secundam convivii tempus extraxit. Iam alii ex cohorte in stationem successerant, ante cubuli fores excubaturi; adhuc tamen coniurati stabant vice officii sui expleta: adeo pertinax spes est, quam humanae mentes, quam ingentes concupiscentiae devoverunt. Rex benignius quam alias allocutus, *discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte*

perstitissent, iubet. Data sunt singulis quinquaginta festertia, collaudatisque, *quod etiam aliis tradita vice, tamen excubare perseverassent*. Illi tanta spe destituti domos abeunt : et ceteri quidem expectabant stationis suae noctem : Epimenes, sive comitate regis, quo ipsum inter coniuratos exceperat, repente mutatus; sive quia coeptis deos obstare credebat; fratri suo Eurylocho, quem antea expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotae supplicium in oculis erat. Itaque protinus iniicit fratri manum, et in regiam pervenit : excitatisque custodibus corporis, *ad salutem regis pertinere, quae afferret*, affirmat. Et tempus, quo venerant, et vultus haud sane securi animi index, et moestitia e duobus alterius, Ptolemaeum ac Leonnatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, et lumine illato sopitum mero ac fomno excitant regem. Ille paulatim mente collecta, *quid afferrent*, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, *non ex toto domum suam aversari deos dixit, quia frater ipsius quamquam impium facinus ausus foret, tamen, & poenitentiam eius ageret, & per se potissimum profiteretur indicium. in eam ipsam noctem, quae decederet, insidias comparatas fuisse : auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet rex*. Tum Epimenes cuncta ordine, consciorumque nomina exponit. Callisthenem non ut participem facinoris nominatum esse constabat; sed *solum puerorum sermonibus vituperantium criminantiumque regem faciles aures praeberere*. Quidam adiiciunt, *cum Hermolaus apud eum quoque verberatum se*

a rege quereretur, dixisse Callisthenem : meminisse debere eos iam viros esse. idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum iuvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi corporisque sopore discusso, cum tanti periculi, quod evaserat, imago oculis oberraret, Eurylochum L talentis et cuiusdam Tyridatis opulenti bonis donat protinus; fratremque, antequam pro salute eius precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem *vinc̄tos adservari* iubet : quibus in regiam adductis, toto die et nocte proxima, mero ac vigiliis gr̄avis, adquievit. Postero autem frequens consilium adhibuit, cui patres propinquire eorum, de quibus agebatur, intererant; ne de sua quidem salute securi : quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex *introduci coniuratos prae-ter Callisthenem* iussit : atque quae agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos; ipse rex, *quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus?* interrogat. Stupentibus ceteris, Hermolaus, *Nos vero, inquit, quoniam, quasi nescias, quaeris; occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare coepisti, sed quasi in mancipia dominaris.* Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis *parricidam etiam parentis sui clamitans esse, confurgit; et ad os manu obiecta, scelere & malis insanientem, ultra negat audiendum.* Rex inhibito patre *dicere Hermolaum* iubet, *quae ex magistro didicisset Callisthene;* et Hermolaus, *Utor, inquit, beneficio tuo, & dico quae nostris malis didici.* Quota
Curtius. Vol. II. L

pars Macedonum saevitiae tuae supereſt? quotuſque non e viliffimo ſanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lynceſtes Alexander, & Clitus, quantum ad hoſtes pertinet, vivunt, ſtant in acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo adſperſit: alius ne ſimplici quidem morte defunctus eſt. duces exercituum tuorum in eculum impoſiti, Perſis, quos vicerant, fuere ſpectaculo. Parmenio indiſta cauſa trucidatus eſt, per quem Attalum occideras. Invicem enim miſerorum uteris manibus ad expetenda ſupplicia: & quos paulo ante miniſtros caedis habuiſti, ſubito ab aliis iubes trucidari. Obſtrepunt ſubinde cuncti Hermolao. pater ſupremum ſtrinſerat ferrum percuffurus haud dubie, ni inhibitus eſſet a rege: quippe Hermolaum dicere iuſſit; petiitque, ut cauſas ſupplicii audentem patienter audirent. Aegre ergo coercitis, ruruſus Hermolaus: quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! at Calliſthenis vox carcere incluſa eſt, quia ſolus poteſt dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confeſſi audiuntur? nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum feciſſe contendo. ſunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt: nemo eſt, qui conſcium fuiſſe nobis Calliſthenem dicat, cum morti olim deſtinatus ſit a iuſtiſſimo & patientiſſimo rege. Haec ergo ſunt Macedonum praemia, quorum ut ſupervacuo & ſordido abuteris ſanguine! At tibi XXX millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices rela-

turi sint. Quae tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & novo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo non Macedonum regem occidere voluimus; & te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te ut deum: Tu Philippum patrem aversaris, & si quis deorum ante Iovem haberetur, fastidires etiam Iovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. ex me enim scire coepisti, quod ingenui homines ferre non possunt. De cetero parce, quorum orbam senectutem suppliciis ne oneraveris. nos iube duci, ut quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Haec Hermolaus. At rex: Quam falsa sint, inquit, quae 8 iste tradita a magistro suo dixit, patientia mea ostendit. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non solum ipse, audiretis, expressi; non imprudens, cum permisisssem huic latroni dicere, usurum eum rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius se in venatione gessisset; more patrio, & ab antiquissimis Macedoniae regibus usurpato, eum castigari iussi. Hoc & oportet fieri, & ut a tutoribus pupilli, a maritis uxores, servis quoque pueros huius aetatis verberare concedimus. Haec est saevitia in ipsum mea, quam impia caede voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sum, non ignora-

*tis, & commemorare supervacuum est. Hermolao par-
ricidarum supplicia non probari, cum eadem ipse me-
ruerit, minime hercule admiror. nam cum Parmenio-
nem & Philotam laudat, suae servit causae. Lynce-
sten vero Alexandrum bis insidiatum capiti meo a
duobus indicibus liberavi: rursus convictum, per bien-
nium tamen distuli: donec vos postularetis, ut tandem
debito supplicio scelus lueret. Attalum, ante quam rex
essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clitus uti-
nam non coegisset me sibi irasci, cuius temerariam lin-
guam probra dicentem mihi & vobis diutius tuli, quam
ille eadem me dicentem tulisset. Regum ducumque cle-
mentia, non in ipsorum modo, sed etiam in illorum,
qui parent, ingeniis sita est. Obsequio mitigantur im-
peria: ubi vero reverentia excessit animis, & summa
imis confundimus, vi opus est, ut vim repellamus. Sed
quid ego mirer istum crudelitatem mihi obiecisse, qui
avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum
excitare, ne invisam liberalitatem meam faciam, si
pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum adspi-
cite: qui paulo ante nihil praeter arma habebat, nunc
argenteis cubat lectis; mensas auro onerant; greges ser-
vorum ducunt; spolia de hostibus sustinere non pos-
sunt. At enim Persae, quos vicimus, in magno ho-
nore sunt apud me! Equidem moderationis meae cer-
tissimum indicium est, quod ne victis quidem super-
be impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus ever-
terem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum so-
litudinem facerem; sed ut illos quoque, quos bello
subegissem, victoriae meae non poeniteret. Itaque mi-
litant vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fun-*

dunt, qui superbe habiti rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus; cum his communicanda est nostra clementia: horum fides stabile & aeternum faciet imperium. Et sane plus habemus, quam capimus. insatiabilis autem avaritiae est, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verumtamen eorum mores in Macedonas transfundo! In multis enim gentibus esse video, quae non erubescamus imitari: nec aliter tantum imperium apte regi potest, quam ut quaedam & tradamus illis, & ab iisdem discamus. Illud paene dignum risu fuit, quod Hermolaüs postulabat a me, ut aversarer Iovem, cuius oraculo agnoscor. An etiam quid dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque deum esse me credant! Fama enim bella constant; & saepe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxuriae indulgentem putatis arma vestra auro argentoque adornasse? Ad-suetis nihil vilius hac videre materia, volui ostendere, Macedonas invictos ceteris nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia & humilia spectantium capiam; & docebo, nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse. Quam gloriam tu parricida intercipere voluisti, & Macedonas rege adempto devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut vestris parentibus parcam! Non oportebat quidem vos scire, quid de his statuissem, quo tristiores periretis, si qua vobis parentum memoria & cura est: sed olim istum morem occidendi cum scelestis

infontes propinquos parentesque solvi. & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio, cur produci velis: ut coram his probra, quae modo in me iecisti, modo audisti, illius quoque ore referantur. Quem, si Macedo esset, tecum introduxisset; dignissimum te discipulo magistrum: nunc Olynthio non idem iuris est. Post haec consilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi ut fidem suam saevitia regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque tortus interiit: initi consilii in caput regis innoxius; sed haudquaquam aulae et assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius caedes maiorem apud Graecos Alexandro excitavit invidiam, quod praeditum optimis moribus artibusque, a quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clito mori perseveraret; non tantum occiderit, sed etiam torserit indicta quidem causa. quam crudelitatem fera poenitentia consecuta est.

9 Sed ne otium ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit; semper bello quam post victoriam clarior. India tota ferme spectat Orientem, minus in latitudinem, quam recta regione spatiosa. Quae Austrum accipiunt, in altius terrae fastigium excedunt; plana sunt cetera, multisque inclitis amnibus Caucaso monte ortis placidum per campos iter praebent. Indus gelidior est quam ceteri. aquas vehit a colore maris haud multum abhorrentes. Ganges amnis ab ortu eximius ad Meridianam regionem decurrit, et magnorum montium iuga recto alveo stringit. Inde eum obiectae rupes inclinant ad Orientem. Utque

rubro mari accipitur, findens ripas, multas arbores cum magna soli parte exforbet. saxis quoque impeditus, crebro reverberatur. ubi mollius solum reperit, stagnat, infulasque molitur. Acesines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur. quippe Ganges asperum os influenti obiicit; nec repercussae aquae cedunt. Dyardenes minus celebris auditu est, quia per ultima Indiae currit: ceterum non crocodilos modo uti Nilus, sed etiam delphines ignotasque aliis gentibus belluas alit. Erymanthus crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. ea causa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat. Multis praeter hos annibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Ceterum quae propiora sunt mari, aquilones maxime deurrunt: ii cohibiti iugis montium ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitia. Sed adeo in illa plaga mundus statas temporum vices mutat, ut cum alia fervore solis exaestuans, Indiam nives obruant: rursusque ubi cetera rigent, illic intolerandus aestus existat. nec cur, ulli se naturae causa ingessit. Mare certe quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. ab Erythra Rege inditum est nomen: propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax; inde plerisque sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quam chartae literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanae vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata ceteris gentibus, nisi inuenta. Eadem terra et rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est vis, quam quos

in Africa domitant; et viribus magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt, quae leni modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare litoribus infundit. neque alia illis maior opulentiae causa est: utique postquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes: quippe aestimantur purgantia aestuantis freti pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum sicut ubique, apud illos locorum quoque situs format. Corpora usque pedes carbasso velant: soleis pedes, capita linteis vinciunt. lapilli ex auribus pendent; brachia quoque et lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum peccant saepius, quam tondent. mentum semper intonsum est: reliquam oris cutem ad speciem laevitatis exaequant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum rex se in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat: distincta sunt auro et purpura carbassa, quae indutus est: lecticam sequuntur armati corporisque custodes: inter quos ramis aves pendent, quas cantu feriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: rotas eas vitis auro caelata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteae effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet, cum capillum peccit atque ornat; tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Dentis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter

vota cantusque pellicum figere. Binum cubitorum sagittae sunt, quas emittunt maiore nixu quam effectu. quippe telum, cuius in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit: longior ubi expeditio est, elephantum vehunt currum; et tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lætæ aureis pellicum longus ordo sequitur: separatum a reginae ordine agmen est, aequatque luxuria. Feminae epulas parant. ab iisdem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus. Regem mero somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes deos. Quis credat inter haec vitia curam esse sapientiae? Unum agreste et horridum genus est, quos sapientes vocant. apud hos occupare fati diem pulchrum; et vivos se cremari iubent, quibus aut senilis aetas, aut incommoda valetudo est: expectatam mortem pro dedecore vitae habent. nec ullus corporibus, quae senectus solvit, honos redditur: inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare dicuntur, et futura praedicere. nec quemquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant quidquid colere coeperunt; arbores maxime, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. anni plena spatia servant. Lunae cursu notant tempora, non ut plerique, cum orbem sidus implevit; sed cum se curvare coepit in cornua. Et idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc lunae modum diri-

gunt. Multa et alia traduntur, quibus morari ordi-
 10 nem rerum, haud sane operae videbatur. Igitur Ale-
 xandro fines Indiae ingresso gentium suarum reguli
 occurrerunt, imperata facturi; *illum tertium Iove ge-
 nitum ad ipsos pervenisse* memorantes; *Patrem Libe-
 rum atque Herculem fama cognitos esse: ipsum coram
 adesse cernique*. Rex benigne exceptos *sequi* iussit, iis-
 dem itinerum ducibus usus. Ceterum cum amplius
 nemo occurreret; Hephæstionem et Perdiccam cum
 copiarum parte praemisit ad subigendos, qui aver-
 farentur imperium: iussitque *ad flumen Indum pro-
 cedere, & navigia facere, quis in ulteriora transportari
 posset exercitus*. Illi, quia phura flumina superanda
 erant, sic iunxere naves, ut solutae plaustris vehi
 possent, rursusque coniungi, *Post se Cratero cum pha-
 lange iusso sequi*, equitatum ac levem armaturam
 eduxit; eosque, qui occurrerant, levi proelio in ur-
 bem proximam compulit. Iam supervenerat Craterus.
 itaque ut principio terrorem incuteret genti nondum
 arma Macedonum expertae, praecipit *ne cui parceret-
 retur*, munimentis urbis quam obsidebat, incensis.
 Ceterum dum obequitabat moenibus, sagitta ictus
 est. Cepit tamen oppidum, et omnibus incolis eius
 trucidatis etiam in tecta saevitum est. Inde domita
 ignobili gente, ad Nyfam urbem pervenit. Forte ca-
 stris ante moenia ipsa in silvestri loco positis, noc-
 turnum frigus vehementius quam alias horrore cor-
 pora affecit, opportunumque remedium ignis obla-
 tum est. Caesis quippe silvis flammam excitaverunt:
 quae igni alita oppidanorum sepulchra comprehen-
 dit. vetusta cedro facta erant, conceptumque ignem

late fudere ; donec omnia solo aequata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum et oppidani hostem, et Macedones ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Iamque Rex eduxerat copias, et moenia obsidebat; cum hostium, qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditioem, aliis pugnam experiri placebat; quorum dubitatione comperta *circumfideri tantum eos, et abstineri caedibus* iussit. tandemque obsidionis malis farigati dedidere se. *A Libero Patre conditos se esse* dicebant; et vera haec origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem *Meron* incolae appellant, inde Graeci mentiendi traxere licentiam, *Iovis femine Liberum Patrem esse celatum*. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, praemissis com meatibus, verticem eius ascendit. Multa hedera vitisque toto gignitur monte; multae perennes aquae manant. Pomorum quoque varii salubresque succi sunt, sua sponta fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri baccaeque et multa in illis rupibus agrestis est silva. Credo equidem non divino instinctu, sed lascivia esse proVectos, ut passim hederae ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore similes Bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, praesidem nemoris eius deum adorantium, iuga montis collesque refonabant; cum orta licentia a paucis, ut fere fit, in omnes se repente vulgasset. Quippe velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostraverant corpora. Et rex fortuitam licentiam non averfatus, large ad epulas omnibus praebitis, per decem dies Libero

Patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoque gloriam saepius fortunae, quam virtutis esse beneficium? quippe ne epulantes quidem et sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud secus Bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quam si proeliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos comestantesque inter ora hostium texit. Hinc ad regionem, quae *Daedala* vocatur, perventum est. Deseruerant incolae sedes, et in avios silvestresque montes confugerant. Ergo Acadera transit, aequae uita et destituta incolentium fuga. Itaque rationem belli necessitas mutavit. divisis enim copiis pluribus simul locis arma ostendit; oppressique, et qui exspectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemaeus plurimas urbes, Alexander maximas cepit: rursusque, quas distribuerat, copias iunxit. Superato deinde Choaspe anne Coenon in obsidione urbis opulentae, Beziram incolae vocant, reliquit. ipse ad Mazagas venit. Nuper Affacano, cuius regnum fuerat, demortuo, regioni urbique praeerat mater eius Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam qua spectat Orientem, cingitur anne torrenti, qui praeruptis utrimque ripis aditum ad urbem impedit. ad Occidentem, et a Meridie velut de industria rupes praealtas admolita natura est, infra quas cavernae et voragines longa vetustate in altum cavatae iacent: quaeque desinunt, fossa ingentis operis obiecta est. xxxv stadia murus urbem complectitur, cuius inferiora faxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vin-

culum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiae fragilis incumberet, simulque terra humore diluta. Ne tamen universa consideret, impositae erant trabes validae, quibus iniecta tabulata muros et tangebant, et pervios fecerant. Haec munimenta contemplantem Alexandrum, consiliique incertum, quia nec cavernas nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere; quidam e muro sagitta percussit. Tum forte in suram incidit telum: cuius spiculo evulso *admoveri equum* iussit; quo vectus ne obligato quidem vulnere, haud segnius destinata exsequebatur. Ceterum cum crus faucium penderet, et cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur: *se quidem Iovis filium dici, sed corporis aegri vitia sentire*. Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta prospexit, et quae fieri vellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiae faciendo aggeri detrahebant: alii magnarum arborum stipites cumulis ac moles faxorum in cavernas deiciebant, iamque agger aequaverat summae fastigium terrae; itaque turres erigebantur, quae opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda rex nondum obducta vulnere cicatrice processit; laudatisque militibus *admoveri machinas* iussit: e quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Praecipue rudes talium operum terrebant mobiles turres, tantasque moles nulla ope quae cerneretur adductas, deorum numine agi credebant. *pila quoque muralia, & excussas tormentis praegraves hastas* negabant *convenire mortalibus*. Itaque desperata urbis

tutela concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis praeter deditonem placebat, legati ad regem descenderunt veniam petitori. Qua impetrata, regina cum magno nobilium feminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus regis parvo filio admoto, non veniam modo, sed etiam pristinae fortunae impetravit decus. quippe appellata *regina* est; et credidere quidam, *plus formae, quam miserationi datum*. Pueri quoque certe postea ex ea utcunque
 11 genito, *Alexandro* fuit nomen. Hinc Polypercon ad urbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos proelio vicit: intra munimenta compulsos secutus, urbem in ditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta a suis venire in regis potestatem. quorum incolae armati petram *Aornon* nomine occupaverunt. Hanc *ab Hercule frustra obsessam esse: terraeque motu coactum absistere* fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique praecipua et abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, *si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse* promittens. *LXXX talenta* constituit daturum Alexander; et altero ex iuvenibus obside retento, ipsum ad exsequenda, quae obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus scriba regis. Hos enim circumitu, qui fallerent hostem, in summum iugum placebat evadere. Petra non, ut pleraeque, modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit; sed in metae maxime modum erecta est: cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Radices eius Indus amnis subit, praealtus utrimque aspe-

ris ripis : ab altera parte voragines eluviesque prae-ruptae sunt. Nec alia expugnandi patebat via , quam ut replerentur. Ad manum silva erat , quam rex *ita caedi iussit , ut nudi stipites iacerentur* : quippe rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus truncam arborem iecit ; clamorque exercitus index alacritatis secutus est , nullo detrectante munus , quod rex occupasset. Intra septimum diem cavernas expleverant ; cum rex sagittarios et Agrianos iubet per ardua niti. iuvenesque promptissimos ex sua cohorte xxx delegit. Duces his dati sunt Charus et Alexander ; quem rex *nominis , quod sibi cum eo commune esset* , admonuit. Ac primo , quia tam manifestum periculum erat , ipsum regem discrimen subire non placuit : sed ut signum tuba datum est , vir audaciae promptae conversus ad corporis custodes *sequi se* iubet , primusque invadit in rupem. Nec deinde ququam Macedonum substitit : relictisque stationibus sua sponte regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus , quos ex praerupta rupe lapsos amnis praeterfluens haufit ; triste spectaculum etiam non periclitantibus : cum vero alieno exitio , quid ipsis timendum foret , admonerentur ; in metum misericordia versa , non extinctos , sed semetipsum deflebant. Et iam eo perventum erat , unde sine pernicie nisi victores redire non possent , ingentia saxa in subeuntes provolventibus barbaris , qui percussi instabili et lubrico gradu praecipites recidebant. Evaserant tamen Alexander et Charus , quos cum xxx delectis praemiserat rex , et iam pugnare cominus coeperant : sed cum superne tela barbari ingererent , saepius ipsi fe-

riebantur, quam vulnerabant. Ergo Alexander et nominis sui et promissi memor, dum acrius quam cautius dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus iacentem conspexit, ruere in hostem omnium praeter ultionem immemor coepit; multosque hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum totum incesserent manus, super amici corpus praeiubuit exanimis. Haud fecus quam par erat, promissimorum iuvenum ceterorumque militum interitu commotus rex signum receptui dedit. Saluti fuit, quod sensim et intrepidi se receperunt; et barbari hostem depulisse contenti, non insistere cedentibus. Ceterum Alexander cum statuisset desistere incepto, (quippe nulla spes potiundae petrae offerebatur;) tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri iussit; & turres admoveri; & fatigatis alios succedere. Cuius pertinacia cognita, Indi per biduum quidem ac duas noctes, cum ostentatione non fiducia modo, sed etiam victoriae, epulati sunt; tympana suo more pulsantes. tertia vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri: ceterum ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior esset ipsis fuga, obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex Balacro, qui specularetur, praemisso, cognoscit petram fuga Indorum esse desertam. tum dato signo, ut universi conclamarent, in-composite fugientibus metum incussit. multique, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa, perque invias cotes praecipitati occiderunt: plures aliqua membrorum parte mulcati, ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quam hostium victor, tamen magnae

victoriae sacrificiis et cultu diis satisfecit. Arae in
 Petra locatae sunt Minervae Victoriaeque. Ducibus
 itineris, quos subire iusserat leviter armatos, etsi pro-
 missis minora praestiterant, pretium cum fide reddi-
 tum est. Petrae regionisque ei adiunctae Sisocoſto tu-
 tela permiffa. Inde processit Ecbolima: et cum *angu-* 12
stias itineris obsideri XX millibus armatorum ab Eryce
quodam comperiffet; gravius agmen exercitus Coeno
 ducendum modicis itineribus tradidit. ipse praegres-
 sus cum funditore ac sagittario, deturbatis, qui ob-
 sederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit.
 Indi sine odio ducis, sine gratiam victoris regis ini-
 turi, Erycem fugientem adorti interemerunt, caput-
 que eius atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille
 facto impunitatem dedit; honorem denegavit exem-
 plo. Hinc ad flumen Indum sextisdecumis castris per-
 venit, omniaque, ut praeceperat, ad traiciendum
 praeparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea
 regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor de-
 dendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis
 legatos miserat, qui consulerent eum, *regnare si in-*
terim vellet; an privatam opperiri eius adventum. per-
 missoque ut regnaret, non tamen ius datum usurpare
 sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephæstio-
 nem, gratuitum frumentum copiis eius admensus:
 non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius nisi regis
 experiretur. Itaque venienti obviam cum armato
 exercitu egressus est: elephantum quoque per modica
 intervalla militum agmini immixti, procul castello-
 rum fecerant speciem. Ac primo Alexander non so-
 cium, sed hostem adventare credebat. Iamque et ipse

arma milites capere, & equites discedere in cornua iusserat, paratos ad pugnam. at Indus, cognito Macedonum errore, iussis subsistere ceteris, ipse concitat equum, quo vehebatur: idem Alexander quoque fecit, sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: ceterum sine interprete non poterat conferri sermo. itaque adhibito eo, barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum; nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriae militantem, nihil magis quam famam timere perfidiae. Laetus simplicitate barbari rex, et dextram fidei suae pignus dedit, et regnum restituit. LVI elephantum erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximiae magnitudinis: tauros ad III millia, pretiosum in ea regione acceptumque animis regnantium armentum. Quaerenti Alexandro, plures agricultores haberet an milites? cum duobus regibus bellanti sibi maiorem militum quam agrorum manu opus esse respondit. Abisares et Porus erant; sed in Poro eminebat auctoritas. uterque ultra Hydaspem amnem regnabat; et belli fortunam, quicquid arma inferret, experiri decreverat. Omphis permittente Alexandro, et regium insigne sumsit, et more gentis suae nomen quod patris fuerat. Taxilem appellavere populares, sequente nomine imperium in quemcunque transfiret. Ergo cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, et quantum frumenti copiam, quas Hephaestion duxerat, praebitum a se esset ostendit; et aureas coronas ipsi

amicisque omnibus, praeter haec signati argenti LXXX talenta dono dedit. qua benignitate eius Alexander mire laetus, et quae is dederat, remisit, et mille talenta ex praeda, quam vehebat, adiecit: multaque convivalia ex auro et argento vasa, plurimum Persicae vestis, xxx equos ex suis, cum iisdem insignibus, quis adsueverant, cum ipsum veherent. Quae liberalitas, sicut barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super coenam largiore vino usus, *gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille.* Rex haud oblitus quam aegre tulisset, quod Clitum ob linguae temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, *invidos homines nihil aliud, quam ipsorum esse tormenta.* Postero die legati Abisarae adiere regem. *omnia ditioni eius, ita ut mandatum erat, permittebant:* firmataque invicem fide remittuntur ad regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditorem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, *ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret regi.* Porus alterum ex his facturum sese respondit; *ut irranti regnum suum praesto esset, sed armatus.* Iam Hydaspem Alexander superare decreverat; cum Barzentes defectionis Arachosii auctor victus, trigintaque elephantum simul capti perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium: quippe plus in belluis, quam in exercitu spei ac virium illis erat. Gamaxusque rex exiguae partis Indorum, qui Barzenti se coniunxerat, victus adductus est. Igitur transfuga et regulo in custodiam, elephantum autem Taxili traditis, ad amnem

Hydaspen pervenit : in cuius ulteriore ripa Porus confederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV elephantos obiecerat eximio corporum robore; utraque eos currus CCC et peditum xxx fere millia, inquis erant sagittarii, sicuti ante dictum est, gravioribus telis, quam ut apte excuti possent. Ipsum vehebat elephanta super ceteras belluas eminens; armaque auro et argento distincta corpus raræ magnitudinis honestabant. par animus robori corporis; et quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat. quatuor in latitudinem stadia diffusum, profundo alveo, et nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat; sed quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens, et elisus ferebatur: occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undae repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi virique compleverant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, et de industria irritatæ horrendo stridore auras fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis capacia quidem bonæ spei pectora, et sæpe se experta, improviso tamen pavore percusserant. quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas et Indi et Macedones nantes levatis super capita armis transibant. Ibi levia proelia conferebant; et uterque rex parvæ rei discrimine, summæ experiebatur eventum. Ceterum in Macedonum exercitu temeritate atque audacia insignes fuere Symmachus et Nicanor,

nobiles iuvenes, et perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi. quis ducibus promptissimi iuvenum lanceis modo armati transnare in insulam, quam frequens hostis tenebat; multosque Indorum, nulla re magis quam audacia armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum; sed dum supervenientes contemtim et superbe quoque expectant, circumventi ab iis, qui occulti enataverant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti. eaque pugna multum fiduciam Pori erexit cuncta cernentis e ripa. Alexander inops consilii tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior ceteris, silvestris eadem et tegendis insidiis apta. fossa quoque praealta haud procul ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Igitur ut a custodia huius opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemaeum *cum omnibus turmis obequitare iussit procul ab insula, & subinde Indos clamore terrere quasi flumen transnaturus foret.* Per complures dies Ptolemaeus id fecit; eoque consilio Porum quoque agmen suum ei parti, quam se petere simulabat, coegit advertere. Iam extra conspectum hostis insula erat: Alexander *in diversa parte ripae statui suum tabernaculum iussit, adfuetamque comitari ipsum cohortem ante id tabernaculum stare; & omnem apparatus regiae magnificentiae, hostium oculis de industria ostendi.* Attalum et aequalem sibi, et haud disparem habitu oris et corporis, utique cum procul viseretur, veste regia

exornat, praebiturum speciem ipsum regem illi ripae praesidere, nec agitare de transitu. Huius consilii effectum primo morata tempestas est, mox adiuvit; incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Traicere amnem cum ceteris copiis in regionem insulae, de qua ante dictum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemaeo inferiorem obsederant ripam; cum procella imbrem vix sub testis tolerabilem effudit. obrutique milites nimbo in terram refugerunt, navigiis ratibusque desertis. sed tumultantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber; ceterum adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitur. Terruisset alium obducta nox coelo, cum ignoto amne navigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam caeci atque improvidi, et ex periculo gloriam accersentes petebant, occupante. obscuritatem, quae ceteros terrebatur, suam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, *eam qua ipse vehebatur, primam iussit expelli.* Vacua erat ab hostibus ripa, quae petebatur; quippe adhuc Porus Ptolemaeum tantum intuebatur. una ergo navi, quam petrae fluctus illiferat, haerente, ceterae evadunt; *armaque capere milites, & ire in ordines iussit.* Iamque agmen in cornua divisum ipse ducebat; cum Poro nuntiatur *armis virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen.* Ac primo humani ingenii vitio spei suae indulgens, Abisarem belli focium (et ita convenerat) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem,

C quadrigas, et III millia equitum venienti agmini Porus obiecit. Dux erat copiarum, quas praemisit, Hages frater ipsius: summa virium in curribus. fenos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos; ceteri aurigae erant, haud sane inermes, quippe iacula complura, ubi cominus praeliandum erat, omissis habenis in hostem ingerebant. Ceterum vix ullus usus huius auxilii eo die fuit. namque, ut supra dictum est, imber violentius quam alias fusus campos lubricos et inequitabiles fecerat: gravesque, et propemodum immobiles currus illuvie et voraginibus haerebant. Contra Alexander expedito ac levi agmine strenue invectus est. Scythae et Dahae primi omnium invadere Indos: Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Iam undique pugna se moverat; cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis habenis in medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id malum utrisque erat: nam et Macedonum pedites primo impetu obterebantur; et per lubrica atque invia immissi currus excutiebant eos, a quibus regebantur. aliorum turbati equi non in voragines modo lacunasque, sed etiam in amnem praecipitavere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum acerrime pugnam cientem. Is, ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. post eos posuerat pedites ac sagittarios tympana pulsare solitos. id pro cantu tubarum Indis erat: nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis.

Herculis simulacrum agmini peditum praeferebatur. id maximum erat bellantibus incitamentum, et deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitibus etiam sanxerant poenam iis, qui ex acie non retulissent: metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem venerationemque converso. Macedonas non belluarum modo, sed etiam ipsius regis adspectus parumper inhibuit. Belluae dispositae inter armatos speciem turrium procul fecerant. ipse Porus humanae magnitudinis propemodum excefferat formam. Magnitudini Pori adiciere videbatur bellua qua vehébatur, tantum inter ceteras eminens, quanto aliis ipse praestabat. Itaque Alexander, contemplatus et regem et agmen Indorum, *Tandem, inquit, par animo meo periculum video. cum bestiis simul, & cum egregiis viris res est.* Intuensque Coenon, *Cum ego, inquit, Ptolemaeo Perdiccaque, & Hephaestione comitatus in laevum hostium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis; ipse dextrum move, & turbatis signa infer. Tu Antigenes, & tu Leonnate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Hastae nostrae prae-longae & validae non alias magis quam adversus belluas rectoresque earum usui esse poterunt; deturbate eos, qui vehuntur, & ipsas confundite. Anceps genus auxilii est, & in suos acrius furit. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur.* Haec elocutus concitat equum primus. Iamque, ut destinatum erat, invaserat ordines hostium; cum Coenus ingenti vi in laevum cornu invehitur. phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua

equitem invehī fenferat, *belluas agi* iuffit : fed tardum et paene immobile animal equorum velocitatem aequare non poterat. ne fagittarum quidem ullus erat barbaris ufus. quippe longae et praegraves nifi prius in terra itatuerent arcum, haud fatis apte et commode imponunt. Tum humo lubrica, et ob id impediēte conatum, molientes ictus, celeritate hoftium occupabantur. Ergo fpreto regis imperio (quod fere fit, ubi turbatis acrius metus quam dux imperare coepit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. alius *iungere aciem* ; alius *dividere* ; *stare* quidam ; et nonnulli *circumvehi terga hoftium* iubebant. nihil in medium confulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere difperfos, obuius hofti ire pergit, *elephantosque ante agmen fuorum agi* iubet. Magnum belluae iniecere terrorem, infolitusque ftridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, fed viros quoque ordinesque turbaverat. Iam fugae circumfpeciebant locum paulo ante victores ; cum Alexander Agrianos et Thracas leviter armatos, meliorem concurfatione quam cominus militem, emifit in belluas. Ingentem ii vim telorum iniecere et elephantis, et regentibus eos. phalanx quoque infare conftanter territis coepit. Sed quidam avidius perfecuti belluas in femet irritavere vulneribus. obtriti ergo pedibus earum, ceteris, ut parcius infarent, fuere documentum. Praecipue terribilis illa facies erat, cum manu arma virosque corripent, et fuper fe regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc fequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certa-

men extraxit : donec securibus (id namque genus auxilii praeparatum erat) pedes amputare coeperunt. *Copidas* vocant gladios leviter curvatos falcibus similes, quis appetebant belliuarum manus. nec quidquam inexpertum non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat. Ergo elephantum vulneribus tandem fatigati suos impetu sternunt, et qui rexerant eos praecipitati in terram, ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quam infesti, ultra aciem exigebantur; cum Porus destitutus a pluribus, tela multo ante praeparata in circumfusos ex elephanto suo coepitingere, multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem iam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat, multoque sanguine profuso languidis manibus magis elapsa, quam excussa tela mittebat. Nec segnius bellua instincta rabie, nondum faucibus invehatur ordinibus; donec rector belluae regem conspexit fluentibus membris omissisque armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat sequente Alexandro : sed equus eius multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, posito magis rege, quam effuso. itaque dum equum mutat, tardius infecutus est. Interim frater Taxilis regis Indorum praemissus ab Alexandro, monere coepit Porum, *ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori*. At ille, quamquam exhaustae erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnosco*, inquit, *Taxilis fratrem imperii regnique sui proditorem* : et telum, quod unum forte non effluerat, contorsit in eum,

quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito fugere acrius coepit: sed elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti obiicit. Iam Alexander consecutus erat, et pertinacia Pori cognita, vetabat *resistentibus parci*. Ergo undique et in pedites, et in ipsum Porum tela congesta sunt: quis tandem gravatus labi ex bellua coepit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum *procumbere iussit in genua*; qui ut se submisit, ceteri quoque, ita enim instituti erant, demiserunt corpora in terram. ea res et Porum, et ceteros victoribus tradidit. Rex *spoliari corpus Pori*, interemtum esse credens, iussit, et qui detraherent lorica vestemque, concurrere; cum bellua dominum tueri, et spoliantes coepit appetere, levatumque corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique obruitur, confossoque eo in vehiculum Porus imponitur. Quem rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, *quae malum*, inquit, *amentia te coegit rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri; cum Taxiles esset in deditos clementiae meae tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *quoniam*, inquit, *percontaris*, *respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortiorem esse censebam. meas enim noveram vires, nondum expertus tuas: fortiorem esse te, belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi. Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret; quod hic*, inquit, *dies tibi suadet: quo expertus es, quam caduca felicitas esset. Plus mo-*

nendo profecit, quam si precatus esset. quippe magnitudinem animi eius interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non misericordia modo, sed etiam honore excipere dignatus est. aegrum curavit haud secus, quam si pro ipso pugnasset: confirmatum contra spem omnium in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliore regno, quam tenuit. Nec sane quidquam ingenium eius solidius aut constantius habuit, quam admirationem verae laudis et gloriae: simplicius tamen famam aestimabat in hoste, quam in cive. quippe a suis credebat magnitudinem suam destrui posse; eandem clariorem fore, quo maiores fuissent, quos ipse vicisset.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER IX.

Q. CURTII RUFII

DE

REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

HISTORIARUM

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Devicto Poro, in Indiam penetrat Alexander, variasque gentes & urbes, quarum mores describuntur, sibi subiicit, 1. Gangaridas & Pharrasios aggressurus, milites fatigatos & bellum detrectantes, prolixa oratione ad perseverantiam hortatur, 2. Coenus, militum nomine, Alexandro respondet, & paulo post morbo extinguitur, 3. Sobiis, & aliis expugnantis, regionem Oxydracarum & Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita, barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet, 4. Praecepti saltu in Oxydracarum oppidum se immittens, graviter vulneratur, & fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoque post aliquot dies expugnato, sibi suisque restituitur, 5. Ab amicis rogatus, ut saluti suae publicaeque parceret, generose respondet; in instituto suo de domando orbe perseverans, 6. Graecorum quorundam in Bactris defectio repressa. Dum Indorum legatos convivio excipit Alexander, inter Horratam & Dioxippum, qui tandem imparibus armis duello certant, rixa oritur. Paulo post Dioxippus, inimicorum calumniis ultra modum irritatus, semetipsum interemit, 7. Donis a legatis Indorum acceptis, Sabracas, Musicanos, Praestos, aliosque populos debellat: Ptolemaeo venenata plaga ac-

cepta curato, ope cuiusdam herbae, cuius species in somnis Alexandro est oblata, 8. Cupidine vivendi Oceani correptus, non sine periculis propter nautarum imperitiam, tandem voti sui compos redditur, 9. Ab Oceano in Arabitarum, Gedrosiorum & Indorum fines revertitur: ubi cum fame & pestilentia luctatur exercitus. deinde liberatur, planeque restituitur. Inde secutus est probrosus bacchantium lusus, supplicio Aspastis Satrapis cruentatus, 10.

Alexander tam memorabili victoria laetus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis caesis, milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, *quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum. ceteram optimam praedam fore, celebratasque opes in ea regione eminere, quam peterent. proinde iam vilia & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis margaritisque, & auro atque ebore Macedoniam Graeciamque, non suas tantum domos repleturum.* Avidi milites et pecuniae et gloriae, simul quia nunquam affirmatio eius fefellerat eos, pollicentur operam: dimissisque cum bona spe, *navigia aedificari iubet, ut cum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inviseret.* multa materia navalis in proximis montibus erat; quam caedere aggressi, magnitudinis inusitatae reperere serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. ceterum hoc nomen beluis eis inditum a Graecis: sermonis eius ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum duces coronis et mille aureis singulos do-

nat: ceteris quoque pro portione, aut gradus, quem in militia obtinebant, aut navatae operae, honos habitus est. Abisares, qui prius quam cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes, *omnia facturum quae imperasset, modo ne cogeret corpus suum dedere: neque enim aut sine regio imperio victurum; aut regnaturum esse captivum.* Cui Alexander nuntiari iussit, *si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum.* Hinc Poro amneque superato ad interiora Indiae processit. Silvae erant prope in immensum spatium diffusae, procerisque et in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosae. plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curvaverant, erigebantur adeo, ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatae. Coeli temperies salubris: quippe et vim solis umbrae levant, et aquae largae manant e fontibus. Ceterum hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. virus haud ullum magis noxium est: quippe morsum praesens mors sequebatur; donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per desertam ventum est ad flumen Hydraoten. iunctum erat flumini nemus, opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis oppidum haud procul positum corona capit; obsidibusque acceptis stipendium imponit. Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem pervenit, non muro solum, sed etiam palude munitam. Ceterum barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt:

aliis tela, aliis hastae, aliis secures erant; transliebantque in vehicula strenuo saltu, cum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnae Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur: deinde spreto tam incondito auxilio, ab utroque latere vehiculis circumfusi repugnantes fodere coeperunt. Et *vincula, quis conserta erant, iussit incidi, quo facilius singula circumvenirentur.* itaque VIII millibus suorum amissis in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis muri occupantur: paucis pernicitas saluti fuit. qui cognito urbis excidio paludem transnavere, et in vicina oppida ingentem intulere terrorem, *invictum exercitum, & deorum profecto advenisse* memorantes. Alexander, ad vastandam eam regionem Perdicca cum expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque barbaros ad deditionem compelleret: ipse ceteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolae, duxit. Oppidani missis, qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant. quippe orta seditio in diversa consilia diduxerat vulgum: alii omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander quamquam belli auctoribus iure poterat irasci; tamen omnibus venia data, et obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen. quos cum e muris agnovissent, utpote gentis eiusdem, in colloquium convocaverunt. Illi *clementiam regis, simul-*

que vim commemorando, ad deditiōnem eos compulere: ceterasque urbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sophitis perventum est. Gens, ut barbari, sapientia excellit, bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt aluntque; sed eorum, quibus spectandi infantium habitum cura mandata est. Si quos insignes aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari iubent. Nuptiis coeunt, non genere ac nobilitate coniunctis, sed electa corporum specie; quia eadem aestimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admoventer copias, ab ipso Sophite obtinebatur. clausae erant portae; sed nulli in muris turribusque se armati ostendebant: dubitabantque Macedones, deseruissentne urbem incolae, an fraude se occulerent; cum subito patefacta porta, rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro purpuraque distincta, quae etiam crura velabat: aureis soleis inferuerat gemmas: lacerti quoque et brachia margaritis ornata erant: pendebant ex auribus insignes candore et magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant; quo tradito precatus, *ut sospes acciperet*, se liberosque et gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt: *latratu abstinere* dicuntur, *cum videre feram*, leonibus maxime infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiae magnitudinis iussit emitti, et IV omnino admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram; cum ex iis, qui adsueve-

rant talibus ministeriis, unus, canis leoni cum aliis inhaerentis crus avellere; et quia non sequebatur, ferro amputare coepit: nec sic quidem pertinacia victa, rursus aliam partem secare institit; et deinde non segnus inhaerentem ferro subinde caedebat. Ille in vulnere ferae dentes moribundus quoque infixerat. *tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam* memoriae proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo: nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito; nec subducere quae accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, coniuncto. Phegelas erat gentis proximae rex, qui popularibus suis *colere agros ut adsueverant*, iussis, Alexandro cum
 2 donis occurrit, nihil quod imperaret detrectans. Biduum apud eum substitit rex: tertio die amnem superare decreverat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam faxis impeditum. Percontatus igitur Phegelam, quae noscenda erant, *XI dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse* cognoscit: *excipere deinde Gangem, maximum totius Indiae fluminum: ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharrasios; eorumque regem esse Aggrammen, XX millibus equitum ducentisque peditum obsidentem vias. ad haec quadrigarum duo millia trahere, & praecipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat.* Incredibilia regi omnia videbantur. igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, *an vera essent, quae dicerentur?* Ille vires quidem gentis & regni haud falso iactari affirmat;

ceteram qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimae sortis: quippe patrem eius, tonsorem vix diurno quaestu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuisse reginae. ab ea in propiorem eius, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelae liberum eius invasisse regnum; necatisque pueris hunc, qui nunc regnat, generasse, invisum vilemque populis, magis paternae fortunae, quam suae memoram. Afirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam. hostem belluasque spernebat: situm locorum, et vim fluminum extimescebat: relegatos in ultimum paene rerum humanarum persequi terminum, et eruere arduum videbatur. Rursus avaritia gloriae, et infatiabilis cupido famae nihil invium, nihil remotum videri sinebat. et interdum dubitabat, an Macedones, tot emensi spatia terrarum, in acie & in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturae obstantes difficultates secuturi essent? abundantes onustosque praeda, magis parta frui velle, quam acquirenda fatigari. Non idem sibi & militibus animi esse: se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare: militem labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo experere. Vicit ergo cupido rationem, et ad concionem vocatis militibus ad hunc maxime modum disseruit. Non ignoro, milites, multa, quae terrere vos possent, ab incolis Indiae per hos dies de industria esse iactata: sed non est improvisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciae fauces, sic Mesopotamiae campos, Tigrim & Euphra-

tem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persae. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, maiora sunt vero. nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo quis belluas offerentes moenium speciem, quis Hydaspem amnem, quis cetera auditu maiora quam vero, sustinere posse credebat? Olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fabulae debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges maiores esse, quam usquam armentorum sunt? cum & rarum sit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias perditum equitumque numeravit. nam flumen, quo latius fusum est, hoc placidius stagnat; quippe angustis ripis coercita, & in angustiore alveum elisa torrentes aquas invehunt: contra spatium alvei segnior cursus est. Praeterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcunque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, praesens habemus exemplum: in suos vehementius, quam in nos incurrerunt: tam vasta corpora securibus falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia? cum utro aut altero vulneratis ceteros in fugam declinare videamus. inde paucos quoque incommode regunt: congregata vero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare, nec fugere poterint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contemsi, ut cum haberem, ipse non op-

posuerim ; satis gnarus plus suis , quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet ! cum paucis enim pugnare soliti estis , & nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis ; & Cilicia inundata cruore Persarum ; & Arbela , cuius campi devictorum a nobis offibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare coepistis , postquam solitudinem in Asia vincendo fecistis : cum per Hellespontum navigaremus , de paucitate nostra cogitandum fuit. nunc nos Scythae sequuntur ; Bactriana auxilia praesto sunt ; Dahae Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbae confido. vestras manus intueor ; vestram virtutem rerum , quas gesturus sum , vadem praedemque habeo. quamdiu vobiscum in acie stabo , nec meos nec hostium exercitus numeravero : vos modo animos mihi plenos alacritatis ac fiduciae adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum , sed in exitu stamus : pervenimus ad solis ortum & Oceanum , nisi obstat ignavia : inde victores perdomito sine terrarum revertemur in patriam. Nolite , quod pigri agricolae faciunt , maturos fructus per inertiam amittere e manibus. Maiora sunt pericalis praemia ; dives eadem , & imbellis est regio. itaque non tam ad gloriam vos duco , quam ad praedam. digni estis , qui opes , quas illud mare litoribus invehit , referatis in patriam : digni , qui nihil inexpertum , nihil metu omissum relinquatis. Per vos gloriamque vestram , qua humanum fastigium exceditis , perque & mea in vos , & in me vestra merita , quibus invicti contendimus , oro quaesoque , ne hu-

*manarum rerum terminos adeuntem alumnum commilitonemque vestrum, ne dicam regem, deseratis. Cetera vobis imperavi; hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis praecepi, quin primus me periculis obtulerim: qui saepe aciem clypeo meo texti: ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem Liberumque patrem, si invidia abfuerit, aequabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor alacritatis vestrae index? ubi ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites; nec agnosci videor a vobis. Surdas iamdudum aures pulso: averfos animos & infractos excitare conor. Cumque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent: Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis! in solitudine mihi videor esse. nemo respondet; nemo saltem negat. Quos alloquor? quid autem postulo? vestram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certamen paulo ante vidi contendentium, qui potissimum vulnerati regis corpus exciperent? desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. obiicite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. inveniam qui desertum a vobis sequantur: Scythae Bactrianique erunt mecum; hostes paulo ante, nunc milites nostri. Mori praestat, quam precario imperatorem esse. ite reduces domos; ite deserto rege ovantes. Ego hic a vobis desperatae victoriae, aut
 3 honestae morti locum inveniam. Ne sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. expectabant, ut duces principesque ad regem perferrent, vulneribus & con-*

*inuo labore militiae fatigatos non detrectare munia ,
 sed sustinere non posse. Ceterum illi metu attoniti
 in terram ora defixerant. Ergo primo fremitus sua
 sponte, deinde gemitus quoque oritur : paulatim-
 que liberius dolor erigi coepit, manantibus lacri-
 mis, adeo ut rex, ira in misericordiam versa, ne
 ipse quidem, quamquam cuperet, temperare ocu-
 lis potuerit. Tandem universa concione effusius flen-
 te, Coenus ausus est cunctantibus ceteris, propius
 tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem
 ut videre milites detrahentem galeam capiti, (ita enim
 regem alloqui mos est,) hortari coeperunt, ut cau-
 sam exercitus ageret. Tum Coenus, *Dii prohibeant,*
inquit, a nobis impias mentes ; & profecto prohibent.
Idem animus est tuus, qui fuit semper, ire quo iusse-
ris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare
posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, incir-
mes quoque & nudi & exsanguis, utcunque tibi cordi
est, sequimur vel anteceditur. Sed si audire vis non
fictas tuorum militum voces, verum necessitate ultima
expressas ; praebe, quaeso, propitias aures imperium at-
que auspiciam tuam constantissime secutis, & quocun-
que pergis secuturis. Vicisti, rex, magnitudine rerum non
hostes modo, sed etiam milites. quidquid mortalitas ca-
pere poterat, implevimus. emensis maria terrasque me-
lius nobis, quam incolis omnia nota sunt. paene in ul-
timo mundi sine consistimus. In alium orbem paras
ire, & Indiam quaeris Indis quoque ignotam : inter
feras serpentesque degentes eruere ex latebris & cubili-
bis suis expetis, ut plura, quam sol videt, victoria
*lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo ; sed al-**

*tior nostro. virtus enim tua semper in incremento erit ;
 nostra vis in fine iam est. Intuere corpora exsanguia ,
 tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putria. Iam te-
 la hebetia sunt : iam arma deficiunt. Vestem Perficam
 induimus , quia domestica subvehi non potest. in ex-
 ternum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est ?
 quis equum habet ? iube quaeri, quam multos servi ip-
 sorum persecuti sunt , quid cuique supersit ex praeda.
 Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxu-
 ria laboramus, sed bello instrumenta belli consumpsi-
 mus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum obiicies
 belluis ? quarum ut multitudinem augeant de industria
 barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex men-
 dacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam
 certum est ; regio a Meridie minus vasta est. qua sub-
 acta licebit decurrere in illud mare, quod rebus huma-
 nis terminum voluit esse natura. Cur circumitu petis
 gloriam, quae ad manum posita est ? hic quoque oc-
 currit Oceanus. nisi mavis errare, pervenimus, quo
 tua fortuna ducit. Haec tecum, quam sine te cum
 his, loqui malui ; non uti iniremi circumstantis exer-
 citus gratiam ; sed ut vocem loquentium potius, quam
 ut gemitum murmurantium audires. Ut finem ora-
 tioni Coenus imposuit, clamor undique cum plo-
 ratu oritur, regem, patrem, dominum, confusis ap-
 pellantium vocibus. Iamque et alii duces, praeci-
 pueque seniores, quis ob aetatem et excusatio ho-
 nestior erat, et auctoritas maior, eadem precaban-
 tur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare po-
 terat iratos. itaque inops consilii defiluit e tribunali,
 claudique regiam iussit, omnibus praeter affuetos,*

adire prohibitis. Biduum irae datum est; tertio die processit, erigique XII aras ex quadrato faxo, monumentum expeditionis suae, *munimenta quoque castrorum iussit extendi, cubiliaque amplioris formae, quam pro corporum habitu relinqui*, ut speciem omnium auget, posteritati fallax miraculum praeparans. Hinc repetens quae emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi forte Coenus morbo extinctus est. cuius morte ingemuit rex quidem; adiecit tamen, *propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset*. Iam in aqua classis, quam aedificari iusserat, stabat. Inter haec Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia, praeter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat; armaque XXV millia auro et argento caelata pertulerat, quis distributis vetera cremari iussit. Mille navigiis aditurus Oceanum, discordes et vetera odia retractantes Porum et Taxilem, Indiae reges, firmata per affinitatem gratia reliquit in suis regnis; summo in aedificanda classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicaeam appellavit, alterum *Bucephalon*, equi, quem amiserat, memoriae ac nomini dedicans urbem. *Elephantis* deinde, & *impedimentis terra sequi* iussis, secundo amne defluxit; quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent. Perwentum erat in regionem, ⁴ in qua Hydaspes amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. hi *de exercitu Herculis maiores suos esse commemorant, aegros relictos esse;*

cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavae pro telo erant: multaue etiam, cum Graeci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exscensione facta CC et L stadia processit, depopulatusque regionem, oppidum caput eius corona cepit. XL peditum millia alia gens in ripa fluminum opposuerat, quam amne superato in fugam compulit, inclusosque moenibus expugnat. puberes interfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaue vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed cum in obsidione perseverasset, oppidani desperata salute ignem subiecere tectis, se quoque ac liberos coniugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes exstinguerent, nova forma pugnae erat. debebant incolae urbem; hostes defendebant: adeo etiam naturae iura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua praesidium dereliquit: ipse navigio circumvectus est arcem. quippe III flumina tota India praeter Gangem maxima munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit; a Meridie Acesines Hydapsi confunditur. Ceterum annuum coitus maritimis similes fluctus movent, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque cum crebrè fluctus se inveherent, et navium hinc proras, hinc latera pulsarent; subducere nautae coeperunt. sed ministeria eorum hinc metu, hinc praerapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo maiora omnium navigia submersa sunt; levio-

ra, cum et ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vortices incidit: quibus intorta navis, obliqua, et gubernaculi impatiens agebatur. Iam vestem detraxerat corpori, proiesturus semet in flumen; amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant. apparebatque anceps periculum tam nataturi, quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, et retro gurgites cedere. quibus tandem navis erepta, non tamen ripae applicabatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. ergo aris pro numero fluminum positus, sacrificioque facto, xxx stadia processit. Inde ventum est in regionem Oxydracarum Mallorumque, quos alias bellare inter se solitos tunc periculi societas iunxerat. Nonaginta millia iuniorum peditum in armis erant; praeter hos equitum x millia nongentaeque quadrigae. At Macedones, qui omni discrimine iam defunctos se esse crediderant, postquam integrum bellum cum ferocissimis Indiae gentibus superesse cognoverunt, improvise metu territi, rursus seditiosis vocibus regem increpare coeperunt. *Gangem amnem, & quae ultra essent, coactos transmittere; non tamen finisse, sed mutasse bellum. Indomitae gentibus se obiectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sidera & solem, cogique adire, quae mortalium oculis natura subduxerit. Novis identidem armis novos hostes existere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod praemium*

ipfos manere? caliginem, ac tenēbras, & perpetuam noctem profundo incubantem; repletum immanium belluarum gregibus fretum: immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non sua, sed militum sollicitudine anxius, concione advocata docet, imbelles esse, quos metuant. nihil deinde praeter has gentes obstare, quo minus terrarum spatia emensi ad finem simul mundi laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quae ultra amnem essent: declinasse iter eo, ubi par gloria, minus periculum esset. Iam prospicere se Oceanum: iam perflare ad ipsos auram maris: ne inviderent sibi laudem quam peteret. Herculis & Liberi patris terminos transiture illos regi suo, parvo impendio immortalitatem famae duros. paterentur se ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, et maxime militaris, mobili impetu fertur. ita seditionis non remedia quam principia maiora sunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu est redditus, iubentium duceret diis secundis, & aequaret gloria, quos aemularetur. Laetus his acclamationibus ad hostes protinus castra movit. Validissimae Indorum gentes erant, et bellum impigre parabant; ducemque ex natione Oxydracarum spectatae virtutis elegerant. Qui sub radicibus montis castra posuit, lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit; clamore quoque ac sui moris ululatu identidem adquiescentes Macedonas frustra terrere conatus. Iam lux apparebat, cum rex fiduciae ac spei plenus alacres milites arma capere, & exire in aciem iubet. Sed metune, an seditione oborta inter ipsos, subito profugerunt barbari. Certe avios montes et impeditos

occupaverunt: quorum agmen rex frustra persecutus, impedimenta cepit. Perventum deinde est ad oppidum Oxhydracorum, in quod plerique confugerant, haud maiore fiducia moenium, quam armorum. Iam admovebat rex, cum vates monere eum coepit, *ne committeret, aut certe differret obsidionem. vitae eius periculum ostendi.* Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, *si quis*, inquit, *arti tuae intentum & exta spectantem sic interpellet; non dubitem, quin incommodus ac molestus videri tibi possit.* Et cum ille *ita prorsus futurum* respondisset; *Censēsne*, inquit, *tantas res, non pecudum fibras ante oculos habenti, ullum esse maius impedimentum quam vatem superstitione captum?* Nec diutius quam respondit moratus, *admoveri iubet scalas*: cunctantibusque ceteris evadit in murum. Angusta muri corona erat: non pinnae sicut alibi fastigium eius distinxerant; sed perpetua lorica obducta, transitum sepeferat. Itaque rex haerebat magis, quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulsans; nam ubique eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus regem. Sed festinando morabantur auxilia. nam dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas; quis non sufficientibus devoluti unicam spem regis sefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus. Iamque laevam, qua clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, *ut ad ipsos desiliret*, stabantque excepturi; cum ille rem

ausus incredibilem atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriae insignem. Namque in urbem hostium plenam praecipiti saltu semetipse immisit; cum vix sperare posset dimicantem certe, et non inultum esse moriturum: quippe antequam adsurgeret, opprimi poterat, et capi vivus. Sed forte ita libraverat corpus, ut se pedibus exciperet. itaque stans init pugnam; et ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor, haud procul muro, ramos multa fronde vestitos velut de industria regem protegentes, obiecerat: huius spatioso stipiti corpus, ne circumiri posset, applicuit; clypeo tela, quae ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere: missilia ramis plura, quam clypeo incidebant. Pugnat pro rege primum celebrati nominis fama: deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum. Sed cum subinde hostis afflueret, iam ingentem vim telorum exceperat, clypeo: iam galeam saxa perfregerant; iam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemtim et incaute, qui proximi steterant, incurrerunt: e quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimis procumberent. nec cuiquam deinde propius incessendi eum animus fuit: procul iacula sagittasque mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, aegre iam exceptum poplitibus corpus tuebatur; donec Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis, ut antea diximus, huius magnitudinis sagittae erant) ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dextrum infingeretur. Quo vul-

nere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextra. Itaque ad exspoliandum corpus, qui vulneraverat alacer gaudio accurrit. quem ut iniicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, et nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa regem tria corpora, procul stupentibus ceteris: ille ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans iam exstingueretur, clypeo se allevare conatus est; et postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextra impendentes ramos complexus tentabat adsurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit; manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestas per aliam oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri vestigia persequens regi supervenit. quo conspecto Alexander iam non vitae suae, sed mortis solatium supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timaeus: et paulo post Leonnatus: huic Aristonus supervenit. Indi quoque, cum intra moenia regem esse comperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. ex quibus Timaeus multis adverso corpore vulneribus acceptis egregiaque edita pugna cecidit: Peucestas quoque tribus iaculis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur: Leonnatus dum avidè ruentes barbaros submovet, cervice graviter icta semianimis procubuit ante regis pedes. Iam et Peucestas vulneribus fatigatus submiserat clypeum: in Aristono spes ul-

tima haerebat. hic quoque graviter faucibus tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter haec ad Macedonas *regem cecidisse* fama perlata est. Teruisset alios, quod illos incitavit. namque periculi omnis immemores dolabris perfregere murum; et qua moliti erant aditum, irrupere in urbem, Indosque plures fugientes quam congredi ausos ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus parcitur: quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant. tandemque internecione hostium iustae irae parentatum est. *Ptolemaeum, qui postea regnavit, huic pugnae adfuisse*, auctor est Clitarchus, et Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriae suae non refragatus, *abfuisse se, missum in expeditionem* memoriae tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta, vel securitas, vel par huic vitium, credulitas fuit! Rege in tabernaculum relato, medici lignum hastae corpori infixum, ita ne spiculum moveretur, abscindunt. corpore deinde nudato animadvertunt hamos inesse telo; nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus auferent. Ceterum ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur; quippe ingens telum adactum erat, et penetrasse in viscera videbatur. Critobulus, inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrimantem eum ac metuentem, et sollicitudine propemodum exanguem rex conspexerat. *Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quamprimum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An*

times ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem vel finito, vel diffimulato metu hortari eum coepit, *ut se continendum praeberet, dum spiculum evelleret: etiam levem corporis motum noxium fore.* Rex cum affirmasset *nihil opus esse iis, qui semet continerent;* sicut praeceptum erat, sine motu praebeuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, et spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare coepit; linquique animo rex, et caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamentis frustra inhiberent; clamor simul atque ploratus amicorum oritur, regem exspirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paulatimque animum recepit, et circumstantes coepit agnoscere. Toto eo die ac nocte, quae secuta est, armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. nec prius recesserunt, quam compertum est, somno paulisper adquiescere. hinc certiores spem salutis eius in castra retulerunt. Rex **6** septem diebus curato vulnere, nec dum obducta cicatrice, cum audisset *convalescere apud barbaros famam mortis suae;* duobus navigiis iunctis, *statui in medium undique conspicuum tabernaculum iussit, ex quo se ostenderet perisse credentibus.* Conspectusque ab incolis spem hostium falso nuntio conceptam inhiuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli a cetera classe praecipiens, ne quies corpori invalido adhuc necessaria pulsu remorum impederetur. Quarto, postquam navigare coeperat, die, pervenit in regionem desertam quidem ab incolis, sed frumento et pecoribus abundantem. placuit is

locus et ad suam, et ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum, et custodibus corporis, excubare ante praetorium, quoties regi adversa valetudo incidisset. hoc tum more quoque servato universi cubiculum eius intrant. Ille sollicitus, ne quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, *num hostium recens nuntiaretur adventus*. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum, *Credisne*, inquit, *adventu magis hostium, ut iam in vallo consisterent, quam cura salutis tuae, ut nunc est tibi vilis, nos esse sollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos, impleat armis virisque totum orbem; classibus maria consternat; inusitatas belluas inducat: tu nos praestabis invictos. Sed quis deorum hoc Macedoniae columen ac sidus diuturnum fore polliceri potest; cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes aut optat esse, aut potest? eo pervenimus, auspiciam atque imperium secuti tuum, unde nisi te reduce nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis regno cum Dario dimicares; etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptae esse te ad omne discrimen audaciae: nam ubi paria sunt periculum ac praemium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium maius. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat, non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbarae civis, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spoliis inertissimos manus fuisse iniecturos, ni-*

si te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes; nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, praestare non potuit. Patere nos quaeso alio modo esse viles tibi. Quocunque iusseris, ibimus. Obscura bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temetipsum ad ea serva pericula, quae magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemaeus, et similia iis ceteri. iamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatae laudi modum faceret, ac saluti suae, id est, publicae parceret. Grata erat regi pietas amicorum. itaque singulos familiariter amplexus confidere iubet. altiusque sermone reperito, Vobis quidem, inquit, o fidissimi piissimique civium atque amicorum, grates ago habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestrae praeponitis; sed quod a primordiis belli nullum erga me benevolentiae pignus atque indicium omisistis. adeo ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram, quam esse coepit, ut vobis diu frui possim. Ceterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea: qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupitis: ego me metior non aetatis spatio, sed gloriae. Licuit paternis opibus contento intra Macedoniae terminos per otium corporis expectare obscuram & ignobilem senectutem. Quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt: sed

unicum bonum diuturnam vitam aestimantes saepe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero; si munera fortunae bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia imperium, Graeciam teneo: Thraciam, & Illyrios subegi: Triballis, Medisque imperito: Asiam, qua Hellesponto, qua rubro mari alluitur, possideo. iamque haud procul abs sum a fine mundi, quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europae terminos momento unius horae transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vigesimum atque octavum aetatis annum, videor ne vobis in excollenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis: aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extinguere me, si fors ita feret, pulchrum est: ea stirpe sum genitus, ut multam prius, quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus feminae ob virtutem celeberrimum nomen est. quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum feminam aequavimus gloria, & iam nos laudis satietas cepit? Diu faveant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quae nondum attigimus; si nihil parvum duxerimus, in quo magnae gloriae locus est. Vos modo me ab intestina fraude & domesticorum insidiis praestate securum: belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quam in theatro fuit: hostium manus saepe vitavit; suorum effu-

gere non valuit. aliorum quoque regum exitus, si reputaveritis, plures a suis, quam ab hoste interemtis numerabitis. Ceterum quoniam olim rei agitatae in animo meo nunc promendae occasio oblata est; mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quando-cunque excefferit vita. Si licuerit, ipse praestabo hoc: si me praeceperit fatum; vos mandasse mementote. Actum quidem amicos dimisit: ceterum per complures dies ibi stativa habuit. Haec dum in India geruntur, Graeci milites nuper in colonias a rege deducti Garabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant; non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare coeperunt; et Bactriana arce, quae quasi negligentius adservata erat, occupata, barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui regis quoque nomen assumerat; non tam imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis eiusdem, sed ob aemulationem infestus, comparavit infidias, invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata Bicon *ultra infidiatum sibi Athenodorum* plerisque persuaserat: sed aliis suspecta fraus erat Biconis; et paulatim in plures coepit manare suspicio. Itaque Graeci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. ceterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Praeter spem suam Bicon praesenti peri-

culo ereptus, paulo post infidiatus auctoribus fatalis suae est: cuius dolo cognito et ipsum comprehenderunt, et Boxum. Ceterum *Boxum protinus placuit interfici: Biconem etiam per cruciatum necari.* iamque corpori tormenta admovebantur; cum Graeci milites, incertum ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem iussi erant, omifere; veriti ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Graecos; et miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, *dimittiq̄ eum iusserunt.* Hoc modo poena bis liberatus, cum ceteris, qui colonias a rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Haec circa Baetra et Scytharum terminos gesta. Interim regem duarum gentium, de quibus ante dictum est, centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu, lineae vestes intextae auro, purpuraque distinctae. *Ei se dedere ipsos, urbes agrosque referebant; per tot aetates inviolatam libertatem illius primum fidei ditionique permiffuros. Deos sibi deditiois auctores, non metum; quippe intactis viribus iugum excipere.* Rex consilio habito deditos in fidem accepit; stipendio, quod Arachosii utraque natio pensitabat, imposito. praeterea *II millia & D equites* imperat, et omnia obedienter a barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legis gentium regulisque, *exornari convivium iussit.* Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant; lectis circumdederat aulae, purpura auroque fulgentia;

quidquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis, et ob eximiam virtutem virium regi pernotus et gratus. Invidi malignique increpabant per seria et ludum, *saginati corporis sequi inutilem belluam. cum ipsi proelium inirent, oleo madentem praeparare ventrem epulis.* Eadem igitur in convivio Horratas Macedo iam temulentus exprobrare ei coepit, et postulare, *ut si vir esset, postero die secum ferro decerneret: regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia iudicaturum.* Et a Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam accepta conditio est. Ac postero die rex, cum etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingens hic militum, inter quos erant Graeci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macedo iusta arma sumferat; aereum clypeum, hastam, quam *sarissam* vocant, laeva tenens, dextra lanceam: gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, et coronatus, laeva puniceum amiculum, dextra validum nodosumque stipitem praeferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit; quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, affiluit, et stipite mediam eam fregit. Amisso utroque telo Macedo, gladium coeperat stringere,

quem occupatum complexu, pedibus repente subductis Dioxippus arietavit in terram; ereptoque gladio pedem super cervicem iacentis imposuit, stiptem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus esset a rege. Tristis spectaculi eventus, non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit; maxime quia barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adaptatae sunt aures regis. et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur; ministrique, quasi amississent, quod amoverant, regem adeunt. Saepe minus est constantiae in rubore, quam in culpa. coniectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit: et cum excessisset convivio, literis conscriptis, quae regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem eius tulit rex, existimans indignationis esse, non poenitentiae testem: utique postquam falso insimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit. Indorum legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur. trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadriugi equi ducebant, lineae vestis aliquantum, mille scuta Indica, et ferri candidi talenta centum; leonesque rarae magnitudinis et tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum: lacertarum quoque ingentium pelles, et dorfa testudinum. Cratero deinde imperat rex, *haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret*: eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves, et in fines Mallorum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam

Indiae gentem, quae populi, non regum imperio regebatur. sexaginta millia peditum habebant, equitum sex millia: has copias currus quingenti sequebantur. tres duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos, maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua prospici poterat, navigiis constratum, et tot millium arma fulgentia; territi nova facie, deorum exercitum, et alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, variaeque nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, *furere clamitantes, cum diis proelium inituros. navigia non posse numerari, quae invictos veherent.* tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihil plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. itaque oppido ibi condito, quod *Alexandriam* appellari iusserat, fines eorum, qui *Musicani* appellantur, intravit. Hic de Teriolte satrape, quem Paropamisadis praefecerat, iisdem arguentibus cognovit: multaque avare ac superbe fecisse convictum interfici iussit. Oxathres praetor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amplioris imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum praesidium imposuit. Inde Praestos et ipsam Indiae gentem perventum est. Oxycanus rex erat, qui se munitae urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam coe-

perat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cum in arcem confugisset, legatos de conditione deditiois misit ad regem: sed antequam adirent eum, duae turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem; qua capta Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, et omnibus captivis venundatis, Sabi regis fines ingressus est; multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum; quippe in media ferme urbe e terra exsistebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto. *Octoginta millia Indorum in ea regione caesa* Clitarchus est auctor, *multosque captivos sub corona venisse*. Rursus Musicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui captum principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad regem. quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo *classem exspectare se iusserat*, repetit. Quarto deinde die secundo amne pervenit ad oppidum, qua iter in regnum erat Sabi. Nuper se ille dederat, sed oppidani detrectabant imperium, et clauserant portas. Quorum paucitate contempta rex, *quingentos Agrianos moenia subire iusserat, & sensim recedentes elicere extra muros hostem, secuturum profecto si fugere eos crederet*. Agriani, sicut imperatum erat, laceffito hoste subito terga vertunt; quos barbari effuse sequentes in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renovato ergo proelio ex tribus millibus barbarorum quingenti caesi sunt, mille capti, ceteri moenibus urbis inclusi. Sed non ut prima specie laeta victoria; ita

eventu quoque fuit: quippe barbari veneno tinxerant gladios. itaque faucii subinde exspirabant; nec causa tam strenuae mortis excogitari poterat a medicis, cum etiam leves plagae insanabiles essent. Barbari autem speraverant incautum et temerarium regem excipi posse. et forte inter promptissimos dimicans intactus evaserat. Praecipue Ptolemaeus laevo humero, leviter quidem faucius, sed maiore periculo quam vulnere affectus, regis sollicitudinem in se converterat. Sanguine coniunctus erat, et quidam Philippo genitum esse credebant; certe pellice eius ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator; et pacis artibus quam militiae maior et clarior, modico civilique cultu, liberalis inprimis, adituque facilis, nihil ex fastu regio assumserat. Ob haec regi an popularibus carior esset, dubitari poterat: tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam, in quam postea ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse videantur. quippe non levior illis Ptolemaei fuit cura, quam regis: qui et proelio et sollicitudine fatigatus cum Ptolemaeo affideret, *lectum, in quo ipse adquiesceret, iussit inferri*. In quem ut se recepit, protinus altior infecutus est somnus. Ex quo excitatus *per quietem vidiſſe se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstraſſet. colorem quoque herbae referebat, agniturum si quis reperisset*, affirmans. inventamque deinde, quippe a multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusque dolore finito, intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemque de-

diderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam per-
 ventum est. Rex erat Moeris, qui urbe deserta in
 montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur,
 agrosque populatur. Magnae inde praedae actae sunt
 pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti.
 Ducibus deinde sumtis annis peritis, defluxit ad insulam
 medio ferme alveo enatam. Ibi diutius subsistere coactus,
 quia duces fo-
 cordius asservati profugerant, misit qui conquire-
 rent alios; nec repertis, pervicax cupido incessit
 visendi Oceanum, adeundique terminos mundi, si-
 ne regionis peritis, flumini ignoto caput suum, tot-
 que fortissimorum virorum salutem permittere. Na-
 vigabant ergo omnium per quae ferebantur ignari.
 quantum inde abesset mare; quae gentes colerent;
 quam placidum annis os, quam patiens longarum
 navium esset, anceps et caeca aestimatio augura-
 batur. Unum erat temeritatis solatium perpetua fe-
 licitas. Iam cccc stadia processerant; cum guber-
 natores *agnoscere ipsos auram maris, & haud procul
 videri sibi Oceanum abesse*, indicant regi. Laetus ille
 hortari nauticos coepit, *incumberent remis. adesse fi-
 nem laboris omnibus votis expetitum. Iam nihil glo-
 riae deesse; nihil ob stare virtuti: sine ullo Martis dis-
 crimine, sine sanguine orbem terrae ab illis capi. Ne
 naturam quidem longius posse procedere. brevi incog-
 nita nisi immortalibus esse visuros.* Paucos tamen na-
 vigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent;
 e quibus certiora nosci posse sperabat. illi scrutati
 omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui
 interrogati, *quam procul abesset mare?* responderunt,

nullum ipsos mare ne fama quidem accepisse: ceterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quae corrumpet dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignaris naturae eius. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, et proximo quoque die, quo propius spes admovebatur, crescebat ardor animorum. tertio iam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc aestu confundente dispares undas. Tum aliam insulam medio anni sitam evecti paulo lentius, quia cursus aestu reverberabatur, applicant classem, et ad commeatus petendos discurrunt, securi casus eius, qui supervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum stata vice Oceanus exaestuans invehī coepit, et retro flumen urgere. quod primo coercitum, deinde vehementius pulsum, maiore impetu adversum agebatur, quam torrentia praecipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monstraque et irae deum indicia cernere videbantur. Identidem intumescere mare, et in campos paulo ante siccos descendere superfusum. Iamque levatis navigiis, et tota classe dispersa, qui expositi erant, undique ad naves trepidi et improviso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. hi contis navigia appellebant; hi dum remos aptari prohibebant, confederant. quidam enavigare properantes, sed non exspectatis, qui simul esse debebant, clauda et inhabilia navigia languide moliebantur: aliae navium inconsulte ruentes non receperant; pariterque et multitudo, et paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc *exspectare*, hinc *ire* iubentium, dissonaeque voces nusquam idem ac

unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat; nec imperium a territis incompositisque servari. Ergo collidi inter se naves, abstergerique invicem remi, et alii aliorum navigia urgere coeperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus prorae; premebantur a sequentibus, qui antecedentes turbaverant: iurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Iamque aestus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis dumtaxat eminentibus, velut insulis parvis; in quos plerique trepidi omissis navigiis enare coeperunt. Dispersa classis partim in praealta aqua stabat, qua subsederant valles; partim in vado haerebat, utcunque inaequale terrae fastigium occupaverant undae: cum subito novus, et pristino maior terror incutitur. Reciprocare coepit mare magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulo ante profundo falo mersas. Igitur destituta navigia alia praecipitantur in proas; alia in latera procumbunt. Strati erant campi farcinis, armis, avulsarum tabularum remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves subsistere audebat; identidem praesentibus graviora, quae sequerentur, exspectans. Vix quae perpetiebantur, videre ipsos credebant, in sicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum, quippe aestum paulo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem et ultima sibi met omi-

nabantur. belluae quoque fluctibus destitutae terribiles vagabantur. lamque nox appetebat, et regem quoque desperatio salutis aegritudine affecerat. non tamen invictum animum curae obruunt, quin tota nocte praesideret in speculis, equitesque praemitteret ad os amnis, ut, cum mare rursus exaestuare sensissent, procederent. *Navigia quoque lacerata refici, & eversa fluctibus, erigi iubet, paratosque esse & intentos, cum rursus mare terras inundasset.* Tota ea nocte inter vigiliis adhortationesque consumpta, celeriter et equites ingenti cursu refugere; et secutus est aestus. qui primo aquis leni tractu subeuntibus coepit levare navigia; mox totis campis inundans etiam impulit classem. plaususque militum nauticorumque, insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus ripisque resonabat. *unde tantum redisset subito mare? quo pridie refugisset? quatenam esset eiusdem elementi natura; modo discors; modo imperio temporum obnoxia,* mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod acciderat, coniec-taret, post solis ortum statum tempus esse; media nocte, ut aestum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit. Eiectusque os eius quadringenta stadia processit in mare, tandem voti sui compos: praesidibusque maris et locorum diis sacrificio facto; ad classem rediit. Hinc adversum flu- 10men subiit classis, et altero die adpulsa est haud procul lacu falso, cuius ignota natura plerosque decepit temere ingressos aquam. quippe scabies corpora invasit, et contagium morbi etiam in alios vulgatum est. oleum remedio fuit. Leonnato deinde

praemisso ut puteos fodēret, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur, quippe ficca erat regio; ipse cum copiis substitit, vernum tempus expectans. Interim et urbes plerasque condidit. Nearchus atque Onesicritus nauticae rei peritis imperavit, *ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent.* Iamque mitigata hieme, et navibus, quae inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum; inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus concilio habito dedit se; nec quidquam deditis praeter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, *Arabum* incolae appellant. Regio deserta et aquarum inops excipit; quam emensus in Horitas transit. ibi maiorem exercitus partem Hephæstioni tradidit; levem armaturam cum Ptolemaeo Leonnatoque partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos; magnaëque praedae actae sunt: maritimos Ptolemaeus, ceteros ipse rex, et ab alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Archosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. desertam vastamque regionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii iure miscentur. Ipsa solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia: prominent ungues nunquam recisi; comae hirsutae et intonsae sunt. tuguria conchis, et ceteris purgamentis maris instruunt. ferarum pellibus tec-

ti, piscibus sole duratis, et maiorum quoque bel-
 luarum, quas fluctus eiicit, carne vescuntur. Con-
 sumtis igitur alimentis Macedones primo inopiam,
 deinde ad ultimum famem sentire coeperunt; radi-
 ces palmarum, namque sola ea arbor gignitur, ubi-
 que rimantes. Sed cum haec quoque alimenta de-
 fecerant, iumenta cedere aggressi, ne equis qui-
 dem abstinebant; et cum deessent quae farcinas ve-
 herent, spolia de hostibus; propter quae ultima Ori-
 entis peragaverant, cremabant incendio. Famem
 deinde pestilentia secuta est: quippe infalubrium ci-
 borum novi fucci, ad hoc itineris labor, et aegritu-
 do animi, vulgaverant morbos; et nec manere sine
 clade, nec progredi poterant: manentes fames, pro-
 gressos acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant
 campi paene pluribus semivivis, quam cadaveribus.
 Ac ne levius quidem aegri sequi poterant: quippe
 agmen raptim agebatur, tantum singulis ad spem
 salutis ipsos proficere credentibus, quantum itine-
 ris festinando praeriperent. Igitur qui defecerant,
 notos ignotosque, *ut allevarentur*, orabant. Sed nec
 iumenta erant, quibus excipi possent; et miles vix
 arma portabat, imminentisque etiam ipsis facies ma-
 li ante oculos erat. Ergo saepius revocati, ne re-
 spicere quidem suos sustinebant; misericordia in for-
 midinem versa. Illi relictis *deos testes, sacra commu-
 nia, regisque implorabant opem*: cumque frustra sur-
 das aures fatigarent, in rabiem desperatione versi,
*parem suo exitum, similesque ipsis amicos & contu-
 bernaes* precabantur. Rex dolore simul ac pudore
 anxius, quia causa tantae cladis ipse esset, ad Phra-

taphernen Parthorum satrapen misit, qui iuberet *camelis cocta cibaria afferre*: alios quoque finitimarum regionum praefectos certiores necessitatis suae fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame dumtaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedrosiae fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonnati literas accipit, *confluxisse ipsum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus Horitarum, prospero eventu*. A Cratero quoque nuntius venit, *Ozinem & Zariaspem nobiles Persas, defectionem molientes oppressos a se, in vinculis esse*. Praeposito igitur regioni Sibyrrio (namque Menon praefectus eius nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India rex esset. Quem occurrentem dissimulata ira comiter allocutus, dum exploraret quae delata erant, in eodem honore habuit. Cum Indiae praefecti, sicut imperatum erat, equorum iumentorumque iugalium vim ingentem ex omni, quae sub imperio erat regione misissent; quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum resecta sunt cultum: quippe haud procul a Perfide aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta. Igitur, ut supra dictum est, aemulatus Patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat; sed etiam famam (sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus) statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. *Vicos, per quos iter erat, floribus coronisque sterni iubet: liminibus aedium*

crateras vino repletos, & alia eximiae magnitudinis vasa disponi: vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici et cohors regia, variis redimita floribus coronisque; alibi tibicinum cantus, alibi lyrae sonus audiebatur: item in vehiculis pro copia cuiusque adornatis, comeffabundus exercitus, armis quae maxime decora erant circumpendentibus. Ipsum convivasque currus vehebat, crateris aureis eiusdemque materiae ingentibus poculis praegravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit; parta praeda si quid victis saltem adversus comeffantes animi fuisset: mille hercule, viri modo et sobrii, septem dierum crapula graves in suo triumpho, capere potuerunt. Sed fortuna, quae rebus famam pretiumque constituit, hic quoque militiae probrum vertit in gloriam. Et praesens aetas, et posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos, barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus. Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe satrapes Aspastes, de quo ante dictum est, interfici iussus est. adeo nec luxuriae quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER X.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER X.

A R G U M E N T U M.

Cleander & alii duces delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minus facinorosi puniuntur. Alexandri consilium de Occidentali Europae parte perlustranda : liberalitas erga Abifarum filium, & in Orsinem, nobilissimum Satrapam, crudelitas, 1. Dum turbatum Graeciae statum pacare, & ex militibus, aere alieno liberatis, alios remittere domum, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio, quam gravi oratione & regia auctoritate compefcit, 2. Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam, 3. Oratio Macedonis militis victi. Coniuratio in Alexandrum, qui veneno extinguitur, 4. Dicta & gesta eiusdem ante obitum. quantum a suis fuerit desideratus, praecipue vero a Darii matre, quae dolori succumbens paulo post extincta est. Alexandri elogium, 5. De successore Alexandri inter magnates consultatio, & variae sententiae, 6. Aridaeus, Philippo genitus, Meleagro promovente, a quibusdam rex salutatur. Unde civilis belli femina, 7. Primarii duces Meleagri artibus occurrunt. Aridaeus autem, pacis studiosus, tumultum componere media quadam ratione conatur, 8. Perdicas Meleagram & trecentos fere alios, qui eum secuti fuerant, dolo opprimit, 9. Alexandri imperium in partes divisum, cuius summa

Aridaco tributa : provinciae autem magnatibus. Defuncti corpus ab amicis curatum, & tandem Alexandriam Aegypti translatum est, 10.

I ISDEM fere diebus Cleander et Sitalces, et cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem iussu regis occiderant; quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed et accusatores eos e provincia, cui praefuerant, sequebantur; nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant caedis perquam gratae regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virginesque et principes feminarum stupra perpetratae, corporum ludibria deslebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri non tam criminum, quae palam obiiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud regem poterat, intuebantur: laeti recidisse iram in irae ministros, nec ullam potentiam scelere quaesitam cuiquam esse diuturnam. Rex cognita causa pronuntiavit, *ab accusatoribus unum, & id maximum crimen esse praeteritum, desperationem salutis suae: nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem, aut optassent reverti, aut credidissent reversurum.* Igitur hos quidem vinxit; *DC autem militum, qui saevitiae eorum ministri fuerant, interfici iussit.* Eodem die sumtum est supplicium de iis quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud

multo post Nearchus et Onesicritus, quos *longius in Oceanum procedere iusserat*, superveniunt. Nuntiabant autem quaedam audita, alia comperta: *insulam ostio annis subiectam auro abundare; inopem equorum esse: singulos equos ab iis, qui ex continenti traicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare; aestu secundo eas ferri magnarum navium corpora aequantes: truci cantu deterritas sequi classem: cum magno aequoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cetera incolis crediderant: inter quae rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythra rege appellari. Esse haud procul a continenti insulam palmis frequentibus consitam, & in medio fere nemore columnam eminere, Erythrae regis monumentum, literis gentis eius scriptam. Adiciebant, navigia, quae lixas mercatoresque vexissent, famam auri secutis gubernatoribus in insulam esse transmissa, nec deinde ab his postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphraten appellerent classem; inde adverso amne Babylonem subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus: inde Numidiae solitudinibus peragratis cursum Gadis dirigere. ibi namque columnam Herculis esse fama vulgaverat. Hispanias deinde, quas Iberiam Graeci a flumine Ibero vocabant, adire; et praetervehi Alpes, Italiaeque oram, unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiae praetoribus imperavit, materia in Libano monte caesa, devectaque*

ad urbem Syriae Thapsacum, ingentium carinas navium ponere: septiremes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum regibus imperatum, ut aes stupamque & vela praeberent. Haec agenti Pori et Taxilis regum literae traduntur, Abisarem morbo; Philippum praefectum ipsius ex vulnere interisse, oppresosque qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudaemonem. dux erat Thracum. Abisaris regnum filio eius attribuit. Ventum est deinde Persagadas. Persica est gens, cuius satrapes Orlines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros eminent. Genus ducebat a Cyro quondam rege Persarum: opes et a maioribus traditas habebat, et ipse longa imperii possessione cumulaverat. Is regi cum omnis generis donis; non ipsi modo ea, sed etiam amicis eius daturus, occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusque argento et auro adornati, pretiosa supellex, et nobiles gemmae, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureae, et signati argenti talentum quatuor millia. Ceterum tanta benignitas barbaro causa mortis fuit. nam cum omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset; Bagoae spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit. admonitusque a quibusdam quam Alexandro cordi esset, respondit, *amicos regis, non scorta se colere: nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur.* His auditis spado potentiam flagitio et dedecore quaesitam, in caput nobilissimi et infontis exercuit. Namque gentis eiusdem levissimos falsis criminibus adstruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ip-

se iussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas regis aures implebat; dissimulans causam irae, quo gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, iam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: et importunissimum scortum, ne in stupro quidem et dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem regis in se accenderat, Orsinem modo *avaritiae*, interdum etiam *defectionis* arguebat. Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia, et factum, cuius inevitabilis fors est, appetebat. Forte enim *sepulcrum Cyri* Alexander iussit *aperiri*, in quo erat conditum eius corpus, cui dare volebat inferias. Auro argentoque repletum esse crediderat, quippe ita fama Persae vulgaverant; sed praeter clypeum eius putrem, et arcus duos Scythicos, et acinacem, nihil reperit. Ceterum corona aurea inapposita amiculo, cui assueverat ipse, solium, in quo corpus iacebat, velavit; miratus *tanti nominis regem, tantis praeditum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quam si fuisset e plebe*. Proximus erat lateri spado, qui regem intuens, *quid mirum, inquit, est, inania sepulcra esse regum, cum satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram: sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te; ut quod impune habere non poterat Orsines, donando eiam gratiam iniret*. Concitaverat iam animum in iram; cum ii, quibus negotium idem dederat, superveniunt. hinc Bagoas; hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant au-

res. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula est traditus. Non contentus supplicio infantis spado, ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuens, *audieram*, inquit, *in Asia olim regnasse feminas; hoc vero novum est, regnare castratum!* Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec infantis modo, sed eximiae quoque benignitatis in regem. Eodem tempore Phradates, regnum affectasse suspectus, occiditur. Coeperat esse praeceps ad repraesentanda supplicia; idem ad deteriora credenda. Scilicet res secundae valent commutare naturam; et raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enina paulo ante Lyncestem Alexandrum delatum a duobus indicibus damnare non sustinuerat: humiliores quoque reos contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur infantes, passus absolvi: hostibus victis regna reduxerat. ad ultimum a semetipso degeneravit usque adeo, ut adversus libidinem animi, arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas a Coeno accepit de rebus in Europa et Asia gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciae praepositus dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade Seuthes Odryas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Graecia quidem ** Igitur triginta navibus Sunium transmittunt. promontorium est Atticae terrae, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis rex Hagnalo Atheniensibusque iuxta *infestus, classem parari* iubet; Athe-

nas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat clam, literae ei redduntur, *Harpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliaffe sibi principum animos: mox concilio plebis habito iussum urbe excedere, ad Graecos milites pervenisse, a quibus interceptum & trucidatum a quodam viatore per insidias.* His laetus in Europam traiciendi consilium omisit: sed *exsules praeter eos, qui civili sanguine adsperfi erant, recipi ab omnibus Graecorum civitatibus, quis pulsi erant, iussit.* Et Graeci haud ausi imperium aspernari, quamquam solvendarum legum id principium esse censebant; bona quoque, quae exstarent, restituere damnatis. Soli Athenienses, non suae modo, sed etiam publicae vindices libertatis, colluvionem hominum, quia aegre ferebant, non regio imperio, sed legibus moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus: omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suae, tunc etiam exsili, admitterent. Alexander senioribus militum in patriam remissis; *tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quae in Asia retineret, eligi iussit:* existimans modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis praesidia disposuisset; nuperque conditas urbes, quas colonis repleffet, res renovare cupientibus obstare. Ceterum prius quam secerneret, quos erat retenturus, edixit, *ut omnes milites aes alienum profiterentur.* Grave plerisque esse compererat: et quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi, tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumtuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. et rex satis gna-

rus professioni aeris pudorem, non contumaciam ob-
 stare, *mensas totis castris poni iussit, & decem mil-
 lia talentorum proferri.* Tum demum fide facta pro-
 fessi sunt, nec amplius ex tanta pecunia quam cen-
 tum et triginta talenta superfuere. adeo ille exer-
 citus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen
 victoriae, quam praedae deportavit ex Asia. Cete-
 rum ut cognitum est, *alios mitti domum, alios reti-
 neri;* perpetuam eum regni sedem in Asia habitu-
 rum rati, vecordes et disciplinae militaris imme-
 mores, feditiosis vocibus castra complent, regem-
 que ferocius quam alias adorti, omnes simul *mis-
 sionem* postulare coeperunt; deformia ora cicatri-
 cibus, canitiemque capitum ostentantes. Nec aut
 praefectorum castigatione, aut verecundia regis de-
 territi tumultuoso clamore et militari violentia vo-
 lentem loqui inhibebant; palam professi, *nusquam
 inde, nisi in patriam vestigium esse moturos.* Tandem
 silentio facto, magis quia motum esse credebant,
 quam quia ipsi moveri poterant, quidnam acturus
 esset, exspectabant. Ille *quid haec, inquit, repens
 consternatio, & tam procax atque effusa licentia de-
 nuntiatur? Eloqui timeo, palam certe rupistis imperium,
 & precario rex sum: cui non alloquendi, non noscen-
 di monendique, aut intuendi vos ius reliquistis. Equi-
 dem cum alios dimittere in patriam, alios mecum pau-
 lo post deportare statuerim: tam illos acclamantes vi-
 deo, qui abituri sunt, quam hos, cum quibus prae-
 missos subssequi statui. Quid hoc est rei? dispari in
 causa idem omnium clamor est! pervelim scire, utrum
 qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur*

Crederes uno ore omnes fustulisse clamorem ; ita pariter ex tota concione responsum est, *omnes queri*. Tum ille, *non hercule*, inquit, *potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis ; in qua maior pars exercitus non est ; utpote cum plures dimiserim, quam retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes avertit a me. quando enim regem universus exercitus deseruit ? Ne servi quidem uno grege profugiunt dominos ; sed est quidam in illis pudor a ceteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosae consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno ; nec ut cum militibus meis, iam enim esse destitistis, sed ut cum ingratis oportet, agere decrevi. Secundis rebus, quae circumfluunt vos, insanire coepistis : obliti status eius, quem beneficio exuistis meo. digni hercule, qui in eodem consenescat ; quoniam facilius est vobis adversam, quam secundam regere fortunam. En tandem ! Illyriorum paulo ante & Persarum tributariis Asia, & tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis, amicula ex purpura sordent ; aurum & argentum oculi ferre non possunt : lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gladiatorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta aeris alieni : cum omnis regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum esset, meorum operum fundamenta. quibus tamen (absit invidia) imperium maximae terrarum partis imposui. Asiaene pertaesum est, quae vos gloria rerum gestarum diis pares fecit ? In Europam i.e. properatis rege deserto, cum pluribus vestrum*

desfuturum viaticum fuerit, ni aes alienum luissem. nempe in Asiatica praeda. Nec pudet profundo venire devictarum gentium spolia circumferentes, reverti velle ad liberos coniugesque, quibus pauci praemia victoriae potestis ostendere. Nam ceterorum, dum etiam spei vestrae obviam istis, arma quoque pignori sunt. Bonis vero militibus cariturus sum, pellicum suarum concubinis: quibus hoc solum ex tantis opibus superest, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites; faceffite hinc ocius: ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratißimi cives. Laeti vos excipient parentes liberique, sire vestro rege redeuntes! obviam ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo mehercule de fuga vestra, & ubicunque ero, expetam poenas; hos, cum quibus me relinquitis, colendo, praefereudoque vobis. Iam autem scietis, & quantum sine rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit. Desiluit deinde frendens de tribunali, et in medium armatorum agmen se immisit; notatos quoque, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit: nec ausos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit. Quis crederet, faevam paulo ante concionem obtorpuisse subito metu, et cum ad supplicium videret trahi nihil ausos graviora quam ceteros * [tam effusam antea licentiam, atque seditiosam militum violentiam ita compressam, ut non modo nullus ex omnibus irruenti regi resistere; verum etiam cuncti pavore exanimati, attonitis similes, quid de ipsis quoque rex statuendum censeret, suspensa mente expectarent. Itaque *] sive nominis, quod gentes, quae sub regi

bus sunt, inter deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium conterruit eos: singulare certe ediderunt patientiae exemplum; adeoque non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint, quod singuli magis obedienter ac pie facerent. Nam cum postero die prohibiti aditu venissent, Asiaticis modo militibus admittis, lugubrem totis castris edidere clamorem, denuntiantes se protinus esse morituros, si rex perseveraret irasci. At ille pervicacis ad omnia quae agitasset animi, peregrinorum militum concionem advocari iubet, Macedonibus intra castra cohibitis: et cum frequentes coissent, adhibito interprete talem orationem habuit. *Cum ex Europa traicerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi fama. Sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes viros erga reges suos pietatis invictae. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. at hercule munia militiae hoc animorum corporumque robore aequae impigre toleratis; & cum fortes viri sitis, non fortitudinem magis, quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum e vobis iuniorum habui; & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis: obsequium vero & patientia imperii longe praestantior est, quam ceteris. Ergo ipse Oxathris Persae filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi; proximisque amicorum auc-*

zor fui ex captivis generandi liberos : ut hoc sacro foedere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non adscitos milites credite. Asiae & Europae unum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem, & cives mei estis & milites, omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum morem adumbrare; nec Macedonibus Persas imitari indecorum est. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt.

S U P P L E M E N T U M.

Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, victi ad supplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate & aetate gravem, ad Regem ita locutum ferunt :

- 4 Quousque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, & quidem externi moris obsequeris? Milites tui, cives tui, incognita causa, captivis suis ducentibus trahuntur ad poenam! Si mortem meruisse iudicas, saltem ministros supplicii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur; sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, sicut victi erant, iussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque copiarum duces atque amicos eius, manipuli adeunt, petentes, ut si quos adhuc pristina noxa iudicaret esse contactos, iuberet interfici, offerre se corpora irae, trucidaret.

S U P P L E M E N T U M.

Postquam vero cognitum est, Persis ducatus datos, Barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica iis imposita no-

mina, se vero ignominiose penitus reiectos esse, non iam amplius conceptum animis dolorem perferre potuerunt. Sed concursu in regiam facto, interiori dumtaxat retenta tunica, arma ante ianuam, poenitentiae signum, proiecerunt, ac prae foribus stantes, intromitti se, sibi que ignosci suppliciter atque flentes orabant, utque rex suppliciis suis potius faturet se quam contumeliis, ipsos nisi venia impetrata non discessuros. Quae cum Alexandro nuntiata essent, apertis regiae foribus ad ipsos est egressus. Postquam vero ipsorum eiulatum atque poenitentiam, nec non miserandum atque afflictum habitum vidisset, diu quoque collacrimatus est. Eaque modestia, ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeste incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentissimeque donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum, Macedoniae praefectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosque sedere iussit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere stipendia voluit. Cratero iis praeposito, quem etiam Antipatrum loco, Macedonibus, Thessalis Thracibusque praeesse iussit, Antipatrumque cum supplemento tironum in Crateri locum vocavit. Iam pridem quidem Alexandro literae, & ab Olympiade matre & ab Antipatro redditae erant, ex quibus mutuam inter ipsos similitatem perceperat. Mater Antipatrum affectati regni infimulabat. Antipater Olympiadem multa praeter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque evocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediae profectus, regni necessaria disposuit, spectacula denuo & solennes indixit dies. Illis forte diebus Hephaestion, quem Rex unice ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quae regiam maiestatem minime decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi iussit. Super amici corpus exanime eiulans procubuit, vixque inde ab amicis abstractus est. Diem atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quae quidem ego minime credo. Illud

tamen verum est, quod Alexander Hephaestioni, tanquam Heroi, sacrificari iusserit. In funus atque monumentum ei faciendum, plusquam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem, Chaldaei vates occurrerunt, monentes ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim eius per id tempus, vitae periculum ei portendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire pergit. Nuntiabatur enim ei, legatos ex diversis terrarum orbis partibus, undique Babylonem confluisse, eiusque adventum expectare. Adeo totum orbem nominis eius terror invaserat, ut cunctae gentes, velut destinato sibi Regi, adularentur. Igitur tanquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cum venisset, legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem fere diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est, ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis scypho epoto, repente, velut telo confixus, ingemuit. Elatus e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis, divulgaverunt; revera autem insidiae fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim praeparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo & Iolla Regi ministrare solebat, dederat, praemonito eo, ne aliis quam Thessalo & fratribus crederet. Philippus itaque & Iollas, potum Regis praegustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam praegustatae potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim eius desiderium ferre non possent, moesti sese in regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret orantes, atque a custodibus ex mandato Regis intromissi sunt.

- 5 Intuentibus lacrimae obortae praebuere speciem iam non regem, sed funus eius visentis exercitus. Moeror tamen circumstantium lectum eminebat: quos ut rex adspexit, *Invenietis*, inquit, *cum excessero*, *dignum talibus viris regem?* Incredibile dictu auditu-

que, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, cum admissurus milites esset, durasse, donec a toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est: dimissoque vulgo velut omni vitae debito liberatus, fatigata membra reiecit. *Propiusque adire iussis amicis, nam et vox deficere iam coeperat; detractum annulum digito, Perdiccae tradidit; adiectis mandatis, ut corpus suum ad Hammonem ferri iuberet.* Quaerentibus his, *cui relinqueret regnum?* respondit, *Ei, qui esset optimus. Ceterum providere iam ob id certamen, magnos funebres ludos parari sibi.* Rursum Perdicca interrogante, *quando coelestes honores haberi sibi vellet?* dixit, *tum velle, cum ipsi felices essent.* Suprema haec vox fuit regis, et paulo post extinguitur. Ac primo ploratu lamentisque et planctibus tota regia personabat: mox velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant; ad cogitationes quid deinde futurum esset dolore converso. Nobiles pueri custodiae corporis eius assueti, nec doloris magnitudinem capere, nec se ipsos intra vestibulum regiae retinere potuerunt: vagique, et furentibus similes totam urbem luctu ac moerore compleverant; nullis questibus omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra regiam adstiterant Macedones pariter barbarique concurrunt; nec poterant victi a victoribus in communi dolore discerni. *Perfae iustissimum ac mitissimum dominum;* Macedones *optimum ac fortissimum regem* invocantes, certamen quoddam moeroris edebant. Nec moestorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, *tam viridem, & in flore aetatis fortu-*

naeque invidia deum ereptum esse rebus humanis. Vigor eius et vultus educentis in proelium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis occurrebant oculis. Tum Macedones *divinos honores negasse* ei poenitebat; *impiosque & ingratos fuisse* se confitebantur, *quod aures eius debita appellatione fraudassent*. Et cum diu nunc in veneratione, nunc in desiderio regis haesissent; in ipsos versa miseratio est. Macedonia profecti ultra Euphraten mediis hostibus novum imperium aspernantibus destitutos se esse cernebant; sine certo regis herede, sine herede regni publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde civilia, quae secuta sunt, mentibus augurabantur: *iterum, non de regno Asiae, sed de rege, ipsis sanguinem esse fundendum; novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. senes, debiles, modo petita missione a iusto rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis*. Has cogitationes volventibus nox supervenit, terroremque auxit. milites in armis vigilabant: Babylonii alius e muris, alius culmine sui quisque tecti prospectabant, quasi certiora visuri. nec quisquam lumina audebat accendere. et quia oculorum cessabat usus, fremitus, vocesque auribus captabant: ac plerumque vano metu territi per obscuras semitas, alius alii occurrentes, invicem suspecti et solliciti ferebantur. Persae comis suo more detonsis, in lugubri veste, cum coniugibus ac liberis, non ut victorem et modo hostem, sed ut gentis suae iustissimum regem vero desiderio lugebant. Assueti sub rege vivere, *non alium,*

*qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur; sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiae cis Euphratem tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem fumfit; laceratisque crinibus humi corpus abiecit. Adsidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nuperat, lugens; propriasque causas doloris in communi moestitia retractabat. Sed omnium suorum mala Sisygambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam praeterita revocaverat. crederes modo amissum Darium, et pariter miserae duorum filiorum exsequias esse ducendas. Flebat mortuos simul, vivosque. *Quem enim puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? iterum se captas; iterum excidisse regno. qui mortuo Dario ipsas tueretur reperisse; qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas.* Subibat inter haec animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho saevissimo regum trucidatos, adiectumque stragi tot filiorum patrem: e septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse: ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset extinguere. Ad ultimum dolori succumbit, obvolutoque capite accidentes genibus suis neprem nepotemque averfata, cibo pariter abstinuit et luce. quinto, postquam mori statuerat, die extincta. Magnum profecto Alexandro indulgentiae in eam, iustitiaeque in omnes captivos, documentum est mors huius; quae cum sustinisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit. Et*

hercule, iuste aestimantibus regem liquet, bona naturae eius fuisse; vitia vel fortunae, vel aetatis. Vis incredibilis animi: laboris patientia propemodum nimia; fortitudo non inter reges modo excellens, sed inter illos quoque, quorum haec sola virtus fuit: liberalitas saepe maiora tribuentis, quam a diis petuntur: clementia in devictos, tot regna aut red-dita, quibus ea demserat bello, aut dono data: mortis, cuius metus ceteros exanimat, perpetua contentio: gloriae laudisque ut iusto maior cupido, ita ut iuveni et in tantis admittenda rebus. iam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat; Philippum ultus erat: iam in omnes fere amicos benignitas; erga milites benevolentia; consilium par magnitudini animi, et quantam vix poterat aetas eius capere, solertia: modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale desiderium usus, nec ulla nisi ex permisso voluptas, ingentes profecto dotes erant. Illa fortunae: diis aequare se, et coelestes honores accersere, et talia suadentibus oraculis credere, et dedignantibus venerari ipsum vehementius quam par esset irasci; in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam et cupidinem vini sicuti iuventa irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunae; quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum a morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitae quoque finem eun-

dem illi, quem gloriae statuit. Expectavere eum facta, dum Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic regi ducique successor quaerebatur: sed maior moles erat, quam ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque eius et fama rerum in totum prope modum orbem, reges ac regna diffudit; clarissimi-que sunt habiti, qui etiam minimae parti tantae fortunae adhaeserunt. Ceterum Babylone (inde enim 6 divertit oratio) corporis eius custodes, in regiam principes amicorum, ducesque copiarum advocavere. secuta est militum turba, cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi regiam intrare non poterant; cum praeco *exceptis, qui nominatim citarentur, adire* prohibuit. sed precarium spernebatur imperium. Ac primum eiulatus ingens, ploratusque renovatus est: deinde futuri expectatio inhibitis lacrimis silentium fecit. Tunc Perdicca regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema vestisque Alexandri cum armis erant, anulum sibi pridie traditum a rege in eadem sede posuit; quorum adspectu rursus abortae omnibus lacrimae integravere luctum. Et Perdicca, *Ego quidem, inquit, anulum, quo ille regni atque imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Ceterum quamquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis diis excogitari potest; tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus credere licet, tantum virum deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum suae stirpi. Proinde quo-*

niam nihil aliud ex eo superest, quam quod semper ab immortalitate subducitur, corpori nominique quam primum iusta solvamus; haud obliti, in qua urbe, inter quos simus, quali rege ac praefide spoliati. Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est. hocne uno an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane praegnans est; optamus, ut marem enitatur: eius regnum diis approbantibus futurum, quando adleverit. interim a quibus regi velitis destinate. Haec Perdicca. Tum Nearchus, Alexandri modo sanguinem ac stirpem regiae maiestati convenire neminem ait posse mirari. Ceterum expectari nondum ortum regem, & qui iam sit praeteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum. Esse e Barsine filium regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. itaque suo more hastis scuta quatientes obstrepere perseverabant. Iamque prope seditionem pervenerant, Nearchus pervicacius tuente sententiam. Tum Ptolemaeus, Digna prorsus est soboles, inquit, quae Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barsinae filius; cuius nomen quoque Europam dicere pigebit, maiore ex parte captivi. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? quod iusti illi reges Darius & Xerxes tot millium agminibus, tantisque classibus nequidquam petiverunt. Mea sententia haec est, ut sede Alexandri in regia posita, qui consiliis eius adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoque, quod maior pars eorum decreverit, stetur. du-

ces, praefectique copiarum his pareant. Ptolemaeo quidam, potiores Perdiccae assentiebantur. Tum Aristonius orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi, iudicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui annulum tradidisset. Neque enim unum eum adsedisse morienti; sed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegisse cui traderet. Placere igitur, summam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera censeret. itaque universi procedere in medium Perdiccam, & regis annulum tollere iubebant. Haerebat inter cupiditatem pudoremque, et quo modestius, quod expectabat, appeteret, pervicacius oblaturus esse credebatur. Itaque contatus, diuque, quid ageret incertus, ad ultimum tamen recessit, et post eos, qui federant proximi, constitit. At Meleager unus e duobus confirmato animo, quem Perdiccae contatio erexerat, nec dii siverint, inquit, ut Alexandri fortuna, tantique regni fastigium in istos humeros ruat; homines certe non ferent. Nihil dico de nobilioribus quam hic est, sed de viris tantum; quibus invitis nihil perpeti necesse est. Nec vero interest, Roxanes filium, quandoque genitus erit, an Perdiccam regem habeatis; cum iste sub tutelae specie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei rex placet, nisi qui nondum natus est: & in tanta omnium festinatione, non iusta modo, sed etiam necessaria, exactos menses solus expectat, & iam divinat marem esse conceptum: quem vos dubitatis paratum esse vel subdere. Si medius fidius Alexander hunc nobis regem pro se reliquisset, id solum ex iis, quae imperasset, non faciendum esse cen-

serem. *Quin igitur ad diripiendos thesauros discurretis? harum enim opum regiarum utique populus est heres.* Haec elocutus per medios armatos erupit, et qui abeunti viam dederant, ipsum ad pronuntiatam praedam sequebantur. Iamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditio-
 7 tiatam praedam sequebantur. Iamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditio-
 nem ac discordiam versa concione; cum quidam plerisque Macedonum ignotus ex infima plebe, *Quid opus est, inquit, armis, civilique bello habentibus regem, quem quaeritis? Aridaeus, Philippo genitus, Alexandri paulo ante regis frater, sacrorum, caerimonia-
 rumque consors modo, nunc solus heres, praeteritur a vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexandro similem quaeritis, nunquam reperietis; si proximum, hic solus est.* His auditis concio primo silentium velut iussa habuit: conclamant deinde pariter, *Aridaeum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sine eo habuissent.* Tum Pithon plenus lacrimarum creditur dicere, *Nunc vel maxime miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium militumque fructu, & praesentia fraudatus esset.* Nomen enim memoriamque regis sui tantum intuentes, ad cetera caligare eos. * Haud ambigue in iuvenem, cui regnum destinabatur, impensa probra; quae magis ipsi odium, quam Aridaeo contemptum attulerunt: quippe dum miserentur, etiam favere coeperunt. Igitur non alium se quam eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridaeum iubent. Quem Meleager infestus invisusque Perdiccae strenue perducit

in regiam; et milites *Philippum* consalutatam, *regem* appellant. Ceterum haec vulgi erat vox; principum alia sententia. E quibus Pithon consilium *Perdiccae* exsequi coepit, *tutoresque* destinat *filio ex Roxane futuro, Perdiccam, & Leonnatum stirpe regia genitos*. Adiecit, *ut in Europa Craterus & Antipateres administrarent*. Tum iusiurandum a singulis exactum *futuros in potestate regis geniti Alexandro*. Meleager haud iniuria metu supplicii territus, cum suis secesserat. rursus *Philippum* trahens secum irrupit regiam, clamitans *suffragari reipublicae de novo rege paulo ante concepto: robur aetatis experirentur; modo stirpem Philippi, & filium, ac fratrem regum duorum sibimetipsis potissimum crederent*. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum et procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet. utique si nova et brevi duratura libertate luxuriat. Pauci *Perdiccae* modo electo; plures *Phillipo* quam speraverat, imperium dabant. Nec velle, nec nolle, quidquam diu poterant; poenitebatque modo consilii, modo poenitentiae ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinavere studiis. Cesserat ex concione *Aridaeus* principum auctoritate conterritus; et abeunte illo conticuerat magis, quam languerat militaris favor. Itaque revocatus vestem fratris, eam ipsam, quae in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumto capit arma, novique regis satelles sequitur. Phalanx hastis clypeos quatiens *expleturam se sanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipsos pertinens regnum, minabatur. in eadem domo familiaque imperii vires remansu-*

ras esse gaudebant; hereditarium imperium stirpem regiam vindicaturam; assuetos se nonien ipsum colere venerarique, nec quemquam id capere, nisi genitum ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave, in quo Alexandri corpus iacebat, asservari iubet. Sexcenti cum ipso erant, spectatae virtutis: Ptolemaeus quoque se adiunxerat ei, puerorumque regia cohors. Ceterum haud difficulter a tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et rex quoque irruperat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat; sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant. multisque vulneratis, tandem seniores demtis galeis, quo facilius nosci possent, precari, qui cum Perdicca erant, coepere, ut abstinerent bello, regique & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit; ceterique idem fecere. Meleagro deinde suadente, ne a corpore Alexandri discederent; insidiis locum quaeri rati, diversa regiae parte ad Euphraten fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis iuvenum constabat, Perdiccam et Leonnatum frequens sequebatur; placebatque excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem secuturos ipsum desperabat: itaque ne abducendo equites abruptis a cetero exercitu videretur, in urbe substitit. At Meleager regem monere non destitit, ius imperii Perdiccae morte sanciendum esse: ni occupetur impotens animus, res novaturum. Meminisse eum quid de rege meruisset, neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex pariebatur magis, quam assentiebatur. Itaque Meleager

silentium pro imperio habuit, misitque regis nomine, qui Perdiccam accerferent. iisdem mandatum, *ut occiderent, si venire dubitaret.* Perdicca nuntiato satellitum adventu, sexdecim omnino pueris regiae cohortis comitatus in limine domus suae constitit; castigatosque et *Meleagri mancipia* identidem appellans, sic animi vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros *equos* iussit *conscendere*; et cum paucis amicorum ad *Leonnatum* pervenit; iam firmiore praesidio vim propulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum; et *Meleagri* temeritatem armis ultimum ire decreverant. atque ille seditione provisa, cum regem adisset, interrogare eum coepit, *an Perdiccam comprehendi ipse iussisset.* ille *Meleagri instinctu se iussisse* respondit. *Ceterum non debere tumultuari eos; Perdiccam enim vivere.* Igitur concione dimissa *Meleager* equitum maxime defectione perterritus, inopsque consilii (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulo ante intenderat) triduum fere consumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem regiae species manebat. nam et legati gentium regem adibant: et copiarum duces aderant: et vestibulum satellites armatique compleverant. Sed ingens sua sponte moestitia ultimae desperationis index erat: suspectique invicem non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes, et ex comparatione regis novi, desiderium excitabatur amissi. *Ubi ille esset, cuius imperium, cuius auspiciam secuti erant, require-*
Curtius Vol. II, R

bant. *destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot cladum suarum poenas, quandocunque oblata esset occasio.* His cogitationibus animos exedebant, cum annuntiatur, *equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse.* Itaque inopia primum, deinde fames esse coepit; et qui in urbe erant, *aut reconciliandam gratiam cum Perdicca; aut armis certandum esse* censebant. Forte ita acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum vicorumque veriti, confugerent in urbem: oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent: et utrique generi tutior aliena fedes, quam sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt; quaeque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem *legatos ad equites mitti de finienda discordia, armisque ponendis.* Igitur a rege legatur Pafas Theffalus, et Amissas Megalopolitanus, et Perilaus: qui cum mandata regis edidissent; *non aliter posituos arma equites, quam si rex discordiae auctores dedidisset, tulere responsum.* His renuntiatis sua sponte milites arma capiunt; quorum tumultu e regia Philippus excitus, *Nihil, inquit, seditione est opus. nam inter se certantium praemia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus; quibus spem gratiae cito abrumpere ad bellum civile properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur: & credo nondum regis corpore sepulto, ad praestanda ei iusta omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium malo, quam exercere civium sanguine: & si nulla alia*

concordiae spes est, oro quaesoque eligite potio- rem. Ob-
ortis deinde lacrimis diadema detrahit capiti; dex-
tram, qua id tenebat, protendens, ut *si quis se dig-
norem profiteretur, acciperet.* Ingentem spem indolis
ante eum diem fratris claritate suppressam, ea mo-
derata excitavit oratio. itaque cuncti instare coepe-
runt, ut *quae agitasset, exsequi vellet.* Eisdem rur-
sus legat petitorios, ut *Meleagrum tertium ducem ac-
ciperent.* Haud aegre id impetratum est. nam et ab-
ducere Meleagrum Perdicca a rege cupiebat; et
unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur
Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca
equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque ag-
men mutua salutatione facta coit; in perpetuum,
ut arbitrabantur, concordia et pace firmata. Sed iam 9
fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia.
Nam et infociabile est regnum; et a pluribus ex-
petebatur. Primum ergo collegere vires, deinde di-
sperferunt: et cum pluribus corpus, quam capie-
bat, onerassent; cetera membra deficere coeperunt:
quodque imperium sub uno stare potuisset, dum a
pluribus sustinetur, ruit. Proinde iure meritoque
populus Romanus *salutem se principi suo, debere*
profitetur, cui noctis, quam paene supremam
habuimus, novum sidus illuxit. Huius hercule,
non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo;
cum sine suo capite discordia membra trepidarent.
Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gla-
dios? quantam tempestatem subita serenitate dif-
cussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam flo-
ret imperium. Absit modo invidia; excipiet huius

seculi tempora, eiusdem domus utinam perpetua, certe diuturna posteritas. Ceterum ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicae felicitatis averterat, redeam; Perdicca unicam spem salutis suae in Meleagri morte deponebat: *vanum eundem & infidum, celeriterque res novaturum, & sibi maxime infestum occupandum esse.* Sed alta dissimulatione consilium premebat; ut opprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus praeerat, subornavit, *ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum aequatum esse Perdiccae.* Quorum sermone Meleager ad se relato, furens ira, Perdiccae quae comperisset, exponit. Ille velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei coepit; ad ultimum venit, *ut comprehenderentur, tam seditiosae vocis auctores.* Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, *fidem eius in se, ac benevolentiam* collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. placet *exercitum patrio more lustrari.* et probabilis causa videbatur praeterita discordia. Macedonum reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissae canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abiicerentur parte: intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, rex cum equitibus elephantisque constiterat contra pedites, quis Meleager praeerat. Iam equestre agmen movebatur et pedites subita formidine ob recentem discordiam, haud sane pacati quidemam exspectantes, parumper addubitavere, *an in urbem subducerent copias?* quip-

pe pro equitibus planities erat. Ceterum veriti ne temere commilitonum fidem damnarent, subflitere, praeparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Iam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque rex cum una ala obequitare pedibus coepit, *discordiae auctores*, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccae ad supplicia deposcens: minabaturque *omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes*. Stupebant improvise malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. tutissimum ex praesentibus videbatur, expectare potius, quam movere fortunam. Tum Perdicca ut torpentes et obnoxios vidit, CCC fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quae prima habita est post mortem Alexandri, secuti erant, a ceteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus obiicit; omnesque belluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. apparebatque id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus et omen et principium fuit. Meleager sero intellecta fraude Perdiccae, tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos; confugit in templum: ac ne loci quidem religione defensus, occiditur. Perdicca, perducto in

10

gypti & Africæ gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phoenice data est: Philotæ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphylia & maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus: In Cariam Caspander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam Leonnati provinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Ariarathæ gereret. solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lysimachus Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticæ gentes obtinere iussi. Qui Indiæ, quique Bactris & Sogdianis, ceterisque aut Oceani aut rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam ius obtineret. Decretum est, ut Perdicca cum rege esset, copiisque præesset, quæ regem sequebantur. Credidere quidam testamento Alexandri distributæ esse provincias; sed famam eius rei, quamquam ab auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes divisis imperii partibus tuebantur. quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. Quippe paulo ante regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant regna; sublati certaminum causis, cum et omnes eiusdem gentis essent, et a ceteris sui quisque imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima quæque, cum maiora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quam fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in folio;

curis omnium ad formandum publicum statum a tam solenni munere averfis. Et non aliis quam Mesopotamiae regione fervidior aestus existit, adeo ut pleraque animalia, quae in nudo solo deprehendit, exstinguat; tantus est vapor solis et coeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum et rari sunt, et incolentium fraude celantur: ipsis usus patet; ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit; nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque *Aegyptii*, *Chaldaei*que iussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admoveere velut spiranti manus: deinde precati, ut ius fasque esset mortalibus attrèctare eum, purgavere corpus, repletumque est odoribus aureum solium, et capiti adiecta fortunae eius insignia. Veneno necatum esse credidere plerique: *filium Antipatri inter ministros Iollam nomine patris iussu dedisse*. Saepe certe audita erat vox Alexandri, *Antipatrum regium affectare fastigium; maioremque esse praefecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia a se data asserentem sibi*. Credebant etiam *Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum*. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exurat, ungulae iumenti dumtaxat patiens. *Stygem* appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. *Hoc per Cassandrum allatum, traditumque fratri Iollae; & ab eo suppreamae regis potioni inditum*. Haec utcumque sunt tradita, eorum, quos rumor adsperserat, mox po-

tentia exstinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, et Graeciam quoque invasit. soboles deinde excepit, interfectis omnibus quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Ceterum corpus eius a Ptolemaeo, cui Aegyptus cesserat, Memphim, et inde paucis post annis Alexandriam translatum est: omnisque memoriae ac nomini honos habetur.

I N D E X.

Prior numerus volumen, alter paginam, & litera
f. Supplementa indicat.

A.

- Abdera f. 116.
Abisares 2, 178. legatos ad Alex. mittit 2, 179. Poro belli
socius 2, 182. eo victo iterum legatos mittit 2, 193. morbo
interit 2, 236. successore filio *ibid.*
Abistamenes 1, 34.
Abulites 2, 11. Abuliti restituta satrapia Susae 2, 12.
Abydus f. 97. Abydenus ager f. 100.
Acadera 2, 172.
Acarnan natione 1, 38. Acarnanes equites 1, 30.
Acefines 2, 203. Gangem auget 2, 167. Hydaspis confun-
ditur 2, 203. 204.
Achaii f. 55. in acie Alex. 1, 112. Megalopolitanis pecu-
niam pendunt 2, 48.
Achaia 1, 83.
Achilles cum captiva coit 2, 153. Homero praecone felix
f. 25. & amico Patroclo f. 98. ab Achille genus ducit Alex.
1, 88. 2, 153. qui illius lyram requirit f. 98. tumulum coro-
nat, *ibid.* eum expeditionis suae commilitonem optat f. 67.
Achilleus fons f. 118.
Ada f. 122. Alexandro Alinda tradit, *ibid.* ei delicatos cibos
mittit f. 123.
Adarchias 2, 10.
Addaeus f. 129.
Adrafteae campi f. 102.
Adriaticus finus f. 71.
Aeacidae f. 27.
Aegae, ubi sepulcra Macedoniae regum f. 62.
Aegypti praetor 1, 41. Sabaces 1, 50. 68. Aegyptum vult
occupare Amyntas 1, 68. in Aegypto Perfarum praesidium

I N D E X.

- ibid.* terra coeloque aquarum penuria 1, 90. Aegypto pulsus Nectanebus *f.* 27. Aegyptii infensi praetoribus suis 1, 68. Persarum opibus 1, 88. Aeg. vates 1, 99. ex more patrio Aegyptiorum nihil mutat Alex. 1, 89.
- Aemus mons (*al.* Haemus) *f.* 69. Aemi transitus apertus *f.* 70.
- Aeolis 1, 82. servitio barb. exempta 2, 51. Aeolidis situs *f.* 97. Aeolicae urbes *f.* 112.
- Aeschylus Rhodius 1, 93.
- Aesculapius 41.
- Aethiopes *f.* 27. Hammonis accolae 1, 90. Aethiopia 1, 93.
- Aetoli *f.* 85.
- Africa 2, 235. Aegypto iuncta 1, 93. Africae elephantia 2, 167. Africus ventus 1, 70.
- Agamemnon *f.* 40.
- Agathon 2, 234. praefectus Babyloniae 2, 10.
- Agenor. Tyri & Sidonis conditor 1, 80 & 81.
- Agefilaus *f.* 93.
- Aggrammes 2, 196.
- Agis rex Laced. 1, 69. Archidami filius egregie pugnans interficitur 2, 47. Agis quidam Argivus 2, 155.
- Agriani *f.* 72. Alexandro militant *f.* 140. duce Attalo 1, 112. Taurone 2, 13. per ardua nituntur 2, 175. iugum montis tenentibus oppositi 1, 47. melior concursatione, quam cominus miles 2, 185. hostem eliciunt extra muros 2, 220. equites 1, 120. Agrianorum rex Langarus *f.* 73.
- Alcimalus *f.* 112.
- Alexander *f.* 25. 2, 38. nascitur *f.* 29. Homeri amator *f.* 39. corpus mascule curat *f.* 4. voluptates contemnit, *ibid.* Macedoniae praeficitur *f.* 42. a patre evocatur ad bellum *f.* 43. Illyrios domat *f.* 46. animi ingeniique documenta edit *f.* 50. contemnitur pro puero *f.* 56 & 65. Athenas mittitur *f.* 58. praiceps in iram *f.* 60. ex Maced. profugit, *ibid.* amicos sibi parat *ibid.* regnum suscipit *f.* 64. Philippi interfectores punit *f.* 66. eius caedis invidiam in Persas transfert, *ibid.* & 1, 65. Philippo templum destinat *f.* 67. Macedonibus omnia praeter militiae vacationem concedit *f.* 66. Thessaliam invadit *f.* 67. Graecorum imp. eligitur *f.* 68. Delphos proficiscitur, *ib.* Diogenem miratur, *ib.* in Getas movet *f.* 70. in Istri ripa aras struit. *f.* 71. cum Germanis foedus icit *f.* 72. Taulantios vincit *f.* 74. Thessalis accepto fert, quod Thebanis debebant *f.* 79. Pindari posteris

I N D E X.

parcit *f.* 80. templis parcit *f.* 82. Thebani excidii poenitentia ducitur *f.* 83. Atheniens. oratores dedi postulat, *ib.* Margites a Demosth. appellatur *f.* 84. Athen. indulget, *ib.* a Megarens. civitate donatur *f.* 85. in Macedoniam revertitur *f.* 90. Asiae possessionem spe complexus *f.* 91. Musis ludos facit *f.* 93. in Asiam traicit *f.* 94. patrimonio inter amicos distributo, *ib.* Eleuntem petens *f.* 97. Protefilao inferias dat *f.* 98. Neptuno immolat, *ib.* Achillem felicem praedicat, *ib.* Priamo & Minervae sacrificat *f.* 99. in vitae periculum adductus *f.* 104 & 105. Iovi Olympio templum destinat *f.* 110. Dianae instaurare vult *f.* 114. superbus *f.* 111. Smyrnaeis urbem aedificat *f.* 115. Miletum expugnat *f.* 116. ad liberandos Graecos in Asiam venit *f.* 122. Halicarnassum obsidet *f.* 123. in Lyciam contendit *f.* 133. ob facilitatem ab amicis reprehenditur *f.* 134. matris literis monetur *f.* 135. in Iudaeam profectus *f.* 136. Deo sacrum facit *f.* 137. in Phrygiam pergit *f.* 139. maximas urbes cepit 2, 172. vir audaciae promptae 2, 175. temerarius 2, 221. temerarium animal 1, 116. frendens 1, 122. miserabilis 2, 254. rex 1, 65. glaciem perfringit 2, 25. Darium insequitur 2, 40. vindex violatae fidei 2, 36. pedibus iter facit 2, 57. Persis custodiam corporis credit 2, 244. venenum haurit 2, 246. plus fortunae quam virtuti debuit 2, 250. cum Amazonum regina concumbit 2, 61. illacrimatur defuncto hosti 2, 42. habitum Persicum sumit 2, 61. militum opera magnus 2, 74. intestino facinore petitur 2, 65. semper obluetur difficultatibus 2, 64. suae demum gloriae existimat, quidquid cessisset alienae 2, 48. deus credi vult 2, 83. clemens 2, 15. invidus 2, 48. moderatus 2, 15. vulneratur 1, 50 & 86. 2, 113. 170. 173. moritur 2, 247. celeritas 2, 28. convivium magnificum 2, 216. diadema 2, 252. ingenium nihil solidius habuit, quam admirationem verae laudis 2, 188. iustitia & virtus perspecta 2, 36. laudes 2, 249 sqq. nomen & fama hostes in fugam convertit 2, 40. reges diffundit 2, 251. nominis terror totum orbem invadit 2, 246. operum fundamenta 2, 241. oratio ad Amyntam 2, 96. ad milites 1, 47. 113. 2, 51. ad Persas 2, 243. ad Polydamanta 2, 96. ad Sisygambin 2, 13. in Philotam 2, 69. in Amyntam 2, 91. in Hermolaum 2, 163. in universum exercitum 2, 240. testamentum 2, 262. vestis 2, 251. virtutes vinolentia foedatae 2, 26 sq. vitia 1, 55. Alexandro gentes adulantur 2, 246. haesitanti fortuna consilium subministrat 2, 64. ab Alexandro domitae gentes 2, 51. in Alexandro bona fuerunt naturae eius, vitia vel fortunae, vel aetatis 2, 250.

I N D E X.

- Alexandri filius 2, 252. frater 2, 254.
 Alexander, Magni avunculus *f.* 61. Epiri rex *f.* 60. eius dictum de expeditione nepotis Asiatica *f.* 72.
 Alexander quidam dux 2, 128. alius fortasse 2, 175. interficitur 2, 176.
 Alexander, Magni proavus 2, 83.
 Alexander Lyncestes, Aeropi filius *f.* 64. ei parcit Alex. *f.* 66. Theffalis equitibus praeficit *f.* 132. at ille in hunc conspirat *f.* 134. ergo comprehensus *f.* 135. & per biennium dilatus 2, 164. occiditur 2, 91.
 Alexandria Aegypti 1, 92. eo transfertur corpus Alexandri 2, 264. Leontopolis appellata *f.* 28. ad Caucasum 2, 103. Al. ad Tanaim 2, 116. apud Sabracas 2, 219.
 Alexandropolis *f.* 43.
 Alinda *f.* 122.
 Alpes 2, 235.
 Amanicae pylae 1, 44.
 Amazonum campi 2, 56. gens Hyrcaniae finitima 2, 60. vestis, *ibid.* regina Thalestris, *ibid.* cum Alexandro consuevit 2, 61.
 Ambraciotae *f.* 68.
 Amenides 2, 101.
 Amiffas 2, 258. suspectum nomen.
 Amphictyones *f.* 46. eorum decretum *f.* 49.
 Amphipolis *f.* 55. ad Strymonem sita *f.* 116.
 Amphissa *f.* 46.
 Amphoterus *f.* 135. classi praeficitur 1, 28. insulas invadit 1, 84. Cretam liberare iussus 1, 94.
 Amyntas *f.* 47. Andromenis fil. *f.* 110. missus in Maced. ad delectum militum 1, 88. multos adducit 2, 9 & 95. coniurationis in regem arguitur 2, 91. olim praetor Alex. 1, 51. ex ancipiti mutatione temporum pendens 1, 68. ab Aegyptiis avide exceptus 1, 88. occiditur 1, 69.
 Amyntas Arrabaei fil. *f.* 10. regi insidias struit 2, 74 & 79. occiditur *f.* 66.
 Amyntas Alex. avus *f.* 64.
 Amyntas, *nescio quis*, dux copiarum in pugna ad Issum 1, 46. ad Arbela 1, 112. praefectus equitum 1, 119. expeditam manum habet 2, 19. 54. regis praetor 2, 75. provinciam Cliti accipit 2, 145. barbaros vincit, *ib.*
 Ancyra 1, 28.
 Andromache *f.* 99.

I N D E X.

- Andromachus Coelae Syriae praetor 1, 82. occiditur *f.* 138.
 1, 94.
 Andromenes 2, 9.
 Andronicus 2, 100.
 Andrus infula 1, 69.
 Anemoetas *f.* 46.
 Angeus Philotas 2, 11.
 Anticles 2, 158.
 Antigenes virtutis causa donatus 2, 11.
 Antigonus praetor Alex. Lydiae Phrygiaeque praest *f.* 115.
 Persas vincit 1, 69. Lycaoniam capit 1, 83. virtutis causa do-
 nat 2, 11. Lyciam, Pamphyliam & Phrygiam obtinet 2, 262.
 Antiochus *f.* 111.
 Antipater *f.* 90. Macedoniae & Graeciae praeficitur *f.* 44.
 ab Alex. honoratur *f.* 111. pecuniam accipit 1, 28. bellum
 cum Laced. gerit 1, 69. eosque vincit 2, 46. invidente Alex.
 2, 48. homo prudens, *ib.* regi supplementum mittit 2, 128.
 evocatus ab eo 2, 245. res Europae curare iubetur 2, 255.
 invadit regnum Macedoniae & Graeciam 2, 264.
 Antipater quidam coniurat in Alex. 2, 158.
 Antiphanes 2, 92 & 94.
 Antissa *f.* 141.
 Aornus petra 2, 174.
 Apelles *f.* 32. gratus Alexandro *f.* 112. Megabyzum repre-
 hendit *f.* 113. Alexandrum viginti talentis auri pingit *f.* 116.
 Apharias 2, 90.
 Aphoebet 2, 66.
 Apollo Clarius *f.* 114. Delphicus *f.* 62. Didymeus *f.* 118.
 Pythius *f.* 55. Apollinis iniurias ultus Philippus *f.* 49. species
 per somnum oblata 1, 77. Apollini facer Cyrrhaeus ager *f.* 46.
 Apollinem Hercule retinere conantur Tyrii 1, 77.
 Apollodorus 2, 10.
 Apollonia *f.* 100.
 Apollonides *f.* 141. Chium obtinens 1, 83. vincitur, *ib.*
 Apollonius 1, 93.
 Arabia 1, 73. odorum fertilitate nobilis 2, 5. thurifera *f.* 33.
 Arabica vestis 2, 97. Arabis cuiusdam audacia 1, 86. Arabes
 1, 90. Arabum agrestes in Libano 1, 73.
 Arabitae 2, 226. a flumine quod dicitur *Arabos*, *ibid.*
 Arachosii Persis subditi 1, 82. Dario militant 1, 106. fib-
 acti ab Alex. 2, 101. in coloniam deducti 2, 226. rex expedi-
 tionem parat in Arachosios 2, 98.

I N D E X.

- Aradus 1, 64.
- Araxes 1, 82. amnis interfluit 2, 20, Araxis amnis cursus 2, 17. Araxem amnem spectat Caucaſi dorſum 2, 102. ad Arax. amn. ſita Perſepolis 2, 27.
- Arbela 1, 96. 2, 48. vicus nobilis clade Darii 1, 96. eius loci campi offibus ſtrati 2, 199. traduntur Alexandro 2, 5. Arbela venit Darius 1, 123. 2, 4.
- Arbupales Artaxerxis ex Dario nepos *f.* 104.
- Arcades *f.* 45. dominationis Philippi expertes *f.* 58. in duces ſuos animadvertunt *f.* 85.
- Archelaus rex Maced. *f.* 93. impune occiſus 2, 83. *al.* praetor Alex. 2, 12.
- Archepolis 2, 66.
- Aretes 1, 119. inſtat Scythiſ, *ib.*
- Argivi *f.* 45. Argivorum auxilia *f.* 110.
- Argyraſpides, argentea ſcuta geſtantes 1, 112.
- Ariani 2, 100. *vide mox*, Arrii, *iidem enim eſſe videntur.*
- Ariarathes 2, 262.
- Aridaeus turbata mente *f.* 90. Philippo genitus 2, 254. induitur veſtem regiam 2, 255.
- Arii 2, 100.
- Arimazes 2, 129. eius ſuperbia 2, 132.
- Ariobarzanes *f.* 108. Darii dux 1, 106. Suſidas Pylas ſervat 2, 15. erumpit per aciem Maced. 2, 20.
- Ariſbe *f.* 100.
- Ariſtaechmus *f.* 45.
- Ariſtander *f.* 28. interpretatur Orphei ſudorem *f.* 29. hiruſinam regi moleſtam *f.* 135. peritiſſimus vatum 1, 72. maxime fidei 1, 86. ad vota & preces vocatus 1, 110. alba veſte indutus 1, 121. exta nuntiat Erigyio 2, 119. regi 2, 120. Ariſtandro plurimum credebatur ex vatibus 2, 16. credulitatem ſuam addixerat Alex. 2, 118.
- Ariſtobulus hiſt. *f.* 26.
- Ariſtodamas *f.* 27.
- Ariſtogiton 1, 58.
- Ariſtomedes 1, 46.
- Ariſtomenes Meſſenius *f.* 27. *alius* dux Darii 1, 69. *an* Ariſtomedes?
- Ariſton 1, 98.
- Ariſtonicus *f.* 141. Methymnaeorum tyran. 1, 84. necatur, *ib.*
- Ariſtonus 2, 209. graviter ſauciatur, *ib.* Ariſtoni ſententia de ſucceſſore Alex. 2, 253.

I N D E X.

Aristoteles *f.* 30. praeceptor Alex. *f.* 34. historiam animalium commentatur *f.* 35. medici filius, *ib.* bene de Alex. meritis *f.* 36. honorem inter genera honorum refert, *ib.* ab Alex. & Philippo in honore habitus, *ib.* spernitur ab Alex. *f.* 37. patriam restituit, *ib.* crebras ab Alex. literas accipit, *ib.* in eius nece suspectus, *ib.*

Aristratus *f.* 45.

Armenia *f.* 110. maior 1, 107. Mithreni data 2, 10. Armenii in exercitu Darii 1, 29. Arm. minores 1, 107.

Arne *f.* 82.

Arrabaeus *f.* 84.

Arfaces *f.* 104.

Arfanes, *ib.* Ciliciae praetor 1, 34.

Arfes *f.* 87.

Arfites *f.* 104.

Artabazus *f.* 33. princeps purpuratorum 1, 58. vetustissimus amicorum Darii 2, 30. eum mitigat 2, 32. imperatoriiis officiis fungitur, *ib.* a Dario accitus 2, 36. digressus, *ib.* Parthienem petit 2, 38. occurrit Alexandro 2, 57. ab eo geminato honore auctus 2, 60. contra Satibarzanem mittitur 2, 100. Bactrianis praefectus 2, 108. aetate se excusat 2, 140.

Artacacna 2, 65.

Artaxerxes Xerxis F. *f.* 87. *alius* Ochi pater, *ib.* cum Cyro fratre de regno dimicat *f.* 93. *al.* cognomento Ochus *f.* 33. Artaxerxem appellari se iubet Bessus 2, 62.

Artemisia *f.* 122.

Artemisius mensis *f.* 103.

Arvae 2, 57.

Asander *f.* 110. Lydiae praetor *f.* 131.

Ascanius lacus *f.* 140.

Asclepiodorus 2, 128. *al.* coniurat in Alex. 2, 158.

Asia *f.* 29 & 50. Graeciae civitatibus culta *f.* 58. deficiens 2, 126. Asiae gentes 1, 29. possessionem sibi asserit Alex. *f.* 98. Asiae regiones opulentissimae *f.* 91. spatium angustissimum 1, 27. Asiae potiri, *ib.* Asiae adscribuntur Scythae 2, 50. Asiam possidet Alex. 2, 214. in Asia regnarunt feminae 2, 214. Asiaticus luxus *f.* 123. miles Europaeo impar *f.* 88. Asiatici mores *f.* 132.

Asifines *f.* 104.

Aspastes 2, 228. interfectus 2, 229.

Aspendii *f.* 138. rebellant, *ib.* Aspendus, *ib.*

Asiakanus 2, 172.

I N D E X.

- Astylyus* *f.* 77.
Atharias ad *Halicarnassum* egregie pugnat *f.* 130.
Atheas *f.* 43.
Athenae *f.* 30. opibus & auctoritate pollent *f.* 47. *Thebarum* aemula *f.* 51. delentur a *Lyfandro* *f.* 82. *Atheniensis* arcis praefes *Minerva* *f.* 55. *Atheniensēs* *Philippum* morantur *f.* 45. *Byzantium* obsidione liberant, *ib.* legatos mittunt *f.* 47. ad *Thebanos*, *ib.* trepidant *f.* 47. superbissimi *f.* 48. vim omnem in verbis habent, *ib.* *Phocensibus* auxiliantur *f.* 49. cum *Philippo* foedus habent *f.* 51. *Graeciae* perturbatores, *ib.* communem cum *Thebanis* reip. formam habent *f.* 52. *Alexandrum* ut puerum contemnunt *f.* 56. cladem accipiunt *f.* 57. mox veniam *f.* 58. maris imperio exuuntur, *ib.* *Alexandro* naves mittunt *f.* 116. vindices libertatis 2, 239. *Atheniensium* admissa in *Macedones* *f.* 83. contumacia fracta *f.* 68. victor *Philippus* 1, 48. *Atheniensibus* infestus *Alexander* 2, 238. apud *Athen.* pacis bellique arbitrium penes omnes *f.* 50.
Athenagoras *Chiorum* princeps 1, 83.
Athenodorus *Imbrius* *f.* 111.
Atizyes *f.* 104. *Phrygiae* satrapa *f.* 132. interficitur 1, 50.
Attalus *Philippi* affinis *f.* 59. *Cleopatrae* avunculus *f.* 27. *Pausaniam* iniuria afficit *f.* 62. dux in *Asiam* mittitur, *ib.* *Alexandro* adversus *f.* 84. 2, 164. inimicus gravissimus 2, 74. milices ambit *f.* 64. occiditur *f.* 66. per *Parmenionem* 2, 162. ea caedes obiicitur *Alexandro* 2, 143. *alius* *Agrianis* praefectus 1, 112. *Alexandro* similis 2, 181.
Attica *f.* 78. *Attica* terra 2, 238.
Attinas 2, 138.
Autariatae *f.* 72. cohibiti *f.* 73.
Autophradates *f.* 142.

B.

- Babylon* 2, 25 & 235. urbs opulentissima 2, 5. *Alexandro* dedita, *ib.* *Alexandro* fatalis *f.* 38. *Babylonem* duces vocat 1, 84. & auxilia contrahit *Darius* 1, 95. *Bab.* revertit *Alex.* 2, 246. ad *Bab.* posita castra 1, 28. *Babylonius* *Bagythes* 2, 38. *Babylonia* *Deditameni* subiecta 2, 150. *Babylonii* 1, 107. *Babyloniorum* fines 2, 6. *Babylonii* muri bitumine interliti, *ib.* *Bacchi* vindicta *f.* 83.
Bactra 1, 48. 82. 2, 28 & *alibi.* intacta 2, 31. tutissimum receptaculum, *ib.* *Asiae* ultima 2, 117. *Bactrorum* situs 2, 106. *Bactra* petit *Bessus* 2, 40. *Bactrianā* arx 2, 215. regio 2, 63.

I N D E X.

terra 2, 106. Bactriani armati 2, 36. equites 1, 106. 2, 28. 106. hostes paulo ante, nunc milites Alex. 2, 200. Bactrianorum facies terribiles 1, 109. mores 1, 84. regio Artabazo tradita 2, 108. Bactrus amnis 2, 106.

Bagoas spado *f.* 87. interfectus a Dario, quem regem fecerat *f.* 91. 2, 33 & 55. *alius*, Alexandro donatur 2, 60. ab eo adamatur 2, 237.

Bagophanes 2, 6. Alex, sequi iussus 2, 10.

Bagysthenes 2, 38.

Balacrus Miletum capit 1, 83. speculatum praemissus 2, 176.

Barcani 1, 29.

Bardylis *f.* 72.

Barsine 2, 252.

Barzentes 2, 179. & Barzaentes 2, 65.

Bazaria 2, 139.

Belitae 1, 107.

Belon 2, 80.

Belus 2, 7. Beli regia, *ibid.*

Berdes 2, 139.

Bessus 1, 106. Bactrianorum dux 1, 84. 2, 28 & 31. perfidiae suspectus 1, 85. Darii caedem agitat 2, 32. eum comprehendit 2, 39. Graece nescit 2, 35. plus animi habet in parricidium, quam ad proelium 2, 40. fugiens Bactra petit, *ibid.* parricida 2, 52. Artaxerxes appellatur 2, 62. ferox 2, 105. ferox verbis 2, 103. Ecbatana ductus 2, 128. Bessi facinus 2, 34. parricidium 2, 39.

Betis 1, 85. ovat 1, 87. desertus a suis, *ib.* capitur 1, 88. eius supplicium, *ibid.*

Bezira 2, 172.

Biblos 1, 66.

Bicon 2, 215. poena bis liberatus revertit in patriam 2, 216.

Bion 1, 113.

Bithynia *f.* 97.

Boeotarchae *f.* 78. Boeotia *f.* 77. Boeoti a Thrac. pulsi *f.* 82. inepti & rudes *f.* 48. Boeotor. concilium *f.* 74. contumacia *f.* 68.

Borysthenes 2, 50.

Bosphorus 2, 50. 114. 139.

Boxus 2, 215. interfectus 2, 216.

Branchidae, *ibid.*

Brocubelus 2, 39.

Bubaces 2, 34. vocatur ad Darium 2, 37.

Bubacene 2, 154.

Curtius Vol. II.

S

I N D E X.

- Bucephalus *f.* 41. viribus ac specie insignis, *ib.* parendi infolens, *ib.* ab Alex. domatur *f.* 42. perit in proelio, *ib.*
 Bucephalos urbs 2, 203.
 Bumadus amnis 1, 96.
 Byzantini *f.* 42. Byzantium *f.* 97. obsidione liberatur *f.* 43.
 Atheniensium opera *f.* 45.

C.

- Cabirorum fanum *f.* 82.
 Cadmea, arx Thebarum *f.* 76. vallo inclusa *f.* 78.
 Cadusii *f.* 87. 1, 107 & 119.
 Caicus *f.* 90.
 Calas *f.* 90. Phrygiae praeponitur *f.* 109. Paphlagoniae 1, 28. 2, 83.
 Calis 2, 85.
 Callicrates 2, 12.
 Callicratides 1, 58.
 Callisthenes *f.* 37. contumaciae suspectus 2, 157. vincetus 2, 161. Olynthius 2, 166. tortus interit, *ib.* Callisthenis caedes, *ibid.* gravitas & libertas inuisa regi 2, 156.
 Cambyfes *f.* 87.
 Cappadocia 1, 28. 2, 51. Eumeni cedit 2, 262. Cappadociae praepositus Abistamenes 1, 34. Cappadoces 1, 107. Cappadocum iuventus 1, 69.
 Caranus 2, 100. 107.
 Cares *f.* 61. Caria *f.* 121. 2, 51. Adae paret *f.* 123. Cassandro (*an* Afandro?) traditur 2, 262. Cariae metropolis *f.* 123. situs *f.* 97.
 Carmania 2, 228.
 Cartafis 2, 117.
 Carthago *f.* 28. Tyrriorum colonia 1, 71. Carthagini infestus Alex. 2, 235. Carthaginensium legati 1, 71.
 Caspiani 1, 106.
 Caspium fretum 2, 112. mare describitur 2, 56. Caspii maris accolae Dario militant 1, 29.
 Cassander Antipatri fil. 2, 246. in Cariam missus 2, 262. Thracum atque Paeonum ductor *f.* 94. patris crimina purgat *f.* 37. rerum in Graecia potens, *ib.* Thebas instaurat *f.* 82.
 Castabulum oppidum 1, 41.
 Castor cum Polluce 2, 155.
 Castra Alexandri, Aegypti regio 1, 88. Cyri, regio 1, 34.
 Cataones 1, 107.

I N D E X.

Catanes 2, 110. bonus sagittarius 2, 113. Bactrianos ad defectionem concitans 2, 115. in proelio occiditur 2, 154.

Caucasus 1, 82. mons 2, 17. 60. describitur 2, 102. Caucaſo monte orti annes 2, 166.

Caunii 1, 41.

Ceballinus 2, 67.

Celaenae *f.* 140. obſidentur 1, 26.

Ceramicus finus *f.* 132.

Cercetae 2, 56.

Cercinites lacus *f.* 116.

Cercidas *f.* 45.

Cereris fanum *f.* 81. Mileri *f.* 118.

Chaeron *f.* 85.

Chaeronea *f.* 56.

Chalcedon *f.* 97.

Chalcis *f.* 55.

Chaldaei vates 1, 32. Alexandro Babylone occurrunt 2, 6. ei mortem praedicunt 2, 246.

Chalybes 2, 56.

Charidemus *f.* 84. expulſus Athenis 1, 29. iugulatur 1, 31.

Charus 2, 175.

Chius inſula *f.* 97. praefidiis Perſicis tenetur 1, 28. Chius urbs *f.* 141. occupatur a Pharnabazo 1, 84. in Chium urbem praefidium introducit 1, 69. Chii *f.* 45. Chiorum inſula *f.* 115. legati de praefidio Alex. queruntur 1, 94. optimates *f.* 141.

Choaspes annis delicatam vehit aquam 2, 11. *al.* 2, 172.

Choerilus malus poeta 2, 155.

Chorasmii 2, 104.

Chryſolaus 1, 94.

Cilicia 1, 34. vaſtatur, *ib.* tribus aſperis aditibus intranda 1, 35. calore aeſtatis accenditur 1, 36. Socrati tradita 1, 82. Philotae deſtinata 2, 262. inundata cruore Perſarum 2, 199. Ciliciae ſitus 1, 35. anguſtiae 1, 109. calles anguſti 1, 98. fauces 2, 103. Ciliciae praefiſt Arſanes 1, 34. Cilicium mare 1, 27.

Cinaedopolis *f.* 132.

Cineas *f.* 45.

Citiei *f.* 99.

Cius *f.* 111.

Clarius Apollo *f.* 114.

Clazomenae *f.* 115. continenti iungitur, *ibid.*

I N D E X.

- Cleander *f.* 140. praetor regius 2, 98. Parmenionem occidit 2, 99. 234. Cleandri furor 2, 234.
 Clearchus *f.* 45. fagittariorum dux *f.* 129.
 Cleo 2, 155.
 Cleochares 2, 179.
 Cleopatra Alexandri noverca *f.* 27. Olympiadi superinducta *f.* 59. ad suspendium adigitur *f.* 64. eius soboles intercepta *f.* 90. *alia*, Alex. foror *f.* 62.
 Cleomenes 1, 93.
 Cleophas (*an.* Cleophis?) 2, 172.
 Cleotimus *f.* 45.
 Climax *f.* 135.
 Clitus Alexandri fervator *f.* 105. praestit equitibus 1, 112. Alexandri iactationem reprimat 2, 141. eumque sibi irasci cogit 2, 164. Clito destinata provincia Artabazi 2, 140. iure interfectum Macedones decernunt 2, 145.
 Cobares 2, 104.
 Codomannus *f.* 87.
 Coele - Syria 1, 82.
 Coenos *f.* 132. sui agminis dux 1, 46. in subsidiis 1, 112. vulneratus 1, 126. expeditam habens manum 2, 19. ex amicis Alex. 2, 71. Philotae fororius 2, 75. tertiae partis exercitus dux 2, 138. Beziram obsidet 2, 172. gravius agmen ducit 2, 177. in laevum Pori cornu invehitur 2, 184. exercitus causam agit 2, 201. morbo extinctus 2, 203.
 Cohortanus 2, 153.
 Coloëne Diana *f.* 110.
 Colonae *f.* 100.
 Cophas 2, 132. Artabazi fil. 2, 129.
 Coreyraei *f.* 55.
 Corinthum Graecorum conventus indictus *f.* 58. Corinthii in partibus Atheniensium *f.* 57.
 Corycium nemus 1, 35.
 Cos insula *f.* 131.
 Cossaeorum montes 1, 107.
 Craneum, Corinthi suburbium *f.* 68.
 Craterus Parmenioni parere iussus 1, 46. operi ad Tyrum praeficitur 1, 73. Peloponnesium equites ducit 1, 112. ad custodiam castrorum relictus 2, 18. parti exercitus & impedimentis praeficitur 2, 25. Parthienem tuetur 2, 54. occurrit Alexandro 2, 57. Artacacnam obsidet 2, 65. carus regi, Philotae adversus 2, 69. ex amicis Alexandri 2, 71. Cyropolin

I N D E X.

obsidet 2, 115. maiorem partem exercitus ducit 2, 127. ad regem pervenit, *ib.* Dahas opprimit 2, 139. item Hautanem & Catenem 2, 154. cum phalange sequitur regem 2, 170. amicorum preces perfert ad eum 2, 212. copias pedestres ducit 2, 218. cum Antipatro in Europa res administrare iussus 2, 255. ad interficiendum Antipatrum missus 2, 263. frater Amphoterus *f.* 135. a Cratero nuntius 2, 128.

Crenidae *f.* 55.

Critobulus 2, 210.

Croesus 1, 34.

Crotoniatae *f.* 80.

Cumaei *f.* 138.

Cydnus amnis 1, 35. Tharson interfuit 1, 36.

Cyna *f.* 64.

Cynicum institutum *f.* 68.

Cyprus 1, 68. Cypro classis advenit 1, 75. Cyprius rex *f.* 99. Cypr. regibus honos habetur ab Alex. 1, 94. imperat Alex. aes stupamque & vela ad naves 2, 236. Cypriae naves *f.* 116.

Cyrenenses 1, 89.

Cyropolis 2, 115. obsessa a Cratero, *ib.*

Cyrrhaeus ager *f.* 46.

Cyrus *f.* 87. imperii Persici conditor, *ib.* nobilissimus rex 1, 106. imperium primus in Persidem intulit 1, 117. condidit urbem Persagadam 2, 25. decessit 2, 114. quondam rex Pers. 2, 236. Cyri castra, regio 1, 34. exercitum iuvant Agriaspae 2, 100. sanguis in Cambyse extinctus *f.* 87. sepulcrum Alex. aperit 2, 237. *al.* Cyrus cum Artax. de regno dimicat *f.* 93.

Cyzicus *f.* 88. Cyzicenus ager *f.* 89.

D.

Dactyli Idaei *f.* 89.

Daedala, regio 2, 172.

Daesius mensis *f.* 103.

Dahae 1, 106. proceri valde 2, 104. equis bini insident 2, 120. oppressi a Cratero 2, 139. & Massagetae confines, *ibid.* Spitamenen recipiunt 2, 148. Alexandro militant 2, 183.

Damascus 1, 43. ubi regis Persarum gaza 1, 56. Damasci praefectus, *ib.* Damascena praeda *f.* 39.

Daochus *f.* 45. Thessalos Philippo vendit *f.* 53.

Darius 2, 38. 49. Alexandro insidiatur *f.* 133. sua vastat, ne hosti profint *f.* 101. ad Athen. scribit *f.* 102. statuit ipse

I N D E X.

- decernere 1, 28. veritatis impatiens 1, 30. vaginam acinacis iubet mutari 1, 31. sanctus & mitis 1, 30. incitamentum suis ad se tuendum 1, 46. mitis & simplex 2, 34. haud rudis Graecae linguae, *ib.* fuga praeceptus 2, 38. Artabazum amplectitur 2, 36. capitur 2, 37. compedibus aureis vincitur 2, 38. movet ab Ecbatanis, *ibid.* telis confoditur 2, 40. moritur 2, 42. vindicatur 2, 110. in sedem Cyri per Bagoam admissus *f.* 87. Darii amiculum 1, 53. coniux 1, 33. convicia in Alex. *f.* 102. corpus repertum 2, 41. exercitus 1, 95. frater 2, 49. fuga 1, 123. liberi 1, 33. literae 1, 37. interpret 2, 39. mater 1, 33. pecunia, *ib.* sepultura 2, 42. somnium 1, 31. superbia *f.* 102. tabernaculum 1, 52. vehiculum 2, 40. Dario spes in uno Memnone *f.* 140. Darium fugientem insequitur Alex. 2, 38. *alius* Hytaspae genitus *f.* 87. bellum infert Graeciae 1, 65. Europae 2, 24. eius insolentia 1, 48. pons in pelago *f.* 100.
- Dascycleum *f.* 109.
- Dataphernes 2, 110. vinctus Alexandro traditur 2, 150.
- Delius Ephesius *f.* 92.
- Delphis Alexandri imago *f.* 37. Delphos sciscitatum mittit Philippus *f.* 27.
- Demades *f.* 48.
- Demaratus Corinthius *f.* 60. *al.* Rhodius *f.* 111. *al.* Sicyonius *f.* 45.
- Demetrius 2, 66.
- Democrates 2, 58.
- Demophoon 2, 207.
- Demosthenes *f.* 45. princeps legationis Atheniens. 47. multitudinis persuadendae peritus *f.* 50. a Persis aurum accipit *f.* 111. Demosthenis commissa in Macedonas *f.* 83. oratio *f.* 51. studium in Thebanos *f.* 76.
- Derbices 1, 29.
- Deffaretia *f.* 73.
- Dianae templum *f.* 28. spoliatum *f.* 112. instauratur *f.* 113.
- Dia. Ephesiae sacerdotes, *ibid.*
- Didymeus Apollo *f.* 118.
- Diogenes Cynicus *f.* 68. *al.* Mitylenaeus *f.* 142.
- Dion Macedoniae urbs *f.* 93.
- Dioxenus 2, 66.
- Dioxippus 2, 217.
- Dorica infula Rhodus *f.* 97. Doridis situs, *ib.*
- Drangae bellicosa natio 2, 65.
- Dropides 1, 58. *alterius* Dropidis filia Hellenica *f.* 30.

I N D E X.

Dyardenes 2, 167.

Dymnus 2, 65. comprehenditur 2, 67. gladio se vulnerat
2, 68. moritur, *ibid.*

E.

Ecbatana 1, 82. 2, 128. Mediae 2, 245. caput Mediae 2;
28. ab Ecbat. movit Dar. 2, 38.

Echolima 2, 177.

Echecratides *f.* 111.

Elaea, *ib.*

Elatea *f.* 47. Thebarum vestibulum *f.* 48.

Elaptonius 2, 158.

Elei *f.* 45.

Eleus *f.* 97.

Elpines *f.* 29.

Elymiotis *f.* 77.

Eordaea *f.* 77. Eordaicum flumen *f.* 73.

Epaminondas *f.* 49. Epaminondae commercium cum Phi-
lippo *f.* 34.

Ephesus *f.* 29. capitur *f.* 112. Ephesi sacrificia celebrantur *f.*
115. inter Ephesios & Alex. gloriae contentio *f.* 114. Ephesia
Diana *f.* 28.

Ephialetes *f.* 126. extrema tentari suadet *f.* 128. erumpit *f.*
29. occiditur *f.* 130.

Epimenes 2, 158. 160. infidias in Alex. detegit, *ib.*

Epirus *f.* 60. ab Italia in Epirum brevis cursus 2, 235. Epi-
rotas Alex. *f.* 62.

Erefluss *f.* 141.

Eretria *f.* 55.

Erigyus Graecis equitibus praepositus *f.* 94. impedimenta
ducit 2, 54. ex amicis Alex. 2, 71. adversus Satibarzanem
missus 2, 100. dissuadet Alexandro bellum Scythicum 2, 118.
extinctus 2, 148.

Erimanthus 2, 167.

Erythrae *f.* 115.

Erythraeum mare *f.* 102. nomen ei dedit Erythras rex 2, 167;

Eryx interimitur 2, 177.

Euboenfes *f.* 45. Atheniensibus favent *f.* 55.

Eucalpidas *f.* 45.

Eudaemon 2, 236.

Eudicus *f.* 45.

I N D E X.

Eumenes partem copiarum ducit 2, 194. post Alexandri mortem plures provincias accipit 2, 262.

Euphrates *f.* 109. magnum munimentum Persici regni 1, 82. interfuit Babylonem 2, 7. altum limum vehit 2, 8. Euphratis ortus cursusque 2, 5. Euphratem pontibus cum copiis transit Alex. 1, 96. Darius 1, 27. ad Euphratem castra movet Dar. 1, 32. contendit 1, 40.

Euripides 2, 141.

Europa *f.* 29. inunda exercitu 2, 27. Europae maximum fl. Ister *f.* 71. Europae bellum intulerunt Dar. & Xerxes 2, 24. in Europa continui delectus *f.* 44. Europaei milites Asiaticis fortiores *f.* 88. Scythae Europaei 2, 117.

Eurybotas *f.* 79.

Eurylochus 2, 160.

Euthocrates *f.* 45.

Euthymon 2, 21.

Euxitheus *f.* 45.

G.

Gabaza 2, 150.

Gades 2, 235. ad Oceanum, colonia Tyri 1, 81.

Gamaxus 2, 179.

Gangabas quos vocant Persae 1, 57.

Gangaridae 2, 196.

Ganges maximus fluminum Indiae 2, 196. Acesinem intercipit 2, 167.

Gedrosiae fines 2, 128.

Gergetho *f.* 111.

Germani legatos ad Alex. mittunt *f.* 71.

Getae *f.* 71. Scythicus populus *f.* 43. vincuntur *f.* 71. opibus non student *f.* 44. in Getas expeditio 2, 238. Geticae mulieres *f.* 71.

Glaucias *f.* 72. cum copiis adventat *f.* 73. imminet Alexandro, *ibid.*

Glauippus *f.* 116.

Gobares 2, 25.

Gordaei montes 1, 99.

Gordianorum terrae 2, 5.

Gordium urbs, cui nomen dedit Gordius Midae pater 1, 27.

Gorgatas 2, 95.

Gorgias, *ibid.*

Gortuae 1, 107.

I N D E X.

Graecia 2, 35. 49. a Philippo in ordinem coacta *f.* 26. universa in servitutem redigitur *f.* 57. frequentes colonias deduxit *f.* 97. Graeciae totius conventu celebrata Isthmia 1, 83. vindex Philippus *f.* 51. curam omittendam Alexandro suadent *f.* 65. Graeciam dominatu premit Philipp. *f.* 55. tenet Alex. 2, 214. Graecus sermo 2, 35. a Graeco debellatum iri Persas diu ante significatum *f.* 117. Graeca lingua 2, 34. Graeci mores 2, 204. pedites mercede conducti 1, 46. Graeci fraudibus, insidiis, prodicione a Philippo capti *f.* 53. in Asia ex Persarum servitute erepti *f.* 58. ob Philippi mortem in spem erecti *f.* 64. ex Persicis regionibus iter in patriam ferro aperuerunt *f.* 93. in ergastula distributi *f.* 107. abrupti a ceteris 1, 51. captivi 2, 21. decernunt Alexandro coronam auream 1, 83. cum fortuna mutantur *f.* 120. Graecorum castra 2, 36. concilium 2, 48. fabulae 2, 8. fabulosa carmina 1, 26. imperator Philippus *f.* 59. mercenarii in castris Alex. 2, 13. fides erga Dar. 2, 33. militum fides 2, 35. mores & mitia ingenia 2, 150. mores mali 2, 155. mentiendi licentia 2, 171. triginta millia Dario militant 1, 29. quinquaginta M. 2, 34. plurimi res atque vitam Alexandri memoraverunt *f.* 25. decora virtutis prima *f.* 117. Graecis innata fabularum cupido *f.* 25. Graecis mercenariis parcitur *f.* 117. Qui Helleponti oram tenent, vastat Darius 1, 65. Graecae urbes 1, 28. Graecarum urbium legatos Damasci reliquit Darius 1, 57.

Granicus amnis *f.* 102. 1, 27. 48. 2, 140. 199. veluti Asiae porta *f.* 104. Granicum superat Alex. 1, 98. ad Granicum pugna *f.* 104. 1, 115.

Grynium *f.* 90.

H.

Halicarnassus *f.* 121. 1, 41. 2, 142. Cariae metropolis *f.* 123. obsidetur, *ib.* oppugnatur *f.* 124. incenditur *f.* 131. excinditur *f.* 132. apud Halicarnassum proelium 2, 11. Halicarnassenses Myndensibus opem ferunt *f.* 124. interiorem murum exstruunt *f.* 127. Halicarnassensium eruptio prima *f.* 124. secunda *f.* 127.

Halonefus *f.* 55.

Halys amnis Lydiae 1, 103.

Hammon Libycus *f.* 27. consulitur in occultum scelus 2, 79. Hammonis nemus 1, 91. ad Hammonem corpus suum ferri iubet Alex. 2, 247. Hammonii 1, 91.

Harpalus 2, 203.

Hautanes 2, 154.

Curtius Vol. II.

T

I N D E X.

- Hebrus *f.* 96.
 Hecateus 2, 95.
 Hecatomnus *f.* 122. eius filius, *ibid.*
 Hecatompilos 2, 50.
 Hector 2, 75. Parmenionis filius 1, 93. eius mors, *ib.*
 Hegelochus *f.* 102. copiis praeficitur 1, 28. insulas in ditio-
 nem Alex. redigit 1, 83. Chion occupat, *ib.* familiaris Par-
 menioni 2, 83.
 Hegesistratus *f.* 116.
 Helicon, artifex *f.* 99.
 Helixus *f.* 45.
 Hellanica *f.* 30. Hellanicae filii occumbunt *f.* 117.
 Hellanicus *f.* 127. virtutis causa donatur 2, 11.
 Hellepontii ora 1, 28. montes ad Hellepont. *f.* 89. Helle-
 pontii *f.* 97.
 Hephaestion 2, 49. Patrocli tumulum coronat *f.* 98. carissi-
 mus Alexandro 1, 54. Phoenicen classe praetervehi iussus 1,
 82. ex amicis Alexandri 2, 71. parti exercitus praepositus 2,
 138. missus in regionem Bactrianam 2, 145. ad flumen Indum
 procedit 2, 170. benigne excipitur ab Omphi 2, 177. regio-
 nem Indiae subigit 2, 196. maiorem exercitus partem ducit 2,
 226. febricitans moritur 2, 245. brachium vulneratum 1, 125.
 pulchritudo & lepor 2, 127. ei nupsit filia Darii 2, 249.
 Heracon 2, 234.
 Hercii Iovis ara *f.* 99.
 Hercules 2, 155. dicatus deus, *ib.* a Megarenfibus civita-
 tis iure donatus *f.* 85. osor, punitor, extirpator tyrannidis *f.*
 55. malorum averruncator *f.* 51. Ephesiis asyli ius servat *f.*
 113. Herculis ara *f.* 98. columnae 2, 235. metus apud hostes
 Indos in religionem venerationemque conversus 2, 184. simula-
 crum agmini praefereunt Indi, *ib.* termini 1, 48. 2, 206. Her-
 culi sacra ara 1, 56. Tyrio crateram dicat Alex. 1, 94. Her-
 culem aequaturus Alex. 2, 200. Tyrii praecipue colunt 1, 70.
 ab Hercule genus ducunt reges Maced. *f.* 26. 1, 70.
 Hermotus *f.* 100.
 Hermus *f.* 110.
 Heromenes *f.* 134.
 Heropytus *f.* 112.
 Herostratus *f.* 113.
 Hidrieus *f.* 122.
 Hieronymus *f.* 45.
 Hierosolyma *f.* 136.

I N D E X.

- Hipparchus *f.* 45. Eretriae tyrannus *f.* 55.
 Hipsides 2, 121.
 Hiistaspes 2, 49.
 Homerus sapientiae, qua constant imperia, plenus *f.* 39.
 Homeri versus Alexandro probatissimus *f.* 40. editio e narthecio, *ib.* Homero scrinium exquisitissimae artis dedicatur, *ib.*
 Horratas 2, 217.
 Hydaspes 1, 82. amnis 2, 178. Acesini committitur 2, 203.
 Hydraotes 2, 193.
 Hyparna *f.* 132.
 Hypafis 2, 196.
 Hyrcania 2. 150. pars regni Pers. 1, 82. ad Hyrcaniae fines penetrat Alex. 2, 54. Hyrcaniae urbs 2, 60. Hyrcaniam petit Bessus 2, 39. equites *f.* 104. 1, 46.

I.

- Iaddus *f.* 136.
 Iafon *f.* 64.
 Iaffus *f.* 118.
 Iberia ab Ibero fl. vocatae Hispaniae 2, 235.
 Iberus, *ibid.*
 Ida *f.* 88. in Ida solis ortus *f.* 89. Idae quid antiquis, *ibid.*
 Idaei Dactyli, *ib.* montes *f.* 100.
 Idarnes 1, 83.
 Ilioneus 1, 58.
 Ilium *f.* 97. eo profectus Alex. *f.* 108. Ilio nomen urbis addit, *ib.* Ilii veteris sedes *f.* 98. Ilienses Alexandro cognati *f.* 99.
 Illyrii *f.* 55. a Parmenione vincuntur *f.* 29. ingenio feroces *f.* 46. Alexandrum sequuntur *f.* 94. in exercitu Alex. 1, 112.
 Illyriorum praeruptae petrae 1, 48. rex *f.* 60. motus *f.* 72. tributarii Macedones *f.* 45. Illyrios subegit Alex. 2, 214. Illyriae mulieres *f.* 61.
 Imbrus 1, 84.
 India describitur 2, 154. spectat Orientem 2, 166. Indus flumen 2, 170. amnis 2, 174. gelidior 2, 166. ad Indum fl. venit Alex. 2, 177. rex Indus 2, 195. Indi 1, 29. Macedonum futuri 1, 48. conveniunt ad Darium 1, 95. accolae rubri maris 1, 106. Oceani 1, 82. in potestate Darii 2, 31. Bessi auxiliares 2, 104. maritimi 2, 126. vinosi 2, 169.
 Iolai fanum *f.* 77.
 Iollas frater Cassandri 2, 246. inter ministros Alexandri 2, 263.

I N D E X.

- Ionas servitio barbariae eximit Alex. 2, 51. Ionia 1, 82.
 Ioniae coloniae 1, 65. situs *f.* 97.
 Iffos *f.* 99. capta a Maced. 1, 44. ad Iffon proelium 1, 69.
 Ister 2, 117. maximum Europae flumen *f.* 71. in Germania
 oritur, *ib.*
 Istriani *f.* 43.
 Italia 2, 142. Italiae ora 2, 235.
 Iudaea *f.* 136. Iudaei, *ib.* propinquo exitio liberati *f.* 137.
 suis legibus vivere permitti *f.* 138. Iudaeorum sacerdos *f.* 136.
 sacerdotes *f.* 137. perpetui hostes Samaritani *f.* 138.
 Iuno *f.* 28.
 Iupiter Graeciae ultor aperuit oculos 2, 21. Iup. descensor
f. 98. Olympius *f.* 93. Iupiter speciem draconis induit *f.* 27.
 Iovis Hammonis oraculum 1, 89. Iovis templum 1, 27. Iovem
 sui generis auctorem credi vult Alex. 1, 89. propitiat Alex.
 1, 110. Iove genitus Alex. 2, 170.

L.

- Lacedaemonii 2, 46. 47. gens nobilissima 2, 46. in expe-
 ditionibus Alexandri non erant *f.* 108. fidem dari ab Alexan-
 dro postulant Graeci 2, 58. inter Lacedaemonios rex emine-
 bat 2, 46.
 Lacones 2, 47. Laconum defectio 2, 107.
 Lade *f.* 116.
 Lampfacenus ager *f.* 100. Lampfacenis propter Anaxime-
 nem parcius *f.* 38. Lampfacus *f.* 100.
 Langarus *f.* 73.
 Laomedon 2, 262.
 Larissa *f.* 113.
 Lasthenes *f.* 45.
 Leonidas Alexandri paedagogus *f.* 123. Olympiadis pro-
 pinquus *f.* 30. vir severus & parcus, *ib.* Leonidae vitium
 citatior gressus *f.* 31. *alius* Parmenioni amicus 2, 100.
 Leonnatus ex purpuratis Alex. 1, 53. armiger 2, 71. lan-
 ceam aufert Alex. 2, 143. ad cubiculi regii limen excubat 2,
 160. copiis praeest in proelio adversus Porum 2, 184. femia-
 nimis procubuit 2, 209. praemissus 2, 225. levis armaturae
 partem ducit 2, 226. stirpe regia genitus 2, 255. Leonnato
 data provincia post mortem Alex. 2, 262.
 Leontopolis *f.* 28.
 Lesbus 1, 28. Aeolica *f.* 97. Lesbum petit Memnon *f.* 141.
 Lesbius auxiliatur Strambelas *f.* 118.

I N D E X.

- Lei filiae *f.* 83.
 Leucadia occupatur *f.* 85. Leucadii *f.* 55.
 Leucoiuri 2, 56.
 Leuctrica pugna *f.* 47.
 Libanus mons 1, 72. 2, 235. in Libano agrestes Arabum
 1, 73.
 Liber Pater 2, 144. 155 & *alibi*. dicatus deus 2, 155. Iove
 genitus ad Indos venit 2, 170. celebre Indis nomen 2, 249.
 Liberi Patris gloriam & famam aemulatur Alex. 2, 228. ira
f. 83. lucus *f.* 84. sacra intermissa, *ibid.* termini 1, 48. trium-
 phus 1, 55. a Lib. Pat. condita Nyfa 2, 171.
 Libethrus *f.* 70.
 Libya pluvius carens 1, 89.
 Loceus 2, 66.
 Locrenses 1, 112. Locri Amphissam incolentes *f.* 46. a Phi-
 lippo puniti *f.* 49.
 Lous *f.* 29.
 Lycaonia 1, 83.
 Lycia 2, 17. inferior *f.* 133. Lyciae fons *f.* 121. res com-
 positae 1, 26. Lyciae contributa Mylias *f.* 133. Lyciam obti-
 net Antigonus 2, 262. in Lyciam contendit Alex. *f.* 133. Ly-
 cius civis 2, 17. dux itineris, *ibid.*
 Lycomedes *f.* 142.
 Lycurgus *f.* 84.
 Lycum amnem ponte iungit Dar. 1, 96. traiecit Dar. 1, 123.
 Lydia *f.* 92. doti datur Alex. 1, 82. Lydiae situs *f.* 97. prae-
 fectus Antigonus 1, 69. Lydiam recuperare tentant praetores
 Darii, *ibid.* terminat Halys 1, 103. in Lyd. dicit Cyrus 1, 34.
 mittitur Menander 2, 262. Lydorum armis excisa Smyrna *f.*
 114. regia vetus *f.* 110. Lydis permissum suis legibus vivere, *ib.*
 Lyncestes Alexander 2, 238. lanceis confoditur 2, 91.
 Amyntas 2, 11.
 Lyrnessus 1, 35.
 Lyfander *f.* 82.
 Lyficles *f.* 47.
 Lyfimachus Acarnan *f.* 30. *al.* dux Alex. 2, 139. 145. Ly-
 fimachi provinciae post mortem Alex. 2, 262.
 Lyfippus *f.* 32. Alexandri amicis statuas facit *f.* 106.

M.

Macedonia 2, 50. navibus non abundans *f.* 116. Macedo-
 niae cura committitur Alex. *f.* 42. reges generis sui auctorem

I N D E X.

Herculem credunt *f.* 26. **fitus** *f.* 96. in Macedonia belli mo-
 lem transferre conatur Memnon *f.* 140. in Macedonia strenue
 delectus aguntur *f.* 132. Macedo Polystratus 2, 41. Macedo
 gregarius miles 2, 152. Macedones 2, 47. rei nauticae impe-
 riti *f.* 119. Illyriorum tributarii *f.* 45. Asiaticis moribus infecti
f. 132. ante contemti virtute Philippi formidabiles *f.* 26. im-
 perio regio adfueti 1, 92. toto orbe noti 1, 114. tali rege dig-
 nissimi 1, 126. gens bello nobilissima 2, 46. moris patrii tena-
 ces 2, 155. circa Alex. 1, 50. cohibiti intra castra 2, 243. in
 acie fenae facti 2, 197. incompositi 1, 73. infesti 2, 116. in-
 victi ceteris 2, 165. liberatores orbis 1, 48. moesti 2, 113.
 obtriti 1, 120. Macedonum acies 1, 30. regum genus 1, 70.
 sepultura *f.* 62. genti ingenita erga reges suos veneratio 1, 40.
 fortitudo 1, 48. celebrata 2, 218. nomen terribile 1, 116. bar-
 baris invisum facit avaritia ac libido eorum 2, 234. lex de pro-
 pinquis coniuratorum necandis 2, 83. bella civilia 2, 259. ca-
 stris 1, 31. promptissimi caesi 1, 50. turba circa regem 1, 27.
 trecenti desiderati 1, 125. veneratio erga reges 1, 40. armis
 nulla gens par 2, 126. more pereunt propinqui insidiantium
 regi 2, 83. 161. robur invictum 2, 199. Macedonica classis *f.*
 116. Macedonicae phalangis vis *f.* 101. Macedonicae vestes
 2, 12. Macedonica nomina barbaris imposita 2, 244.

Macerianus 2, 215.

Madates Sisygambis fororis filiam in matrimonio habet 2, 14.

Maleon turmae 1, 112.

Mallorum regio 2, 205.

Maracanda 2, 139. urbs 2, 114.

Marathos urbs 1, 65.

Mardonius *f.* 81. 1, 65.

Mardus 1, 56. Mardorum gens bellicosissima 2, 26. describi-
 tur 2, 58.

Mareotis palus 1, 89. haud procul insula Pharo sita 1, 92.

Margites *f.* 84.

Maronea *f.* 116.

Marfyas amnis 1, 26.

Massagetae 1, 106. 2, 138. equites 1, 117.

Mausolus *f.* 122.

Mazaces 1, 68.

Mazaes 1, 118. 122. Alexandrum transitu Euphratis pro-
 hibere non audent 1, 96. praetor, *ib.* regionem urit ut hostis 1,
 97. praemissus ad itinera occupanda 1, 105. praefidet itineri
 1, 107. fugit 1, 123. Babylonem seque dedit Alex. 2, 6. Ma-

I N D E X.

- zaei precarium regnum 2, 29. Mazaeo praepositus gener Alex. 1, 105. Mazaeum transfugam satrapia Babyloniae donat Alex. 2, 10.
- Medari *f.* 43.
- Medea *f.* 66.
- Media 2, 38. 262. pars regni Persici 1, 82. Mediae caput Ecbatana 2, 28. fines ingressus Darius 2, 5. satrapia 2, 50. Mediae praeest Parmenio 2, 71. Media nulla opulentior regio 2, 74. Medus fluvius describitur 2, 17. Medi 1, 29. Medis (*rectius* Maedis) imperitat Alex. 2, 214.
- Megabyzi *f.* 113.
- Megalopolitani obsessi 2, 48.
- Megarenses *f.* 45. cum Athen. sentiunt *f.* 55. Alexandrum civitate donant *f.* 85.
- Megareus *f.* 141.
- Melas *f.* 96 & 138.
- Meleager *f.* 71. uxoris amore domum proficiscitur *f.* 132. dux agminis 1, 46. copias ducit 2, 18. Cyropolin obsidet 2, 115. infestus Perdiccae 2, 254. irrumpit regiam 2, 255. novi regis fatelles, *ib.* princeps satellitum 2, 256.
- Melon 2, 39.
- Memaceni 2, 115.
- Memnon Rhodius *f.* 33. nobilissimus dux 1, 58. Pitane obfidione liberat *f.* 90. acerrimus Macedonum hostis *f.* 102. Miletum profugit *f.* 116. a Dario praetor creatus *f.* 121. genere Graecus *f.* 122. eruptionem facit *f.* 124. belli molem in Macedoniam transferre conatur *f.* 140. multa loca occupat *f.* 141. fato concedit *f.* 142. vita excedit 1, 28. Memnonis agro parciatur *f.* 102. consilium de vastanda regione *f.* 100. humanitas *f.* 127. laudes, *ibid.* mors 1, 28.
- Memphis 1, 68. Memphim petit Alex. 1, 92. Memphi positus Alex. 1, 89.
- Menander 2, 262.
- Menapis satrapa *f.* 33.
- Menedemus 2, 116. caeditur 2, 127.
- Menidas explorare iussus 1, 106. vulneratus 1, 126.
- Mentor *f.* 34. Mentoris filiae 1, 58.
- Mesopotamia unde sic dicta 2, 6. fervida 2, 263. Mesopotamiae campi 1, 95. 2, 5. spatiosi 1, 42. praetores 2, 235.
- Messene *f.* 85. Messenii *f.* 27. oppressi a Philiadae liberis *f.* 45. eos expellunt *f.* 85.
- Q. Metellus *f.* 106.

I N D E X.

- Methymna *f.* 141. Methymnaeorum tyrannus Aristonicus
 1, 141. & Chryfolaus 1, 94.
 Metron armamentarij præfectus 2, 67.
 Midæ regia 1, 27. pater Gordius, *ibid.*
 Milesii 2, 111. Miletus *f.* 116. aliquando opibus & gloria
 pollens *f.* 118. Miletum cepit Balacrus 1, 83. immo ipse Alex.
f. 118. Mileto transferant Branchidae 2, 111. a Milesiis pecu-
 niam exigit Pharnabazus 1, 69.
 Mimas *f.* 115.
 Minerva *f.* 55. Minervæ templum donariis exornatur *f.* 108.
 locantur aræ 2, 177. sacrum fit *f.* 99. caesæ victimæ 2, 147.
 Min. Atheniensis arma dedicantur *f.* 107. Minervam propitiat
 Alex. 1, 110.
 Mithren invocat Dar. 1, 110.
 Mithrenes *f.* 109. honorifice habitus *f.* 110. Sardeis prodidit
 1, 53. Mithrenis precarium regnum 2, 29. Mithreni Armenia
 data 2, 10.
 Mithrobarzanes *f.* 104.
 Mitylene *f.* 141. capta, *ib.* Mitylenen Chares tenet cum
 praesidio Persar. 1, 84. Mitylenæi *f.* 34. Mitylenæis obfi-
 des reddit Alex. 1, 94.
 Mnaseas *f.* 45.
 Moeris 2, 222.
 Muscani 2, 219. deficiunt 2, 220. Mus. fines 2, 219.
 Mycale *f.* 116.
 Mylassa *f.* 111. haud procul Halicarnasso *f.* 123. Mylassis
 obversa arx *f.* 126.
 Mylas *f.* 133.
 Myndensium oppidum *f.* 124.
 Myrtis *f.* 45.
 Mysia *f.* 97.

N.

- Nabarzanes 1, 46. coniurat in Darium 2, 30. Darii caedem
 agitat 2, 32. defertur a Patrone 2, 35. Hyrcaniam petit fuga
 2, 40. eam occupat 2, 52. occurrit Alexandro 2, 60. Nabar-
 zanis literæ ad Alex. 2, 55.
 Naura 2, 146.
 Nearchus 2, 226. Nearchi sententiæ de successore Alex. 2, 252.
 Nectanebus *f.* 27. ab Ocho victus *f.* 28.
 Nemesis *f.* 29. Nemeses *f.* 114.
 Neon *f.* 45.

I N D E X.

- Neoptolemus Achillis F. *f.* 99. *alius f.* 125.
 Neptunus *f.* 98. occupati maris vindex 1, 78. Neptuni sacerdotium *f.* 118. num Neptuno maior Alexander, quaerunt Tyrii 1, 73.
 Nereides *f.* 98.
 Nicaea 2, 203.
 Nicanor *f.* 71. Laden occupat *f.* 116. Parmenionis fil. 1, 46. praestit Argyraspidibus 1, 112. praemissus ab Alex. ad inhibendam fugam 2, 40. moritur 2, 63. *alius* coniurat in Alex. 2, 66. *alius* temerarius & audax 2, 181.
 Nicarchides 2, 25.
 Nicias *f.* 110.
 Nicomachus 2, 65.
 Nicostratus 2, 158.
 Nilus crocodilos alit 2, 167. Nili fluminis claustra 1, 93.
 Nilo amne vectus Alexander 1, 89.
 Niphates *f.* 104.
 Numidiaae solitudines 2, 235.
 Nymphae 1, 26.
 Nyfa 2, 170. a Libero patre condita 2, 171.

O.

- Ochus annis 2, 129. Ochus Dar. fil. in spem imperii Persici genitus 1, 116. Ochum filium Darius obsidem offert Alexandro 1, 103. *alius f.* 87. Persarum rex *f.* 33. saevissimus regum 2, 249. adversus Cadusios bellum gessit *f.* 87. cum exulibus in gratiam redit *f.* 34. Nectanebum vincit *f.* 28. eius Ochi, qui ante Dar. regnaverat, filia 1, 58. neptis eius 2, 49. uxor 1, 58.
 Odrysaee *f.* 70. deficiunt 2, 238.
 Olympici ludi *f.* 32.
 Olympias mater Alex. 2, 13. irridet filium Iove se genitum credi volentem *f.* 28. marito bellum struit *f.* 61. morosa & arrogans *f.* 59. ob stupri suspicionem expulsa, *ib.* parricidam in cruce corona ornat *f.* 63. populo invisa *f.* 64. Olympiadis & Antipatri simulates 2, 245. ad filium in Asiam proficiscentem adhortatio *f.* 28. alvum annulo obsignatam per quietem vidit Philippus *f.* 28. crudelitas *f.* 64. partus *f.* 29. frater *f.* 60. Olympiadi illudit Nectanebus *f.* 27. Olympiada immortalitati consecrare. decrevit Alex. 2, 250.

Olympus *f.* 67.

Curtius Vol. II.

V

I N D E X.

- Olynthus *f.* 45. excisa *f.* 53. Olynthii Macedonum acerrimi hoītes *f.* 36.
 Omares *f.* 105.
 Omphis rex patris nomen sumit 2, 178.
 Onchestus *f.* 77.
 Onesicritus longius in Oceanum procedere iussus 2, 235.
 Onomarchus *f.* 50.
 Onomastorides 1, 58.
 Orchomenii *f.* 79.
 Orestes 1, 112.
 Oreus *f.* 55.
 Orobates 1, 106.
 Orontobates *f.* 122. acie victus *f.* 131.
 Orphei effigies fudat *f.* 70.
 Orillos 2, 39.
 Orsines 2, 237. a septem Persis oriundus 1, 106. satrapes Persagadum 2, 236. Orsini supplicium 2, 238.
 Ossa *f.* 67.
 Ostanes *f.* 87.
 Oxathres frater Darii 1, 58. custos corporis Alex. 2, 113. *alius* praetor Bactrianorum 2, 219. eius filiam ducit Alex. 2, 243.
 Oxus amnis 2, 103. turbidus semper & insalubris est potu 2, 129.
 Oxycanus 2, 219.
 Oxydates 2, 150. nobilis Perses 2, 50.
 Oxydracorum oppidum 2, 206. regio 2, 205.
 Ozines 2, 128.

P.

- Paeones *f.* 72. Poenonia 1, 108.
 Paetica *f.* 96.
 Pagus *f.* 114.
 Palaetyros 1, 70.
 Pamphilia 1, 26. Antigono datur 2, 262. Pamphyliae metropolis *f.* 138. Pamphylium mare *f.* 135. ad mare Pamph. angustiae *f.* 138.
 Pancastra *f.* 113.
 Panegorus *f.* 100.
 Pangaeus mons *f.* 96.
 Paphlagones appellati rustici homines 2, 81. Paphlagonēs

I N D E X.

equites *f.* 104. Paphlagonia *f.* 92. cedit Eumeni 2, 264. eam intrat Alex. 1, 28. capit Calas 1, 83.

Paraetacene 2, 38.

Parapamisadae 2, 101. eorum satrapa Terioltes 2, 219.

Parapamisus 2, 106.

Paridis lyra *f.* 98.

Parmenio Asiam aperuit regi *f.* 26. Illyrios vincit *f.* 29. in Asiam mittitur *f.* 62. Grynium expugnat *f.* 90. bellum Persicum dissuadet, *ib.* mox accelerandum censet *f.* 93. Abydum petere iubetur *f.* 97. navale proelium suadet *f.* 120. in Phrygiani praemittitur *f.* 132. insidias Alexandro structas nuntiat *f.* 133. Iffum praemittitur 1, 36. eam capit 1, 41. fidissimus purpuratorum 1, 38. in laevo cornu curat 1, 46. praemissus Damascus 1, 56. tradit Andromacho Coelen-Syriam 1, 82. peritissimus artium belli 1, 109. deterret regem Darii literas palam recitaturum 1, 100. tuetur laevum cornu 1, 113. parti exercitus praeficitur 2, 25 & 69. Mediae praest 2, 71. proximus Alexandro 2, 93. occisus a Cleandro 2, 99. indicta causa 2, 162. Parmenionis criminatio 1, 39. exitus 2, 99. literae 1, 38. sententia de reddendis captivis 1, 104. virtutes 2, 99. Parmenionem Syriae praeficit Alex. 1, 64. defendit Clitus 2, 141.

Parthi Scythia profecti 1, 107. habent urbes, quas habuere Macedonum reges 2, 27. Ecbatana tenent 2, 28. Parthiene 2, 50. a Cratero defensa 2, 54. Parthienem petit Artabazus 2, 38. Parthorum satrapa Phrataphernes 2, 228.

Paryaeae rupes *f.* 77.

Pafas 2, 258.

Pasitigris 2, 13.

Patara *f.* 111 in fidem accipit Alex. *f.* 133.

Pathalia 2, 222.

Patroclus *f.* 98.

Patron 2, 32. parricidii index 2, 35.

Pausanias corporis regii custos *f.* 62. Philippum occidit *f.* 63. 2, 90. Pausaniae in cruce pendenti corona aurea imposita *f.* 63. sacellum exstruitur *f.* 83. *alius* argi Sardanicae praeponitur *f.* 110.

Pausippus 1, 58.

Pelagon *f.* 112.

Pelasgi *f.* 82.

Pelium *f.* 73.

Pella *f.* 88.

Pellene *f.* 77. Achaeorum *f.* 85.

I N D E X.

Peloponneses 1, 47. Peloponnesium defectio 2, 107. equites 1, 112. Peloponnesus *f.* 46. ex Peloponneso legationes *f.* 85. miles conducendus 1, 26. Peloponnesii *f.* 86.

Pelusium 1, 89. Pelusii ostium 1, 68.

Peneus *f.* 67.

Penidas 2, 114.

Percote *f.* 100.

Perdicca rex Maced. *f.* 93. *alius* inter praecipuos Alex. duces 1, 46. sine iussu regis Thebas invadit *f.* 78. fauciatur *f.* 79. donationem Alexandri respuit *f.* 94. operi ad Tyrum praeficitur 1, 73. armiger 2, 71. Cyropolin obsidet 2, 115. genibus Alexandri advolutus 2, 143. cum copiarum parte praemittitur 2, 170. cum equitibus in dextrum cornu Pori emittitur 2, 183. regionem Indorum vastat 2, 194. anulum a rege traditum in sella ponit 2, 251. stirpe regia genitus 2, 255. Meleagrum it perditum 2, 260. vanus, infidus, novator &c. *ibid.* Perdiccae oratio 2, 251. cunctatio in accipiendo regno 2, 253. Perdiccae tradit anulum Alexander 2, 247.

Pergae *f.* 138.

Perilaus *f.* 45.

Perseae 1, 28. 2, 36 & *alibi.* imperium orbis sibi destinabant *f.* 58. in Graeciam corruptores mittunt *f.* 65. Philippi apparatu exterriti *f.* 88. Alexandrum impensius formidant, *ib.* Graecos conscribunt, *ib.* maris potentes *f.* 116. rei nauticae peritissimi *f.* 120. Halicarnassi arces defendunt *f.* 131. fusi tribus proeliis 1, 69. recentes 1, 41. superati, *ib.* discurrunt positis armis 2, 36. fugiunt 1, 44. urgebant Thessalos equites 1, 50. septem Perseae 1, 106. Perfarum acies 1, 46. agminis ordo 1, 32. campi 1, 48. centum millia 1, 29. classis Miletum navigat *f.* 119. imperium 1, 32. per 230 annos erectum ad fastigium *f.* 88. 1, 116. imperii praesides dii 1, 110. millia multa caesa 1, 125. opibus cur infensi Aegyptii 1, 88. reges decem *f.* 87. a Perseo Iovis filio nomen & genus trahunt *f.* 102. eorum eximia maiestas 2, 32. Persis bellum inferre statuit Philippus *f.* 58. Persis imperium ademptum *f.* 25. Persas a Graeco debellatum iri diu ante significatum est *f.* 137. Persicae regiae fastigium par deorum potentiae 2, 61. Persico imperio nullum amplius vidit aetas 1, 115. Persicum mare 2, 13. Persici legati Alex. puerum mirantur *f.* 34.

Persepolis 2, 26. urbs, caput regionis 2, 20. Persepolis arx 02, 25. gaza, *ibid.*

Perseus *f.* 102.

I N D E X.

Perſis 1, 51. opulenta 2, 228. Perſidis fines 2, 12. reges 1, 99. 2, 23. fitus 2, 16. Perſidem intrat Alex. 2, 15. in Perſ. pri-
mus imperium intulit Cyrus 1, 117.

Petanes *f.* 104.

Peuce *f.* 70.

Peuceſtas tribus iaculis confoſſus 2, 209. vulneribus fatiga-
tus, *ib.* Peuceſten Macedonem Aegypto praeficit Alex. 1, 93.

Peucolaus 2, 128.

Pexadori filia *f.* 61.

Pharnabazus 1, 42. praefectus Perſicae claſſis 1, 69. praetor
Darii 1, 83. vincſus traditur, *ib.* Pharnabazi uxor & filius 1,
58. Pharnabazo imperium orae maritimae a Memnone tradi-
tur *f.* 142. a Dario 1, 31.

Pharnaces *f.* 104.

Pharos 1, 92.

Pharfalia *f.* 41.

Phaſelis *f.* 133. ex Phaſelide movet rex *f.* 135. Phaſelitarum
legati *f.* 133.

Phaſis 2, 60.

Phayllus *f.* 81.

Phegelas 2, 196.

Phidias *f.* 42.

Philagus 1, 112.

Philiadae liberi *f.* 45. reſtituti *f.* 85.

Philippus Alexandri pater Graeciam in ordinem coegit *f.*
26. ob ſuſpicionem violati thori dimittit uxorem *f.* 27. plura
eloquentia quam vi confecit *f.* 34. in Scythiam movet *f.* 43. in
ſeditione ſauciatur *f.* 44. per Triballos iter facit, *ib.* Amphic-
tyonum decreto fit imperator *f.* 46. communium iniuriarum
ultor *f.* 49. Graeciae vindex *f.* 51. ob iniurias ab Athenienſi-
bus acceptas vindictae cupidus *f.* 48. pro Graeciae libertate
bellum gerit *f.* 49. potentia & rebus geſtis clarus *f.* 48. Theba-
norum & Apollinis iniurias ultus eſt *f.* 49. ab Hercule genus
ducit *f.* 55. callidus, periuſus, perfidus *f.* 54. Graeciam domi-
nato premit *f.* 55. in conviviis hilaris *f.* 52. religionum con-
tentor *f.* 55. univerſam Graeciam in poteſtatem redigit *f.* 58.
a Thebanis hoſtis iudicatur *f.* 56. bonus imperator *f.* 57. in
Perſicum bellum intentus *f.* 58. firmandae potentiae cum bar-
baris mulieribus matrimonium iungit *f.* 61. occiditur *f.* 63.
regnum vi ac fraude invaſit *f.* 64. rem Macedonicam inſigni-
bus incrementis auxit *f.* 95. Athenienſium victor 1, 48. Boeo-
tiae, *ib.* Philippi aes alienum *f.* 95. exhortatio ad Alex. *f.* 37.

I N D E X.

60. eius gesta elevat Alexander 2, 140. literae ad Aristotelem *f.* 30. statuae detractae *f.* 84. victoria de Atheniensibus 2, 141. Philippi caedem coniurat Lyncestes Alexander 2, 90. Philippum ex vulnere claudum solatur Alex. *f.* 44. eum ulciscitur 2, 250. ad Philippum venit exful Menapis 2, 57. Philippo genitus Ptolemaeus 2, 221. *alius* Alexandri medicus *f.* 30. evellit Alexandro sagittam 1, 87. venenum regi parasse infimulatus 2, 80. *alius* Lyfimachi frater 2, 148. *alius* dux Alexandri *f.* 71. ex vulnere interit 2, 236. *alius* frater Cassandri 2, 246.

Philistides *f.* 55.

Philomelus *f.* 50.

Philonicus *f.* 41.

Philotas ad Mycalen mittitur *f.* 119. equitum ductor *f.* 94. machinarum custos *f.* 127. iussus praesidere regioni circa Tyrum 1, 82. iusta solvit fratri 2, 63. Parmenionis fil. 2, 68. coniurat in Alex. 2, 158. confitetur scelus 2, 82. *alius* Philotas Angeus 2, 11. *cui forte* Cilicia destinata 2, 262. *alius* Afandri pater *f.* 110.

Phisinus *f.* 141.

Phocion *f.* 83. honoratur ab Alex. *f.* 111.

Phocense bellum *f.* 49. Phocenses Thebanis infensi *f.* 81.

Phocensium infamia *f.* 79. Phocis *f.* 47.

Phoenice 1, 66. Macedonum est 1, 70. Laomedonti datur 2, 262. Poenices ora 1, 82. Phoeniciae naves *f.* 116.

Phoenix *f.* 76.

Phradates Caspianorum agmen ducit 1, 106. praefectus gentis Tapurorum 2, 57. occiditur 2, 238. Phradati reddita gens Tapurorum 2, 57.

Phrataphernes 2, 139. occurrit Alexandro 2, 57.

Phrygia *f.* 92. pluribus vicis quam urbibus frequens 1, 27.

Phrygiae praefectus Antigonus *f.* 115. situs 97. in Phrygiam pergit Alex. *f.* 139. Phrygia maior *f.* 133. Antigono cedit 2, 262. minor, *ibid.*

Phthia *f.* 67.

Pinara *f.* 132.

Pindarus *f.* 80.

Pisidae *f.* 133. Pisidarum urbs, Telmissus *f.* 139.

Pitane *f.* 90.

Plataeenses *f.* 81.

Pnytagoras 1, 75.

Poeni 1, 71.

Polemon 2, 95. profugit 2, 91.

I N D E X.

- Polycletus *f.* 32.
 Polydamas missus ad Alex. 1, 118. acceptissimus Parmenioni 2, 97.
 Polypercon 1, 109. dux peregrini militis 1, 112. cum expedita manu relinquitur 2, 19. Bubacenen in ditionem redigit 2, 154. Noranos vincit 2, 174.
 Polystratus 2, 41. Dario fert aquam 2, 42.
 Ponticum mare 1, 27. 2, 101. Ponticae gentes 2, 262. regiones *f.* 97. Pontica regna *f.* 100. Pontus *f.* 121.
 Porus 2, 178. ad deditionem sollicitatur 2, 236. eius literae ad Alex. 2, 184. magnitudo 2, 184. Porum consequitur Alex. 2, 187.
 Potidaea *f.* 29.
 Praetius *f.* 100.
 Praesti 2, 219.
 Praxiteles *f.* 42.
 Priamus *f.* 99.
 Priapenorum urbs *f.* 100.
 Proetis porta Thebis *f.* 77.
 Propontis *f.* 100. iuxta Bithyniam diffunditur *f.* 97.
 Protefilus *f.* 97.
 Prothytes *f.* 76.
 Pylae quid 1, 34. fauces iugi 1, 35.
 Pyrgoteles *f.* 32.
 Pyriha *f.* 141.

R.

- Rheomithres *f.* 104.
 Rhodii *f.* 45. se dedunt Alex. 1, 82. eum balteo donant *f.* 99. queruntur de praesidio Alex. 1, 94. Rhodus Dorica insula *f.* 97.
 Rhoefaces *f.* 104. imminet gladio Alex. 2, 140.
 Rhoeteum *f.* 100.
 Roma *f.* 107. Romae conditor Romulus *f.* 28. Romanus imperator (Pompeius) Alexandri chlamyde triumphum suum ornat *f.* 100. Romana mansuetudo 1, 81. Romani scriptores patriis rebus contenti, externa neglectui habuere *f.* 26.
 Roxane filia Cohortani 2, 153.
 Rubrum mare 1, 29. 2, 262.

S.

- Sabaces praetor Aegypti 1, 50.

I N D E X.

- Sabus 2, 220.
 Sacae 2, 104.
 Sagulaffius *f.* 139. Sagulaffenfes proelio vincuntur *f.* 140.
 Salamine *f.* 81.
 Salmacis *f.* 131.
 Samaritae 1, 94. Andromachum necant *f.* 138.
 Samothracum initia 2, 141.
 Samus infula *f.* 119. Ioniae *f.* 97.
 Sardes *f.* 109 & 132. Sardium proditor Mithrenes 2, 10.
 Sariffa, haftae genus 2, 217.
 Sarmatae 2, 117.
 Satibarzanes 2, 62. Baetra profugit 2, 63. transfuga 2, 107.
 Satrapene 2, 10.
 Satropates 1, 95. hafta transfixus 1, 98.
 Scipio *f.* 28.
 Scythae *f.* 101. vincuntur *f.* 43. ad Dar. conveniunt 1, 95.
 accolae Tanais 2, 62. invicti 2, 126. devicti 2, 127. militant
 Alexandro 2, 183. Scytharum facies terribiles 1, 109. gens
 bellicosiffima 1, 84. legati 2, 122. proceritas 2, 104. rex 2,
 117. folertia prae aliis barbaris 2, 122.
 Seleucus *f.* 118.
 Selgenfes *f.* 139.
 Semiramin & Cyrum Alexander maxime admiratur 2, 116.
 Seftos *f.* 116.
 Seuthes 2, 138.
 Sibyrtius 2, 128.
 Siculum amiculum *f.* 99.
 Sicyonii *f.* 27. a tyrannis oppreffii *f.* 45. Sicyon *f.* 86.
 Siderae *f.* 138.
 Sidon 1, 66. Sidonii in praefidiis Macedonum 1, 80.
 Sigeum *f.* 98.
 Simmias 2, 91.
 Simus *f.* 45.
 Sifocoftus 2, 177.
 Sifygambis mater Darii 1, 33. advoluta pedibus Alexandri
 1, 55. non fidit victoriae fuorum 1, 118. aspernatur munus
 Alexandri 2, 12. mater appellatur ab Alex. 2, 13. Alexandrum
 deprecatur pro neceffario fuo 2, 14. inedia exftinguitur 2, 249.
 eius ad Alex. oratio 1, 55. ad Sifygambin Darii corpus mittit
 Alex. 2, 42.
 Sitalces 2, 234.

I N D E X

- Smyrna *f.* 114. Smyrnaeus finus *f.* 115. Smyrnaei federa
 recipiunt *f.* 114.
 Sobii 2, 203.
 Socrates *f.* 100. Socrati Ciliciam tradit Alex. 1, 82.
 Sogdiana regio 2, 142. qualis 2, 127. Sogdiani 1, 29. pars
 regni Perfici 1, 82. Dario militant 1, 106. bellare coeperunt
 2, 123. subacti 2, 139. inter Macedonas militant 2, 199. post
 Alex. mortem veteres praefectos retinent 2, 262. in Sogdianos
 recedit Bessus 2, 105. ibique novas copias contrahit 2, 105.
 in Sogdianis relictus Peucolaus 2, 128.
 Soli 1, 40.
 Sophitis regnum 2, 195.
 Sopolis 2, 161.
 Spartam fregit victoria Maced. 2, 47. Spartana victoria 2;
 263. Spartani *f.* 58.
 Sparto *f.* 111.
 Spitamenes 2, 115. praecipuus Bessi amicus 2, 110. trans-
 fuga 2, 116. Bactrianae defectionis auctor 2, 120. Bactra per-
 fugit 2, 127. apud Dahas est 2, 148.
 Spithritades *f.* 104.
 Strambelus *f.* 118.
 Strato rex Aradi 1, 65. Sidonis 1, 66.
 Stymphaeae rupes *f.* 78.
 Styx 2, 263.
 Sunium 2, 236.
 Susa urbs inter ornamenta regni Perfici 2, 5. Susiani 2, 13;
 Susianis contributi Uxii 2, 15. Susidos pylae, *ibid.*
 Syllium *f.* 138.
 Symmachus 2, 180.
 Syphnus 1, 69.
 Syracusae 1, 77. Syracusani Africam urunt 1, 76.
 Syri 1, 64. Dario militant 1, 107. Syrorum reguli *f.* 137.
 Syria 1, 43. Macedonum est 1, 70. Laomedonti data 2, 262.
 Syriae praetor Brocubelus 2, 39. rex Babylone regnans 2, 8.
 Syriae praeficitur Andromachus 1, 94. e Syria milites ad Alex.
 adducti 2, 128. Africam petere statuerat Alex. 2, 235. Syriae,
 quam Coelen vocant, praeficitur Parmenio 1, 64.
 Syrmus *f.* 70. ad Alex. oratores mittit *f.* 71.
 Syrphax *f.* 12.
 Syrtica gens, in Syrtibus habitans 1, 90.
 Syfimithres 2, 152.
Curius Vol. II.

I N D E X.

T.

- Tabas 2, 38.
 Tanais 1, 82. Europam & Asiam medius interfluit 2, 50.
 dividit Scythas a Bactrianis 2, 117. ad Tanaim amnem pro-
 cessit Alex. 2, 116. ultra Tan. colentes Scythae 2, 104.
 Tapuri 2, 150. Tapurorum gens 2, 57.
 Tarfos 1, 36.
 Taulantii *f.* 72. vincuntur *f.* 75.
 Tauron 2, 14. praefectus 2, 13. partem copiarum ducit
 2, 148.
 Taurosthenes *f.* 55.
 Taurus *f.* 109. mons describitur 2, 105.
 Taxiles 2, 187. rex Indorum 2, 186.
 Teledamus *f.* 45.
 Telmissenses *f.* 133. vincuntur *f.* 139.
 Tempe *f.* 67.
 Tenedon receptum 1, 83.
 Teps *f.* 115.
 Terioltes 2, 219.
 Thais 2, 27.
 Theaetetus 2, 22.
 Theagenes *f.* 57. eius foror Timoclea *f.* 80.
 Thebe 1, 35.
 Thebae *f.* 46. Athenarum aemula *f.* 49. ab Alex. territae *f.*
 68. diruuntur *f.* 81. a Cassandro instauratae *f.* 82. alter Grae-
 ciae oculus *f.* 83. in Boeotia, colonia Tyri 1, 81. multis ca-
 lamitatibus vexatae *f.* 82. Thebanorum potentia *f.* 47. con-
 stantia *f.* 51. sacra cohors *f.* 57. ad Thebanos legati mittuntur
f. 46. captos dimittit Alex. *f.* 107.
 Themiscyrae campi 2, 60.
 Theodectes *f.* 132.
 Theodotus 2, 11.
 Theogiton *f.* 46.
 Theophilus *f.* 99.
 Thermoodon 2, 60.
 Therfippus 1, 66.
 Thesmophoros (legifera) Ceres *f.* 81.
 Thespienses *f.* 79.
 Thessalia *f.* 41. servitute Philippi premitur *f.* 53. Thessali
f. 45. Parmenioni coniungi iubentur 1, 49. urgentur a Persis
 1, 50.

I N D E X.

Thraces 1, 47. Alexandrum sequuntur *f.* 94. leviter armati 1, 35. 2, 13. raptò vivere adfueti 1, 48. Thracum dux Eudæmon 2, 236. Thracia 2, 262. Philippo subiecta *f.* 45. Thraciae gentes liberae *f.* 69. Thraciam subegit Alex. 2, 214.

Thrasylbulus *f.* 127.

Thrasylus *f.* 45. Thessalos Philippo prodit *f.* 53.

Thrasyllochus *f.* 45.

Thymodes 1, 42.

Tigris 1, 82. 2, 50. Tigris atque Euphrates munimenta regni 1, 115. Tigri amne subvecti Dario commeatus 1, 96.

Timagenes 2, 210.

Timander *f.* 129.

Timoclea *f.* 79.

Timolaus *f.* 46.

Timotheus *f.* 116. celebris musicus *f.* 38.

Tithoni regia 1, 93.

Tralliani *f.* 112.

Trapezus 2, 262.

Triballi *f.* 44. Philippo transitum negant, *ibid.* valida natio *f.* 70. Triballis imperitat Alex. 2, 214.

Tripolis 1, 68.

Tripylus *f.* 129.

Troas *f.* 88.

Troglodytae 1, 90.

Troianus arbiter Paris *f.* 89. Troiani belli prima victima *f.* 98. Troiana tempora, *ibid.*

Tusci piratae *f.* 65.

Tyridates custos pecuniae regiae 2, 20. ei servatus ab Alex. honos 2, 25.

Tyriotes 1, 101.

Tyrus 1, 70. capitur 1, 79. Tyri urbis claritas & magnitudo 1, 70. Tyrum Macedonibus cessuram diu ante praenuntiatum *f.* 137. Tyrii 1, 71. Carthaginem condiderunt, *ib.* literas primi aut docuerunt, aut didicerunt 1, 81.

V.

Victoria *pro dea f.* 54. Victoriae satisfacere sacrificiis, locare aras 2, 177. caedere victimas 2, 147. Victoriæ propitiat Alex. 1, 110.

Unchæ 1, 64.

Uxorium gens 2, 15. montes 2, 13. regio, *ibid.*

I N D E X.

X.

Xanthus *f.* 132.

Xenippa 2, 145.

Xenophilus 2, 12.

Xerxes 2, 252. Graeciam oppugnat 1, 65. Europae bellum infert 2, 24. ex Graecia redit 2, 111, filius Artaxerxes *f.* 87. insolentia, 1, 48.

Z.

Zariafpes 2, 228.

Zelitae *f.* 109.

Zioberis 2, 54.

Zopyrio 2, 238.

ROTANOX

2014

